
Українська
народна
сатира
і
гумор

Українська народна сатира і гумор

Українська народна сатира і гумор

ГОСТРА ЗБРОЯ НАРОДУ

Трудящий народ — творець всіх матеріальних і духовних благ — проявив і проявляє велику силу в галузі усної поетичної творчості, у витворенні різних жанрів словесного мистецтва, що так позитивно вплинули на розвиток літератури. Народ у своїй поетичній творчості, в першу чергу, бачить зброю, якою він разить ворогів і все гниле і негідне, що проявлялося в середовищі самого народу. І це цілком зрозуміло. Адже про це так прекрасно сказано в народному прислів'ї: «В сім'ї не без виродка».

В загальній масі великої кількості фольклорних творів значне місце займають сатира і гумор, характерні для більшості народно-поетичних жанрів. Можна сказати, що гумор і сатира — характерна риса вдачі українського народу і його творчості. Казка, анекдот, легенда, пісня, частушка, прислів'я і приказка — все це пройнято різного відтінку сміхом: то уїдливим, дошкульним, то лагідним, доброзичливим, в якому чуються дружні товариські ноти. Там, де народ говорить про ворога, про велике суспільне зло, там він воює гострою разючою зброєю сатири, що б'є противника, як говорить В. І. Ленін, наповал. Людські слабості, побутові ненормальності, відхилення від здорового глузду, антигромадська поведінка, вади характеру супроводжуються сміхом, що має багато нюансів — від засудження вчинку до доброзичливої жартівливої усмішки.

Однак і в цих випадках народ виступає принциповим і суворим суддею. Якась вада, прояв людської слабості викликає співчуття колективу, але народ не виправдовує слабості, не проходить мимо неї байдуже з закритими очима, а намагається через сміх допомогти людині виправитися. Сатира і гумор — разюча народна зброя і ліки; це засіб разити ворога і одночасно лікувати моральні хвороби, що проявляються в окремих членів колективу. Це те, що підтримує моральну свіжість і самокритичність людини, що примушує людей задумуватися над суспільним життям, співпрацею і вчинками одиниць.

Людський сміх — зброя, якої бояться всі. «Не можу я так зробити, бо ж мене люди засміють» — можна почути в народі. Як справедливо відзначає М. Гоголь, людського сміху боїться всякий, навіть той, хто вже нічого на світі не боїться.

Сатира і гумор — справді найбільш дошкульна, найбільш гостра словесна зброя народу в боротьбі за його життєві інтереси.

Широкий тематичний діапазон народної сатири і гумору: від оцінки міжнародних відносин до зображення побутових пригод окремої людини і її якостей та взаємин з колективом. Але характерно, що народ при цьому обирає не дрібну ціль; все говориться не ради того, щоб «посміятися», а вибирається і піддається осміянню найбільш значуще, все те, що цікавить не тільки одиницю, а цілий колектив, масу, яка на поодиноких фактах і явищах вирішує важливі загальні питання. Відмітимо, що в народі через сміх гострий, дотепний, що б'є наповал ворога, дурня, ледаря, бюрократа, весь час проглядає позитивний образ — розумний, спритний, хитрий селянин, наймит, солдат, проста дівчина чи якась історична особа. В дожовтневий час, в умовах важких і складних, народна творчість, як підкреслив М. Горький, активно намагається створити «среди плохих людей» «хорошего», «душевного», «праведного человека»...(М. Горький. Литературно-критические статьи М. 1937, стор. 156) Народ уміє оцінити справедливо історичні події, суспільно-побутові факти, риси і вдачі людей, уміє про одне говорити уїдливо, сатиричне, про інше — з ласкавою посмішкою; одні факти засуджувати і гостро карати, інші відтіняти, поправляти, а ще інші — підтримувати і сприяти їм здоровим сміхом. Влучно сатиричне слово використав народ у період великих історичних подій, коли відстоював свою незалежність у боротьбі з інтервентами, у боротьбі з класовими ворогами.

Серед сатиричних творів, спрямованих проти іноземних поневолювачів, найчільніше місце належить «листуванню» запорожців з турецьким султаном. Історична основа цього народного твору така. Протягом кількох століть на українські землі нападали татарські і турецькі орди, які грабували майно, палили оселі, забирали людей в неволю і продавали їх як рабів. У боротьбі проти нападників народ проявляв величезну рішучість і організованість.

В XIX столітті історики опублікували кілька варіантів листа запорозьких козаків до турецького султана. Листування це пов'язують з діяльністю кошового отамана Івана Сірка, що очолював козацькі походи проти татар і турків у другій половині XVII століття.

Чи був справді написаний і відісланий султанові такий лист — невідомо. Можливо, це творчість запорожців, що поширилась потім у кількох списках, а згодом усно по всій Україні. Відомо, що лист цей викликав значний інтерес серед народу і зокрема серед письменників та художників, а картина І. Рєпіна на сюжет листа прославилася на

весь світ.

Якщо цей лист і не був справді написаний і відісланий султану, не так уже й важливо Більш важливе те, що у ньому народ висловив своє ставлення до зайд, до поневолювачів, до іноземних нападників. Адже даремно цей твір викликав такі часті переробки в часи боротьби з інтервенцією 1917—20 рр., а також під час Вітчизняної війни 1941-45 рр.

Читаєш листа запорожців і відчуваєш, як в ньому кипить, пульсує сила народу, що говорить про нескореність, про його віру у правоту і перемогу. Зневага до ворога, насмішка, уїдливий сарказм нищівно б'ють по ворогу. Це документ, у якому найбільше проявилися риси гарячої і буйної натури козацтва і вміння дошкульно висміяти ворога.

Друга ворожа сила, проти якої одностайно боровся народ протягом кількох віків,— польська шляхта, панство, що, скориставшись історичними обставинами, все більше і більше намагалися захопити українські землі і поневолити трудові маси. Гумористичні оповідання, анекдоти і сцени найбільше стосуються тих років, коли український народ здобув велику перемогу — визволився від польсько-шляхетського ярма. Об'єктом сміху виступають здебільшого шляхтичі, вороги українських і польських трудящих мас Адже у пісні, думі, прислів'ї — всюди виступає «пихата шляхта», серед якої було чимало і тих українських панів, що відмовилися від народу, від своєї віри та національності, придбавши собі герби і шляхетські прізвища, які так влучно висміяв народ у анекдоті «Як бог сотворив шляхту». Такими ж пихатими страхополохами виступають ляшки-панки в анекдотах «Панська хоробрість», «Хоробрі шляхтичі» та в гумористичному діалозі «Чого кому бракує».

Деякі гумористичні твори, як наприклад, народні вірші «Їхав ляшок із Варшави» і «Морквяний ляшок» мають майже трьохсотлітню давність, їх зустрічаємо в рукописних збірниках пісень і віршів XVII—XVIII століть. Від часу їх появи ці твори пройшли своєрідну творчу шліфовку і до нас дійшли з багатьма поправками і додатками.

З пізніших історичних подій в народній творчості гумеристично зображені окремі сцени з часів війни 1812 року та збереглись в народі і до наших днів повні їдкоі іронії прислів'я про поразку шведів під Полтавою. Прислів'я ці («Пропав, як швед під Полтавою»),

Але чи не найбільше дісталося від народу внутрішнім ворогам — царю, панству, чиновництву, старшинам, писарям і особливо «духовним пастирям» — попівству. Тут народний геній проявився у всіх видах і жанрах, тут всесторонньо виявилися народні творчі сили.

Ставлення народу до царя проявляється чи в прямо сказаних словах, чи в замаскованій формі, але в усіх випадках висновок один: добре було б, коли б царя і всієї царської машини не було. Класично зображено це ставлення у казці, що стоїть на грані анекдота, — «Калачі». Сюжет твору, викладений у кількох рядках, по-мистецьки сформульований в міцно скованих і ясно спрямованих висловах. Виразно і недвозначно висловлена думка народу про царя в кінцевих рядках:

— А чорти б тебе забрали з царицею і церенятами, з усім царствующим домом!

Такою ж політичною загостреністю відзначається анекдот, в якому Т. Г Шевченко говорить, що на гілку далеко краще було б замість ліхтаря повісити російського царя Відзначимо, що подібний анекдот в російському фольклорі зв'язаний з ім'ям великого російського письменника О. С. Пушкіна. І це зовсім природно: обидва народи однаково з ненавистю ставилися до монаршої персони і в цьому відношенні відчували підтримку обох геніальних поетів.

Так само виявляє народ своє ставлення до царя і придворної знаті в анекдотах, що зв'язані з ім'ям великого російського ученого Ломоносова. Людину знатною робить не царська корона, не титул, а розум, творчість, знання, труд.

У народній творчості не раз виступає співставлення якостей монарха і простої людини І тут найкраще проявляється глибина мудрості простих людей, тверезість, винахідливість, уміння опанувати найскладнішу ситуацію, тут найкраще проявляється простота, сила і гострота розуму у людини праці. Солдат уміло і по-своєму дипломатично обдурює царя, випросивши у нього папірець на вічне користування старою кульбакою. Як виявилося, «Стара Кульбака» — це назва маєтку, і солдат робиться його власником. Простий садівник у розмові з царицею так уміло обігрує слово «прийметься», що «велика государиня» не помічає тонкої, їдкої іронії, яку вкладається в оцінку діяльності всієї державної машини. Наперекір придворним писакам, які підносили царський образ до божества, народ у своїй творчості знижував монаршу особу не тільки до рівня земних людей, а ставив вище царя людину-творця, людину розуму, людину праці.

Є народне прислів'я: «Не так пани, як підпанки». Звичайно, що в цьому велика доля правди, бо ж простому люду «до бога — високо, до царя — далеко», і чинили над народом безчинства від імені царя блюстителі порядку і законності — губернатори, чиновники, жандарми, старости, писарі, судді і вся незчисленна чиновнича і

військова знать, дрібна і більша, якої не бракувало ні в місті, ні на селі. В своїх сатиричних творах народ не обминув нікого з них. Губернатор, як зображується він у анекдоті, недалеко пішов від ученого бика. Так, як він, правити губернією може справжній, але трохи научений бичок («Бик у людях»). Ця казка-анекдот має величезну кількість варіантів, і всі вони відзначаються влучністю, дотепністю вислову, стислим, динамічно побудованим сюжетом. Це по суті майстерна гумористична новелка, якій може позаздрити найкращий письменник-новеліст.

Зовні, ніби внаслідок своєї наївності, простоти, «темноти» бабуся-селянка називає поліцая барбосом («Барбос»). Справді ж, це при йом найбільш популярний у народній сатиричній творчості, особливо в тих випадках, коли висміюються панівні верстви. В основі цих «помилок», які часто зустрічаються в казках і анекдотах, лежить іронія, що в більшості випадків переростає в сарказм.

Таким же невинним способом мудро розв'язує простий селянин суперечку двох станових у відставців. Питаєте, хто з вас кращий був? Як би вам по правді сказати... Були у мене віз і сани, і стояли вони в повітці, в тій, де стояла й моя кобила. Стояли, стояли, та й давай сперечатися. Віз каже: «Я був легший кобилі». А сани кажуть: «Ми були легші». Спорили, спорили, та тоді до кобили: «Скажи, будь ласка, що тобі легше возити: чи віз, чи сани?»

А стара кобила покрутила головою, подумала та й каже:

— І ти погань, і ти погань!

Бувайте здорові, панове, піду, бо мене кум дожидає!».

Красномовно. Дотепно і по-своєму делікатно.

Такі несподівані відповіді, несподівані повороти мови в казках і анекдотах, своєрідне рішення простою людиною з народу поставлених паном питань — найбільш характерна риса сатиричних і гумористичних творів народу. Ця риса потім вміло була використана багатьма письменниками.

Таке подвійне розуміння змісту, гра слів, значне навантаження на підтекст, здогадку, але здогадку таку ясну, що іншої думки не припускається, окрім тієї, що закладена в творі, — риса, що постійно виступає з багатьох творів про чиновників, суддів, адвокатів, генералів (дивись, наприклад, анекдоти «Не попав», «На суді», «Нічого додати» та ін.).

В українському дожовтневому фольклорі створено чимало казок і анекдотів про солдатів. Деякі з них мають значну давність. Відомо, що за сюжетом одного з таких анекдотів І. Котляревський написав чудовий водевіль «Москаль чарівник».

Переважна більшість народних творів на цю тему зосереджується навколо двох мотивів: 1) солдат робить витівки, хитрує, використовуючи простакуватість селянина чи селянської жінки; 2) у співставленні з офіцером, генералом, а то й царем солдат виступає мудрим, хитрим, людиною з здоровим глуздом, від природи обдарованим розумом і винахідливістю. Генерали, офіцери царської армії були здебільшого й поміщиками, багатіями, експлуататорами, що в усіх відношеннях були далекими від простого солдата-трударя. Народ відчував експлуататорську суть і єдність царя та більшості генералів. Цю єдність добре виражено в гумористичній розповіді «Оце поки моє». Вельможа-генерал якось догодив цариці Катерині й одержав від неї землі стільки, скільки зможе об'їхати конем за день. Це й погубило жадібного генерала. «Сів він на коня і давай бігти з усієї сили, поки й кінь з утоми здох. Коли кінь здох, він давай пішки бігти. Біг, доки міг, а далі впав непритомний і лізе рачки. Нарешті ліг ще й руки простяг, та й каже вмираючи:

— Аж оце поки моя земля! — і вмер».

Так повчально охарактеризував народ природу душі власника-експлуататора, на якому був військовий мундир.

Багато вправного, тонкого гумору в анекдотах, що характеризують відносини між офіцерами і солдатами, муштру і самодурство начальства від царя до фельдфебеля («Як полковник солдат навчив», «Як солдат генерала пізнав», «Розплутав справу», «Переконлива відповідь», «Як солдат трьох дурнів знайшов» та ін.).

Велику групу становлять сатиричні та гумористичні твори, в яких зображені пани і підпанки та їх ставлення до трудового народу і ставлення народу до них. Тут справді найглибше проявився народний світогляд, розуміння народом соціальних питань, народні мрії і сподівання. Через увесь цикл проходить як лейтмотив загальнонародна думка, — що пани — багатії і трудівники — селяни чи робітники — це антагоністичні класи, і думки їх були і будуть протилежні («Дві думки», «Одної породи», «Аби не пан» і багато інших).

Думки і мрії пана і селянина різні Добре цю різницю висловлено в казці «Дві думки».

Заночували в полі пан і селянин. Лежать і дивляться на зоряне небо. Пан промовляє:

— Отже й на небі неоднаково: одні зорі менші, другі більші, знати б то шляхетніші, благородніші.

По-своєму міркує тут же селянин:

— Хороше, господи, як хороше на небі святому, а все ліпше, що

небо так високо, а то б люди й небо помежували — вельможі та дужі забрали б більші кутки, а іншим би дістались менші, а як кому, то й нічого не дісталось би».

Народ ставиться до експлуататорів з презирством, висміює їх, як тільки може, виявляючи при цьому свою перевагу і творчу винахідливість. Розмовляючи з паном, селянин хитро і розумно, з деяким лукавством приводить до, ніби невинного, висновку, що пан і пес — одне і те ж («Собака», «Собачий рід»).

В чайній поруч обідають панок і проста дівчина. Панок позіхнув, не закривши рота.

— Ой, паноньку, ви ще й мене з'їсте, — говорить дівчина.

— Я телятини не їм! — відповів панок. Він сподівався, що цим принизить і «вб'є гострим словом» дівчину.

— Йой, я й забула, що осли тільки сіно їдять! — відповіла дівчина і відразу роззброїла гоноровитого панка («Відповідь»).

Так же мудро і дошкульно разить панів і Т. Г. Шевченко.

Сидить Т. Шевченко з панами в театрі, але панам прикро, що з ними мужик — хочуть з нього поглузувати.

— У вас, дядьку, почім свині?

А Шевченко відповідає:

—Як такий кабан, як ти пан, то дорого платять, а як така свиня, як бариня, то ні по чому

Розділ гумористичних і сатиричних творів про панів і попів - найбагатший і кількісно і жанрово. І це зовсім природно. З паном та попом найближче і найчастіше стикався і вів боротьбу трудовий народ, а в класовій боротьбі значне місце займала гостро відточена зброя слова. Звернемо увагу, що в народній творчості виступають не тільки загальні зведені образи: «пан», «поміщик», а й конкретні історичні особи, наприклад Каньовський, ГалаГан та ін., що надає окремим творам певного історичного характеру.

В жанровому відношенні розділ про панів найрізноманітніший. Тут маємо казки («Милосердна пані», «Хитрий Конон», «Як кучер і лакей пана провчили»), гумористичні оповідання («Як пані правди злякалася», «Як Кармелюк пана сповідав») і найбільш популярний жанр — анекдот, що в одних випадках стоїть на грані казки і народної новели («Як селянин поміщицю частував» та ін.), а в інших зближається з притчею («Немудрі графині»).

Сюжети казок і анекдотів цього розділу надто різноманітні. На першому плані стоять твори, де зображені різного роду комічні життєві ситуації, при яких хитрий, спритний, розумний представник

народу перемагає вельможу, добре провчав пана чи багатія, який, зневажаючи наймита, сам потрапляє в дурні («Як Гаврило барнню обдурив», «Як мужик з паном розмовляв», «Наймит розділив» та ін.). У боротьбі проти жорстокості і самодурства наймити проявляють неабияку винахідливість. Пан Каяьовський — хитрий, підступний, але і його провчили наймити, коли він, прикинувшись покупцем, хотів здійснити свою провокацію. Сміливо і прямо діє Кармелюк, перед яким пани виступають смішними боягузами і нікчемами.

Незважаючи на безправ'я і залежність, пригнічення і нестатки, горе і темноту, народ завжди дивиться оптимістично в майбутнє. Іноді крізь сміх блисне сльоза горя, іронія затьмариться сумом, але дух упевненості не зникає ніколи. Цю упевненість підтримував завжди здоровий народний гумор.

Експлуататорську, корисливу суть церкви і релігії значна частина народу розуміла досить добре. І не дивно, що пан, крамар і піп виступають завжди поруч, а народне прислів'я говорить, що «піп і пан — то одно».

Здавна в народі зріли атеїстичні погляди, і тому так вільно у своїх анекдотах і казках народ висловлюється про бога, пана і церкву. Церква, обряди для багатьох були скоріше формальною стороною вірування ніж суттєвою. Це прекрасно проілюстровано в діалозі. «Що купила?» Сусідки, ідучи з базару, завели розмову:

— Агій! Що ти купила?

— Та бога!

— Та ба, який кривоносий!

— Е, най його чорт бере, аби висів на стіні!

Подібно ця тема розкрита в гумористичному діалозі «Образ і тютюн».

— Здоров, куме!

— Здорові

— Де ти був?

— На ярмарку!

— Що ж ти купив?

— Образ!

— Ану покажи!

— Та хай йому чорт, не хочу розгорати, руки померзли!

— Ну, так вийми тютюн, давай закуримо!

— Давай!

Так само, ніби в невинній формі, розкриває народ своє ставлення до святих у «Листі до архієрея». Твір цей побудований на мистецьких

словесних каламбурах і послужив основою для гуморески відомого українського письменника С. Руданського.

У бурлескно-травестійному стилі зображені Ісус та святий Петро, яких б'є кочергою п'яна жінка («Як жінка двічі Петра побила»), мати божа («Про бога й святого Йосипа»), пекло і рай («Ткач у пеклі», «За що вигнали Адама і Єву з раю»). Ці і подібні їм твори зробили великий вплив на виникнення бурлескно-травестійних віршів XVII—XVIII ст. ст.

Народ сміється над релігійною облудокі, над церковними канонами і фарисейськими проповідями. Та найбільше дістається, як справедливо підмітив В. Бєлінський, попу. Гонитва за ласим куском дармового хліба, гонитва за наживою штовхає попівство до нахабної поведінки, а то й до злодійства. Як підмітив Народ у своїй творчості, піп і дяк — перші порушники моралі і «заповідей божих». Казки і анекдоти про попа, що попався впросак біля чужої молодиці, займають значне місце в українській народній сатиричній і гумористичній творчості. Тут же народ проявив усі засоби й уміння для характеристики духовенства і таємниць їхньої «діяльності». Твори на цю тему займають значне місце в нашому збірнику.

Зброю сміху народ спрямовує не тільки проти своїх ворогів, він, як ми уже підкреслили, добродушно посміхається, критикує людські слабості, які проявляються і серед простого народу. Ненормальні відносини в сім'ї, зневажливе ставлення до жінки, порушення моральних кодексів суспільства, слабі сторони людського характеру, — все це не заховаєш від народу. Про вади такого характеру влучно сказано в приказці: «і сміх, і гріх, і жарти, і сльози». Зброєю сміху народ оздоровляє, оберігає від плісняви своє життя, свій побут, свої моральні принципи. Кажуть, що в сім'ї не без виродка. Якраз проти потворства, ненормальностей, моральних виродків спрямована величезна кількість творів, що ми називаємо побутовою сатирою і гумором.

В класичній гуморесці «Кому тяжче» влучно висміяно зневажливе ставлення чоловіка до жінки і її ролі в сім'ї. Тільки на один день помінялися обов'язками жінка й чоловік, і відразу в хаті порушився нормальний хід життя. Та однак не робиться ніяких «скидок» і жінкам, що мають свої слабості і не можуть їх позбутися. Крилатим став вираз «язиката Хвеська», що пішов і в літературу з казки про «швидку на язик» Хвеську, яка не вміла тримати язик за зубами. Мудро й терпеливо, «не молотом», а голодом, учить чоловік ліниву жінку працювати, але в свою чергу народ висміює і недотеп та ледарів —

чоловіків («Так то так, та з хати як» і ін.).

Глибока народна мудрість, філософське розуміння життя виступав в повчальній казці «Як внук діда виручив». Тягарем для дітей став у сім'ї старий батько, діти хочуть позбутися його: виносять старого батька на мороз. Бачить це їхній малий син і готується так само зробити з ними, як вони постаріють. Дитяча наївність, прямота присоромлюють дорослих. Вони починають шанувати старих.

Досить розумна і повчальна казка.

Взагалі життя в сім'ї, відносини між її членами, прояви хорошого і поганого в ній знайшли широке відображення у народній сатиричній і гумористичній творчості. Сміх не обходить нікого. Мати, що не вміє або не хоче доглядати дитину, дивується: і чому та дитина плаче? «Уже п'ятий раз її віддубасила, а вона все реве» («Добра мама»). Зла мачуха — образ досить частий у всіх фольклорних жанрах. Часто її згадують і в гумористичних і сатиричних творах («Розз'мний син», «Мачуха й пасинки» та ін.). Тут же зустрічаємо анекдоти про свекрух \невісток («Невістчина спідниця» — стало загально побутуючим виразом), про тещу, що любить дочку і ніяк не може стати щирою і доброзичливою до свого зятя. Люди, що виступають в цих ролях, в більшості випадків не від природи мають погані риси, а одержали їх від тих суспільно-економічних обставин, серед яких виростали.

Окрему групу становлять казки та анекдоти про дурнів. «Дурня всюди б'ють» — так сказано в народному прислів'ї. На цю тему зустрічаємо чимало гумористичних і сатиричних творів, що часто і сюжетом своїм стоять близько один до одного («Дурні», «Дурний Іван та Хвеська», «Дурня всюди б'ють» та ін.).

Розумна людина, що вміє собі раду дати, що вміє опанувати найскладнішу ситуацію, людина, що бореться за правду, влучно відбиває нападки пана, попа чи взагалі несправедливого чоловіка, що проявляє здоровий глузд, тверезий розум і винахідливість, — це герой народних казок і анекдотів. Часто цей герой виявляється не безпосередньо в творові, а виступає як автор — тобто сам народ, що подає свої судження про розказані факти. За смішними, сатиричними образами завжди присутнє вічно здорове, молоде, життєрадісне обличчя народу.

Відвага — це ідеальна риса народного героя. Таким здебільшого у народно-поетичній творчості виступає козак-запорожець. Симпатії народу завжди на боці сміливих, вольових людей. Тонко і їдко висміяні боягузи, страхополохи, панікери, яким від переляку миша здається вовком («Сто вовків»). Полохливий, але на словах герой,

чоловік хвастає перед жінкою вночі, що він не побоїться навіть до вікна у хаті підійти, коли під хатою гавкають собаки («Сміливий»). Зневага до боягузів і хвальків — мотив, що постійно виступає в народних творах усіх жанрів.

Треба відзначити, що серед творів на побутові теми є чимало гумористичних сценок, виконаних з блискучою майстерністю в побудові діалогу, з умінням схопити характерне в житті і піднести його до типового, причому викласти все в досить влучній, експресивній формі. Ось короткий, дотепний діалог «Дружня розмова»:

— Е, куме, постарів уже ваш пес, ледве ноги волочить і хвіст опустив...

— Е, ні, куме, коли б ще ви так гавкали, як він.

Або інший, повний добродушного гумору, епізод. «Їхав дядько поганою конякою, а вона й пристала, так він сам запрігся, а коня прив'язав до воза, та й каже:

«Собача коняко, не схотіла їхать, так іди пішки».

Діти, особливо у віці від двох років до шести, мають багато своєрідного у їх поведінці, в ставленні до зовнішнього світу, в розумінні явищ життя і людей. Часто їхні розмови і запити настільки смішні і оригінальні, що стають подібними до анекдотів. Шкода, що серед українських літераторів ніхто не зайнявся записом цих дитячих розмов і запитань, — вони могли б послужити прекрасним матеріалом для книги, подібної до тої, яку подарував читачам уже кількома виданнями К. Чуковський («От двух до пяти»).

Групу таких «дитячих» анекдотів, і гумористичних діалогів подаємо у цьому збірнику. Запитання дітей часто бувають такими оригінальними і несподіваними, що ставлять у комічне становище і мудру дорослу людину.

— Тату, — звертається до батька малий синок, — а що то таке ідіот? Комаха чи звір?

— Така ж точнісінько людина, як і ми з тобою, — відповідає батько, — для якого таке питання — несподіванка.

Часто дитяча наївність і безпосередність виступає в ряді запитань малят, що намагаються вникнути в суть розмов і вчинків дорослих:

— Мамо, чи люди їдять собак?

— Ні.

— А тато їсть!

— Та що ти вигадав! Коли ж це було?

— Вчора тато сам казав гостям: «Я на цій справі собаку з'їв».

Діти по-своєму розуміють світ, природу, людей і про все це говорять просто и прямолінійно.

— Тату, а в нас дві душі?

— Чому це ти так говориш?

— Бо дві душі. Як холодно — одна дме тепло на замерзлі пальці, а як гарячий чай — то студить холодна душа.

Великим польотом здорової народної фантазії віє від дотепно складених «небилиць» і «нісенітниць». «Давно, дуже давно це було. Ще як я був парубком, дід ще малим був, а батька ще й на світі не було...» — так починається «Небилиця», — твір, у якому схрестилося кілька десятків гумористично-фантастичних сюжетів. В окремих випадках він розростається до таких розмірів, що оповідачі переказують його годинами, а то й днями. Буйна фантазія тут в'яжеться з реалізмом, з критикою суспільного життя. Ми були багаті, розповідає гуморист, у нас було поле, яке раптом зникло (ліг на ньому пес і закрив усе поле); ми сіяли на припічку гречку (бо землі не було); ми доїли індичку (бо корови не мали).

Можна сказати, що цілі покоління брали участь у складанні цього своєрідного за змістом і формою твору. Реальні відносини між людьми, правда жаття, переломлена через призму фантазії і вигадки, сказане іронічно з виразними натяками на дійсність — безперечно стали грунтом для виникнення «Небилиць». Твір цей майстерно побудований на оксимороні, каламбурах, дотепах, влучних вигадках, буйній фантазії, що весь час підогріває інтерес і увагу слухача. Можна сказати, що це своєрідний український «Мюнхгаузен», якого літературно (хоч не повністю) опрацював ще С. Руданський. Добре було б, коли б знайшовся письменник, який здійснив би літературну обробку твору, — діти й дорослі одержали б цікаву книжку.

Народна побутова сатира і гумор багаті і за змістом, і за жанрами та мистецькими прийомами. На всі випадки життя тут зустрічаємо мініатюрні, але багатозначущі твори. В своєму домі, в гостях, в дорозі, за роботою і відпочинком — всюди народ уміє сказати влучне слово, посміятися над недоліками, слабостями людини і її характеру, дати влучну характеристику людській діяльності, приперчити дурня і недотепу і добродушно усміхнутися до розумного, винахідливого. Спосіб вислову, висновки, сентенції, які робить при цьому народ-гуморист, влучні і часто стають народними афоризмами. Так з народних анекдотів виділилися прислів'я і приказки: «Дурнів усюди б'ють», «Так то так, та з хати як», «Як свято, так свято — бий, жінко, ціле яйце в борщ», «Невістчина спідниця», «Вчи лінивого не молотом,

а голодом» і багато інших.

Незважаючи на віковий соціальний і національний гніт, на безправне політичне становище трудящих — бадьорий дух, творча енергія, віра в завтрашній день ніколи не лишали їх. Народ-гуморист вічно був і є дотепним і геніальним творцем художнього слова. Цю рису народу помітив ще в молоді роки І. Франко. В другому «Літературному письмі» він писав: «Елемент гумористично-сатиричний дуже багатий у нашого народу, його гострий дотеп, його сльозами проблискуючий сміх послужив за основу безсмертним творам Миколи Гоголя, сплодив знамениті Квітчині повісті «Солдатський портрет», «Конотопську відьму» і ін.» Сатирично-гумористичним елементом просякнуті майже усі жанри народної творчості — пісні, казки, оповідання, вірші, прислів'я та приказки. Народ сміється, але і крізь сміх ми чуємо ствердження великих гуманних, моральних і соціальних поглядів, на яких будується народна естетика.

* * *

Великі зрушення, що сталися в соціальному і духовному житті народу після Жовтневої соціалістичної революції, збудили творчі сили, творчу наснагу мас. В боротьбі з ворогами революції і Радянської влади гостра зброя сатири і гумору відіграла визначну роль. Сатиричні пісні і частушки, анекдоти і розповіді, прислів'я і приказки влучно били Денікіна, Колчака, Скоропадського, Петлюру, Махна, пана, куркуля, попа і всіх, хто заважав утвердженню нової влади. Найбільш оперативними і живучими виявилися частушки і короткі сатиричні та гумористичні пісні. За ними легко прослідкувати історичний хід подій на Україні і ставлення народу до різних банд і зайд. В цьому відношенні цікава пісня «Приказ про всіх або про дев'ятьох», що виникла десь незадовго після закінчення громадянської війни і надовго збереглася в устах народу. В ній народ дав проникливо-сатиричну характеристику усім «урядам» і бандам, що побували на Україні, починаючи від Керенського і кінчаючи польськими панами і Петлюрою. Всі вони, як говорить народ у пісні,

хоч недовго побули
та все душогуби.

Нове, бурхливе життя вимагало нових гумористичних і сатиричних пісень, які творилися досить швидко, хоч часто на мотив уже відомих народних пісень. Так давня пісня про комара, що виникла ще в XVII

ст., була використана для створення сатиричної пісні про Петлюру з таким початком:

Ой, що ж то за шум учинився?
То задумав пан Петлюра ожениться...

Більшість пісень, частушок, коротеньких пісеньок, на зразок «Яблучко» та «Українські кислиці», була створена або в період революції і громадянської війни, або незабаром після боїв. Інакше було з оповідальними жанрами. За винятком «Листа Петлюрі», що був складений у полках Щорса і Боженка, гумористичні оповідання належать до творчості пізнішої, коли революційні події в народній творчості стали осмислюватися ретроспективне.

Гостре слово сатири у боротьбі з тими, хто зазіхав на нашу землю, з новою силою проявилося в часи Великої Вітчизняної війни (1941—1945). Сатира і гумор на фронті стали в ряди разом з солдатами, офіцерами і усім народом. Характерно, що в цей час, як і в громадянську війну, народ звернувся знову до листа запорожців, форму якого використано для написання «Посланія» новоявленому претенденту на українські землі «Людожеру Адольфу Гітлеру»...

Треба сказати, що в період Вітчизняної війни достатньо виявилися в народній творчості майже усі жанри, зокрема значне місце зайняли оповідальні жанри — анекдоти, казки, оповідання, прислів я, приказки Більшість сатиричних творів цього часу відзначається політичною загостреністю, проявом глибокої ненависті до фашистів і їхнього «фюрера» Гітлера, а в мистецькому відношенні — художньою вправністю, дотепністю та влучністю виразів («Гітлер і його портрет», «Порада Наполеона», «Чудеса» та ін.).

Але і в цей період пісні та частушки розвинулися найбільше. Вони творилися на фронті, в тилу, в партизанських загонах, на фабриках, заводах і в селах. Народ продемонстрував однодушний вияв гніву і ненависті, разив не тільки мечем, а й гострим словом проклятих гітлерівських головорізів. В сатиричних піснях народ зображує їх як злодіїв, розбійників, що, прийшовши за чужим добром, загублять власну голову:

Ой, не ходи, фрицю,
На нашу границю,
Бо скрутимо, враже,
Тобі потилицю.

Такі були створені нові слова до уже відомої мелодії.

Кожний успіх на фронті ще більше вселяв віру в швидку перемогу і тому ще голосніше, ще уїдливіше сміявся народ над битим ворогом.

Пожовтнева народна творчість охоплює всі сторони життя народу. Майже всі суспільні, політичні і побутові зміни, що сталися в нашій країні, знайшли відповідну оцінку в піснях, казках, анекдотах і прислів'ях. Насамперед вістря пожовтневої сатири й гумору було спрямоване роти куркулів, попів та пережитків капіталізму у свідомості людей.

З усмішкою на устах говорить народ, як без пана і попа будується нове життя, як нові форми життя, культури, побуту витісняють церкву, забобони і темноту («Казка про останнього попа», «Небесна агітація», «Нічна пригода», «Чудотворна вода» та ін.).

Серед поданих у збірнику творів значне місце займають гумористичні розповіді. Це не новинка в українському фольклорі. Маємо чимало записів і дожовтневого періоду, але тут, поруч анекдота, цей жанр іде найбільш типовим і політично загостреним.

Вбивчій критиці, всенародному осудові піддає народ неподобства у господарському й побутовому житті села й міста, добродушно посміхається, розповідаючи про нові риси в побуті та про комічні ситуації, які є наслідком нових форм життя (наприклад, розповіді «Як Михей Кузьмич на курорт їздив», «Як дід Санько на Дніпрогес їздив», «Задумала бабусенька» та ін.).

Більше всього проявилася народна творчість у боротьбі з безгосподарністю, бюрократизмом, ледарством, нехлюйством і зловживанням («Про ледаря Марка», «Про Панаса Халяву», «В садку Векла в бур'яні» та ін.). Чи то голова безгосподарник, п'яниця, чи бригадир, що пише своїй коханці даремно трудодні, чи то головиха, що спить тоді, як усі працюють, чи ледар колгоспник — всі без винятку стають перед справедливий суд народу. За останні роки багато появилося анекдотів і пісень, спрямованих проти невігласів, легковажного ставлення молоді до науки, до життя в сім'ї («Увертюра», «Чия справа» та ін.).

Буйний вияв творчості в наші дні, увага до громадських тем, критика неподобств, незважаючи на особу, — добра прикмета сучасної народної творчості. Сатира й гумор радянського періоду не обов'язково бичує, вищить того, проти кого спрямована, а намагається в першу чергу сприяти виправленню, примушує задуматися, переоцінити своє ставлення до життя і людей, допомагає позбутися слабкостей і недоліків. Чесну людину, що випадково потрапляє на помилковий шлях, радянський народ добродушним сміхом

намагається підтримати, не допустити до падіння. В цьому велике виховне значення гумору і сатири.

Сміх оздоровлює людей.

***

В численних казках, анекдотах, оповіданнях, піснях, віршах, прислів'ях, що представлені в цьому збірнику, маємо не тільки багатство змісту, а й багатство майстерного використання слова, різних творчих прийомів.

В українському фольклорі немає збірного образу сатирика, гумориста, такого, як наприклад, у східних народів Насреддін Афанді. Сміється, глузує з царя, пана, попа, дурня, невігласа, бюрократа і т. п. здоровий, всесильний колектив — народ. Сміх його — всенародний, його осуд — різкий, але розумний і справедливий.

Комічне, смішне у народних творах в кожному окремому випадку виставляється по-різному. Але типовими прийомами гумористичного і сатиричного зображення в народній творчості виступають комічні положення, ситуації, в які потрапляють персонажі. Ось, наприклад, бог і святий Петро потерпіли від п'яної жінки («Як жінка святого Петра побила»); пан хоче знати, що таке біда і потрапляє в такі обставини, які дають зрозуміти, що значить біда («Як пан біди шукав»), селяни хотіли привітати царя-батюшку, а сталося інше — прокляли його і весь його царський рід («Калачі»). Часто сміх викликається удаваною наївністю наймита, батрака, лакея, солдата, які «допомагають» своєму пану: наймит притримав гілку і вона стьобнула пана по обличчю. «Добре, що я притримав гілку, — каже наймит — а то б ще не так стьобнула». Сміх часто викликається таким становищем, при якому «помилка» або «необдуманий вислів» людини виступає як правда. Простий солдат наївно порівнює свого офіцера до лева, якого бачив, як він запевняв, на малюнку: Ісус Христос в'їжджає на ньому до Єрусалима. Іван хоче похвалити свого пана і ніби «необдумано» говорить: пан сусід дурніший, як ви.

В основі багатьох анекдотів і прислів'їв лежить іронія, що часто переростає в сарказм. Широко використовується в анекдотах гра слів, каламбури. Ледачий циган говорить: «Робить я люблю, але жать та щепить — найбільше». Чи приймуться сади, посаджені там, де проїжджає цариця, питають садівника: «Приймуться», — відповідає він, і саме на двозначності слова «приймуться» тримається в цьому випадку суть гумористичного твору.

Влучна, дотепна відповідь простої людини попу, генералу чи царю

часто становить, так би мовити, сіль анекдота. Чумак на глузливі слова купця, що у них дурні продаються, резонно зауважує: «добре торгувалось, коли «тільки один усього зостався». Проста дівчина збиває пиху паничеві відповіддю про осла і м'ясо; селянин на ярмарку на репліку барина «Що мужик — то свиня» відповідає: «Що пан, то й собака, що пан, то й собака».

Значне місце в сатиричних творах займає діалог. Можна сказати, що цим досягається гнучкості, жвавості, динамічності в розвитку і розв'язанні коротеньких, до краю насичених змістом сюжетів казок, оповідань і особливо анекдотів. Живий, енергійний, стислий і змістовний діалог і несподівана розв'язка відіграють у цих жанрах чи не найважливішу роль.

Мова, лексика народного гумору специфічна. Іноді навмисне вжите грубувате слово надає смішного забарвлення усьому творові, викликає усмішку слухача. «Мовчи, боже, а то як хрякну по голові», говорить до бога розгніваний селянин. Такого порядку слова підібрані і в гумористичному листі селян до архієрея про те, що святі (ікони) в їхній церкві постаріли, погорбилися, потребують ремонту або й зняття з ужитку. Речення будуються стисло, економно і експресивно.

Гумористичні і сатиричні твори нашого народу відзначаються гостро-публіцистичним спрямуванням, широтою тематики, влучністю у виборі цілі для сміху. В цих класичних зразках колективної творчості досягнуто максимальної стислості при надзвичайно великому навантаженні слова, яке старанно відбирається і шліфується народом протягом віків. Тому так влучно ці твори б'ють у ціль, б'ють, що називається, без промаху прямо в око.

Записи українських народних сатиричних та гумористичних творів були зроблені ще в XVII ст. Правда, це були здебільшого пісні, як наприклад «Про попадю», «Пісня про сироїжку», різні пісні про пригоди козаків, про попів і монахів. Значний елемент сатири і гумору виступає навіть у найстарішому запису думи про Козака-Нетягу. Цілком у гумористичному плані створені були пародії на думи, записи яких збереглися також ще з XVII ст. Треба сказати, що в давній полемічній драматичній і віршованій літературі широко використовувалися здобутки народної творчості, а сюжети народних анекдотів стали основою для окремих літературних творів. Відомо, що найстаріша (1619 р.) інтермедія Якуба Гаватовича, в якій дійовими особами виступають Климко і Стецько, написана на сюжет анекдота про те, як селянин замість лисиці купив кота в мішку, звідки й пішло відоме прислів'я «купити кота в мішку», що значить придбати якусь

річ, не бачивши її. Значні сліди впливу народного гумору помітні на творах талановитого поета XVII століття Івана Величковського, зокрема на таких його віршах, як «На хміль», «На слугу», «На попа», «О жоноцькім розумі» та ін. З народної творчості багато взяли до своїх віршів бурсаки, мандрівні дяки, названі народом «пиворізами». Стихія народної сатири і гумору широким потоком хлинула в бурлескно-травестійні твори XVII—XVIII століть.

У новій літературі використання письменниками народної сатири і гумору було ще більш інтенсивним. Це виразно виступає уже в творчості І. Котляревського, найважливіші твори якого («Енеїда», «Наталка Полтавка» і «Москаль-чарівник») тісно в'яжуться з народною творчістю, зокрема з народними піснями та анекдотами.

Письменники першої половини XIX ст. з великим інтересом ставляться до фольклору, уважно збирають і вивчають його та широко і часто використовують у своїх творах. За сюжетами народних анекдотів було написано чимало драматичних і віршованих творів. Дух українського народного гумору надто відчутний у творах М. В. Гоголя, батько якого також писав українські водевілі на сюжети народних анекдотів. Один з перших українських байкарів Лев Боровиковський значну частину своїх «байок і прибаюток» написав також на народні сюжети. Його байка «Свій дім — своя хата» — це літературно опрацьований народний анекдот про полохливого чоловіка, що злякався жінки, заховався під піл і кричав, що не боїться її, бо він господар хати. Цей же сюжет потім опрацював і Степан Руданський.

Творчо використовував народний гумор Т. Г. Шевченко, зокрема часто звертався він до прислів'їв і приказок, які по-мистецьки вплетені в загальну тканину його багатьох творів

Коли б дослідити, як корисно відбився народний гумор у творчості багатьох українських письменників другої половини XIX ст., можна було б написати велику і цікаву монографію, бо ні один письменник не пройшов мимо гнівного і лагідного сміху народу. Але серед усіх письменників другої половини XIX ст. особливо виділяється Степан Руданський, що, будучи добрим знавцем творчості свого народу, зумів проникнути глибоко у сутність українського народного гумору і створити на його основі прекрасний і глибокооригінальний цикл «Співомовок», які в свою чергу здобули величезної популярності серед трудящих мас. Такі його твори, як «Добре торгувалось», «Просьба» (народний анекдот «Лист до архієрея»), «Треба всюди приятеля мати» (народний анекдот «Всюди добре мати приятеля»), «Ахмет III і

запорожці» («Лист запорожців турецькому султану») та багато інших прийняв народ у віршованій редакції поета як свої власні.

Як обробляв народні анекдоти Руданський, видно з співставлення народного твору, що поданий у нас під заголовком «Лист до архієрея», з його віршем «Просьба».

Раз писали мужики
До свого владики:
«Архирею, — пишуть, — наш!
Ясний та великий!

Церква наша з давніх літ
Перейшла нінащо.
Кілько є у нас святих —
Всі стали ледащо

Матір божа на дошках
Згорбилась, зігнулась,
Апостоли розійшлись,
А Варвара здулась.

Миколай від хробаків
Порохном узявся.
Сам спаситель на вратах
Поздовж порепався.

Миколая нам позволь
Наново зробити,
Матір божую з боків
Клинцями забити

Апостолів всіх у ряд
Дрючками зігнати,
Спасителя на вратах
Щоб на шпуги взяти.

А з Варварою уже
Нічого робити:
Коли вона здулась так,
То кажи закрити.

Як автор віршованих анекдотів (названі «Співомовки») С. Руданський зайняв своєрідне місце в українській літературі і мав вплив на інших поетів, зокрема вплив цей відчувається на збірнику «Казки та приказки і таке інше. З народних уст зібрав і у вірші склав Іван

Манжура 1888 р.».

Немає змоги широко говорити про використання народної сатири і гумору такими визначними письменниками як І. Франко, Леся Українка, П. Мирний, М. Коцюбинський, С. Васильченко і ін. Про це писали і ще будуть написані окремі дослідження.

З не меншою увагою до народної творчості ставляться і сучасні українські письменники. У своїй творчості письменники П. Тичина, О. Корнійчук, П. Панч, Я. Галан, П. Козланюк, В. Минко, С. Олійник, С. Воскрекасенко, Д. Білоус та багато інших вміло користуються гострим народним словом, своєрідно і по-мистецькому переносять особливості народного гумору в літературу. Творчість такого талановитого гумориста, як Остап Вишня, цілком виросла на народній основі. Усмішка народу, його ненависть у ставленні до ворога і добродушність, коли він сміється з дрібних вад людини, проглядають з усіх творів Вишні, якого так полюбив наш читач і справедливо називає володарем сміху.

* * *

Окремі записки і публікування української сатири і гумору досить численні і давні. Однак систематична публікація і вивчення розпочинається тільки в першій половині XIX століття. Треба сказати, що окрім фольклористів, любителів народнопоетичної творчості, в справі збору народної творчості активно виступають тогочасні письменники. Так Г. Квітка-Основ'яненко публікує в 1822р. в журналі «Вестник Европы» українські анекдоти. Сатира і гумор друкуються на сторінках видань М. Гатцука, в збірниках і альманахах, які були видані заходами харківських письменників. В 1847 р. кілька зразків народних гумористичних творів надрукував Їв. Головацький у збірнику «Вінок русинам на обжинки». В другій половині XIX ст. не було майже фольклористичного чи етнографічного видання, яке б не публікувало веселих, повних здорового гумору народних творів. Друкують їх у багатотомному виданні П. Чубинського «Труды этнографическо-статистической экспедиции»..., де II том увесь присвячений казкам та анекдотам. В 1896 р. вийшов збірник «Чорноморські народні казки та анекдоти», підготовлений М. Дікаревим. Значне місце сатирі і гумору відведено в збірнику «Этнографические материалы» т т. I—III, підготовленому і виданому в Чернігові Б. Грінченком.

Одночасно з цим велику кількість матеріалів було надруковано в періодичних виданнях: «Киевской старине», «Зорі», «Дзвінку» та в різних календарях, альманахах і збірниках.

Перший збірник, присвячений виключно українському народному гуморові, відноситься до середини XIX ст. У 1859 р. у Києві вийшла «Маленька книжка малоросійських анекдотів», упорядкована Дмитром Т. В ній було надруковано близько півтора десятка анекдотів і гумористичних сценок. Майже через тридцять років (1888) Б. Грінченко видав більш поширений збірник — «Веселий оповідач», який пізніше витримав кілька видань. Значним явищем був вихід у світ збірника «Галицько-руські анекдоти» (близько 700 творів), якого підготував і видав у Львові у 1899 р. Володимир Гнатюк. Це вже було наукове видання, яке не втратило свого значення і досьогодні,

Велику і цікаву колекцію записів казок та анекдотів зібрали в 50—60 рр. С. В. Суданський та А. І. Димінський на Поділлі, але цей матеріал побачив світ тільки за часів радянської влади (1928 р.).

Після Жовтневої революції в літературних періодичних виданнях та в фольклорних збірниках систематично друкувалися матеріали не тільки дореволюційної, а й післяреволюційної сатири і гумору. З того, що використане для нашого видання, назвемо: журнал «Український фольклор» (згодом «Народна творчість»); збірники: «Українська народна сатира і гумор» (1940); «Радянські народні частушки і коломийки», К., 1953; «Українська радянська поезія про велику Вітчизняну війну», К., 1953; «Українська радянська народна пісня», Львів, 1950; «Фольклор Вітчизняної війни», Львів, 1945 р., а також матеріал, поданий у статті П. Охріменка «Сатира і гумор» («Дніпро», 1945, № 5—6) та в цікавому розділі «Народні усмішки», який запровадив останнім часом журнал «Перець». Відбираючи з цих джерел найцікавіші для сучасного читача твори, ми намагалися зберегти всі особливості стилю записів, а також їх лексичні особливості. Оскільки це видання розраховане на масового читача — джерела і паспорти кожного твору тут не вказані. В деяких випадках, щоб уникнути повторень і одноманітності, змінені заголовки.

Ми думаємо, що в такому вигляді збірник дасть можливість широким масам читачів докладно ознайомитися з кращими зразками української народної сатири і гумору.

Григорій НУДЬГА

Дожовтнева сатира і гумор

ЗЕМЛЕЮ І ВОДОЮ БУДЕМО БИТИСЯ З ТОБОЮ

ЛИСТ ЗАПОРОЖЦІВ ТУРЕЦЬКОМУ СУЛТАНУ

Цей лист запорожців є, ніби, відповідь на такни лист турецького султана до запорожців: «Я, Султан, син Магомета, брат сонця і місяця, внук і спадкоємець божий, володар царств: Македонського і Ієрусалимського, Малого і Великого Єгіпта, цар над царями, непереможний охоронець, невідступний домовини Ісуса Христа попечитель, самого бога надія і втіха магометан, на страх християн, великий захисник, — наказую вам, запорозькі козаки, здатися мені добровільно і без всякого опору і мене вашим опором не примушуйте турбувати.

Ти, Султан, проклятого чорта брат і товариш! Який ти в чорта лицар, що чорт се.., а ти і твоє військо пожерає (Варіант: «Який ти в чорта лицар, коли голою с... їжака не вб'єш?!»). Ти самого люципера онук, турецький кухар, вавілонський слюсар, македонський броварник, олександрійський козолуп, Великого і Малого Єгіпта свинар, армянська свиня, козацький сагайдак (Сагайдак — козел), подольський кат, лютеранський папуга, самого гаспида байстрюк, нашого бога дурень, свиняча морда, кобиляча с..., різницька собака! Не будеш ти годен синів християнських мати, твого ми війська не боїмось, землею і водою будемо битися з тобою, вражий, проклятий сину, чорт би побрав твою матір, нехрещений лоб, мать твою..! Так тобі козаки відповідають... Числа не знаємо, бо календарів не маємо; місяць же на небі, а рік в календарі, день у нас такий же, як і у вас, за цим же словом поцілуй же в с.... нас!

ДЗИК

Це було весною 1638 року під час бою повстанців Степана Острянина з поляками під Жовнянами (Село Жовнин, Полтавської області). Поляки, які, незважаючи на свою кількісну і технічну перевагу, ніяк не могли здолати жменьки повстанців, посилають до них на переговори українського перевертня - брацлавського хорунжого Дзика. Той почав умовляти повстанців здатись, обіцяючи за це помилуваний від поляків. Повстанці вислухали його, а потім ввічливо спитали:

— Як вашу милість звуть?

— Дзик! — відповів хорунжий.

— Ну так іди ж, Дзику,— сказали повстанці,— бо щоб з тебе тут дзиковиння не було!

ЯК БОГ СОТВОРИВ ШЛЯХТУ

Ліпив бог людей. Ліпив з глини, а польського пана, як дуже делікатного, виліпив з тіста. Наліпив та й поставив на сонце, аби сохли. Якось забіг туди пес, то русина не рушив, бо був глиняний, а шляхту з тіста всю поїв. Тоді бог казав ангелові взяти пса за вуха і бити о дерева Вдарив ангел псом о вербу — з пса вискочив шляхтич Вербіцкий; вдарив о березу — вискочив Березовский; вдарив о бук — вискочив Буковский; вдарив о явора — вискочив Яворский і т. д.

ХОРОБРІ ШЛЯХТИЧІ

Ідуть два шляхтичі й хваляться. Один каже:

— Я стільки-то москалів забив!

А другий:

— А я стільки-то забив!

Аж ось побачили — їде козак, та й хвать — поприсідали. Проїхав — попідводилися вони, а тоді другий шляхтич до першого:

— Ой, ой, ой! А що ж то від тебе так смердить, пане?

А той йому:

— А, проше пана, не думай, що то від страху, то від злості!

ПАНСЬКА ХОРОБРІСТЬ

— Пане-ляше, козаки на Запоріжжі!

— О, я тих лайдаків і ста не боюся!

— Пане-ляше, козаки наближаються!

— А куди тут найближче до Варшави?

ЧОГО КОМУ БРАКУЄ?

Говорили раз шляхтичі запорожцям:

— Ми от, шляхетське військо, воюєм завжди за честь, а ви, запорожці, за гроші.

А запорожці їм:

— Ну, що ж, чого кому бракує, той за те і воює.

ЇХАВ ЛЯШОК ІЗ ВАРШАВИ

Їхав ляшок із Варшави,
На нім були сукні шарі,
Мав канчук у бока,
Не боїться мужика.
Їхав ляшок понад лугом,
Аж там оре хлоп із плугом,
«Помагай бог» не казав,
Ні шапочки не здіймав.
Аж той його привітав,
За чуприну похитав.
Добре, ляшок, добре мав,
Що «помагай бог» не казав.
«Та подай, хлопче, батога,
Научу тя, ляшуга,
Як шапочку здіймати
І «помагай бог» казати!»
Іде ляшок дорогою,
Аж там пливе гусь водою:
«Помагай бог, біла гусь,
Навчила мня здішня Русь,
Як шапочку здіймати,
Помагай бог давати».
Аж тут біжить медвідь куций,
Ляшок гадав, що то русин,
Здалека ся кланяє
І шапочку здіймає;
А ведмідь ся розіграв
Та й волосся обірвав.
Не лишив го на дорозі,
Но потащив в білі лози.
Ідуть купці із Варшави,
Занесли го до діброви,
Там му погріб існравйли,
Хрін у зуби му встромили;
Лежить ляшок в дубині:
«Не кланяйся дурнині!»
Аж там біжить лисиця,

Коло ляшка вертиться:
«Добре ся той ляшок мав,
Коли там хрін заживав».
Ой, встань, ляшку, не дріжи,
Хоть за хвостик подержи!

МОРКВЯНИЙ ЛЯШОК

Ой був ляшок морквяний,
Жупан лопуховий,
А шапочка з постернаку,
Коник буряковий,
А шабелька із петрушки,
Піхви із квасолі,
А пістолик будяковий,
Кулі з бараболі.
Як виїхав із Варшави, —
Під ним коник пляше...
Свині його зустрічають: —
— Куди їдеш, ляше!
Ухопився за пістолик,
Став свиней стріляти,
Свині кулі похватали —
Нічим воювати;
Ухватився за шабельку,
Став свиней рубати,
Свині шаблю пожували, —
Нічим воювати.
А назустріч їдуть хлопи,
Звернули з дороги,
Бачать — ляха з'їли свині,
Тільки видно ноги.

ПОЛТАВЦІ

Воював Наполеон під Москвою, але кажуть йому:

— Кубанці йдуть на нас.

— Ну, що ж, — каже Наполеон, — будемо воювати.

Через день кажуть йому:

— Донці йдуть на нас.

— Будемо воювати, — каже Наполеон.

На третій день кажуть:

— Полтавці йдуть на нас.

— Е-е, — каже Наполеон, — треба тоді тікати, а то щоб не було нам тут те, що шведові під Полтавою.

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Висипався хміль із міха та наробив ляхам лиха.
Не вийде, пане-ляше, на ваше!
Посунься, ляше, хай русин сяде!
Козача потилиця панам-ляхам не хилиться.
Мазепа в Полтаві подавився галушкою.
Пропав, як швед під Полтавою.
Голодний француз і вороні рад.
Дома лев, а на війні тхір.
Ставився як лев, а згинув як муха.

ЦАРІ І ЦАРЕНЯТА

КАЛАЧІ

Задумали мужики сходить до царя в гості. От зібралось їх аж троє та й думають: «Ну, що йому за гостинця понести?» Один каже:

— Калачів.

— Ні, — говорить другий. — Калачі він щодня їсть, треба диковину йому понести — кваші!

Ну й пішли.

Ідуть і радяться. Той, що несе квашу, каже:

— Я ввійду з квашею і скажу: «Здрастуй, цар-батюшка!»

А другий скаже:

— З царицею і царенятами!

А третій — з усім царствуючим домом!

От заходять до царя, а передній на підлозі як підсковзнеться, макітра з квашею додолу, а він:

— А чорти б тебе забрали!

А задній:

— З царицею і з царенятами.

А позадній:

— З усім царствуючим домом!

А цар як крикне:

— Палачей!

— Бач, — каже один, — казав же я, що йому калачів треба, кваші не хоче.

ВИРОДОК

Якось цар перевіряв один корабель чорноморського флоту. Порядками на кораблі він був задоволений. Далі вийшов на палубу, де стояли виструнчені матроси, і запитує одного з них:

- Чому орел на гербові двоглавий?

Матрос не зміг відповісти. Цар запитав ще кількох — і ті не відповіли. Начальство страшенно перелякалося, а цар почав сердитися. А один матрос стоїть і крутиться, якби хто його голками коле — хоче щось сказати. Цар запримітив і запитує його. Офіцери стоять позаді царя і кивають головами, щоб відповідав. Матрос осмілів і відчеканив:

— А тому, що він виродок!

ШЕВЧЕНКОВА ВІДПОВІДЬ

Одного разу в Петербурзі цар святкував день коронації. Вечером горіли вогні, пускали ракети, на деревах у саду були порозвішувані різнокольорові ліхтарі.

Ходив по саду і Тарас Шевченко. Аж ось підходить до нього якийсь панок і каже:

— Правда красиво? Особливо он той ліхтар, вдало повішений між листям на гілці великого дерева.

— Гарно, красиво, — каже Шевченко, - але якби замість ліхтаря та повісили російського царя — було б ще краще.

ШЕВЧЕНКО НАД НЕВОЮ

Сидить раз Тарас над Невою та й малює щось. Тут, де не візьмись, сам цар із царицею ідуть понад берегом. Позад іде слуга. Побачив цар Тараса та й питає:

— А що ти робиш, бурлаче?

— Гуску скубу, — одказав Тарас.

Тоді цар як гримне:

— Як смієш государеві неправду казати! Ти ж малюєш, а не гуску скубеш!

— Звиняюсь, ваша світлість, але чому ж питаєте, коли самі бачите?

1) Цей сюжет літературно опрацював Новіков-Прибой.

Я САМ ЗНАТНИЙ ПРЕДОК

Якось зустрівшись з М. В. Ломоносовим, один з придворних сановників уїдливо спитав:

— Скажіть, найлюб'язніший, чому ви стали вхожі в царський палац? У вас, мабуть, були знатні предки?

— Для мене предки не обов'язкові, ваше сіятельство, відразу відповів Ломоносов. — Я сам знатний предок!

ЯК СОЛДАТ ЦАРЯ ОБДУРИВ

Це було тоді, коли в солдатах служили по 25 років. Один солдат прослужив 25 років в армії, і не довелося йому побачити царя. І він вирішив, що б там не було, побачити царя і пішов прямо до царського палацу. Вартові, що стояли там, не пропускають його, але він свариться і все ж намагається пройти до царя.

В цей час цар гуляв у вільному одязі по дворі і побачив, що якийсь солдат з вартовим сперечається.

— Пустіть його в двір!

Потім запитав солдата:

— Чого ти хочеш?

— Нічого не хочу, — відповів солдат, — лише побачити царя.

Цар сказав, що зараз вийде, і пішов переодягатись в царську одежу, а коли вийшов, запитав солдата:

— Чого ти хочеш, служивий?

Солдат йому відповів:

— Служив я двадцять п'ять років і не бачив вас.

— Так, — промовив цар. — То чим би я тебе нагородив? Може, тобі щось подарувати за твою службу?..

— Ні. Нічого не хочу. Якщо царська ласка, подаруйте мені стару кульбаку (Кульбака — дерев'яна частина сідла) від сідла.

— Що ж ти з нею робити будеш? — здивувався цар.— Краще я тобі дам нове сідло.

— Ні, нічого не хочу, дайте лише мені стару кульбаку,— прохав солдат.

Цар засміявся і сказав своєму слузі:

— Біжи, знайди де-небудь і видай цьому служивому стару кульбаку.

— Коли ви вже даруєте мені цю кульбаку, то дайте мені і документ такий, що це саме ви мені її подарували.

Цар швидко написав, що дійсно стара кульбака подарована ним цьому служивому, геть печатку царську поставив.

Подякував солдат цареві і пішов. А як вийшов у поле, закинув стару кульбаку в бур'ян, а документ заховав глибше в кишеню, і пішов у той край, де був великий маєток одного графа під назвою Стара Кульбака.

З цим царським документом солдат вигнав графа з маєтка і зістався там жити.

Небагато часу пройшло, як граф писав цареві:

«Ваше великое превосходительство! Что я вам сделал, чем провинился перед вами. Я остался без хозяйства, а вы им наградили солдата».

Цар зрозумів, що солдат його обдурив, що він видав документ не на стару кульбаку від сідла, а на маєток графа під такою назвою.

Довго думав цар і вирішив таке: зібравши великий бал, запросити на нього своїх гостей і цього хитрого солдата, і тут відібрати від нього документ і повернути маєток графові.

Встановили порядок про ведення балу такий: хто п'є до кого чарку, той мусить ударити ложкою його, а коли кому прийдеться пити і бити царя по лобі, той мусив уже попрощатися з своїми маєтками.

Слуги розсадили гостей так, що солдатові прийшлося пити до царя, і це значило позбутися своїх маєтків. Він пустився на хитрощі. Став розповідати всім присутнім одну пригоду, яка ніби-то була в його житті:

— Одного разу я їхав з батьком до млина, але на дорозі мені трапилась калюжа, через яку не можна ніяк переїхати, а коли переїжджати, то треба позбутися коней. Коли об'їхати цю калюжу, то треба набавити дороги в два рази більше. Ну, що мені було краще зробити? Чи їхати через калюжу і занапастити коні, чи об'їхати калюжу в два рази дальше? — запитав солдат.

Всі відповіли, що краще об'їхати, хоч і дальше, ніж позбутися коней.

Цар також погодився, що краще об'їхати дальше...

— Ну, то коли краще об'їхати калюжу, то й тут мені краще обминути царя й пити до другого. — І він, проминувши царя, вдарив по лобі другого і випив до нього.

Так солдат обдурив царя і присутніх на балі панів.

САДІВНИКИ

Це було тоді, як Україну Катерина об'їжджала і Потьомкін (Потьомкін Г. О. — один з фаворитів Катерини II. В тих місцях, де проїжджала Катерина, Потьомкін ставив декорації селі «насаджував» сади, щоб показати, що Україна «благоустроєна».) вирішив «деревонасадження» завести. Наказав він кругом дерева садити, особливо понад шляхами, якими мала сама цариця Катерина проїхати.

Коли цариця поїхала через Україну, то справді кругом над шляхами росли дерева, але так як дерев невистачало, то всі дерева, які Катерина проїхала, виривались «садівниками» і саджались там, де вона ще мала їхати. Ззаду дерева переносились наперед, і Катерина їхала весь час повз новонасаджені дерева.

Запитала Катерина в одного чоловіка, що «доглядав» «посаджені» дерева:

— А як ви думаєте, всі ці дерева приймуться?

— Приймуться, приймуться, — відповів чоловік. — Тільки ви проїдете — всі приймуться.

ЩИРЕ СЛОВО ЖАНДАРМА

Після 12 годин робочого дня робочий іде в кабак. Він одержав получку. Там лишить він весь свій заробіток. Йде, похитується. Назустріч — жандарм.

- Ну, что, нажрался? Штраф давай!

Віддав робочий останній карбованець на штраф, але його дуже за серце зачепило і він голосно сказав:

— Ну, і дурак же цар!

— Как, как? Ты имеешь право его величество дураком называть?! В полицию, сукин сын!

Двері поліцейської відчинилися, й жандарм штовхнув туди робочого.

— Ваше высокородие, — до начальника, — этот негодяй назвал нашего царя дураком!

— Я ж не на нашого царя сказав, — каже Іван, — а на турецького!

- Он врет, ваше высокородие! Он на нашего царя сказав, потому что дурнее царя, как наш, нету!

БРУДНА РУКА

Одного разу приходить Іван Миколайович, інженер заводу, з візитом до губернаторші, його там добре приймали, угощали. Прийшов і поцілував у неї ручку, а вона як крикне:

- Іван Миколайович, що у вас з руками, що вони так погано пахнуть! Це щось страшне!

А він, радий, що може про це розказати, відповів:

— Рівно півтора місяці тому сам імператор всеросійський, цар польський, великий князь фінляндський пожав цю негідну руку! Можу я її мити?

БИК У ЛЮДЯХ

Був у одного дядька одним-однісінький лисий бик. Побачив якось того бика піп та й захотів його виманити собі.

— Знаєш що, дядьку, — каже він до господаря, — віддай мені його, я його виучу, в люди виведу, а то в тебе він так і пропаде, годувати ж нічим!

Дядько й віддав. От через деякий час пішов він до попа та й питає:

— Ну, як мій лисий, вивчився?

А піп, щоб відбрехатись, бо він собі бика забрав, і каже:

— Еге, давно вивчив, уже аж у губернії служить твій лисий бик!

Дядько взяв торбину і пішов аж у губернію, а як запитав там, де знайти йому бика, так його й направили до губернатора, бо його прізвище було Бик.

От добився він до губернатора, заходить до нього в кабінет, подивився на нього, а він лисий і дуже схожий на його бика. Підійшов до губернатора і, ласкаючи по потилиці, каже:

— То ти, бицю, од моєї корови? Ти глянь, і лисий такий же, як і був!

А губернатор як схопиться та за палицю і давай його бити. А дядько і говорить:

— Бик биком як був, так і є, йому б усе битись!

ПО-КОСАРСЬКИ

Ото їхав я раз із роботи, із тієї ж таки Таврії, але вже перегодя кілька років, та ото дожидаюсь поїзда на станції. А станція маленька... Набилось нашого брата заробітчанина, як мурашок. Коли тут тобі урядник: «Виходи из вокзала!» — «Та чого?» — «Грязь делаете!» Ну, нічого не поробиш — виходим.

Але була там одна жінка, теж заробітчанка, з дитям малим. А тут надворі холод, грязь - осінь пізня. Просим урядника: «Ваше благородіє, залиште цю жінку в помешканні, вона ж з дитям, хай гріється». Ні, ніяк не хоче. «Ніззя, — говорить, — мало вас тут, каже, босяка всякого вештається».

Жінка в плач, дитя в плач — холодно їм, та до дверей, зайти хотять, а він, ірод проклятий, її кулаком в живіт... Ах, ти ж мати моя рідна, прямо, знаєте, мене тричі перекроїло, аж серце возгорілося!

Воно ж таке бідне, нещасне, бездомне, по чужих краях, по заробітках з малим дитям тиняється, тут би їй прямо останній пінжак оддав, а ти ж її, іскаріот такий, ще товчеш своїм кулачищем! Ну, ні-і-і, цього я вже тобі не прощу! Цього вже тобі Санько Гайдамака не подарує! Хай мене на каторгу гонять, но я вже тобі покажу!..

Та й ото як підійшов уже поїзд, то всі сіли, а я хлопцям оддав свої пожитки, пождав, поки поїзд тронувсь, та й біжу за поїздом, а урядник стоїть во-фрунт струнко, поїзд, значить, проводжає, козиряє, голову задрав, а я як не підбіжу, та як не дам йому, так, знаєте, по-косарськи, по його нечистій морді, так він так і перекинувсь, бо сила, знаєте, у мене була не злецька. «Це тобі, кажу, за бідну жінку і її дитя, псяюхо», та й на поїзд — плиг! Ех, він тут — а лежить в грязюці — за кобуру та ліворверт, за свисток, та до того, що флажком махає, а той хита говолою, що, мовляв, ніззя поїзд спинити, — хтозна, чи справді ніззя, чи, може, він правдивий чоловік був.

Ну, мої хлопці в вагоні у регіт. Аж тут, дивлюсь, кондуктор іде та так пильно на мене дивиться. Ну, думаю, пропав ти, Санько. Аж він підходить та:

- Молодець, - говорить, - так, - говорить, — їм, паразитам, і нужно. Я сам, брат, пітерський, так ми їх у себе давно вже так лупим!

— Правильно, — говорю вже я, — господін кондуктор: — так їм іродам і треба!

А він мені:

— Не говори «господін», ми все,—говорить,—товариші, скоро, — говорить, — вся Росія буде так говорити!

БАРБОС

Пішла баба у Київ на прощу богу молитися, але не знала, де саме монастир. От стріла вона студента та й кланяється йому і просить:

— Господин студент, покажіть, де тут монастир?

А студент подививсь на поліцая, який стояв тут неподалечку, та й каже бабі:

— Бабуся, ви спитайте отого барбоса!

Бабуся подякувала студенту й пішла до поліцая та й питає:

— Скажи, барбосе, де тут монастир?

А поліцай як закричить на бабу:

— Геть, стара відьмо, звідси!..

Так бабуся і не подякувала та скорій од його.

ПОМИРИВ

З'їхались на заїжджий двір два станові, і обидва були в одставці. Слово за слово, і добалакались до того, як вони були становими в одному стані, один раніше, а другий після. От один і каже:

— Як був я становим, то кращого людям і не хотілось: всі мене любили й поважали, то було й за що: я ні одного чоловіка й словом не обідив.

А другий вислухав та й говорить:

- Отже, мені жалілись на вас і раділи, що я заступив на ваше місце: «Зразу, — кажуть, — полегкість стала».

— Та то вам збрехав якийсь ворог, неправда, я вже себе добре знаю, — почав знов казати перший.

На цю розмову трапився чоловік з того ж таки самого стану. Побачили його одставні станові та й питають:

— А скажи нам, дядьку, котрий з нас був кращий становий! Ти ж нас знаєш обох!

Зняв чоловік шапку, вклонився та й каже:

— Авжеж знаю, кому ж вас знати, як не мені... та... — та... — і став чоловік.

— Та ти кажи сміло, котрий з нас був кращий, не сумлівайся! — промовили станові.

— Та я не сумліваюсь, — каже чоловік. — Я думаю, як би вам по правді сказати. Хіба так. — Та й почав: — Були, — каже, — в мене віз і сани, і стояли вони в повітці, в тій, де стояла й моя кобила. Стояли, стояли та й давай сперечатися. Віз каже: «Я був легший кобилі». А сани кажуть: «Ми були легші». Спорили, спорили та тоді до кобили:

«Скажи, будь ласка, що тобі легше возити: чи віз, чи сани?»

А стара кобила покрутила головою, подумала та й каже:

— І ти погань, і ти погань! — Бувайте здорові, панове, піду, бо мене кум дожидає!

Та й пішов з двору.

СТАРШИНА

Раз обрали собі люди старшину. От і запишався новий старшина; зробився такий пановитий, що й підступити до нього страшно. Сидить якось новий старшина на рундуці і бачить, що хтось їде селом. Гукнув старшина на свою небожа:

— Біжи мерщій та спитайся, що воно за птиця така їде через моє село!

Кинувся хлопець миттю доганяти; біжить та гука на проїжджого, щоб підождав Став Підбіга хлопчик.

— Чого тобі треба? — пита проїжджий.

— Та наш новий пан старшина звелів спитати, що ви за птиця така тут їдете?

— Скажи своєму новому старшині, — озвавсь проїжджий. — що і ти дурень і старшина дурень!

Вернувся хлопець. Старшина питає:

— А що?

— Та то якийсь знайомий!

— Як!

— Так, так: і вас знає, і мене знає!

— Як же він знає?

— Та казав, що й ви дурень і я дурень.

НЕ ПОПАВ

Іде один подорожній чоловік через село та й питає стрічного:

— А скажіть-но, чоловіче добрий, як мені тут через річку перебратись?

А той йому:

— Я вам зовсім не добрий чоловік, а старшина здєшній.

СТАРШИНСЬКИЙ РОЗУМ

Селянин запитує старшину:

— Гей, пане начальнику, а як почуває себе наш писар?

Старшина:

— Та іду довідатися, бо одні кажуть що вмер, а другі що живе, але я ні одним, ні другим не вірю.

НЕ ВІРИТЬ

Стоять двоє хлоп'ят під хатою сільського старшини і один з них кричить:

— Дядьку Микито! Дядьку Микито!

— А що там таке? - поважно питає огрядний старшина, виходячи на Ганок.

— Та ось Грицько Степанишин не вірить, що у вас ніс червоний від горілки, то нехай подивиться.

НА СУДІ

Це було до революції. В одного селянина покрали вівці. Довідався він, хто злодій, та й подав у суд.

Почали судить, та злодії підкупили суд, і нічого селянину не присудили. От він подає знову у суд — знов не присудили, подає втретє...

Визвали його на суд і роблять допит. Направо від селянина сидить старший захисник, проти нього — суддя, а зліва — рябий прокурор.

- Расскажите, дед, как у вас украли овец? — питає суддя.

- Та як же, — говорить він, — отак справа (показує на захисника) стоїть старий млин, прямо (показує в бік, де сидить суддя) — кошара, а зліва (показує на прокурора) — прив'язаний старий рябий собака. От чую я вночі, а млин меле та й меле, меле та й меле, а толку немає; а баран у кошарі (показує в бік судді) «бе та й бе», а рябий собака (показує у бік прокурора) усе «гав та й гав», «гав та й гав», а вівці так і покрадено!

НІЧОГО ДОДАТИ

Суддя: — Що ви можете ще додати для свого виправдання?

Селянин: — Нічого, пане суддя, бо останнього карбованця віддав писарю.

ХТО КРАЩЕ ОПИСУЄ?

Заспорили колись двоє панів про те, який письменник краще пише.

— По-моєму, - каже один, — найкраще описує Толстой Він як опише кожну рослину, кожну травинку — як живу.

— Ні, — каже той.

— Ну, тоді найкраще описує Тургенєв!

— Ні, — заперечує знову той.

А збоку стояв селянин. Слухав він, слухав панську мову, а тоді і каже:

— А по-моєму, найкраще описує наш судовий пристав. Він як опише, так до останньої сорочки!

ВСІХ ОБДІЛИЛА

В одному селі жила вдова. Жила дуже бідно, города було небагато, тільки й стояла коло хати одним-однісінька груша, а на ній уродилось дуже багато груш, та ще груші оті, що по-селянському звуться дулі. Одного вечора парубки обікрали груші. Вдова узнала, чиї парубки, та й передала в суд. Ось визивають її на суд. Суддя зачитав її жалобу та й каже:

— Вашу жалобу закриваємо, бо за дулі суда немає.

А вона тоді із пальців зробила дулю, та й каже до суддів:

— Як нема за дулі суда, так нате вам, пане суддя, і вам, пани засідателі, — і кожному під пику піднесла, а тоді повернулась до дверей та й каже:

— Прощайте.

ВЛУЧНА ВІДПОВІДЬ

Адвокат: Що?! Ти просиш, щоб я взяв тебе за лакея? Та ти ж сидів у тюрмі за крадіжку!

Лакей: Воно то так, але ж ви мене на суді так вихваляли, що я подумав: мабуть, вам любо буде мати мене за лакея.

ВИГРАНА СПРАВА

Батька викликали до суду. Син з власної волі також пішов з батьком. Увечері вертається син додому, а мати питає:

— А виграли тато справу?

— Виграли, — каже син.

— А чому ж не прийшли з тобою додому?

— Зараз прийдуть, лише мають ще дістати 25 буків.

СУДДЯ І КАМІНЬ

В старий час був суддя, і попався до нього великий бандит. Суддя знав, що у бандитів водяться гроші. Настав суд. Злодій і каже до судді:

— Суди, суди і сюди гляди!

А сам лапнувсь рукою за груди, ніби серце в нього болить, а там тримав великий камінь на всякий випадок.

Суддя побачив та й думає: «Оце в нього грошенята, тут можна підживитись». Та й звільнив його. А потім доганяє його на вулиці та питає:

— Щось ти там на суді показував, чому тепер не даєш?

А бандит каже:

— Та то я каменюку тримав. Якби ти мене не звільнив, то я б тебе добре нею лупонув.

В НАУКУ ДО АДВОКАТА

Мужик позивав пана і дав сто карбованців адвокатові, щоб той справу виграв з паном. І ще йому обіцяв великі гроші. А адвокат пообіцяв мужикові, що він того пана переможе.

Але мужик справу програв, і сто карбованців пропало. Прийшов він додому, взяв пса і веде до міста. А люди питають:

— Нащо ви привели пса в город?

Той каже:

— Він добрий собака, тільки не вміє брехати, а я тут знаю одного адвоката, що дуже добре бреше, бо вибрехав у мене сто карбованців. Хай і мого пса навчить так брехати!

ОЧІ

Приніс один раз мужик подать у волость, а писар прийняв, подивився у книгу та:

— За тобою тут ще недоплати десять карбованців.

— Та я вже все давно віддав, — каже мужик.

— Ні, не віддав. Винен ще!

— Ні, не винен!

— Ні, винен!

Бачить писар, що на цей раз не обдурити йому мужика, та вже, щоб якось викрутитись, звернувся до помічника:

— А дай-но мені очки!

Надів окуляри, глянув та:

- Ну, правильно - не винен!

А мужик годі йому:

— От дай, боже, здоров'я вашим скляним очам, а ці родимі то нехай повилазять вам!

ЗВИЧКА

Приніс раз мужик до волості подать. Здав писареві, а писар — і ну рахувати. Рахує, а сам непомітно карбованчика в кишеню — хап! Та й подає селянинові гроші назад

— На, недостає карбованця!

— Як це так недостає? — каже селянин. — Всі сповна там. Перелічіть ще раз!

— Бери, дурню, слухай, що тобі кажуть, і додавай ще карбованця, бо як ще раз перелічу, то й другого карбованця нестане. Свою звичку я вже знаю!

ЄДИНИЙ ПОРЯТУНОК

Ішов через лід урядник та й провалився. Зібрався народ. Побігли за баграми. А йде один селянин.

— Чого ви, — каже, — хвилюєтеся? Чого галас зняли?

— Та ж урядник тоне!

— А ви йому карбованця покажіть, він одразу вискочить!

БЕЗРУКІ

Десь, колись, кажуть, ніби у якомусь царстві-государстві за хабарі праву руку відрубували.

Ну, але одного разу взяли та й засудили якогось хабарника за хабарі. Треба, значить, йому праву руку відрубати. Ну, відрубувати повинні судді, поліція. Кинулись до них, аж — глянь, а у них у всіх давно всі руки повідрубувані.

ПРАВДИВА ВІДПОВІДЬ

В одному губернському місті будували тюрму. Підрядчик-купець командує, робітниками розпоряджається. Ішов один селянин, став і залюбувався цим домом.

— Барин, для кого ви такий великий дім будуєте?

— Для вашого брата!

— Та куди нам грішним! Хоч би вашому брату довелось тут пожити!

ОЦЕ ПОКИ МОЄ

Один генерал якось догодив Катерині, що вона не знала, як його й нагородити. Ото вона й каже:

— Подарую я тобі землі. Сідай на коня і їдь: скільки в'їдеш за день, стільки й твоєї...

Сів він на коня і давай бігти з усієї сили, поки й кінь з утоми здох. Коли кінь здох, він давай пішки бігти Біг, доки міг, а далі впав непритомний і лізе рачки. Нарешті ліг ще й руки простяг, та й каже вмираючи:

— Аж оце поки моя земля! — і вмер.

ЯК ПОЛКОВНИК СОЛДАТІВ НАВЧИВ

Полковник солдат вчить, як генерала зустрічати. Як спитає генерал:

— Звідки ви?

Відповідайте:

— Полтавські.

— Скільки років?

— 23

— Скільки служите?

— Три роки.

— Звідки обмундирування маєте?

— З цейхгауза.

— А за кожним словом повторюйте — ваше високопревосходительство. А як далі спитає — скільки у вас рот? Кажіть — 16, а 17 нестройова.

— Хто вас вчив?

— Полковник і ви, ваше високопревосходительство.

Завчили солдати. От приїжджає генерал. Полковник вистроїв солдат в шеренги. Генерал виходить на трибуну й починає.

— Ви чиї?

— Полтавські, ваше високопревосходительство!

Генерал щось збився та й не питає далі, скільки солдатам років, а каже:

— Скільки років служите?

— Двадцять три, ваше превосходительство!

— А скільки вам років?

— Три, ваше превосходительство!

— А скільки у царя-батюшки дочерей?

— Шістнадцять, сімнадцята нестройова, ваше превосходительство.

Генерал бачить, що вони щось не те мелять, та як розсердиться, та як гаркне:

— Откуда вас, таких дураков, набрали?

— З цейхгауза, ваше превосходительство!

— Ну хто вас, сукиних синів, так навчив?

— Ви, ваше превосходительство, і господин полковник!

ЯК СОЛДАТ ГЕНЕРАЛА ПІЗНАВ

Одного, значить, разу в царській армії мав бути генеральний смотр військ. А там один солдат дуже погано знав службу От його зводний і ротний підучують, як кого титулувати, як відрізнити якого начальника.

— Генерала, — кажуть, — по лампасах на штанях пізнаєш і так далі

От почався смотр... Приїхав генерал, але кривий на одну ногу Вистроїлись усі в ряди. От генерал прийшов, поздоровкався, а далі і нарвався на цього солдата, що погано знав службу.

— От скажи мені, хто я такий?

А він і каже:

— Генерал, ваше превосходительство!

Ось він знов запитує:

— А почім ти знаєш, що я генерал?

А зводний стука себе по ногах, щоб той здогадався, що по лампасах. А він каже:

- По ногах, ваше превосходительство!

— Как, по ногах? — каже генерал.

А солдат:

- У вас одна нога крива.

РОЗПЛУТАВ СПРАВУ

Солдати написали генералу скаргу, що їм не варять каші, а тільки борщ. Приїхав генерал Скандал! Солдатська скарга! Нечуване діло! Зібрав він начальство і питає:

— Ну как вы допустили солдат до такого состояния? Куда вы смотрите? Я вам покажу, сукины сыны!

Потім зібрав солдат і давай питати:

- Вы мне писали жалобу? Скажите, кашу вам варят или не варят?

Всі мовчать — кому охота вириватись?

А один солдат вилупив на нього очі та й слухає.

- Вот ты, например, солдатик! Скажи, кашу вам варят?

Той витягнувся під козирьок:

- Так точно, ваше высокопревосходительство!

— А как варят?

- День не варят, два не варят, потом погодя — опять не варят.

— Значит все-таки варят? Разойдись!

ПЕРЕКОНЛИВА ВІДПОВІДЬ

Якось на смотрі питає генерал солдатів:

— Хватает ли вам обедов?

— Еще остается, ваше превосходительство!

— А куда же вы остатки деваете?

— Доедаем, ваше превосходительство.

ЯК СОЛДАТ ТРЬОХ ДУРНІВ ЗНАЙШОВ

Був такий ротний командир, може, де в другому, не в нашому полку, і такий він був, що собі денщика зроду не вибере Прийде до нього солдат, а він дасті йому чарку горілки й питає його:

— Що, — каже. — хороша?

Той йому:

— Хороша!

Він йому й почне давати:

— От я тобі ще кращої дам! — І дасть йому кружкою по зубах і прожене. І так він усю роту перебрав і перебив Аж ось у роті знайшовся один такий:

— Я, — каже, — як піду, то я буду в нього за денщика.

Пішов до нього.

— Ти, — каже, — обідав?

— Обідав.

— А ти горілку пив?

— Ні!

— Ну, то випий!

Випив, а ротний його і питає:

— А що, — каже, — хороша?

— Не розібрав, ваше благородіє!

Він дав йому й другу випити, і знову питає:

— А що, хороша?

— Не розібрав, ваше благородіє!

Дав йому випити чайним стаканом.

— А що, - питає, — хороша?

— Так, трошки що розібрав, ну, все ж таки не розібрав — чи солодка, чи гірка.

Дав йому другий чайний стакан. Він упився і нічого не може балакати Вранці встає.

— А що, хороша?

— Ні, погана!

— А що?

— Голова, — каже, — болить.

Той дав йому похмелитися.

Подобався тому ротному денщик. У ротного ж була наймичка, а

солдат за щось полаявся з нею та й побив, а вона пішла жалітися ротному, а ротний доложив полковому чи там батальйонному.

— Як він її раз ударив, то придержіть, — сказав начальник, — нехай вона ударить його десять разів. Вони помиряться між собою.

Придержали, вона вдарила так, як присудили.

Через скільки там часу ротний і посилає свого денщика:

— Піди ти, — говорить, — знайди ти мені три дурака.

Іде він і думає: «Ну, де ж я знайду їх, трьох дурнів?»

Коли глянув, аж іде підпрапорщик — собаки його обступили, шашка при боці, а він зняв шапку і відбивається від них.

«Ну це, — думає солдат, — є один дурак».

Підходить солдат до того підпрапорщика й каже:

- Ваше благородіє, такий-то офіцер вас гребують.

Привів того офіцера на квартиру, пішов докладувати, що знайшов трьох дурнів.

- Де ж вони? — питає офіцер: — То тільки один.

А солдат йому каже:

- Сейчас, ваше благородіє, всі три будуть.

— Ну, говори, по какому же он случаю дурак?

— Так, — говорить, — ваше благородіє, іде, шашка висить при боці, собаки гавкають, а він зняв шапку і давай шапкою собак відганяти.

— Ну, ато, — говорить, — дурак. А другий де?

— Я, — каже, — ваше благородіє!

— А чого ти, — каже, — дурак?

— Що, — каже, — пішов дураків шукати!

— А третій де?

— Третій, — каже, — ви дурак, ваше благородіє, що ви посилали мене дураків шукати.

ПОХВАЛИВ

Пошив офіцер собі нового мундира, одягнувся в нього та й крутиться перед дзеркалом, любується собою, мов Катря в постолах, а далі захотілось йому, щоб ще хто й збоку похвалив його. От і питає він свого денщика:

— А что, слышь ты, на кого я теперь похож?

А той думає, як би його догодити начальству, та й каже:

- Ви подібні, ваше благородіє, на лева!

Офіцеру це сподобалось, він і питає:

— А где ж ты льва видел?

А той йому:

— На тій картині, ваше благородіє, що Ісус Христос їде в Єрусалим, ваше благородіє, сидячи на леві, ваше благородіє! (Як говориться а біблійних легендах, Ісув Христос в'їжджав У Єрусалим на ослі).

ВІДПОВІВ ПО ЩИРОСТІ

Прислали денщика офіцеру, а він був дуже злий та зараз же:

— Почему это тебя, такую гадость, ко мне прислали? Разве там не было лучших?

А денщик йому і відмовляє по щирості:

- Добрих, ваше благородіє, і послали добрим, а мене до вас, і я ніяк не винен, ваше благородіє.

ГЕНЕРАЛЬСЬКИЙ ПІВЕНЬ

Офіцер послав свого денщика зарізати курку. Той м'явся, м'явся, прийшов і докладає:

— Різать її не можу!

— Почему, что такое? Почему не подчиняешься?

— Різать її не можу, ваше благородіє, бо за нею генеральський півень ухажує!

ДИВЛЯЧИСЬ НА ЧИЙОМУ НОСІ

У царську війну в одному окопі солдати грали в карти. Ось забіг до них офіцер, а в нього та був ніс дуже здоровий, довгий. От він як закричить на солдат:

— Вы что здесь завели картежную игру, вот неприятель на носу!

— Нічого, ваше благородіє, дивлячись на чийому носі, якщо на вашому, так іще далеко! — кажуть солдати.

АКУРАТНІСТЬ

Капітан старого флоту видав по кораблю наказ, щоб з його матросів ніхто не тільки вина не пив, а навіть не нюхав.

Якось він робив огляд корабля і знайшов пляшку, а на дні трохи горілки.

Зібрав він команду і почав:

— Ежели среди вас єсть честньїе люди, то они признаются, кто пил, не то вся команда будет отвечать!

Матроси переглядаються. А один вискакує з строю і каже:

— Дозвольте сказати, що ця пляшка не нашої команди!

— Почему ты так думаешь?

— Бо наші коли п'ють, то ні каплі не залишають, а тут ще он скільки горілки!

НЕ ЗЛЯКАВ

У капітана був денщик Іван. Одного разу кличе його капітан, а Іван п'яний, як ніч.

- Іван! — кричить капітан.

- Слухаю, ваше високоблагородіе!

— Ти п'яний?

— Нєт, ваше високоблагородіє!

- А ну, пройди по одной доске!

— Я даже по всем пойду, ваше високоблагородіє!

РАДИЙ СТАРАТИСЬ!

Молодші офіцери колись в свята мусили з'являтися до генералів а візитом. От приходить якось юнкер до генерала, у якого народився син, і доповідає:

— Имею честь явиться, ваше превосходительство!

— Спасибо, голубчик! Что, правда хорош мальчуган?

— Рад стараться, ваше превосходительство! — чітко відповів юнкер.

У РЕСТОРАНІ

Одного разу Тарас Григорович Шевченко, перебуваючи в Києві, зайшов пообідати у великий ресторан, де обідали тільки пани. Він замовив собі обід і скоро дождався його.

В ресторан зайшов старий вусатий генерал. Він сів поруч Шевченка і замовив собі і свому собаці обід аж на сто карбованців. Йому зараз же і подали обід на стіл.

До стола, де сидів Шевченко, підійшов старець і попросив милостиню. Шевченко дав йому грошей. Старець підійшов до генерала і попросив:

— Подайте милостиню божому каліці, що постраждав на війні...

А генерал як закричить:

— Вон, мерзавец, от меня!

І так він страшно закричав, що, здавалося, і мертвий схопився б з труни і втік би.

А Шевченко на це подивився і вирішив написати про це вірш. Витягнув папір, олівець і пише. А генеральський собака з'їв свій обід, виліз на вільний стілець біля Шевченка і дивиться на нього. А він підвів голову, погладив собаку по голові і каже:

— Дивися, учися! Як научишся, то будеш письменником, а недоучишся — генералом. будеш.

РАПОРТ «РВОТНОМУ»

Ваше балдомордіє!
Діжурний я
Дорученої вам роти —
Ста п'ятдесят чоловік піхоти, —
Депортую вам,
Що я остався сам.
Як тільки ви в шинок пішли,
Так всі за вами потягли:
Десять — на базар,
Десять — на вокзал.
Десять — у ресторан,
Десять — у кафешантан,
Двадцять штани латають,
Тридцять зуби вставляють,
Що ви повибивали,
Як муштрували...
Дев'ятнадцять — коросту гоять,
Десять у кузні кують,
Двадцять воші б'ють,
Десять ханжу п'ють...
А Грицькові кривому
Дав отпуск додому...
Я один тепер у роті —
І то був на роботі,
Цілу ніч не їв, не спав,
Тільки очі розідрав, —
Не стригся, не мився, не голився,
Спішив — стомився
І до вас оце з лепортом явився, —
Прикажете всю роту-піхоту збирати,
Чи будете знову до шинку вирушати?

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Цар далеко бачить, а мало думає.

Цар у державі, як кіт у коморі: кого піймав, того і з'їв.

Цар правду у листах пише, а на ділі чортом дише.

Цар і трут на дурняк живуть: інші працюють, а вони мед їдять.

Цар — як кабан, а цариця — як печериця.

Царський маніфест спиною читали.

Архієрей не бог, а прокурор не правда.

В землі — черв'яки, у воді — чорти, в лісі — сучки, а в суді — крючки. Куди його йти?

Доти чоловік добрий, доки його десятником не наставлять

Коли карман сухий, то й суддя глухий.

Не йди в суд з одним носом, а йди з підносом.

Не судись, бо постіл дорожче обійдеться за чобіт

Писар провинився, а шевця повісили.

Правда твоя, мужичок, але полізай у мішок.

Так не візьме, як становий карбованця.

У суд ногою, а в гаманець рукою

Хто украв руб, того дають під суд, а хто тисяч двісті, того держать для честі.

ПАНИ І ПІДПАНКИ

ДВІ ДУМКИ

Віз селянин на ярмарок пана; тільки дорогою вісь зламалась, мусили заночувати серед шляху.

— Ну, що ж, ласкавий пане, — каже селянин, — я тому не винен, що так сталося, але вже тепер укладайтеся спати де хочете.

Ну пан ліг на килимку під деревом, а фурман біля коней, на облозі (наглядати, щоб часом коней не покрали). Літньої пори ніч тепла, а зоряно так, що й не надивитись. Лежать вони та й думають кожен про своє.

Пан лежить, дивиться на небо та й медикує:

— Отже й на небі не одинаково: одні зорі менші, другі більші, знати б то шляхетніші, благородніші. А цікавий би я знати, за кого ж місяць поміж зорями; чи то за короля, чи то за попа.

Селянин дивиться, дивиться на небо та й каже:

— Хороше, господи, як хороше на небі святому, а все ліпше, що небо так високо, а то б люди й небо помежували — вельможі та дужі забрали б більші кутки, а іншим би дістались менші, а як кому, то й нічого не дісталось би.

ОДНОЇ ПОРОДИ

Ходив пан на охоту з лягавим собакою, зовсім як треба, а мужик ще до схід сонця встав та, може, деяку десятину зорав і сів собі снідати хліб та сало. Ото пан і підходить до нього та й питає:

— А що це ти робиш, чоловіче?

— Снідаю, пане.

— Снідаєш?

— Еге.

— А що ти снідаєш?

— Що снідаю? Хліб та сало.

— Сало. Та мій собака не буде їсти сало, ось кинь йому.

Мужик відрізав шматок сала і кинув собаці та й дивиться, що то воно з того буде, а пан щось неначе сказав собаці. Собака дивиться на сало, а їсти боїться. Мужик поглядає то на собаку, то на пана, а далі скинув шапку, почухав потилицю та й каже:

— От тепер же то я, пане, догадавсь чому він не їсть сало. Бачу, що він одної з вами породи.

АБИ НЕ ПАН

— Тату, тату! Чорт до нас лізе в хату!

— Дурниця! Аби не пан.

ВІДПОВІЛА

Сидить одного разу бідна дівчина в чайній і їсть обід. Аж заходить великий прерозумний панисько і позіхнув на весь рот, навіть не закривши його.

— Ой, панонньку, ви ще й мене з'їсте, — сказала жартуючи дівчина.

— Я телятини не їм! — гордо відповів панок.

— Йой, я й забула, що осли тільки сіно їдять, — відповіла, всміхнувшись, дівчина.

НА БАЛУ

У якогось пана готувався бал. Був там і Шевченко. На столах стояло жарене і варене. Шевченкові з дороги дуже хотілося їсти. Він пішов у ту кімнату, де повинен бути бал, сів і їсть, А тут заходить пан-хазяїн. Підійшов до Шевченка і каже:

— Чим різниться чоловік від свині?

Шевченко довго не думаючи і говорить:

— Чоловік їсть, коли захоче, а свиня, коли дадуть.

ЯК ЯКА СВИНКА

Одного разу сидить Тарас Григорович Шевченко в театрі і чекає початку. А тут заходить якийсь барин з баринею. Барин товстий-товстий, а бариня худа, як тріска, і висока, як стеблина. Барині треба було сідати рядом з Шевченком — так квиток попався. От бариня тоді і каже барину:

— Треба якось цього мужика прогнати, щоб не сидів рядом.

А Шевченко був одягнений попросту.

Барин посидів трохи, а тоді і каже Шевченкові:

— У вас, дядьку, почім свині у селі?

А Шевченко підслухав, що вони з баринею говорили про нього, і одказує барину:

— Як такий кабан, як ти пан, то дорого платять, а як така свиня, як бариня, то ні по чому.

ПОРТРЕТ

Ще коли Тарас Григорович жив у Києві, то там він малював картини. От зайшов до нього один «знаменитий» пан і просить намалювати його портрет. Тарас Григорович намалював. Але як дійшло до плати — пан почав торгуватись:

— Дорого! П'ятдесят карбованців не можу заплатити. — І не взяв портрета.

Жаль стало праці Шевченкові. Тоді він і придумав: домалював до портрета ослячі вуха і пішов до крамаря на ту вулицю, де найчастіше ходив той пан.

— Поставте, — каже Шевченко до крамаря, — оцей портрет на вітрині, як хто дасть 500 карбованців, - продайте.

Іде якось пан повз той магазин, глядь — а на вітрині його портрет з ослячими вухами. Він до крамаря:

— Зніми!

— Не можу, мушу продати!

— А скільки коштує?

- 500 карбованців.

Нічого було робити, забрав свого портрета пан за 500 карбованців.

ЯК ПАНІ ПРАВДИ ЗЛЯКАЛАСЯ

(Оповідання лірника)

— Ви б, дядьку Йосипе, правди ще нам заспівали!

- Е, правди! Де тієї правди все набрать? Вона, небожку, така, сяя правда, що іноді й за кривду прийдеться. Бог з нею! Бач, там про панів то є дещо...

- Да ти, дядьку, що мене спасаєшся? Нічого, співай собі на здоров'я, я сам цю пісню співаю, у мене вона єсть записана.

— Ні, ні, дядьку, ти не опасайсь: вони нічого, їм що хоч говори, що хоч співай... вони й самі...

— Воно, звісно, коли розумні люди... А то була раз мені кумедія з сією правдою... Да й я таки не промах! Був я в Ніжині; ходжу ранком по дворах: то в один, то в другий, де заграєш, де псальму заспіваєш, а де тільки помолишся; звісно, нашому брату з миру жить треба, з подаянія.

От уходим у один двір, чую, крик такий, що аж страшно! Прислухався, та й малий таки шепче - звісно, воно бачить, — аж то пані з кріпачкою своєю муштрується (тоді ще кріпаки були і все теє); зичить пані так, що й боже мій, я відтіля, цур вам!

Коли чую, пані — лясь! Ту кріпачку по щоці, а далі вдруге і втретє, та все:

- Брешеш, шельмо, брешеш!

Жінка тая як заголосить:

- Отака, — каже, — усе у нас правда! Он старець божий у дворі (вгледіла, значить, мене), ви скажіть йому, щоб він вам правду заспівав; от у нього правда, так не така, як ваша!

Пані наче й одійшла, давай звать мене:

- Іди, заспівай правди. Якої ти там умієш правди?

— Що ж, кажу, судариня, це пісня важна, трудна; як дасте шість шагів, то заспіваю.

— Та співай, каже, ще й торгуватиметься!

— Ні, поки не дасте, не заспіваю!

А я знаю, значить, що як я виспіваю усе по-правді, то вже не полупить мені грошей, ще й у шию виштовхає! Довго вона приставала і лаялась, мужиком звала, так я — ні та й ні; мусила вона вийнять шестишаговика, дала мені. Я того шестишаговика в кишеню зараз,

потім вийняв з-під поли ліру, сів собі гарненько на рундучку.

— Ану-ну, — каже пані, — почуєм, яка там у тебе правда!

— Та й послухайте ж, — кажу. І почав. Як проспівав же теє, що:

Уже тепер правда в панів у темниці,
А щира неправда з панами в світлиці,

та що:

Уже тепер правда в панів у порога,
А щира неправда сидить кінець стола.

та:

Уже тепер правда в панів під ногами,
А тая неправда сидить із панами, —

так моя пані як сказиться і зараз до мене:

— Сякий ти, — каже, — такий син, як ти смієш, грубіян, співать мені такеє? Іш ти, — каже, — шельмо, це вже на ту бідну кріпачку. — Постой же, дам я тобі правди! Та знов до мене: Бон, — каже, — мерзавець, женіть його в шию кулаком!

А тут, значить, як заграв я, то вся двірня посходилась: лакеї, кучер. Я скоріш до хвіртки — «хай вам чорт», А вона все репетує:

- Женіть його, грубіяна, в шию, в шию!

Так, звісно, люди тії бачать, що я не винен, за що б їм бити мене? Один, правда, нагнав мене коло самої вже хвіртки та легесенько за шию (це, бач, щоб пані подумала, що він її й справді послухав) та й каже мені:

— Іди скорій з богом, старче: бач, стерво, як іскazилась, мо' чи не лопне!

Дак я так благополучно й вийшов. Добре ж, що я битий уже чоловік, знаю добре тих панів, так шестишаговик і є в мене, а то б не дала й копійки. От яка була мені кумедія з цією правдою!

ЯК КАРМЕЛЮК ПАНА СПОВІДАВ

Був собі один пан, на вигляд смирний-пресмирний, тихий-претихий, ласкавий-преласкавий. Все облесно та з зітханням, та з поклоном, але люди боялись його гірш вогню немилосердного, гірш чуми і мору лютого.

Бо як тільки не вийде який сердега на роботу вчасно, то так і знай, що пришле пан економа, і той забере у нього всього-на-всього одну чвертку майна.

А не вийде сердега другий раз, то вже половину, а як хто непослух вчинить, — то всю хатню утвар...

А бити, лаяти — боронь боже!.. Та скільки то горя з ним люди прознали, скільки сліз кривавих пролилось, скільки сиріт безталанних лишилось, як матері з голоду та немочі на той світ переставились!..

І от поїхав той пан раз до церкви...

Висповідався та й їде цугом назад, але в лісі чує — кричить щось іззаду.

Оглядається — аж то дяк церковний біжить за ним та й кричить зачекати.

Стримав пан коні, а дяк каже йому, що так і так, ваша вельможність, забули отець-батюшка, які гріхи ви йому сповідали, то й послали мене навздогін, щоб ви сказали ще раз, бо їм треба відмолювати всі ваші гріхи.

Ну, пан бере та й каже знов:

- Сповідаємся, — каже, — щоб простив мі бог гріхи мої тяжкі, що я якось у святу п'ятницю масне в рота взяв, ще якось нехотячи кицечці моїй хвоста придавив та ще фурману якось лайливе слово сказав.

— Ага, — каже дяк, — і то все, ваша вельможність?

— Все, — каже пан.

— Ага, — каже дяк, — то ви, ваша вельможність, забули ще один маленький грішок — то ваше багатство, що ви його із сліз сирітських збудували.

Та й — раз із себе дяківську одежу, а пан як завидить, що се Кармелюк, та й як наробить Гвалту, а Кармелюк тоді — раз, бере одну тополину та й пригинає, бо ж сильний був, пригнув її та тоді мотузок панові на шию — р-раз та й каже:

— Ну, піднімайтесь, ваша вельможність, та уже й решту гріхів

здасте. — Та й пустив тополю догори. І тільки вітер свиснув!

КАРМЕЛЮК І ЗЛЮЧА ПАНІЯ

В одному панському дворі та служила бідна дівчинасирота. А двір той належав одній презлючій пані. Та дівчина пасла панські гуси, але панії ніколи не можна було догодити — вічно вона ту дівчинку мучила та била.

Але раз одно гуся та забив у полі ворон, бо дівчинка за другим побігла.

От і приганяє ця дівчина гуси на фільварок, а забите гуся в руках несе та каже панії, що так і так: побігла я за другими, а це ворон забив, і плаче ревно, бідна.

А панія тоді як закричить на неї, та й хвать у неї з рук гуся та й давай дівчинку ним по виску гамселити. Бідна дівчина аж скипіла, аж заходиться, а панія все гамселить та гамселить її. Аж тут в'їжджає в двір важний-важний пан на коні та й каже панії:

— А за що пані дитину б'є?

— А за те, — каже,—б'ю, що вона моє добро не доглядає.

— Ага, — каже пан, — то, прошу пані, і я її наб'ю!

Та й гоп з коня й бере в панії мертве гусятко, та й тоді панію по морді ним, та по морді, та по морді; а панія в Гвалт, а з покоїв тоді повибігали слуги, а пан цей вийняв тоді пістолі та й на них, а панія тоді проситься, а пан тоді й каже:

— А заприсягнись, що не будеш бити більше нікого!..

— Ой, не буду, — каже панія, — присягаюсь свєнтим єзусом.

— Ну, то ж, дивись, — каже пан, — ти перед самим Кармелюком присягаєш, і як не сповниш присягу, то буде тобі і єзус і матір боска!..

Та й гоп на коня, і тільки бачили його...

ХТО МАЄ ВИСІТИ, ТОЙ НЕ ВТОНЕ

Їхав одного разу пан Зенон в місто, і треба було йому переїздити річку по льоду. Діло було в кінці зими.

Лід провалився, і панові довелося б тонути, якби не люди з села, що збіглися на крик і врятували його. Вбачаючи в цьому божу допомогу, гонористий пан вирішив віддячити «пану богу» за своє спасіння. На тому місці, де його витягли з річки, він наказав поставити величезного хреста з написом:

«Бог пана від смерті позбавив
Пан богу хреста поставив»

Та скоро на цьому хресті школярі дописали:

«Не бійся, дурний Зеноне,
Хто має висіти, той не втоне».

ЯК КУЧЕР І ЛАКЕЙ ПАНА ПРОВЧИЛИ

Це було таке діло: один барин, як іде із дому, хоч і на довге врем'я у дорогу, так не бере з собою ніколи хліба.

Ну от, надоїло кучерові і лакейові часто голодними бути, так вони задумали провчити пана, як хліб брать у дорогу.

Взяли нишком собі хліба з дому, і поїхали вони днів на чотири у дорогу.

Довелося їм ночувати серед степу. Підвернули вони під скирти із сіном, випрягли коней і полягали спати.

Нарадилися кучер з лакеєм: кучер каже, що я поведу коней в долину, щоб пан не бачив, пасти, а ти, як вже мене не видно буде, так ти тоді кричатимеш: «Барин, коні покрадено!» От ти прибіжиш до мене, і наїсися там коло мене.

Так вони і зробили. Той повів коні, а цей кричить:

— Барин, коні покрадено!

Барин тоді кричить:

— Біжи скоріш, доганяй їх!

Побіг лакей, наївся там добре на долині, коло кучера, хліба, потім приходе сюди, до барина:

- А що, не видно коней?

— Ні, не видно!

Так вони простояли суток з двоє. Потім барин посилає лакея, чи не дістане він де хліба.

От лакей і пішов. Дивиться — їде мужик на поле, по снопи. Він і каже тому дядькові: {

— Барин послав мене за хлібом, так ми хочемо його провчить, як із дому хліб беруть: я буду до тебе підбігати, так ніби хочу відняти у тебе хліб, а ти вилами на мене заміряйся, щоб, як пан побаче, то скажу, що не можу до тебе приступити, віднять у тебе хліба.

— А що, — каже барин, — як там? Не одняв хліба?

— Е, ні, — каже, — чуть і мене, — каже, — вилами не вбив!

- Е, — каже, — якби я пішов, так я б, — каже, — зразу одняв у його хліб.

Оце так вони простояли суток аж з троє.

Вже пан насилу сидить у кареті і балакать вже гласу не одведе.

Ну тоді вже вони порадилися: «Я прийду ніби знову шукати коней,

а ти будеш напроти мене вести; так ніби ти десь догнав у селі там якомусь, і тоді поїдем уже».

Так вони і зробили. Привели коні ото, запрягли їх і поїхали.

Приїжджають туди, куди вони думали їхати в гості. Ось лакей раніш схватився з карети і сказав прислугам, що от, їдучи ще дорогою, барин бажав побачити ваше господарство і коні, і все, що є. Тут вже барин язиком не поверне, а прислуги захватили і ведуть по двору, показують йому, що там є у них, які коні, скот.

Потім, як завели вже його у кімнати, так він там уже і їсти нічого не міг, так переголодував. Потім поїхали вони вже додому.

Так тоді вже барин сяде біля вікна і жодну прислугу не пропусте, щоб куди-небудь одлучився хоч на одну хвилину без хліба, і кричить:

— Ей, ти, хліба взяв на дорогу?

Так привчили барина кучер і лакей, як хліб брати у дорогу.

СОБАЧИЙ РІД

Пани здорово люблять собак. Так оце я й хочу розказати про собак. А це діялося саме на ярмарку. Ходе пан гладкий, товстий, з ноги на ногу перевалюється, а за ним жінка з дочкою, і кожен з них веде по маленькому цуценятку на мотузку.

Так ото ж ходить пан поміж возами, де свині продаються, а дядьки свиней навезли так тьма-тьмущу, на кожному возі коли не одно, то двоє. Ходив, ходив пан та й давай з дядьків сміятися:

— Що мужик, то й свиня, що мужик, то й свиня!

А один дядько не стерпів:

— Що паненя, то й цуценя, що пані, то й сучка, що пан, то й собака!

СОБАКА

Жив у одного пана наймит. От пан десь дістав собаку і загадує своєму наймитові виучити цього собаку, щоб він усе розумів, не був злим, ні на кого не гавкав. Довго учив наймит.

А одного разу пішов наймит із собакою і паном у сад. Пан покликав до себе Рябка і став цькувати на наймита. Собака бігає навколо наймита та все гавкає.

Пан тоді і каже наймитові:

— Бач, скільки не учив і не міг научити, Рябко зостався злим і на тебе гавкає.

А наймит і каже:

— Ви, пане, ще зліші і то на вас гавкає!

ЯК З ЛИХОЇ СТАЛА ДОБРА ПАНІ

В одному дворі була дуже лиха пані — то за давній час, за панщини. Як настає ранок, то вона до вечора тільки ходила з гарапником і била слуг. І з того народ смутився... А в сусідстві в тім селі був один швець, великий пияк, котрий пив, впивався, брав гарапник і бив жінку щосили. Одної ночі так сталося, що ту паню щось перенесло до того ліжка, де спала завжди шевчиха, до тої маленької хатини, а тоту шевчиху до того княжого ліжка. Встала рано шевчиха і здивована була: що це сталося, що вона в княжім покої спить.

Покоївка іде до неї і питається: «Котру, пані, сукню дати, чи тоту саму, що вчора?»

А вона каже: «Ту-ту саму», бо не розуміла, як котра сукня називається.

Другого дня всі були врадувані, що був спокій у дворі. А княжна, як прибула на шевську лавку і здивувалася, що під нею постелена веренька, а замість подушок — копита під головою. І встала рано і зачала викрикувати, що вона княжна.

А швець того не зрозумів, та й як здоймив гарапник з клина, бив, скільки йому сподобалося.

Над'їхали її брати до двору, а вона біжить та кричить:

— Чекайте, брати мої кохані, бо я ваша сестра!

Брати казали поганяти скорше коней, бо шевчиха здуріла. А вона прибігла за ними аж перед Ганок, а швець за нею вслід. Виходить пан з покою, а як шевчиху побачив, то до шевця:

- Тримай її в хаті, не пускай її нігде!

Швець як взяв від покою бити, аж до самої хати своєї малої, вже більше княжна до двора не тікала. І так то тривало цілий рік. По році повідмінювали: княжну до покою, а шевчиху до хати. І був спокій там потім.

ЯК КАНЬОВСЬКИЙ ПОЧУВ ПРАВДУ В ВІЧІ

(Великий польський магнат)

Їхав один хлоп, і коли зблизився вже недалеко води, надійшов Каньовський і просить того хлопа, аби його через воду перевіз. А Каньовський був переобраний в хлопськім сіряку, на голові мав кучму (Шапку) хлопську, вівсяним перевеслом підперезаний.

Коли заїхав у воду, Газда став кобилу напувати серед води, кобила почала мочитись...

Хлоп той каже:

— О, ти маєш розум, як пан Каньовський.

Їхали вони коло одної корчми, і казав Каньовський орендареві дати тому хлопові півкватирки горілки за те, що його перевіз через воду і кавалок дороги з ним їхав.

Аж тут над'їздять козаки Каньовського і питаються:

— Чи немає тут нашого пана?

Коли козаки над'їхали, Каньовський каже до того хлопа:

— Що ти казав там в воді, що твоя кобила такий розум має, як пан Каньовський?

А хлоп каже:

— А нащо ж воду до води лити, коли там води є досить? Так, — каже, — пан Каньовський наш робе; той, що має гроші, то ще йому дають, а такому бідному, як я, то не дають.

ЯК ЛІСНИЧІ ПОТОЦЬКОГО ПРОВЧИЛИ

У Потоцького ліси дуже здорові були. У нього були там і лісничі, і куренні. То, звісно, панський ліс — крадуть та й продають.

От довідався пан Потоцький, що так його ліси переводять: «Стій же, я вам дам!»

А лакей, що з ним їздив, і підслухав та тим:

— Стережіться, — каже, — братці, бо Потоцький дочувся, що ліс продаєте, то казав, що швидко приїде ліси оглядати!

Ті лісничі, як почули, мерщій позгромаджували свіже гілля, свіжі пеньки снігом поприкривали — і ждуть уже Потоцького...

Коли піднялася така хуга: світу не видно — мете!.. А в лісі аж виє. Бачать: приїздить якийсь чоловік до куреня — кобеняком нап'явся, у простій одежі. Зліз з санок; а зараз і пізнали вже, що то сам пан Потоцький, та й нічого...

- Здорові, люди добрі, пустіть коло вас погрітися!

— Сідай, грійся! — кажуть.

От посідали всі коло багаття, і пан Потоцький з ними, балакають. Потоцький і каже:

— Продайте, хлопці, мені дерева!

— Що, як то: панське добро та щоб ми продавали!.. Такого доброго пана!..

— Я вам, — каже, — і могоричу поставлю!

— Могорич, — кажуть, — станови, вип'ємо, а дерева не продамо: ми панського добра стережемо, як ока!

Вийняв Потоцький з саней боклаг горілки — так, може, відер два поставив.

Сидять, п'ють...

То, бач, він хоче їх підпоїти: сам там півчарки вип'є, а їх напуває... Та мужика одуриш!

Попили ту горілку, він таки лізе:

— Продайте, хлопці!

— Та раз тобі, — кажуть, — сказано, невіро, що панського добра не продаємо без пана!

Він знову:

- А може б ви, хлопці, продали?..

— Гей, хлопці! — гукнув атаман: — А візьміть лиш його — чого

воно, оця невіра, сучеться!

Хлопці так і розіп'яли Потоцького та й давай шкварить... Ушкварили йому, може, з півсотні.

— Ото, щоб ти не підбивав добрих людей на зле діло! Їдь, та нікому й не кажи!

Потоцький знявся, поїхав, та вже нікому й не хвалився, чого заробив!.. А лісничі раді, що провчили пана.

ПРИДЕРЖАВ

Іде один пан лісом із своїм лакеєм. Увійшли в гущавину. Лакей ішов попереду та взяв гілляку і потягнув за собою, вона зігнулася, а лакей і пустив її. Гілляка як розправиться та як стьобне пана по пиці — ледве око не вискочило.

— Ой, як боляче б'є проклята гілляка! — крикнув пан.

— Е, пане, — каже лакей, — то добре ще, що я придержав її, а то ще сильніше ударила б.

ПАН, ЩО ПО-НІМЕЦЬКОМУ БАЛАКАВ

Одна удова, проста жінка, та віддала дочку за поганенького пана. От раз той зять і поїхав до тещі в гості. Та й каже своєму наймитові:

— Я балакатиму до своєї тещі не по-нашому. А як вона спитає в тебе, чого я так балакаю, так ти скажи, що я вже забув по-своєму балакати, а тільки по-німецькому вмію. А як я що скажу по-німецькому, так ти їй по-нашому переказуй.

Той каже:

— Добре!

От приїхали. Теща така рада, що зять приїхав, вітається до нього, а він:

— Вухри-мохри! Вухри-мохри!

Так вона злякалася та й питає парубка:

— Що це панові таке сталося, що речі йому одібрало?

А парубок каже:

— Та то він уже забув по-своєму балакати, а навчився по-німецькому.

От теща почала про дочку розпитувати та про онуків, він усе:

— Вухри-мохри! Вухри-мохри!

Та їй аж страшно його стало. Пішла та до наймита та вже розпиталася. От тоді питає вона в зятя:

— Може вже обідати будемо?

А він:

— Вухри-мохри! Вухри-мохри!

А наймит каже:

— То він каже, що не хоче обідати!

Пан сердиться, що наймит так каже, та аж кричить «Вухри-мохри», бо їсти здорово хоче. А наймит:

— Ідіть, — каже, — пані-матко, од його, а то бачите, аж сердиться, що ви з обідом докучаєте!

Теща з наймитом пообідали, а пан зостався неївши. От увечері знов теща питає зятя:

— Може вже вечерятимем?

А він:

— Вухри-мохри! Вухри-мохри!

Наймит каже:

— Не хоче вечеряти, каже, щоб дали тільки шматок хліба та кружку води.

Так теща дала йому шматок хліба та кружку води, а сама повечеряла з наймитом. Пан уже так сердиться на наймита, а таки не хоче по-своєму балакати.

От полягали спати. А теща й надумала вночі: — А що як це зять стерявся (Здурів). Ще щоб і не задавив уночі. Та взяла та й підперла двері в ту хату, де зять спав. А йому вночі на двір схотілося. Він до дверей — підоперті; він туди-сюди — ніяк вийти.

Довелось уже йому в хаті... Та тоді взяв та й повикидав у грубу.

От уранці лагодиться вже він їхати.

Теща й того, й сього несе на віз дочці та онукам на гостинець. А він радий, що такого багато, та:

— Вухри-мохри! Вухри-мохри!

А наймит:

— Не несіть нічого! Пан не хоче брати, каже, щоб забрали геть!

Так теща й позабирала усе назад.

От, як виїхали за слободу, пан як узяв наймита лаяти:

— Що, — каже, — я через тебе голодний сидів і додому нічого не везу. Коли так, так чого ж я сюди й приїздив?

А наймит каже:

— А хіба ж я знаю по-німецькому? Я ж думав, що я так переказую.

Ну, трохи згодом, ізнов їде зять до тещі, бо тоді не добув нічого, так тепер уже буду, думає, по-своєму балакати — вигідніше буде. От в'їхав у слободу, а діти грають на вулиці. Він і питає:

— Чи жива отака й така удова?

А вони кажуть:

— Жива!

— А чи давно в неї зять був?

- Та, — кажуть, — був тоді, як грубу запоганив.

Так він повернув коня та й поїхав додому, а до тещі вже й не їздив.

ЯК ПАН БІДИ ШУКАВ

Один пан не знав, що то біда, а хлопи до нього йшли, та й котрий хлоп прийде, та й все: «Біда, пане».

А пан хотів знати, що то за біда, бо він не знав її.

Але раз пан наказав сідлати коня і завернувся добре, і набрав з собою грошей, і поїхав шукати біди.

Приїздить в одне село — немає біди. Приїздить у друге село, також немає біди. Аж тут приїздить на третє, їде понад став, а там в ставі сидів пугач та й все кричав:

— Пу-у-гу-у!

А пан став та й слухає. Аж надходить циган.

— А що то так пугає?

А циган каже:

— То біда!

А пан каже:

— Іди мені піймай її.

А циган каже:

— Вона мені не дасться піймати! Ідіть ви самі, пане!

А пан зліз з коня та й пішов у болото. А циган каже:

— Та скиньте, пане, все шмаття, бо забрудните!

Пан скинув та й віддав циганові під опіку одяг, з грішми, зо всім. А циган сів на коня, забрав шмаття з грішми та й поїхав. Пан ходив, ходив за бідою та й не міг піймати, — біда все далі тікала.

Виходить пан з ставу, нема ні цигана, ні одежі, ні грошей, нічого. Пан ішов з третього села аж додому голий. Аж тоді пан взнав, що то біда!

ПАНСЬКА ЧУПРИНА

— Чоловіче, бійся бога, рятуй мене!—кричав потопаючий лихий пан.

Хлоп, побачивши його з берега, задумався та й каже:

— А як же вас, пане, рятувати, коли вас би за чуб тягнути, а ви наш пан?

— Тягни, як хочеш, аби лиш смерті не пожити!

Хлоп думає, думає, аж надбігло більше людей та й кажуть:

— Де ж пана за чуприну можна брати? Що б він вже був за пан, аби його мужик за чуприну сіпав?

— Та, певно, — обізвався знов хтось, — що не годиться, бо видно, що панська чуприна не для того, то лишень мужицька чуприна на то на світі, аби її пани тягнули як котять і куди хотять!

Отак люди радили, радили та балакали на березі, що ж робити, а пан кричав: «Хто в бога вірує, оятуйте!» Кричав, кричав та й втопився...

ДОБРІСТЬ

То був колись такий лютий пригінчий панський, усе бив людей. От одного разу ухопив якогось парубка молодого, та й давай періщити, а той репетує. Коли це на той час надходить у двір з другого села чоловік подорожній. Поздоровкались, розпитались, за яким той ділом зайшов сюди.

— А що ж там по світах чувати? — питає пригінчий у захожого.

— Ат! Що чувати! — одказує той. — Біда! Б'ють і плакать не дають.

— А чуєш ти, йолопе! — говорить пригінчий до хлопчака, що тим часом витирав сльози, — яка біда у людей: і б'ють і плакати не дають!.. А в нас ще, хвалити бога, щодня наревешся, скільки схочеш.

ЯК ГАВРИЛО БАРИНЮ ОБДУРИВ

У одного пана було дуже багато землі, і був у нього робітник Гаврило. Возить він дрова, а тут пройшла бариня по двору. А Гаврило і каже:

- Якби я бариню хоч раз поцілував, я оддав би послідні свої воли.

Вона це вчула, призвала його в кімнату:

— Так невже ти оддав би воли?

— Оддав би!

Зараз поставила йому горілки графинчик.

— Ну, ходім поцілуємось!

А Гаврило до неї каже:

— У вас лице таке хороше, таке біле, що аж жаль його цілувати. Цілуйте ви мене уперед.

Ну, поцілувала вона його, а тоді й каже:

— Ну що, віддаси тепер воли? Я ж тебе поцілувала!

— Дак, за що ж я віддам? Якби я вас поцілував.

Сердиться бариня, але терпить.

— Ну, а тепер, — каже, — ти мене поцілуй

Побесідували вони, він її поцілував...

— Ну що, оддаси тепер воли?

— За що ж я оддам? Ми ж розрахувалися! Ви мене раз поцілували, і я вас?

— Дак цілуй ще раз, а воли давай!

Ну, погуляв він з нею, як схотів, і віддав воли.

Вийшла бариня на двір і наказала своїм робітникам поставити воли Гаврила у сарай. А Гаврилові не хочеться оддавати воли. Вийшов він до воріт, сів і зажурився. Коли іде барин з міста:

— Здоров, Гаврило! Чого ти журишся?

— Да барині не вгодив, мало дров привіз, дак забрала за це воли!

— Ет, дура! — Заїжджає барин у двір і наказує віддати воли. А бариня сердиться, але мовчить.

— Підожди ж ти, сукин син, я ж тебе провчу!

Через місяць кличе вона своїх слуг і Гаврила (бо це ж для нього і скликає їх) і дає їм наказ, щоб вони повисиджували курчат. Дала усім яєць; деяким по два десятки, деяким по півсотні, а Гаврилові аж п'ятсот.

Набрав Гаврило повну корзину яєць, привозить додому. А жінка:

— Де ти стільки яєць набрав?

— Е, де не взяв, а жар яєшню!

Нажарили, поїли, на другий день на базар повезли сот дві і так розійшлися всі яйця.

Зове бариня своїх слуг спитати, чи повисиджували уже курчат. Приходять усі і кожен розказує. Той каже — хороші, тільки треба пшона. Вона усім і видає: тому пуд, тому два, а Гавриловi шiсть, бо у нього найбільше.

На другий раз знову прийшли за кормами. Всі хваляться, що курочки добрі, а Гаврило каже:

— У мене такі курчата, що всю хату захрясли. Мені треба проса десять пудів. П'ятсот курчат це велике діло!

Получив Гаврило просо, приносить додому, а жінка аж очі вилупила:

— Де ти береш оце все?

— Е, де беру, дак беру! Я бариню дою!

Через два місяці поїхав Гаврило знов по пайок. На цей раз бариня видає гречку: тому три пуди дала, тому чотири. «А тобі, Гаврило, скільки?»

— А мені п'ятнадцять пудів!

— Не багато буде?

- Ні, там курчата зате дуже важні!

Коли на осінь стала вимагати курчат бариня, всі попривозили курчат, а Гаврило щось не везе. Визиває вже вона його окремо.

— Ти чого, Гаврила, курчат не везеш?

— Що ж, бариня, у мене курчата самі півники, як заспівають:

— Кукаріку, дурбило,
Цілувалась бариня з Гаврилом!

Дак я можу їх принести зараз!

А бариня тоді:

— Не вези їх краще! Нехай вони тобі виздихають, де хоч дінь їх, а то мені наспівають!

Отак Гаврило бариню обдурив!

ХИТРИЙ КОНОН

Як жив собі Конон, Улас та Антон. Пішли вони до пана коней красти. А у пана було семеро коней — усім по парі, а один лишній. Кожному хочеться взяти лишнього коня, а Конон і каже:

— Постійте, я піду пана поспитаю. — Пішов, одкотив лакея від пана, ліг на його місце сам і каже:

- Ох, пане, а яку я чув новинку: жив собі Конон, Улас та Антон; пішли вони коней красти до пана; а у пана сім коней — усім по парі, а один лишній. Кому той лишній? Кононові?

— Да, Кононові, — відповів пан.

Взяв Конон трьох коней, продав і пішов додому. Проснувся уранці пан та й питає лакея:

— Це ти мені казав — як жив собі Конон, Улас та Антон?

А лакей каже:

- Ні.

Кинулись, а коней нема. Покликав пан Конона та й питає:

— Ти, Конон, покрав коней?

А Конон каже:

- Я!

— Укради же у мене ще одного коня на конюшні, — каже пан.

— Украду, — відповів Конон і пішов додому.

Поставив пан на ніч біля коня сторожів. Чотирьом дав по нозі, п'ятому — хвіст, шостому — гриву, сьомому — голову, а восьмому — повода.

Уночі прийшов Конон, подавав тим, що держали ноги, по дрючку, тим, що держали хвіст та гриву — прядива, тому, що держав голову - пеньок, тому, що держав поводи — мотузок, а сам сів на коня та й поїхав додому.

На другий день уранці призвав пан Конова і каже:

— Украдь у мене бариню.

— Добре, — каже Конон, — украду.

Через скількись днів поїхала бариня до міста, а їхати треба було лісом.

Конон узнав про це, побіг у ліс і почепився на вербі недалеко від дороги.

Побачила бариня і каже кучеру:

— Слава тобі, господи, уже один Конон повісився.

А Конон перебіг та на другому сучку почепився. Бариня і каже:

— Уже другий Конон завісився. Ану, піди, кучер, подивись, чи і третій Конон повісився?

Тільки кучер устав з тарантаса, а Конон сів на його місце, одвіз бариню до озера і вкинув її в воду.

МИЛОСЕРДНА ПАНІ

Була собі пані, та така... така... Ну, от побачите самі, яка!

Прийшов до неї дід — старець, що милостиню просить. Прийшов під двері, молиться та промовляє:

— Подайте, Христа ради! Подайте убогому для спасіння душі, милосердна пані!

Почула пані та й думає:

«А справді! Дам уже я йому що-небудь — от хоч би оце яєчко-зносочок! Що вже там жалувати! То ж для спасіння своєї душі!»

Закликала діда в хату, дала йому те яєчко, приказуючи:

— На тобі, дідусю, яєчко, із'їж, старенький, та помолися за мене богові!

Узяв дід яєчко, дякує:

— Спасибі вам, пані! Нехай вам господь заплатить за вашу добрість!

Пішов дід, а пані й думає:

«От і добре, що я дала йому те яєчко, — що вже жалувати! Тільки коли б же то він пам'ятав»! Та й гукає на діда:

— Діду! Діду! Вернися!

Вертається дід (може, думав, що пані ще щось дасть), кланяється. А пані питає його:

— Діду, діду! Чи ж я тобі дала яєчко?

— Дали, пані, — нехай господь спасе вашу душу! Нехай вам дає щастя й здоров'ячка — і вам, і вашим діточкам!

— Ну, іди ж собі, йди, — каже пані, та й думає: «Ні, таки пам'ятає за мій дар».

Але подумала-подумала пані та й знов кличе діда:

— Діду! Діду! Вернися!

«Що там таке знов?» - думає дід, вертаючись. А пані знов його питає:

— Діду! Діду! Чи я тобі дала яєчко?

— Дали, пані, нехай вам бог дає панування! Нехай вам господь дає, чого ви собі просите!

«Ну, добре! — думає пані. Нехай же молить бога, нехай пам'ятає!»

Коли бачить пані, що дід уже за ворітьми, так швиденьке пішов.

«Ой, забуде, ій-бо, забуде!»

Та давай гукати уголос:

— Діду! Діду! Вернися!

Вертається дід знову. «Що це, боже мій, — думає дід, - не дає мені з двору вийти». Підійшов, а пані знов його питає:

— Чи я тобі, діду, дала яєчко?

Взяла вже тоді старого досада:

— Та дали, — каже, — бодай вам дихати не дало! Нате вам його, з'їжте!

Та й кинув пані яєчко.

ЯК МУЖИК З ПАНОМ РОЗМОВЛЯВ

Сидить мужик край дороги, аж їде пан

— Що ти, мужичок, робиш?

— Вшиляю, вшиляю, та не вшилю, пане.

— А що то за деревня? (А так недалеко був лісок).

— Дерев'я? Та оце сосна, а там ялинки, а там яке хочете єсть дерев'я.

— Та ні, я тебе не те питаю.

— А що ж?

— Я тебе питаю, що то за деревня, що то за село, розумієш?

— Розумію. Що то зацвіло? (А так неподалеку цвіла гречка). Та це куми Марії гречка так ловко зацвіла.

— Та ні, не те!

— А що ж?

Пан подумав, а потім і каже:

— Ти мені, мужичок, скажи, хто самого більшого коліна чоловік? Самого більшого коліна. Понімаєш?

— Понімаю. Самого більшого коліна в нас Матвій Дичко. Рубав дрова та не попав по деревині, а себе по коліні. Так він тепер у нас самого більшого коліна.

— Не те. Я тебе питаю — хто самий старший?

— Найстарша в нас баба Дубиниха, їй 95 років.

Пан розсердився:

— Мужик! Хам! Ти йому — образи, а він тобі — гарбузи. Я тебе питаю — хто тут найбільшого коліна, найстарший? Ну — кого у селі найбільше бояться?

— Ага! Ну тепер зрозуміло. Найбільше у нас бояться громадського бугая, бо як іде вулицею, то і старе і мале тікає.

Пан ще більше розсердився:

— Мужик! Хам! Ось я тобі (і відвернув руку) як заїду!..

- Заїдьте, заїдьте, паночку. Моя мати доброї каші наварила, то я вас почастую!

Бачить пан, що з цим мужиком йому не договоритися. І сказав до кучера:

— Поганяй!

На другий день мужик вивіз на ярмарок овес, а пан надійшов та й

питає:

— Що це, овес?

— Ні, не увесь, іще дома оставив.

Пан з'їжився і придивляється:

— Чи ти, бува, не вчорашній? — питає.

— Ні, пане, не вчорашній Мені сорок сім років минуло.

НАЙМИТ РОЗДІЛИВ

Один пан спік качку та й ніяк не міг її поділити між своїми синами й дочками. А був у нього наймит Хома. Пан покликав його та й каже:

— Поділи нас!

Узяв Хома качку, одрізав у неї голову і дав панові:

— Це вам, пане, бо ви — всьому голова.

Далі відрізав шию й дав пані, бо вона близько коло голови. Відрізав крильця й дав двом паннам, щоб у танцях літали, як на крилах. Дві качині ноги дав паничам, щоб добре верхи їздили.

— А тобі, Хомище, буде туловище! — сказав сам до себе. За качку та й пішов, а пан тільки рота роззявив.

ЯК БІДНИЙ МУЖИК ВИГРАВ ПАРУ ВОЛІВ

Бідний мужик та заложився з багачем і каже, що буде з паном обідати.

— Ну, добре, як пообідаєш, то я тобі пару волів дам!

Приходить бідний до пана, вклонився низенько.

— Пане, я ще нікому о тім не казав, але перше до пана прийшов... Що б коштував отакий кусень золота? — і показав йому на руку.

Той нічого йому не каже, крикнув, щоби йому принесли горілки, напоїв його. Подають обідати, той сідає і обідає з паном. Пан аж горить, — хотів би дізнатися, де той кусень золота, та й питає:

— Де він є? Принеси!

— Та що ж, пане, в мене нема, я питаю, щоб б він був вартий, якби його мати.

— Ото, дурень!

— Я не дурень, пане, коли тим способом виграв пару волів.

ЩЕ Й БАРИШ БУДЕ

Був дуже скупий пан. Посилає пан кухаря на базар та й наказує, щоб не тринькав дурно грошей:

- Іди ж, — каже, — та купи так, щоб і дешево й багато було, а то ти мене зовсім зведеш!

Пішов кухар та й купив нечищених фляків. Приніс так з усім, а пан і напустився:

— Ти знов у снагу мене загнав! Чого ти там накупив? Кажи!

Не втерпів уже кухар, кинув фляки та й каже:

— Та зсередини з'їси, а фляки продаси, то ще й бариш буде!

ЯК БРЕХУН І ПІДБРЕХАЧ НАД ПАНАМИ ПОСМІЯЛИСЬ

Жили собі брехун та підбрехач. Брехун ішов завжди наперед, а підбрехач за ним пізніше, в ту саму сторону, і цей останній підтверджував, що перший сказав, а заробивши

гроші, приходили додому і ділилися.

Раз увійшли вони обидва до одного села. Своїм звичаєм брехун ішов наперед, а підбрехач залишився позаду. Найбільше любили вони заходити до панів, бо там найліпше вдавалося їм їх ошукати і великі гроші видурити. Прийшов брехун до двора та й іде просто до кухні. То було надвечір.

- Добрий вечір! — каже він.

— Дай боже здоров'я! - сказала кухарка.

— Чи приймете мене на ніч? — каже брехун.

— Приймемо, — сказала кухарка. — Просимо, сідайте на лаві та й постеліться, бо, може, ви з далекої дороги.

І дала брехуну мискуварениць. Брехун так їв, що аж хавки тріщали, а очі наверх виходили, а попоївши, сів собі та й приглядається, як кухарка голубці робить. Кухарка мала в мисці листки з капусти і завивала крупи. А брехун встає з лавки і бере по листочку капусти і кидає на землю.

— А ти що робиш, чоловіче?

— Кидаю траву!

— Що за траву? Та я роблю голубці не з трави, а з капусти.

— Та то капуста? Бодай же вас! То капуста не може бути. У нас така капуста, що з головки, як усічуть, то є 12 бочок.

Кухарка як то почула, побігла до пана й розповіла, що якийсь чоловік каже, що у них така капуста, що з однієї головки 12 бочок. Пан наказав його покликати до себе і спитав його, чи то правда. Брехун сказав, що може сам пан спитати якогось чоловіка з тих сторін і сам переконається.

— Як ти правду казав, чоловіче, то дістанеш 25 ринських (Ринський — австрійська монета), а як брехню, — то 25 буків, — сказав пан.

Пан зараз послав слугу, щоб шукав чоловіка якого з тих сторін. Іде слуга та й здибав підбрехача.

— А ви звідки?

— З того і того села, — каже підбрехач.

— А є у вас така велика капуста? — питає слуга.

— Такої капусти я не видів, — відповів підбрехач,— але бачив качан з капусти, який 12 волів тягло до млина на вал.

— То ходіть до пана!

Прийшов підбрехач і сказав пану те саме, що й слузі.

- Добре, — каже пан брехуну, — бери своїх 25 ринських.

Взяв брехун гроші і вийшов з двора, а підбрехач за ним.

— Будем ділитися, - каже підбрехач.

— О ні! Аж дома, — каже брехун.

І знов брехун пішов на друге село, а підбрехач за ним. Приходить він до другого пана, а кухар перебирає горох.

— А ви що робите? — питає брехун.

— Горох перебираю! — каже кухар.

— А то горох! У нас такий горох, що з одної чверті зерна можна зварити суп для двадцяти людей.

Кухар почувши те, сказав панові, а пан каже:

- Як то правда, дістанеш тридцять римських, а як брехня, — тридцять буків.

- Я пристаю, — каже брехун.

Пан послав лакея, щоб довідався від людей з того села, чи то правда. Лакей пішов і здибав підбрехача.

— А ви звідки?

— З такого-то села!

— А що там чувати?

- Що чувати, то і видати.

- А є у вас такий горох, що з одної чверті можна наварити для двадцяти людей супу?

— Такого гороху я не бачив, але бачив лупину, що під нею дванадцять фір сховалось від дощу.

«Це ще ліпше», подумав лакей.

- Ходіть до двора, там ви потрібні.

Підбрехач прийшов, а пан його питає, чи є у них такий горох. Підбрехач сказав панові те саме, що й лакеєві.

— Твоя правда, - каже пан до брехуна. І дав йому обіцяних тридцять ринських.

Вийшли вони обидва з двору та сміються, що пана обдурили. Брехун пішов до другого села, а підбрехач лишився ззаду.

Дивиться брехун, а коло двора голубник і а нього вилітають голуби. Брехун бере патик і б'є голубів. Уже вбив кільканадцять

голубів, аж тут вибіг панський посіпака та й каже:

- А ти що, чоловіче, робиш?

— Мухи б'ю! — каже брехун.

— А, то хіба мухи, та то голуби!

— А, голуби! У нас такий голуб, що як сяде на паркан та розложить крила, то закриє ціле обійстя.

Посіпака йде до пана й каже, що якийсь чоловік повбивав панських голубів і казав, що він не знав, що то голуби, а думав, що то мухи. Пан наказав закликати його до себе. Брехун сказав панові те саме, що й посіпаці.

- Як то правда, — каже пан, — то за те, що мені таку звістку дав, дістанеш сорок ринських, а як брехня, — то сорок буків.

- Згода, — каже брехун. — Але нехай пан переконаються і спитають якогось чоловіка з моїх сторін.

Пішов посіпака і здибав підбрехача.

— А ви звідки?

— З того і того села.

— А у вас є такі голуби, що як сяде на пліт, то крилами подвір'я закриває?

— Я таких голубів не бачив, — каже підбрехач, — але бачив, що котили одне яйце дванадцять людей на котел до Гуральні.

«На що ліпше», подумав посіпака, і обидва пішли до двора. Пан, почувши правду, сказав:

— Маєш сорок ринських, виграв.

Вийшли вони обидва на двір, а підбрехач каже:

— Пам'ятай, скільки вже маємо грошей, аби добре поділити.

Йдуть вони далі — брехун наперед пішов, а підбрехач ззаду лишився. Брехун дивиться, а на полі косить косар гречку. Брехун став на другім боці ниви, та й б є патиком по гречці.

- Гей, чоловіче, а що ти робиш? — питає косар.

— Б'ю якусь пусту траву! — каже брехун.

— Та хіба то трава, та то гречка.

— Що ти кажеш? У нас гречка така, що хлопці лізуть по бадилині наверх, а з одного маленького стебла є три міхи гречки.

— Ходіть до пана, — каже косар, — бо я в дворі служу. Ви скажете панові, а він вам за те щось дасть.

— Добре.

Прийшли до двора, а косар все розповів панові. Пан наказав брехуна до себе закликати, ще раз розпитав його та й каже:

— Я хотів би мати таку гречку, скажи лиш мені, де вона росте, а я

тобі дам за те п'ятдесят ринських, а як брешеш, то п'ятдесят буків.

— Добре, — каже брехун, — лише запитайте такого чоловіка, що з тих сторін, а він панові скаже.

Послав пан слугу питати, чи нема де такого чоловіка з того і того села, й здибав підбрехача.

— А ви звідки? — питає слуга.

— Я з того і того села.

— Добре! А чи ви знаєте, що у вас росте така гречка, як дерева?

— Я скажу вам правду, — каже підбрехач, — я такої гречки великої не бачив, але бачив стебло, що з нього нарубали сажень дерева на опал.

— Коли так, то ходіть зі мною до двора, там вас треба.

Прийшли до двора, а пан питає:

- Чи то правда, що у вас є така гречка?

Підбрехач сказав панові те саме, що й слузі, і пан дав брехунові виграних п'ятдесят ринських. Вийшли вони обидва, а підбрехач каже:

— Пам'ятай, скільки уже маємо грошей, що маємо ділитися, подивися, чи не загубив?

— Ні, ні, — каже брехун.

І знов пішов наперед, а підбрехач лишився ззаду. Приходить брехун до села, допитався до двора та й просто суне до кухні:

- Слава Ісусу Христу! — каже.

— Слава навіки! — каже челядь, що була у кухні. — А що нам скажете, чоловіче?

— Чи не приймете ви мене на ніч?

— Добре, сідайте та й кажіть нам, що нового у ваших сторонах.

— У нас нема нічого такого нового, хіба те, що будують у нас церкву.

— А велику? — питає челядь.

— Велику таку, що на престолі можна обертати возом і дванадцять пар коней, а високу таку, що, приложивши драбину сажневу на дах, вилізете до неба.

Челядь розказала те панові. Пан наказав його до себе покликати.

— То ти, чоловіче, казав, що у вас така церква велика та й висока?

— Я, — каже брехун.

— А ти звідки?

— З того і того села!

— Як то правда, — каже пан, — то дістанеш сто римських, а як брешеш, то сто буків.

— Згода, — каже брехун. — Але прошу пана переконатися в тому.

Пан послав лакея, щоб попитав, чи нема де такого чоловіка з такого і з такого села, йде лакей, здибав чоловіка — підбрехача.

— А ви звідки? — питає лакей.

— З того і того села.

— А що у вас чути?

— Що чувати, те й видати.

— А чи у вас є така і така висока і велика церква?

— Я добре не придивився, — каже підбрехач, — але лише бачив, що як майстер оббивав баню бляхою та у нього упав молоток, то поки він долетів до землі, ручка зігнила, а як на баню вилетів півень, то дзьобав зірки з самісінького неба!

— Коли так, то ходіть до двора, бо вас там треба.

— Я йду, — каже підбрехач.

І прийшли вони в двір.

— А чи то правда, — питає пан, — що у вас є така церква, що півень з бані зірки дзьобає?

— А є, — каже підбрехач.

— Коли так, — каже пан, — то твої, чоловіче, сто ринських. - І дав їх брехунові.

Вийшли вони обидва з покою, а підбрехач каже:

— Тепер маємо триста ринських, ходім та й зразу поділимося.

Прийшли вони додому та й поділилися, але нестало підбрехачеві три крейцери (Крейцер — австрійська монета вартістю близько одної копійки).

— Пам'ятайте, куме, щоб ви не забули! — каже підбрехач.

— Прийдете за тиждень, то я вам віддам.

Приходить підбрехач за тиждень та й побачив, що брехун втік з хати і сховався в яму від бараболі. Підбрехач входить до хати та й питає його жінку:

— А де ваш чоловік?

— Нема дома! — каже жінка.

— А де ж?

— Не знаю, де пішов.

Підбрехач вийшов з хати, став перед дверцями ями, в котрій сидів брехун, та й зачинає рикати, як віл, і руками дряпати по дверцях, ніби б'є рогами. Брехун думав, що то віл, та й обзивається з ями:

— Гей ти, маленький!

— А то ви, куме? — каже підбрехач.

— Я, — каже брехун.

— Виходіть та віддайте три крейцери.

— Не маю, прийдете за тиждень.

Минув тиждень. Приходить знов підбрехач. Брехун, побачивши його, ліг на лаву, ніби він умер, а жінка накрила його полотном і ніби лементує, що її чоловік умер. Підбрехач бачив, як він лягав на лаву, але нічого не каже, лише просто суне до хати, схиляється перед ним і молиться. Потім взяв свічку, приліпив брехунові до рук і запалив. Коли жінка вийшла на двір, він приліпив свічку до носа. Як свічка добре припекла, брехун схопився і сів.

— А то ви вже встали? — каже підбрехач. — Дай вам, боже, вік довгий, але віддайте три крейцери.

- Ой, не маю, куме, прийдете через тиждень.

Приходить підбрехач через тиждень. Брехун, побачивши його перед вікнами, втік другими дверима на дорогу, а дорогою в ліс.

— А де чоловік? — питає підбрехач.

— Не знаю, десь пішов.

Підбрехач, побачивши, що брехун городами зникає, вийшов з хати і пустився слідом за ним. Брехун біжить, а підбрехач теж біжить; брехун іде поволі, то і підбрехач поволі. Нарешті зайшли в ліс. В тім лісі мали розбійники палату. Брехун втік до покою і сховався під нари. Розбійників тоді не було дома. Підбрехач побіг за брехуном і заліз теж під нари.

— Віддайте, — каже, — три крейцери, що винні.

— Віддам, але чекайте, може нам удасться що тут в замку виграти.

Незадовго надійшли розбійники, посідали і зачали міряти і ділитися грішми, що награбували. Розбійників було дванадцять, і кожний дістав по гелетці грошей. Брехунам було дуже заздрісно, ось чому й закричали обидва в один голос:

— Ловіть!

Розбійники думали, що то солдати десь сховалися, якнайскоріше втекли, а гроші лишили.

Вийшли наші брехуни і зачинають тими грішми ділитися, а за міру служить їм шапка. Коли уже переміряли, каже підбрехач до брехуна:

- Куме, а три крейцери дайте.

— А тобі не досить цих грошей?

- Ні!

— То бери собі шапку за три крейцери!

— Я не хочу!

А брехун підбрехача луп у висок; той його також, і зачали битися так, що страх.

Один розбійник, що залишився під дверима, щоб придивитися, хто

буде їх гроші забирати, побіг скорше до товаришів та й каже:

— Браття! Втікайте. Ми ділилися по гелетці, то нам було досить, а їх є так багато, що кожному навіть по три крейцери нестає. І ще б'ються і один другому дає за три крейцери шапку.

Учувши те, розбійники повтікали далі в ліс, а наші брехуни забрали гроші, принесли додому й розбагатіли на все село.

А підбрехач доти ходив до брехуна за три крейцери, аж поки брехун не вмер. Як брехун умер, то підбрехач жалував ще, що пропали три крейцери.

ЗАЯЧЕ САЛО

Їхав пан з новим кучером Іваном в далеку дорогу. Їхали мовчки, але мовчанка обридла. Пан і надумав поговорити. В цей час вискочив заєць. Пан і почав свою розмову з зайця.

— От у мене в лісі водяться зайці, тільки не такі, як оце пострибав маленький, а великі. Я із закордону привіз на розплід. Одного разу зібрався на полювання, взяв із собою чоловік з десять загоничів. Вони нагнали на мене зайців, а я їх тільки бах та бах. Тоді я набив їх десятків зо три. А одного забив та такого величезного, як баран завбільшки. Ну, а коли здер з нього шкіру, то було більш як півпуда сала. От які в мене зайці!

Кучер слухав, слухав, а далі й каже:

- Но-о, гніді, скоро вже і міст той, що під брехунами ламається і топить їх у річці!

Почув це пан і каже:

— Чуєш, Іване, так от які зайці бувають! Правда, що з нього півпуда сала то не було, а так фунтів з десять було.

— Звісно, заєць зайцем, — каже Іван. Ну, їдуть дальше, а пан знову до Івана:

— От що, Іване, а чи скоро вже буде той місток, що ти про нього сказав?

— Та скоро вже, пане, — каже Іван.

— Так знаєш, Іване, — продовжує пан, — мабуть, що на тому зайцеві і десяти фунтів сала не було, так фунтів три—чотири, не більше.

— Та мені що, — каже Іван — хай буде і так.

Але проїхали ще трохи, а пан йорзав, йорзав на місці та знову:

— А чи скоро, Іване, вже той міст буде?

— Та скоро, пане, ось-ось уже тільки в долину спустимось.

— Гм, — каже пан, — а знаєш, Іване, на тому зайцеві і зовсім сала не було, сам знаєш, яке там на зайцеві сало!

— Та звісно, — каже Іван, — заєць зайцем.

Але спустились в долину, а пан і пита:

— А де ж, Іване, той міст, що ти говорив про нього?

- А він, пане, — каже Іван, — розтопився так само, як і те заяче сало, що ви про нього говорили.

ОСТАННІЙ ДУРЕНЬ

В одному селі мав своє помістя пан ГалаГан. Там було і училище під його іменем. Це було давно. Зимою він жив у Петербурзі, а літом приїжджав у це село.

От він дуже любив гуторити з мужиками. Вийде, було, на вулицю у неділю, збере біля себе чоловіка двадцять і почне з ними вести розмови. А не так сміливий був на жарги, як дуже любив з мужиків посміятись. Раз так сидить він, а кругом його зібралися чоловіки. От він і питає першого:

— Скажи, Свиридон, ти у Санкт-Петербурзі був?

— Ні, — відповідає йому селянин.

— Значить, ти перший дурень, — каже на нього пан ГалаГан.

І питає другого, що сидів біля нього:

— А ти, Омелько, був у Санкт-Петербурзі?

— Ні, — відповідає Омелько, — не був.

— Значить, і ти — другий дурень!

І так він перепитав всіх чоловіків і всіх назвав дурнями.

От бачить один невеликий чоловічок, що він залишився один і його назове останнім дурнем. Підвівся і каже до пана:

— Дозвольте, пане ГалаГане, запитати вас?

— Можна, — каже пан ГалаГан.

— Скажіть, пане ГалаГане, — каже той чоловічок, — чи ви у Кирпичному хуторі були?

— Ні, — каже пан, — не був.

— То, — каже чоловічок, — виходить так, що ви останній дурень!

ПОЧІМ ДУРНІ ПРОДАЮТЬСЯ

Раз поїхав один мужик із своїми кіньми на фурманку аж в Київ. Але приїхав він, а пан його і питає:

— А де ти був, Іване?

— Та де ж, пане, — в Києві.

— А що ж ти бачив там, Іване?

— Та все бачив, пане.

— А по чому ж там дурні продаються, Іване? — каже пан, щоб насміятись над мужиком.

А Іван йому:

— Та то як до дурнів, пане. Дурня мужика спускають так собі — за півціни: звісно, мужик. Але вже за дурня-пана — го-го, за того вже добру ціну правлять. Бо ж то дурень та ще й пан!

А пан аж присів від злості.

ЧОМУ КОЗАК СХОЖИЙ З ПАНОМ

Це було на Волині. У одного пана було багато маєтків. От приїхав той пан якось у свою слободу, а управитель і прислав до його козака з паперами з другої слободи. Глянув пан на козака — здивувався: мов вилитий другий він сам стоїть перед ним. От і питає козака:

— Чи не була твоя мати прачкою у горницях у мого батька?

— Ні, ніколи, не була, — озвався козак, — тільки мій батько вісім літ топив у горницях груби за старої пані.

РІЗНИЦЯ Є

Колись одному мужикові треба було кудись поїхати залізницею. Поїхав він, але на якомусь вокзалі, де він пересідав на другий поїзд, хотілось йому поїсти. Шукав, шукав місце коло столу — ледве знайшов, бо народу була сила.

Тільки почав там їсти, як тут де не візьмись якийсь вертлявий панок з склянкою чаю в руці. Став біля мужика та й дивиться на нього, ніби каже: «А уступи-но, мужиче, місце для пана».

Але мужик був собі не з боязких — їсть, і ні гадки. Тоді панок і каже голосно, так, щоб мужик почув, до інших панків, що сиділи кругом:

— А скажіть-но, вельможні панове, яка різниця між мужиком і свинею? — І, сьорбаючи чай настоячки, дивиться на мужика.

А мужик, не довго думаючи, та:

— Різниця є, пане!

— Яка?

— Та така, що мужик їсть сидячи, а свиня стоячи.

ПАН І ПАСТУШОК

Го раз їде пан. Доїжджає він до річки, а там недалеко пастушок пасе овечок. От пан і питає його:

— Скільки у тебе овечок? Чи далеко до села? Як тебе звуть? Чи ця річка глибока?

Так той пастушок і каже йому:

— Сімсот, — сім верст, — Мартин, — по коліна!

КОРОТКО І ЯСНО

Одного разу надвечір пан ішов на прогулянку і наказав слузі:

— Савко! Чуєш! Поки я повернуся, то ти щоб послав мені постіль! Чуєш? — коротко і ясно.

— Слухаю пана, ваш наказ виконаю, — відповів Савка.

Пан пішов. Савка, задумавшись, промовив: «Послати постіль — коротко і ясно». Це трохи труднувато... але все ж постелю... І він побіг у спальню.

Через годину, нагулявшись, прийшов пан та й пита:

— Послав постіль, чи може ще? Бо я хочу спати... натомився за вечір...

— Так, пане, послав — коротко і ясно... Так, як ви казали, — і він відчинив двері у спальню, показав на вікно де він послав постіль для пана.

— Дивіться, пане, я думаю, що тут вам буде коротко, ну, і ясно, бо цю ніч буде світити місяць.

ПАНАМ ВСЮДИ ДОБРЕ

Іде бідний мужик дорогою, а пан їде шістьма кіньми. І питає його пан:

— А звідки ти, чоловіче?

А він каже:

— З тамтого світу.

— А що наші батьки там роблять?

— А що ж, вельможний пане? Панам всюди добре: в котлах сидять, люльки палять, а бідний мужик дрова рубає і під ними палить!

НІ СЮДИ, НІ ТУДИ

Якась пані, не дуже то багата, хотіла поводитись зовсім по-панському. От одного разу наїхали гості, вона й покликала Микиту, що рубав там дрова, чи біля волів порався, і звеліла розносити чай, а щоб Микита не помилився, кому попереду, а кому потім, то пані його раз по раз смик та смик за поли:

— Сюди, Микито! Туди, Микито!

Носить Микита чай...

А далі пані якось не потрапила за полу та за очкур її смикнула, а він, гаспидів, та був із зашморгом... Зоставсь Микита з чаями посеред хати, мов кінь спутаний, та, повернувшись до пані:

— Сюди, — каже, — Микито! Туди, Микито!

От тепер вже ні сюди, Микито, ні туди, Микито.

НЕМУДРІ ГРАФИНІ

А трапилося це, як над'їхало дві пані графині, і обидві їхали чотирма кіньми й одна другу не хотіли обминути.

А то було близько міста, а вони обидві послали лакеїв до судді, аби їх розсудив, котра має обминути.

Суддя не міг розсудити, бо обидві були великі магнатки, аби й ту не образити й ту не образити. І ходить по канцелярії і голосно викрикує...

А Іван замітав підсіння та й казав:

— Напишіть їм так: котра мудріша, хай вступить з дороги.

Як дістали той наказ, то кожна уступала дорогу і обидві плескали в долоні.

І одна на другу казала, що ти немудра. А розминутися не могли.

ОБОЄ РОЗУМНІ

В одного пана був робітник, звали його Іваном. От пан за щось посварився із сусіднім паном, і зачали вони судитися. От прийшла панові повістка на суд, пан прочитав, подумав і каже:

— Іване, запрягай коней, поїдемо у Нинів на суд.

Запріг Іван коней, під'їхав під крильце, пан сів і поїхали. Ідуть полянкою, а панові з думки не сходить суд: хто ж вийде прав, хто розумніший між ними. А далі пан і каже:

— Іване, а хто по-твоєму розумніший — чи пан Трахановський, чи я?

А Іван відповів:

— Та він, пане, дурніший ще вас, а як і не дурніший, то такий, як ви!

ЯК СЕЛЯНИН ПОМІЩИЦЮ ЧАСТУВАВ

В одному селі жила поміщиця. В неї був маєток, яким управляв німець-управитель. Бариня дома ніколи не сиділа. Ото все ходить по селу, заходить до кожного селянина у хату і пробує, чи доброго борщу або картоплі наварила хазяйка.

Одного разу вона зайшла до селянина, а він саме товк качалкою картоплю для свині. Бариня не поздоровкалась, нічого нікому не сказала і мерщій до картоплі та в рот. Покуштувала і почала плюватися:

— Ти що погану картоплю вариш? — присікалась вона до селянина.

А він їй відповідає:

— Та чого ви, бариня, угощайтесь, свиням хватить, хватить і вам!

ПРО ПАНА Й ХУДОЖНИКА

Приходить пан до художника:

— Намалюй мені на моїй люльці мене з собакою в будці, але так, щоб собака ховався, як я на нього дивлюся. Він так завжди робить — мене боїться.

— Добре, пане! Тільки дасте дві тисячі за це!

— Як намалюєш, то дам!

Приходить пан через три дні. Дивиться на люльку... Є він, є будка, а собаки нема...

— Де ж собака?

— Що ж, пане, ви дивитеся, от він і сховався, а коли одвертаєтесь, — вилазить з будки!

Довелося панові дві тисячі заплатити.

КАБАН ЇДЯТЬ, А СВИНЯ НЕ ХОТЯТЬ

Раз приїхав до барині в гості один поміщик, а в барині була служанка. От тільки посідали за стіл, а бариня сусіда вгощає, а сама не їсть. А служанка давала їсти свиням та входить і каже:

— Бариня, кабан їдять, а свиня не хотять!

ПОЛТАВСЬКІ ПАНИЧІ

— Здорові, — каже, — діти!

— Ми, — кажуть, — не діти, а полтавські паничі.

— Чого ж ви на печі.

— Та нема матері дома.

— Де ж вона?

— Пішла по селу попідвіконню хліба добувати.

В ГОСТЯХ І ДОМА

Був один пан у гостях і добре там гостював, їв усякі страви і пив усякі вина і так нагостювався, що не чув. Як його й додому привезли. Прокинувся він та й кричить:

— Лакей, вина!

— Нема, пане.

— Ну, то пива!

— Нема й пива.

— А де хіба я?

— Дома, пане.

— Ну, так давай води!

ДОБРЕ ТОРГУВАЛОСЬ

Одному чоловікові та треба було у місті купити дьогтю. От, не потрапив він куди треба та й зайшов у таку крамницю, де всякі хвиги-миги продають.

Увійшов, мазницю поставив біля ніг та й дивиться.

А в крамниці тільки один крамарчук, і питається він того чоловіка:

— А чого тобі?

— А дивлюсь, — каже чоловік, — що тут продається...

— А тобі ж чого?

— Та мені дьогтю!

- Та не дьоготь же, а дурні, дурні тут продаються!

Подививсь чоловік на його та й каже:

- Оце ж як тих дурнів здорово купують — тільки один усього зостався!..

ЯКИЙ ТОВАР, ТАКА Й ПЛАТА

Увійшов мужик у крамницю та й гука до крамаря:

— А подай лиш мені оту баньку з цукерками!

Той і подав. Мужик понюхав-понюхав та:

— Ні, не такі! Подай оту!

Той перемінив Мужик знову, понюхавши, не вподобав.

— Подай аж он ту! — знов гукає.

Крамар уже розсердився, але перемінив і третю. Не донюхався й звідсіль нічого мужик, поставив баньку та йде з крамниці. Взяло зло крамаря, що дурно панькався стільки часу, та й кричить до мужика:

— Куди ж ти, а гроші давай!

— За що? — питає мужик.

— А за те, що нюхав, — відказує крамар.

Мужик вернувсь, дістав гроші з кишені та й стука об стіл. Постукав, постукав та й сховав. А крамар тоді:

— На що ж ти сховав гроші?

— А як же, — відказує той, — яка купля, така й плата: я понюхав, ти послухав, от і квити!

ТОЧНІСТЬ

Приїхав пан на вокзал і кинувся, що немає скриньки.

— Піди подивися, чи не дома залишилася, — каже пан до лакея.

Лакей побіг і скоро вернувся.

— Ну, що?

— Стоїть скринька на столі.

— Чому ж ти не приніс?

— Та ви ж казали «подивися, чи не дома залишилася».

ДОПОМІГ

Один багач орендував у пана млина, де й хліб молов і сукно валив. За помол брав він з людей міру — корець збіжжя, а за сукно — платню від аршина.

Корець був у нього дуже великий. Люди стогнали та скаржились, а він і слухати нічого не хотів.

От пішли люди скаржитись до пана. Викликає пан багача та й виговорює його:

— Що ж ти, такий-сякий, зазнався: більше від пана береш! Чому в тебе такий корець великий?

— Та ж, пане, — каже багач, — що з того, що в мене корець великий, зате ж аршин малий!

— Бачите? Чого ж ви хочете? — звертається пан до скаржників. — За те ж у нього аршин малий!

КУМА НЕ КУРИТЬ

Покумався бідний селянин з багатим. Коли б не завітав багатий до бідного в гості, бідний останню курку заріже, а пригостить кума.

Якось і бідному довелося побувати в тому селі, де жив його багатий кум. То ж мусив багатий запросити бідного до себе в гості.

«Хоч пообідаю добре», — думає бідний (був він голодний). І пішов до кума з охотою.

Сидять вони годину, сидять другу, а кум обідати не дає, лиш курить свою люльку та гостить кума якимсь смердючим тютюном.

Бачить бідний, що й сонце вже надвечір хилиться і їсти хочеться, аж в очах рябіє, та й каже:

— Піду я, куме, додому.

— Сидіть, куме, закурюйте. День тепер великий!

— Дякую щиро. Я вже покурив, пора й додому.

— Ваша справа, куме, — каже багатий, — заходьте частіше і куму беріть з собою.

— Спасибі, спасибі, кума не курить, — з досадою промовив бідний і пішов додому.

ПРИДАНЕ

Приїхав до багача свататись молодий хлопець. Дівчата у багача погані. Багач обіцяє:

— За молодшою даю 20 тисяч карбованців приданого, за старшою — 40 тисяч, за найстаршою — 60 тисяч приданого.

— А немає у вас ще старшої? — питає жених.

ПРО БАГАЧА І НАЙМИТІВ

В одного багатого було два наймити. Роблять ото вони, як воли, а їсти — хліб сухий та вода. Ще й лається багач:

— Що вам треба, я ж не ївши лягаю.

Але наймити спостерегли: як тільки вони полягають спати (а спали долі на соломі), то згодом хазяїн устає, сідає, їсть-уплітає сало, булку. А богомільний такий був багатій.

От і нарадилися наймити: темної ночі провчити багатія.

Тільки-но полягали, ще й не поснули, устав хазяїн, сів — жере, аж чвака. У кутку шаплик стояв, в якому картопля товклася свиням, і така товкачка здорова. Устав тихо один з наймитів, взяв товкачку, як упече багача по голові, так і полетів той під стіл. Швидко сховав товкачку у шаплик і ліг. Такий крик знявся. Засвітили. Звели хазяїна. Голова в нього в крові.

— Що, як, хто?

А наймит:

— Ну, так і є, мабуть, ви їли, еге?

— А хіба що? — пита хазяїн.

— А що ж, не знаєте, потемок, то і почастував вас. Їсти по темному не можна.. Він ще і вб'є вас колись.

Перестав багатий їсти один. Почав їсти разом з усіма. І наймитам покращала їжа.

ЯКІ ХАРЧІ, ТАКА Й РОБОТА

До хазяїна найнявся наймит та виїхав косити. Ото приїхав та й розмовляє з тією торбою, що з харчами була:

— Торбо, торбо, що в тобі є?

— Хліб та цибуля.

— Спати.

А хазяїн і послав на підслухи наймичку та як довідався, як наймит розмовляє з торбою, посила наймичкою другу торбу.

— Торбо, торбо, що в тобі є?

— Ковбаса, сало, паляниці, книші!

— Косити!

ДІД-КВОЧКА

Сімдесятилітній дід Панас був уже не годний до тяжкої роботи і найнявся до глитая на літо стерегти баштан. Хазяйка відвідувала баштан щотижня. Звичайно чим годували наймитів — хліб, сіль та жменя пшона, оце і все. Отже дідок примушений був і йти на хитрощі.

- Слухай, моя господине, кавунці ростуть великі, роботи такої мені немає, давай я висиджу тобі курчат. Замість того, щоб там з квочкою морочитися тобі вдома, я зразу висиджу сот шість або сім.

— Та й справді, — каже господиня, — завтра привезу тобі яєць.

Привезла вона аж цілих вісімсот. Дідок усміхнувся, приймаючи яйця.

— Через три тижні приїжджайте за курчатами, — каже дід.

Не встигла вона від'їхати від баштана, як голодний дідок накинувся на здобич. Пік він, варив, смажив ті яйця цілих три тижні, а ось і строк прийшов. Дідок заглядів, як на фургоні до куреня котить господиня за курчатами. Дід не розгубився, мерщій запалив куреня, а сам біля вогнища давай квоктати і бігати кругом, як квочка. Підскочила і господиня до пожежі, але від діда ніякої речі не можна було добитись. Дід безперестанку квоктав, а хазяйка, переконавшись в його щирості, співчутливо сказала:

— Що то мати, що то діти.

ЯК БАГАЧ ЗЛОДІЯ ЗА НОСА ПОВОДИВ

В одному селі були три багачі та до того ж і дурні. От вони на спаса поїхали в Липове на ярмарок волів продавати. Один швидко продав за шістсот карбованців, і в нього зразу ж витягнули гроші.

Другий продав у обід. Гроші теж витягнули в обід. А третій теж продав у обід, а гроші в нього витягнули, але ввечері.

От той, що в нього гроші витягнули ввечері, приїжджає додому і хвалиться жінці:

— От дурні мої куми! Вони тільки продали, у них зразу гроші й витягли.

— А в тебе? — питає жінка.

— Е, ти думаєш, що я дурний? Я їх поповодив за носа! Попомучив! У кумів зразу гроші витягнули, а у мене аж увечері! Не на такого напали!

У ПОЇЗДІ

Сидить у вагоні якийсь багатенький купець із своєю жінкою. Доїхали до станції. У вагон увійшов простий чорнороб. Поїзд рушив. Купцева жінка уже почала була дрімати, так не дає сусід, що тільки що сів проти їх. Напала на нього гикавка, звичайно після оселедця та кислої капусти, та така, що як гикне, так на весь вагон чути. От купець і каже до жінки:

- Хочеш, я зроблю так, що він перестане гикати?

— Що ж зробиш ти?

— Я скажу таке слово, що йому стане совісно, от він і перестане.

— Ану скажи.

— Чуєш, землячок? — каже купець до чорнороба.

— Ги-ик. А чого тобі треба?

— Це твоя душа з богом говорить?

— Ги-и-ик! Та вже ж не з тобою, дурнєм.

ВОЛЯ ВИЙШЛА

— Дядьку Антоне, чи правду кажуть, що воля вийшла?

— Та вийшла ж, вийшла. То-то й горе, що вийшла, ні капельки не залишилось.

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Багач — як собака: на своєму лежить, а хвіст перекинув на чуже.
Багатому чорт дітей колише, а вбогий і няньки не знайде
Більше панів, ніж курей.
Добрий пан: узяв у дітей хліб та й кинув псам.
Добрий був пан — бог його взяв та чорту подарував.
Пана в ребро, а людям добро.
Панського роду, а псячого ходу.
Щоб панам так легко вмирати, як мужикові орати.
Я тобі, паничу, штани підтичу.
Як багатий, так і клятий.
Круки на стерво летять, а пани на людську біду.
Панська ласка, що вовча дружба.
Пани б'ються, а в мужиків чуби тріщать.
Рад бідняк пану, як сирота трясті.
Крамар, як комар: де сяде, там і п'є.
Купець бере торгом, піп — горлом, а мужик — горбом.
Закон у пана, як дишло — куди направить, туди й вийшло.
Пан нашкодив, а старця повісили.
Тіло в злоті, а душа в мерзоті.

ПІП І ПАН - ТО ОДНО

КОМУ ПОМОГЛОСЬ?

Ото крамар і піп надумали розжитися та й збалакались:

— Давай, — каже крамар, — побудуємо монастир.

— Давай, — каже піп.

От побудували, нажили незабаром добра. В монастирі вже ікона свята «обновилась». Ідуть якось прочани та й питають того крамаря:

— Чи воно ж кому помоглось від цього монастиря та ікони?

— Не знаю, чи кому помогло, а двом, знаю, помоглось, та й дуже!

УЯВА ПРО БОГА

Запитав онук діда:

— Діду, який бог?

— З сивою бородою, буває лисий, а більш з чуприною, і кашляє він, бо старий дуже!

Онук зрадів:

— О! Я його сьогодні бачив. Ходив по городу й огірки молоденькі крав!

— То не він!

— Він, діду... Точнісінько такий, як ви сказали, ще й кашляє. Певно вмирати збирається!

ПРОКЛЯТІ СОБАКИ

Ішов раз селом чабан, і напали на нього собаки. Згвалтувались, збіглись зі всієї вулиці і мало не розірвуть.

А чабан задом, задом відступає від них, відступає і не помітив, як у церкву задом зайшов. Оглянувся він, а саме правилось — людей повнісінько. Він і каже:

— От прокляті собаки, скільки вони сюди людей нагнали!

ЗВИЧКА

На уроці закону божого піп питає студента:

— Ви вірите в чудеса?

Студент відповідає:

— В природі чудес не буває.

— А ось вам приклад: з високої дзвіниці упав чоловік і залишився живий. Це що таке, не чудо?

Студент відповідає:

— Ні, просто випадок.

— Припустимо. Цей же чоловік другий раз вилазить на дзвіницю, падає і знову залишається живим. Це, по-вашому, не чудо?

— Ні, просто «совпадение».

— Припустимо! А ось цей чоловік втретє вилазить на дзвіницю, падає і знову залишається живим. Це що, повашому, чорт вас візьми, чудо, чи ні?

— Просто звичка!

ЗА ЩО?

— За що вигнав бог Адама і Єву з раю? — питає в школі учитель учня.

— За те, — каже учень, — що з'їли зелений плід з дерева, а зеленого плода їсти не можна, бо живіт болітиме.

ЯК БОГ ДЕСЯТЕРИЦЕЮ ВІДДАВ

В одного дядька вмерла жінка, а в хазяйстві осталось тільки й добра, що телиця та діти. Пішов до попа, щоб поховати, а він і каже:

— Віддай мені телицю, вона ж у тебе одна, а в мене дев'ять, то й буде десять, а тобі бог десятерицею поверне.

Що ж будеш робити, віддав дядько останню телицю, бо жінку треба хоронити.

Ось раз попові телиці сполошились і всі забігли до цього дядька у двір за дядьковою телицею, а дядько їх і зачинив у хлів.

Приходить піп.

— Віддай телиці!

— Е ні, дзуськи, — каже дядько,— це ж мені бог десятерицею віддав.

З ОДНОГО БОКУ

Жив собі піп, та такий той піп був жаднючий, що ніде нічого не упускав. Іде оце бувало селом, лежить черевик — за черевик та в пазуху, — мовляв пригодиться на набойку, чи там ще до хомута на супоню. Узнав він, що у громадському гамазеї можна красти жито. Він і почав. Оце тільки повечеріє — іде з мішечком, а там розбере стінку, влізе, набере, скільки понесе, і додому хода.

Сусід його теж був попової вдачі. Побачив, що піп носе жито — та й собі. Піп набере, а за попом він.

Так вони довго носили. Одного разу піп причащав свого сусіда.

- Ну, православний, признавайся, як перед богом, які гріхи маєш? — питає піп сусіда.

Сусіда м'явся, м'явся:

— Та от хіба що клунок жита вкрав у гамазеї...

Спалахнув піп:

— Як? Красти громадське добро? Як тобі не стидно! Бога боїшся?

— Ну що ж, батюшко, — каже сусіда, — я з того боку, що й ви.

ЯК СВЯТІ СМЕТАНУ ЇЛИ

У попа був робітник Іван. Попи, як звичайно, робітників годували погано. Хліб давали завжди черствий, навіть сухий.

Якось увечері один багатий привіз дитину хрестити. Тут

Іван піддивився, де служанка хліб положила, що привіз цей багатий...

Іван увечері цю хлібину забрав і в свою конурку заніс. І думає Іван: що я за дурний, тільки один хліб їм?

— Стоп! подамся за сметаною у погріб.

Прислуга замріялась у хаті, Іван за хлібину і спускається у погріб. Сів біля сметани і їсть. Наївся і пішов.

Але в темряві накапав на підлогу сметаною. На ранок матушка відкриває погріб і бачить: хтось сметану поїв. Матушка й починає попу жалітись:

— У нас починає Іван шкодити.

Піп кличе Івана і каже:

— Іван, що ж ти — починаєш шкодити?

Іван і каже:

— Я ніколи, батюшка, не шкодив, а тепер чого б я шкодив?

Піп і каже:

— Ну, що ж там — святі були?

Іван і каже:

— А хто зна, може й святі.

На другий день Іван теж так зробив. Тільки взяв перед тим церковний ключ і макітру сметани, пішов до церкви. Приходить до церкви, відкриває і починає святих у церкві сметаною мазати. Понамазував усіх по одному разу, а Миколаєві угоднику, так як він старший усіх, вимазав і бороду. Закрив церкву і пішов.

На ранок матушка схватилась у льох, а там макітри зовсім немає; вона й докладає попові:

- Іван знову краде, заніс навіть макітру.

Піп кличе Івана:

— Іван, це ти наробив?

Іван каже:

— Ні.

Піп знову:

— Чого ні, що ж там — святі були?

Іван говорить:

— Так, святі!

Попові якраз треба було до утрені йти. Сторож, як звичайно, задзвонив. Піп заходить у церкву, глядь: всі святі в сметані...

Закриває піп церкву і каже сторожеві:

— Не дзвони!

Прибігає додому й каже матушці:

— Справа погана: святі сметану поїли.

Піп з матушкою і Іваном ідуть до церкви. Матушка говорить:

— Стій! Іван, бери батіг!

Іван бере батіг, доходить до церкви, відкриває піп церкву. Зайшли до церкви. Матушка й каже:

— Бий усіх святих по одному разу, а Миколу угодника бий разів два. Це він направив їх.

Іван б'є святих по разу, а Миколі угоднику — три рази одсипав.

Пішли додому...

На другу ніч Іван прийшов, взяв ключик від церкви, пішов у церкву, одкрив, усіх святих познімав і поховав на горищі. Піп на ранок просипається, якраз було свято.

Заходить у церкву: ні одного святого немає, всі вийшли з церкви. Піп злякався:

— Що таке, святі втекли з церкви?

Прибігає додому і кричить:

— Іван, ти не видав? .

— Що? — каже Іван.

— Та святі пішли.

— Видав, — каже Іван, — вони зайшли в двір, ви ховались, хвилювались, хотіли вас побачити, але ви спите і не стали будити, образились і пішли.

Піп зразу вискакує на вулицю, аж іде жінка по воду:

— Слухай, ти не видала?

— Видала! Ось за горку пішли, — говорить жінка.

А за горку йшли селяни ділити землю, так що жінка не знала, про кого піп питає.

Піп ускакує у двір та й кричить:

— Іван, сідай верхи, скоріш доганяй святих, що хочуть — дам, аби вернулись!

Іван сідає верхи на коня і їде. Заїхав за бугор, бачить — там зібрались селяни, щоб ділити землю. Посидів Іван з ними, покурив і

назад їде.

— Ну, що? — питає піп.

— Та вони, батюшка, ображаються. Сказали так: «Не будемо вертатися, поки піп нам не заплатить за кожного по три карбованці, а за Миколу угодника шість карбованців та ще четверть горілки і макітру вареників із сметаною». Сказали, що прийдуть тільки вночі, щоб ніхто не бачив, а то буде соромно.

Піп і каже:

— Добре! Поганяй скоріш і кажи, що все зроблено, тільки нехай вертаються.

Іван поїхав за бугор, поговорив з селянами, знову приїхав і каже:

— Сказали, вернемося тільки вночі. Хай готують горілку і закуску серед двору.

Піп усе наготовив. Приготував і гроші й чекає. Матушка, крім того, поставила макітру вареників.

Чекають. Уже дванадцять годин, а святих нема та й нема.

Піп говорить:

— Іван, я піду засну, а ти мене тоді збудиш, як прийдуть!

Піп і захропів... Іван із сторожем повечеряли сметаною, забрали святих з горища, пообмивали і порозвішували їх знову в церкві, а самі лягли відпочивати. Піп прокинувся, спохватився:

— Що таке, що Іван мене не будить?

Піп дивиться, що Іван спить, а сметана з'їджена, і будить Івана.

— Іван, Іван, вставай!!!

Іван просипається. Піп і питає:

— Де ж святі?

— Еге, вони вже були тут, попили й поїли та мене почастували та й пішли в церкву!

Піп:

— А чого ти мене не збудив?

— Я хотів будити, а Микола угодник і каже: «Не буди батюшку, тільки сильно заснув, буде ображатись».

ЯК ЖІНКА СВЯТОГО ПЕТРА ДВІЧІ ПОБИЛА

Ходив святий Петро і Христос по землі. Зайшли вони ночувати до одного селянина. Селянин і говорить:

— Та я б і пустив вас, люди добрі, так у мене жінка така лиха та сердита, що битиме вас і мене, а ще зараз І в шинок пішла!

Петро і Христос кажуть:

— Та ми хоч під піччю полягаємо!

Селянин погодився. Тільки лягли, аж жінка приходить а шинка та до чоловіка: б'є його, лає. Тоді селянин і говорить жінці:

— Ти хоч би людей чужих посоромилась!

- А де вони, сукини сини! Що воно це за люди?!

Сюди-туди по хаті, а тоді за кочергу та під піч, та по

Петру святому, що з краю лежав, давай товкти. Попобила Петра і вибігла чогось з хати. Тоді Христос і каже Петрові:

- Слухай, святий Петро, давай переляжемо, бо вона як прийде, знов тебе, як крайнього, битиме!

А тут жінка знову вбігає в хату та ще сердитіш кричить:

- Ага! Оце крайньому надавала, а давай того ще, що в кутку.

Та давай знову святого Петра товкти. Так-то дісталось святому Петрові од простої жінки кочерги скоштувати!

ТКАЧ У ПЕКЛІ

Умер ткач, той, що полотна ткав. Був він чоловік грішний, бо добре вилаяв колись матушку попову і попав у пекло.

І передала йому жінка верстат той, що полотно тчуть. Він там верстат уставив і зайняв багато місця — половину пекла. А жінка забула йому передати свата (це маленька частина в човнику, на якій цівка ходить з нитками). І пише ткач листа через попа до жінки:

«Передай мені свата!»

А в пеклі подумали, що свата-чоловіка, та й кажуть:

— Ну тебе подальше. Ти навіз стільки та ще й сват привезе стільки, то все пекло нам заставите верстатами!

Юда наказав вигнати його з верстатом, а то вони як зачнуть грюкати, то і пекло розіб'ють. Вигнали його і верстат викинули. Бач, і тут гріховідники злякались робочого чоловіка!

ПРО БОГА Й СВЯТОГО ЙОСИПА

Ото як народився Христос, так, значить, святому Йосипу досадно стало. Все ж таки жінка його, а дитинча — від святого духа? От він у горілку й ударився. П'є та й п є, п'є та й п'є. От бог йому й каже:

— Годі тобі, Йосипе, пити! Ти ж таки святий!

А Йосип мовчить та п'є. От і вдруге з'являється бог:

— Годі, тобі, Йосипе! Кинь пити!

А той тільки сопе.

Бог пішов, а він знову за чарку. От і втретє приходить бог:

— Та кинь же, кажу тобі, горілку! Що ти робиш?

А Йосип як розсердиться:

— Мовчи, — каже, — боже, а то як хрякну твого байстрюка по голові, так до чортової матері вся ваша тройця і полетить.

ЧУДОТВОРЦІ

Був один ксьондз і дяк; але були дуже убогими, не мали на утримання свого життя та й домовилися якесь чудо сотворити.

Каже ксьондз до дяка:

— В нас на сошествіє святого духа є храм. Коли зійдеться багато народу, ви, — каже до дяка, — візьміть до кишені голуба з собою на хори. Я буду оповідати людям, що коли всі щиро будуть молитися, пожертви приносити, то побачать нинішнього дня нове чудо.

І далі каже:

— Як я почну співати по євангелії: «Духу святий, вознесися», а ви щоб пустили голуба, щоб літав понад людьми.

Як домовились, так і зробили.

Коли ксьондз почав співати: «Духу святий, вознесися!» — дяк шукає в кишені голуба, дивиться, а голуб неживий. І відповідає до ксьондза:

— Нема духа, удушився!

Але ксьондз за першим разом не дочув. Та й вдруге кричить:

— Духу святий, вознесися!

А дяк відповідає:

— Та ж кажу, що удушився.

Ксьондз не дочув і знов співає:

— Духу святий, вознесися!

А дяк розсердився та й каже:

— Як не віриш, подивися! — та й голубом насеред церкви — хляп!

СВЯТІ ДОПОМОГЛИ

Їхав один дядько зимою в місто, настала завірюха. Він заблудив і в'їхав у якесь провалля, та таке, як оце в нас Маківське. Кінь і пристав. Дядько нокав, нокав, а кінь не йде. Дядько й каже:

— Дай помолюсь я Миколі угодникові, він допоможе мені з провалля виїхати!

Помолився він Миколі угодникові, а кінь усе стоїть. Він нокає на коня, а кінь стоїть — стомився.

Постояв дядько, посумував, а тоді дума: «Помолюся ще Марії діві».

Та й «діва» йому нічого не допомогла — стоїть кінь...

«Дай, — думає дядько, — помолюсь сорока мученикам, бо Марія стара та ще й з дитиною, нічого не допоможеться».

Ну, помоливсь він сорока мученикам і як нокне на коня, як стьобне, а кінь навалився на одну голоблю та й переломив її. Дядько розсердився та як закричить:

— А чорти б вас забрали, навалили всі сорок на одну голоблю і переломили, було б вам по половині на одну і на другу, то й не було б цього лиха! Святі, а такі дурні.

ЯК СВЯТИЙ ЮРКО МУЖИКОВІ ДОПОМІГ

Раз заїхав мужик в болото. Що він напрацювався — ніяк не міг виїхати. Нарешті зачав призивати святих на допомогу. Призиває і поганяє коней; нічого не помагає. Нарешті каже:

— Свята Дорота, витягни мене з болота!

Нічого не помагає.

- Святий Юрію, витягни мене з тої баюри! — та коні як стьобне — і виїхав. Та й каже:

— О, що то хлопець — не те, що баба.

ЛИСТ ДО АРХІЄРЕЯ

В одному селі була дуже стара церква. І святі вже були старі. От громада і постановила написати до архієрея лист. Як постановили, так і написали.

«Архирею, — пишуть вони, — є в нас в церкві трошки дерев'яних святих і то не святі, а якесь дрантя. Матір божа, — пишуть вони, — чогось так згорбатіла і зігнулась, ніби її хто ззаду коліном гепнув, а з святого Миколая вже три роки порохно сипеться, Варвара здулась, як та ялівка, а святі апостоли розлізлись по стіні, як ті дурні барани по полк). Так от дозволь нам, архієрею, матері божій боки обламати, святу Варвару на шпуги взяти, апостолів дрючками до гурту зігнати, а старого Миколая, як він вже такий нікудишний, — вели закрити».

Так і невідомо, що відповів їм архієрей.

ЯК ЧОЛОВІК ЦЕРКВУ ШУКАВ

Оженився чоловік і взяв богомільну жінку, а він і разу не був у церкві. Вона його гонить до церкви, а він каже:

— Я не знаю, яка вона!

— Дивись, де зелений дах, ото й церква!

Він одягся й пішов селом; дивиться — аж стоїть шинок, а на даху мох уже старий-зелений поріс. Він думає: «Аж це то — церква». І заходить туди. Дивиться, а там сидить дід та грає на скрипку, а баба танцює п'яна, а інші мужики в карти грають. Він постояв і пішов додому. Жінка й питає його:

- Був у церкві?

Каже:

— Був!

— Що ж ти там бачив?

— Скільки я, — каже,—там чудес бачив!

Жінка питає:

— Яких?

— Старий, — каже, — спас грає на бас, а свята пречиста — наділа намиста та: гу-цу-цу, гу-цу-цу по церкві. А Миколай-чудотворець сидить за столом із святими та схватить за ноги боженя, та об стіл головою, та: «Чи немає в кого козиря?»

— То ти ж, — каже, — був у шинку, а не в церкві!

— Ти ж казала, — каже, — що, де зелений дах, то там і церква, то я туди й пішов!..

НЕВДАЛА КУТЯ

Жінка зварила на різдво кутю. Чоловік пішов з нею, щоб обійти навколо хати три рази, так, як церковний звичай велить; обійшов раз і стукає в причілок. Жінка питає:

- Хто прийшов?

- Сус Христос!

- Просимо ввійти!

Обійшов чоловік другий раз, стукає. Жінка знову питає:

— Хто прийшов?

Той знову каже:

— Сус Христос!

Жінка йому:

— Просимо!

Обійшов чоловік третій раз, стукнув макітрою і розбив, а кутя вилетіла на сніг. Жінка питає:

— Хто прийшов?

Чоловік відповідає:

- Чорт! Іди та збирай кутю з снігу!

МОНАХ І ХРЕСТ

Йде подорожній монах, які ходили колись по селах, а на роздоріжжі, в полі, високий хрест з розп'яттям Ісуса Христа. З протилежного боку — глибокий рівчак. Порівнявшись, монах зняв шапку, перехрестився й почав молитись, не зупиняючись:

— За що ж тебе, сину божий, покарано? Що ти, господи, зробив тим злим людям?

Монах з таким усердям молився, задивившись на розп'яття, що угодив в рівчак, та так, що аж зубами дзеленькнув.

— Ах, — вигукнув він, — знаю, за що тебе, анахтему, шибеника, розп'яли, знаю: ти не одну людську шию скрутив!

Вилаявся монах ще з більшим усердям, ніж молився, вибрався якось з рівчака, насунув шапку на потилицю та й потяг далі.

ЧЕКАЙ СВІЧКИ ХОЧ ТРИ РОКИ

Каже раз чоловік циганові:

— Коли хочеш меду, так полізь, он там у вербі я бджолиназнав, то піддереш, тільки пообіцяй що-небудь богові, Щоб бог допоміг тобі.

От циган зараз:

— Святий Микола, допоможи мені, я тобі свічку таку поставлю, як кінська нога.

От зліз, а бджоли як обаранили його. Летить він з верби. Бебехнувся та й каже:

— Чекай тепер, Миколаю, свічки хоч три роки!

ЩО КУПИЛА?

— Агій! Що ти купила?

— Та бога.

— Та ба, який кривоносий!

— Е, най його чорт бере, аби висів на стіні!

ОБРАЗ І ТЮТЮН

— Здоров, куме!
— Здоров!
— Де ти був?
— На ярмарку!
— Що ж ти купив?
— Образ!
— Ану, покажи!
— Та хай йому чорт, не хочу розгортати, руки померзли!
— Ну, так вийми тютюн, давай покуримо!
— Давай!

ЧЕРЕЗСІДЕЛЬНИК

Ішов колись дядько до попа за якоюсь требою, коли дивиться, аж біля попової хвіртки щось загорнуте в хустку лежить. Підняв, розв'язав, а там церковна якась річ.

Увійшов до попа, подав йому вузлик та й каже:

— Ось, пан отець, візьміть ваш черезсідельник, що ви ним в церкві дяка підперезуєте, я його біля хвіртки знайшов:

— Який там, дурню, черезсідельник, — каже піп, — це

зветься орар (Орар — в одягові дяка широкі стрічки, перекинуті через плече).

- Ну, по-вашому, може і орар, хоч я не знаю, як ним можна орати, — відповів дядько, — а по-нашому так воно не що інше, як черезсідельник, та ще й такий собі, нікудишненький, найгірша кобильчина його на цурки розшматує.

ПОВАЖНА ПРИЧИНА

Іде піп селом, а діти назбирали кизяків і будують церкву. Уже збудували капличку, огорожу і думають розходитись, а батюшка зупинився і питає:

— Що ви, дітки, будуєте?

— Церкву, батюшка.

— А чого ж ви попа не зробили?

— На попа кизяків не хватило.

БАБА В ЦЕРКВІ

Як була я на страсті — о, господи, мене прости! Купила свічечку за копієчку, сіла під тинком, понюхала, що пахне медком, та й з'їла.

Коли це чую, як ударить, як забомкає в дзвіниці святий телепень... О, господи, святий телепень, не вбий мене хоч тепер! Зросла — в церкві не була і вмру — не піду!

ВСЮДИ ДОБРЕ МАТИ ПРИЯТЕЛЯ

Прийшла баба до церкви, поклонилася перед образом святого Михайла та й ліпить одну свічку Михайлові, а другу чортові.

Але її сусідка дивиться на тоту роботу, дивиться та й каже:

— А ви нащо, кумо, ліпите свічку і тому дідьку, щез би він?

— Та то, кумцю, добре всюди мати приятеля: хто знає, що нас чекає на тому світі, а забезпечитися треба!

ПРОПОВІДЬ

А то раз якийсь піп дуже не любив казання говорити. То однієї неділі виходить на казальницю та й каже:

— Мої милі парафіяни, а знаєте, про що я вам нині буду казання казати?

— Ні, не знаємо! — кажуть люди.

— Га, коли ви не знаєте, то й я не знаю, — каже піп та й зліз з казальниці.

На другу неділю — знов піп на казальниці:

— Мої милі парафіяни, а знаєте, про їдо я вам нині буду казати казання?

— Знаємо! — кажуть люди.

— Ну, коли знаєте, то нема вам що й казати!

Приходять на третю неділю та й змовились собі Вилазить піп на казальницю.

— Мої милі парафіяни, а знаєте, про що я вам нині буду казати?

То одна половина людей у церкві каже:

— Знаємо,— а друга каже: — Не знаємо.

— Так, — каже піп. — Ну, то добре! Най ті, що знають, та скажуть тим, що не знають! Благодєнствіє господнє на всіх вас!

Та й закінчив на цьому.

СВАРКА В ЦЕРКВІ

У одній церкві посварився піп з дячком. От дячок і задумав: що б попові зробити, щоб поглузувати над ним.

Ось як відправив піп утреню і пішов додому відпочити, поки на обідню виходити, а дячок пішов у вівтар, узяв євангеліє та поперекладав стьожки ті, що піп позначив, коли і що читати.

Ось прийшов піп. Начинають службу...

Бере піп євангеліє, іще не розгорнув, а зачав говорити, бо він початок знав:

— Рече господь... — тоді розгорнув, а воно не те. Він удруге: — Рече господь...

А дячок регоче на криласі та й каже:

— Що він там рече?

А піп:

— Рече, що... що ти, сукин ти сину, тут наробив!

ПІП НА ПРОПОВІДІ

Один піп любив щоразу нову проповідь говорити. Але одної суботи написав він собі проповідь та й вложив її в кишеню, щоб не забути в неділю прочитати парафіянам. Ну, вложити то вложив, але в неділю взяв нові штани, а старі штани, де була проповідь, лишив вдома.

Але в церкві вже по службі божій виходить він, щоб проповідь казати, та й каже:

— Люди добрі, робіть так... — та й лап в кишеню, щоб проповідь взяти. А її нема, а тут треба говорити, та й він знов: — Люди добрі, робіть так... — та й знов до кишені і не перестає говорити, але згадав, що проповідь в старих штанах забув, та й з опалу ляп: — Люди добрі, робіть так, як у моїх старих штанах написано.

БОЖЕ ЧУДО

Казав одного разу піп на проповіді:

- Мої милі парафіяни! Який то бог добрий! То раз заблудили четверо людей в лісі, блудили цілий день, а мали з собою лише сім хлібів та й тим жили!

ЯК ПАПУГА ГЛАС БОЖИЙ ПОДАВАВ

В одного німця був папуга, і такий той папуга був учений, що «Отче наш» напам'ять знав. Ото було сидить в клітці, а німець прийде та:

— Ну, попка, «Отче наш!»

І починає ото заводити. Славно співав папуга!

Почув про того папугу один архієрей та й запросив німця до себе з папугою, ну, так би мовити, на показання чи що. От німець — за клітку з папугою і до архієрея.

А їхати треба було річкою. На пристані грузчики вантажили якийсь вантаж у той пароплав, де їхав німець з папугою. Один вантажник не міг чогось потягти, то на нього наглядач як крикне:

— Тягни, тягни, сволоч паршива!

Та так крикнув, що папуга аж підстрибнув. От приїхали вони до того архієрея. Тут сидять такі пузаті сановники, що аж страшно.

— Ну, давайте, спробуємо гласу божого, господа сановники! - каже архієрей. — Послухаємо гласу божого.

А тоді на німця і киває: починай, мовляв Німець щось сказав папузі та:

— Ну, попка, давай!

Попка мовчить. Німець розсердився:

— Попка, давай!

Попка мовчить. Тоді архієрей відіпхнув німця, став перед попкою і загугнявив:

«Отче наш, іже єсі на небесі...»

Попка дививсь, дививсь, та:

— Тягни, тягни, сволоч паршива!

ВІДЧАЛЮЙ, РЕБ'ЯТА!

На одній річці був паром. От як на Дніпрі. Коли на паром сідало доволі людей, паромник завжди кричав:

— Відчалюй, реб'ята!

Раз паромом їхав піп. Йому дуже сподобався голос паромщика. Він і каже йому:

— От голос у тебе добрячий. І для церкви б годився! Приходь у неділю, але ж кричи так, як кричиш на паромі!

Прийшов паромщик у неділю до церкви і став на криласі. От піп і править:

— Паки, паки господу помолімся!

А паромщик як крикне на всю церкву:

— Відчалюй, реб'ята!

НЕМА ЧОГО ЖУРИТИСЯ

Одного разу ксьондз казав проповідь.

— Не впивайтеся, — каже, — люди, бо за це питимите смолу на тому світі.

Тільки з костьолу вийшли, а один дядько в крамницю та:

— А всипте мені кварту смоли.

Дали йому. Випив одну — погано, але ж не дуже; випив другу, розсмакував та й каже:

— Що гірка, то гірка, що погана, то погана, а все ж нема чого журитися: як втягнеться чоловік, то й те буде пити!

ЯК ДЯДЬКО ПРИЧАЩАВСЯ

Один дядько хотів наїстися меду і пішов причащатися. Але піп, звісно, дає по маленькій ложці вина і проскури. А дядько думає:

«Та й що то мені, як псові муха». - Та й вирішив: — Ану, дам рубля! — І дав попові рубля А піп йому знову маленьку ложку. Тоді дядько розсердився та й каже:

— От нещастя — не причастя: дав рубля і не наївся!

РОЗБРИКАЛИСЯ

Поніс чоловік святити яйця, паску, м'ясо. Як посвятив і сходив з гори, поковзнувся на ожеледі та й упав. Як упав, то свячене повилітало з простирала та й зачало котитися в долину до потока.

Чоловік за тим усім і собі.

Прилетів на потік, позбирав усе та й каже до паски:

- Та вже тому малому дрантю (тобто яйцям) не дивуюся, але тобі, стара корово, ще хочеться брикати!

ЯК БАБА СТАРІ ГРІХИ ЗГАДУВАЛА

Ото прийшла баба сповідатися до попа, і піп її питається за гріхи. Вона йому каже, що согрішила. Він дивиться, що то дуже баба стара, може їй було зо сто років, і піп каже:

— А коли ж то? Давно?

— А вже, ємосці, п'ятдесят літ.

- Ну то вже можна забути.

— А, де там забути? Як я собі пригадаю, то аж тепер мені приємно!

ГЛУХА НА СПОВІДІ

Прийшла глуха на сповідь, а ксьондз її питається:

— Що, согрішила?

— В росолі милася.

— Колись сповідалася?

— Мене Настя заплітала.

— Обіцяєшся поправитися?

— Та на чім поправлюся, на затірці?

СПІВАК

Прийшла баба до церкви, а дяк співає «Іже херувиме». Слухає баба, слухає, та як заплаче...

Дяк глипнув на неї та й далі співає. Але та баба ще гірше плаче.

Кличе її дяк до себе та й питається:

— Чом ви так, сусідко, плачете?

— Ей, — говорить, — я мала козу та й вовк роздер. А як її роздирав, то коза просилася в нього таким голосом, як ваш. А я собі пригадала тепер, та й мені жаль зробилося!

БІДОЛАШНА БАБА

Пішла стара баба до церкви та й почула, що там вичитували, як то на тому світі буде плач і скрежет зубів. Іде вона з церкви та так гірко плаче. Зустрічає її чоловік:

— Чого ви, бабо, плачете?

— Та як же мені, синочку, не плакати, бо прочитали в церкві, що буде на тому світі плач і скрежет зубами, а чим же я скреготатиму, коли в мене ні однісінького зуба нема...

СОЛДАТСЬКИЙ МОЛЕБІНЬ

Заказує солдат молебінь, а дяк і питає:

— Який тобі, з акахвистом?

— Да не дюже закатистой, так копеек на десять!

МОЛИТВА ПОБОЖНОГО ЧОЛОВІКА

Один не дуже кмітливий, але побожний чоловік, щодня молився богу так:

— Помилуй, боже, Єлаю (його жінку), татка, мамку і мене грішного!

А тоді питається у матері:

— Мамо, а дядька Луку?

А мати каже:

— Ну його к чортовій матері, він дуже гордий!

Тоді цей чоловік молився вже кожний день так:

— Помилуй, боже, Єлаю, мамку, татка, а дядька Луку к чортовій матерії

ПОДОРОЖНЯ

Наварила баба у пісний день скоромного. Дома їсти якось не їлося. Вона винесла горнець на вулицю, сіла собі на дорозі та й їсть, аж за вухами тріщить. Надійшли люди та й скричали на бабу:

— Та ж сьогодні піст святий!

— Нічого! — обізвалася баба, не змішавшись — Най пан біг проштить, бо я шобі подорожня!

ЦИГАН З ТОГО СВІТУ

Несуть люди ховати мертвого та й плачуть. Зустрічається циган:

- Чого ви плачете! Чи ви подуріли?

— Покійника несемо!

— А хліба ж йому положили?

— Ні.

— Ну, болячки він вам голодний улежить. Я сам був на тім світі, та тільки шматок хліба взяв, а більше не було, так я й прийшов назад!

ПРО БАБУ Й ГРІМ

Одна баба чула, що моляться люди під час грому:

— Свят, свят...

Та тільки не дочула. Ось воно як загримить, а вона:

— Сядь, сядь, господи, не гуркоти!

ПЕРЕХИТРИВ

Один піп заліз у церкву, накрав багато церковного золота і щоб ніхто його не забрав, поклав у плащаницю, а зверху написав:

«Здесь хранятся телеса божие».

А псаломщик помітив всю цю процедуру, вночі все забрав собі і написав:

«Немає тут телес — Христос воскрес!»

УГОДНИК БОЖИЙ

Жила в однім селі вдова; залишились їй після чоловіка худобина і грошиків доволі От один дяк і давай до неї підбиратися. Украв з церкви ризи, нарядився Миколаєм угодником та й прийшов до неї. Голос змінив та й каже:

— От, дщер моя, ти сподобилась мене бачити!

Та, звісно, йому в ноги, а він і почав про суєту мирську їй вичитувати. Тільки не вдалось йому зразу грошики видурити.

- Прийду, — каже, — я ще до тебе у такий і такий час.

Тільки прийшов той час, вдова та вже й ладаном накурила, і в хаті, як у віночку: дожидає Миколая угодника.

А в тім селі та був паламар, видно, не плошак який-небудь. Провідав, яку це дяк ману хоче пустити.

«Почекай же ти, — думає, — я тебе провчу!»

Тільки-но той Миколай прийшов у хату до вдови, він зараз рядно на себе, бороду з льону причепив, та взяв ключ з піваршина, що комори замикають (себто Петром нарядився), та й пішов туди до Миколая, до угодника.

— Ти, — питає, — хто такий?

— Я Миколай, угодник божий.

— Як же ти сюди прийшов, коли я, ідучи, рай замкнув?

- Я, — каже, — через перелаз.

Він тоді угодника за патли:

— Так ви всі будете через перелаз лазити, а мені за вас перед богом відповідать? — та ключем його по шиї!

То той угодник ледве двері знайшов і більше не приходив!

КАЗКА ПРО ПОПА І МУЖИКА ГАВРИЛА

Був у багатого мужика Гаврила пес Рябко, але той пес узяв та й здох. Ну, мужик хоче його поховати, як християнина, бо пес йому добре служив. Ну, йде він до попа та й каже:

— Хочу я свого рябого поховати, як християнина старого.

Піп каже:

— Що ти, Гаврило, здурів? Пса рябого поховати, як християнина старого? Ти що, хочеш моїх дітей посиротити?

Але Гаврило нічого — ходить по хаті, промовляє До попа словами:

- Ваша голова не пуста, та й моя не порожня, зробити все можна, маю грошей черес — буде похований мій пес.

Та й ті слова промовляє, черес грошей висипає. Як ті гроші піп побачив, аж слинку ликає; як ті гроші Гаврило висипає, то попа аж хвороба нападає.

Бере він ті гроші, хапає, а сам Гаврила радить-научає:

- Роби, Гавриле, малу домовинку, ніби на малу дитинку, буду щось діяти, будемо пса ховати.

Іде Гаврило додомоньку, робить домовоньку, ніби на малу дитиноньку. Беруть вони вдвох з попом пса рябого та й ховають, як християнина старого. Гаврило радий і піп радий.

Але пройшло трохи часу, гет-гет, та й сусіди бачать, що то не чоловік похований, бо всі в багача живі, а тільки пса нема, то вже видно, що пса поховали.

Взяли та й написали скаргу до архієрея: так і так, пса рябого піп поховав, як християнина старого.

Архієрей тоді:

— Як так? Я йому!

Та й написав в село, що приїде. Злякався піп, труситься, до Гаврила йде, свариться:

— Що ти зробив, ти моїх дітей посиротив?!

А Гаврило йому:

— Нічого, батюшко, ваша голова не пуста, і моя не порожня, все зробити можна

Тоді він коня сідлає, черес грошей насипає, до архієрея вирушає і цапа рогатого на мотузку з собою забирає. Заходить до владики, двері відчиняє і так промовляє:

— Владиче, владиче, висвяти мені цапа рогатого на попа кудлатого.

Архієрей як розсердиться, як затупає ногами:

— Як ти смієш мене такого просити, щоб з цапа попа зробити?

Але Гаврило не плошає. черес грошей виймає, на стіл висипає. Він гроші висипає, а архієрея вже хвороба розбирає... Бере він гроші, ховає, а цапа садовляє, постригає, на попа його посвящає. Та ще й каже:

— Стрижіть його зрідка та й пускайте його до дідька!

Гаврило радий і архієрей радий.

Ну, але приходить час архієрею в село їхати. Приїжджає він в те село, йде до церкви і став там під стіною.

А піп в церкві править. А архієрей думає, що піп не знає про цапа. Але піп знає, править та й співає:

Ви курите люльку,
Я нюхаю табаку,
Ви висвятили цапа на попа.
А я поховав собаку.
Ви не винні
І я не ви-и-и-не-е-е-ен!

А дяк йому в тон з криласу:

Господи помилуй,
Господи помилуй,
Господи помилуй,
А-а-амінь!

А люди нічого не знають і хрестяться.

Ну, тоді архієрей злякався та й сказав людям:

— Неправда ваша, люди добрі, піп ваш поховав не пса рябого, а християнина старого.

Та з тим з села й поїхав.

КИРИК

Біжить річка невеличка,
А на тій річці стоїть капличка,
Недалеко від каплички божа церква,
Свята, стара, благостивая;
А при тій церкві піп з попадею,
У попа борода велика й сивая,
А попадя молода ще та гладкая.
Жив був Кирик, бідний чоловічок,
Була в нього бідна жінка,
Були й діти невеличкі.
От прийшов час, жнивова година,
Померла у бідного Кирика маленька дитина.
Пішов бідний Кирик до попа:
— Добродію, добродію, чи не могли би моєї
дитини
поховати?
Що ви схочете за похорони взяти?
Піп радий, радесенький,
Трясе бородою, розмахує рукою:
— Що ж, — каже, — твою дитину можна ховати,
Але не багато з бідних людей дбати,
А десять карбованців таки треба взяти!
Що треба, то треба, не мов мені ні слова,
Бо в мене з тобою короткая мова.
Кирик каже:
- Добродію, добродію,
Я не можу стільки дати,
Де вже мені, бідному Кирику, стільки взяти?
Піп як тупнув ногою,
Як мотнув головою,
Як потряс бородою,
Як закричить,
Як заверещить:
— Ще таких людей не було і не буде,
Коли випродали такі бідні люде!
Заплакав бідний Кирик та й пішов до пана
Та й скаржиться пану:

— Не хоче піп моєї дитини ховати,
Хоче з мене, бідного Кирика, десять рублів узяти.
Пан йому і каже:
- Я тобі в том, Киричe, бідний чоловіче, не
порaджу,
Я тобі ось що скажу:
Іди ти до села, достань заступа й лопати
Та іди сам на свою дитину яму копати.
Послухався бідний Кирик пана,
Пішов він додому,
Став на коліна, помолився богу.
Аж прийшов до нього божий старець:
- Кириче, бідний чоловіче, іди ти до села,
Достань заступа й лопати
Та іди сам на свою дитину яму копати,
Та не копай на низу, а копай на горбу,
Нехай багатшії копають на низу.
Взяв Кирик заступа й лопати
Та став сам на свою дитину яму копати,
Та не копає на низу, а копає на верху,
Як казав йому божий старець.
Став бідний Кирик на горбу копати,
Став до нього котел з грошима виринати.
Набрав бідний Кирик грошей до кишені.
Пішов назад до пана, а від пана до попа...
Піп радий радесенький:
— Що ж, — каже, — не багато з бідних людей
дбати,
А десять карбованців треба взяти.
Бідний Кирик довго не возився,
Дав десять карбованців та й зовсім розплатився.
Піп гроші забрав і старосту зазвав,
Казав на дзвониці на збір подзвонити,
З радістю, з веселістю Кирикову дитину
похоронити.
Зазвав бідний Кирик попа до хати.
Став його добре частувати,
Став мед і вино давати.
Дивується піп, як це так сталося,
У бідного чоловіка стільки грошей набралося

А попадя навіть очі витріщила,
Все до попа пристає, покою не дає:
- Добродію, добродію, чи не могли б ви
Бідного Кирика до сповіді прийняти
Та на духу його добре розпитати,
Де б він міг стільки грошей достати,
Чи не міг би він про тії гроші признатися?
Послав піп старосту, щоб Кирику наказати,
Що піп його хоче у всіх гріхах сповідати.
Прийшов староста до Кирика, бідного чоловіка,
Та й каже:
— Ей ти, Кириче, бідний чоловіче,
Іди-но ти до церкви, хутенько сповідайся
Та в тих грошах гарненько признайся.
Чи хочеш, чи не хочеш, а мусиш ти таки
сповідатись,
Мусиш в тих грошах признатись.
От пішов Кирик, бідний чоловік,
В церкві у попа довго таки сповідався,
А в тих грошах ніяк не признався.
Попадя не знає, що думати, що й гадати,
Не знає, як тії гроші от Кирика одняти.
Думала, думала таки чимало,
А врешті таки нагадала:
Добродію, добродію, є у нас суха шкіра,
Послухай-но мене гарненько,
Та зроби, що тобі скажу, хутенько.
Візьми-но ти в ту шкіру вберися
Та до бідного Кирика по гроші покрутися.
Як побачить, так бідний Кирик злякається
І в тих грошах напевне признається.
От взяла попадя ту шкіру, намочила,
Пішла на село доставати дратви й шила.
Достала дратви й шила
Да в ту шкіру його і зашила.
Зашила попу руки й ноги,
Приставила на голову диявольські роги.
Став піп стукотіти, грюкотіти,
Став вночі до бідного Кирика підходити:
— Гей, Кириче, давай гроші, бо буду світ палити,

Бо як не віддаси, то будеш на огні в пеклі горіти,
Стануть тебе чорти таками драти,
Стануть тебе бити й катувати...
І стукотить, і грюкотить,
І мотає рогами,
І тупає ногами,
Ще й трясе бородою.
Зобачив Кирик і зовсім злякався:
«От прийшла тепер до мене лихая година,
Що я буду тепер робити з тими грошима...
І чому я попу на сповіді не признався...
Тепер би я з такою бідою б не знався...»
Взяв Кирик котел із грошима
Та як тарахнув дверима!
— А, нехай же тебе, — каже, — візьме лиха година
Та з твоїми диявольськими грошима!
Іди ти од мене, в чому прийшов,
Держи в руках, як знайшов,
Не положи ніде, як узяв,
Носи так, як прийняв,
І щоб же тебе чорт узяв!
Взяв піп котел і додому подрав,
Радесенький, що Кирик свої гроші віддав.
Став піп гроші пані віддавати.
Аж стали гроші до рук приставати.
Стала попадя шкіру пороти,
Став піп кричати, верещати —
Не можна ніяк шкіри відняти.
Трапилася з попом біда малая,
Біда малая і простая:
Пристала йому шкіра до сала.
От почали письма-листи по світу розсилаті
Чи не знайдеться часом хто-небудь на світі,
Щоб тую самую шкіру з попа зняти.
Стали письма-листи назад повертати,
Ніхто не може тієї шкіри зняти.
А Кирик і каже:
— Я можу тую шкіру з попа зняти,
Воно перше треба мені назад гроші віддати.

Як зняв Кирик шкіру і гроші взяв,
Піп закричав ще й зубами заскреготав.
Шкода йому тих грошей, але нема що робити,
Краще гроші віддати, ніж з рогами ходити.

ПІП ЗЛОДІЙ

Один піп послав дяка з паламарем вівці красти. Дяк з паламарем взяли віз, мотузки, запрягли пару коней і, перехрестившись, поїхали во ім'я господнє на друге село здобич шукати.

Піп богу помолився та й спати ліг...

На другий день була свята неділечка; люди до церкви зійшлись, а піп виглядав, виглядав, чекав, чекав та й без дяка і без паламаря на утреню став.

— Господи милосердний, — каже він, — чого ж це слуги мої вірні так довго баряться?

А гляне, аж прийшов дяк з паламарем і за криласом поставали.

Зрадувалося попове серце, і питає він, співаючи:

— А чи із здобихом, чи не з здобихом?

— Не з здобихом, не з здобихом, тільки з великим лихом! — співає дяк: — За бе-бе — взяли го-го!

За вівці взяли коні, а дяк з паламарем пішки вернулися.

ПОЖИВИВСЯ

Одного разу їхав піп із сусіднього села додому. Дивиться, а вівчар пасе вівці. Діло було к вечору у суботу. Бачить, що одна вівця пристала і лягла під кущем, а пастух погнав отару дальше.

Піп приїхав додому та й каже синові:

— Піди, отам під кущем лежить вівця, забери, щоб ніхто й не бачив. Сказав, а сам пішов править вечірню.

Поїхав син туди, де казав йому батько — уже стало поночі. Поставив коня на дорозі, а сам пішов шукати вівцю, а її вже нема. Вернувся до коня — і коня немає, хтось украв. Так він додому пішки прийшов, та прямо у церкву, а батюшка питає:

— Синє, мой синє!

А син:

- Отче, отче, бліяхом не знайдяхом і коняхом потиряхом.

А дячок не добрав в чім справа, та й собі вмішався:

— Слава тобі господи, слава!

А піп глянув із-під лоба та й каже:

— А якого чорта радуєшся чужій біді?

А дячок:

— Амінь!

ДАЙ В ЗУБИ

Прийшов піп до мужика — чи з молитвою, чи що. Дав йому там щось мужик. А попу мало, ще хочеться. От він і просить: і того дай, і другого дай, та ще дай. Мужик дає та й дає, набрався піп усього. Виходить з хати, а серед двору брус лежить. А мужик:

— Може б ви, — каже, — батюшко, і брус взяли?

А піп йому:

— Я б, — каже, — й узяв, так куди ж його взяти? Бач, руки зайняті. Хіба дай мені в зуби!

— Як кажете, батюшко? Дати в зуби?

- Еге, — каже батюшка, — в зуби дай!

Мужик взяв брус та як дав попові в зуби, так той і те погубив, що в руки набрав!

ПІП І БРЕХУН

В одному селі жив дядько та такий був брехун великий, як що збреше, то й не засміється. Одного разу іде селом він, а назустріч йому піп. Він скинув шапку, привітався ї йде далі, а піп його спинив та й каже:

- Ти б, Гнате, збрехав мені що-небудь на скору руку!

- Е, батюшко, — каже Гнат, — ніколи брехати, треба додому махать та їхати на Рашовку (перебалок такий).

— За чим? — питає піп.

- Там чумаки риби навезли, так міняють на сухарі!

- Як? — питає піп.

- Пуд за пуд, — каже Гнат, а сам і пішов.

Піп відразу додому, нагрузив підводу сухарів, робітника взяв конем управляти і сам сів, і поїхали.

А до Рашовки було кілометрів, мабуть, із десять. Приїжджають туди, а там нема ніде нікого.

От піп став питати людей, які проходили повз нього:

— Де тут чумаки, що рибу міняють?

А ті двигають плечима та й кажуть:

— Ніхто тут не міняв ніякої риби!

Отоді аж здогадався піп, що то Гнат збрехав йому на скору руку.

ТЯГЛО

В одного цигана вмер батько, а поховати нема за що. Громада без грошей не хоче ховати, і батюшка цигана ховати дурно не хоче.

Що йому робити? Лежить батько день, лежить два, й сім днів — аж засмердівся. От циган і надумався. Іде де попа та й каже:

— Поховайте, батюшка, батька. Я вже вам його тягло віддам!

Піп аж зрадів. Певно, що в цигана кінь добрячий.

— Добре, поховаю! А яке ж воно, те тягло?

— Чорне, як земля, вонюче, як свиня, а з рота ладан пахне!

Дивується піп, не може вгадати, що воно таке.

Поховали батька. Відмолили, відсвятили. Циган наварив юшки та й просить попа на обід. Попові не до вподоби циганова юшка, та й не сидиться йому: хоче скоріше коня або вола взяти.

— Давай вже те тягло!

Пішов циган... Виносить попові здоровенну чорну люльку.

— Оце мій батько тяг, тяг, вона з нього і душу й кишки витягла. Нате, батюшка, тягніть, поки й з Вас не витягне. Хай і вас туди, куди його, однесуть!

СОЛДАТ НА СЛУЖБІ У ПОПА

В одному селі був піп. У нього ні один робітник не жив більше, як три дні. Причина зрозуміла. Піп погано годував і багато примушував робити. Одного разу до нього прийшов найнятися відставний солдат.

— Скільки ж візьмеш з мене за рік грошей? — питає піп.

Солдат вже знав, що піп сам гроші любить і він у нього нічого не розживеться. Дай, думає, насолю йому.

— Не будем, батюшка, сваритися, узнаємо один одного, а тоді будемо говорити!

На другий день піп дає йому роботу.

— Перш за все вимастиш бричку, бо ми з матушкою поїдемо до міста!

А той взяв та дьогтем вимазав все сидіння, колеса, приготував, значить, до від'їзду.

Піп як вискочить, як побачить цю роботу, так мало не луснув з досади. А матушка ще й свариться:

— Ти б йому толком пояснив, а то сказав вимастити бричку — він і вимастив!

Ну, поїхали вони якось до міста, а робітникові понадавали роботи на цілий день. Він все зробив, а ввечері питає:

— Батюшка Яків, а що ми вранці будемо робити?

— Та лягай, не клопочися, що люди будуть робити, то й ми.

А той встав, глянув, що у дяка стару хату розвалюють, він за лом та й давай новий тисовий дах ламати, а сили йому позичати не треба було.

Ломом раз, два ковирнув — уже й стовпи повалились.

Піп як схопиться з ліжка:

- Іван, ти що — здурів? Ти ж уб'єш нас усіх!

- А ви не бачите, що я й так запізнився. У дяка он уже всю хату розібрали, а я тільки починаю!

Бачить піп, що попав на камінь, заплатив йому гроші наперед і вирядив робітника.

ЯК СЕЛЯНИН ПОПА ПРОВЧИВ

Везе одного разу дядько попа кудись, а кобильчина у того дядька худа-худюща, нещасна, тільки кістки та шкіра — сказано, бідняк. Ну, а піп гладкий, товстий, так пудів на вісім.

Ну, їдуть, але треба під'їжджати на велику гору, а тут ще грязько після дощу, важко кобильчині під гору вилізти. Дядько зліз з воза, ну, а піп, сказано, як піп — ледачий, не хоче злізти під гору.

Сидить така восьмипудова туша в рясі, а коняка з усіх сил муцюється, аж стогне, бідняга, і ніяк на ту гору не видряпається з возом...

Аж їде навпроти другий селянин - молодий та кріпкий. Зразу здогадався, в чому справа. Зупинився, зняв люшню та до того дядька, що попа везе:

— А сякий-такий, попався мені тепер? А пам'ятаєш, як я віз попа, а ти мого попа почав люшнею бити? Тепер же я тобі віддячу тим же!..

Та з тими словами до попа, що розлігся на возі та — люшнею, та люшнею по спині, та по товстому череві, та ще й приговорює:

— А то знай, як мого попа бити, а то знай, як мого попа бити!

А піп бачить, що непереливки, та як завиє з болю, та з воза в болото, та драпа пішечки під гору — в одну мить на гору вибіг.

А як дядько вже виїхав під гору, то піп і каже йому:

- Бачиш, Степане, який ти дурний. І нащо було тобі тоді того попа зачіпати? А тепер тобі добре, як твого попа б'ють?

А дядько тільки посміхнувся.

ЯК БІДНИЙ СЕЛЯНИН ПОПА ПОЗБУВСЯ

Було це давно, їхав якось раз бідний селянин із села в місто. І шкапина була погана — ледве, ледве тягне. А тут по дорозі і піп сільський іде. А вредний піп був, завжди на вози мужицькі пхався. Сів піп на віз і їде. А бідний селянин усе думає, як би його позбутися, щоб і кобильчині легше було.

А тут піп питає:

— Куди це ти їдеш, Іване?

— До міста, — каже.

— А чого?

— Та мене, — каже Іван, — собака скажений покусав, так я їду до лікаря.

— Аз тобою ще нічого не було, Іване? — питає піп.

— Та не було, — каже Іван, а сам дивиться, як би його зігнати патлатого.

Аж ось у вибалку побачив калюжу. Тільки доїхали до середини її, Іван як кинеться на попа, як гавкне. А піп як полетить у калюжу та звідтіль і говорить:

— Ой, Іване, чого це ти тут сказився? Хоч би був спереду або ззаду!..

А селянин поїхав собі далі вже без попа.

ГРУНТОВНА ВІДПОВІДЬ

Спитали одного дяка, скільки він може випити горілки. А він подумав, та й собі питає:

- А во благовременії чи натщесерце?

— Натщесерце, — кажуть.

- А з закусією чи без оної?

— З закускою!

— А за гроші чи безвозмездно?

— Безвозмездно!

- О, коли так, — каже дяк, — то до безконечності!

ЩО СКАЗАВ МОЙСЕЙ

В церкві піп починає говорити про Мойсея. І піп п'яний і дяк п яний, але хочеться їм іще похмелитися. А горілку вони брали у шинкаря Мойсея, що жив на горі. Він давав їм усе в борг. Перед проповіддю посилають вони псаломщика і кажуть:

- Піди до Мойсея і візьми горілки!

А сам піп починає читати і питає православних:

- А чи знаєте ви, православні, що Мойсей сказав на горі Сінайській?

А псаломщик повернувся без горілки злий та з порога на всю церкву як крикне:

— Та що ж він сказав! До чортової матері обох вас послав! «Верніть, — каже, — торішні гроші, то тоді іще дам!»

ПІП СКАЗИВСЯ

Один піп був на вечорницях і догулявся аж до ранку.

Прийшов додому п'яний, а це було у неділю, треба йому йти до церкви править.

Почав читати граматки, що селяни подали, щоб він помолився за упокой їх родичів, А селяни, щоб дурно не платить грошей попові, позаписували своїх родичів за три покоління.

От він натрапив зараз на одну граматку, а там написано: «Тіта», «Тіта», а тоді «Гапки», а тоді знову «Тіта». Так він як приспішив читати, щоб скоріш: «Тіта, Тіта, гоп-Тіта, гоп-Тіта», а тоді як підскочить, як піде вихилясом, на одній нозі, згадав гопак учорашній, а люди як шарахнуться з церкви, а їх хто зустріне і питає:

— Що таке трапилось?

— Піп сказився, — відповідають.

БЕЗ ШТРАФУ

Зібралися п'ять попів на храм і пиячили декілька днів підряд, аж попухли від горілки. От один у чині архієрея і каже:

— Давайте закладемося об заклад, що цілий рік уже більше не будемо пити і слово «горілка» не будемо говорити. Хто порушить цю умову, не лише вип'є, а скаже «горілка» — п'ятдесят карбованців штрафу.

Було це звечора. Полягали вони спати. На ранок попрокидалися з перев язаними головами, і кожному кортить похмелитися, та штраф і умова лякали святих отців. А похмелитись хочеться, як перед смертю.

От перший і закидає:

— Горе не вона!

А другий підхоплює:

— Горе і без неї!

А третій додає:

— Ну, то послать за нею?

А четвертий і собі:

— Принести її!

Найстарший архієрей і собі додав басом:

— Ну, що ж, божа братія, благословляю випити її!

І так обійшлося без штрафу.

ДВІ СПОВІДІ

Ішов один чоловік до сповіді та й по дорозі купив пляшку горілки, щоб після сповіді випити. Перед самою сповіддю сховав її за церковну браму.

Підходить до попа. Накрив його піп єпітрахіллю та й пита:

— Чим грішна твоя християнська душа?

- Та от, пане-отче, горілку п'ю. І навіть коли до Церкви йшов, не стерпів, купив півпляшки.

— А як же ти з нею до мене підійшов?

— Та ні, заховав за дверима біля хорів.

— Бог простить, — каже піп, — тільки бий сорок поклонів.

Б'є чоловік поклони, аж лоб тріщить, а піп пішов до вівтаря та посилає дяка за горілкою.

Встав дядько, перехрестився, вийшов із церкви, а горілки немає. Почухав потилицю від досади та й каже сам собі:

«Мабуть, бог простив і горілку забрав».

Другого року знову йде сповідатися.

Знову пита піп:

Чим грішна християнська душа?

— Та в однієї молодиці буваю. Така ж молодиця гарна, що не втерпиш!

А піп:

— Де ж вона живе?

- Е, ні, батюшко: щоб так, як з горілкою було? Не скажу!

А піп:

— Тяжкий у тебе гріх, не прощається!

ДУША

Піп спитав на екзамені учнів:

— Хто скаже, що таке душа?

Ніхто не знав, а з першого класу встав підготовишка і каже:

— Я знаю, батюшка!

- Ну, молодець, утри ніс цим здоровилам!

Всі слухають, думають: «Звідки він знає?»

— Я рано гнав товар пасти та йшов якраз коло вашого дому, батюшка. Бачу, з вікна вискакує ця душа, розхристана, в жіночій сорочці. Ви її обняли, поцілували і сказали:

— Прощай, душа!

Так ото я відтоді й запам'ятав, що таке душа!

ЯК КСЬОНДЗИ НЕЧИСТОГО ВІД СЕБЕ ВІДГАНЯЮТЬ

Ото зібралось кілька ксьондзів і балакають: що, мовляв, ти робиш, як тебе спокушає нечистий.. Один каже:

— Я себе бичую.

Другий:

— Я все молюсь!

А третій, старший з них:

- А я крикну: «Марино! Ходи-но сюди! І так, як рукою зніме!»

ПІП І НАЙМИТ

Зустрічає раз один дядько наймита Івана та й каже йому:

- Наймися до мене. Я дам тобі добру плату.

А той йому і каже:

— Я до вас наймуся, поки на печі не заведуться кози. Чи за день, чи за місяць, але за це треба заплатити сто карбованців.

А дядько йому й каже:

— А як не заведуться весь вік, то й служитимеш?

Він йому відповів:

— Служитиму, але дозвольте мені бігати з поля додому, коли мене дрік кусатиме.

Багач дозволив.

От вони рано запрягли воли з дядьком і поїхали в степ. Той Іван і каже дядькові:

- Ой, дядечку, мене дрік кусає!

Він каже:

— Скоріш біжи додому!

Той Іван прибіг додому і слухає під вікном. А тітка розмовляє з попом:

— А що буде, як Іван застане?

— Сховаєш мене в телятник.

От Іван кричить:

— Одчиніть!

Тітка та заховала попа в телятник. Він увійшов у хату та й каже:

— Ви сидите дома, а бугай уліз між телята та й коле їх.

— Оце ж, — каже тітка, — боже мій. Я ж тільки-що з телятника. Там нема ніякого бугая.

— Ану світіть, — каже, — тїтко свічку.

Засвітила тітка свічку. Іван узяв палицю, пішов у телятник і каже:

— Оце наше теля, і оце наше теля, а оце не наше. Чого воно сюди заплуталось?

І почав бити попа палицею. Попобив він того попа і пішов на степ. От він прийшов на степ, дядькові не признається. Той дядько і питає:

— Де ж ти гуляв, Іване?

А він каже:

— Ой, дядьку, хіба мені гульня. Я ледве живий додому дійшов.

От на другий день знову каже:

— Мене дрік кусає!

- Біжи, — каже дядько, — скоріше додому.

Він побіг додому. Підійшов до хати і слухає, що промовляє піп з дядьковою жінкою. Піп і каже:

— Ну, що буде, як Іван застане? Він мені так набив боки тоді, що я ледве доплівсь.

А тут Іван і постукав у двері.

- Стій! Не журися. Я тебе сховаю на горищі у вовну. Він тебе не знайде там, — каже тітка попові.

Той Іван одчиняє хату, каже:

— Кип'ятіть воду, та ще й багато, відер двоє або й троє.

— А нащо це?

— Еге ж! Як нащо? Ви сидите дома, а нічого й не знаєте? Скоро міль усю вовну поїсть.

Тітка накип'ятила води. Іван каже:

— Наливайте двоє відер.

Набрали двоє відер води кип'яченої, засвітили свічку і лізуть на горище. Іван ллє воду і приказує:

- Ой, буде тобі, вража міль, тітчину вовну їсти!

Вилив одне відро, бере і друге. Піп з усіх чотирьох схопився та не попав на драбину, а в дірку з горища. Іван з горища — та за попом. Тітка — за Івана і придержала його. Прийшов Іван на степ, а дядько й питає:

— Де ти ходив? Може, до дівчат, та не признаєшся?

А Іван і каже:

- Е, ні. В суботу признаюсь.

От на третій вечір пішов Іван знову додому. Став і слухає під вікном. А піп і розмовляє з тіткою:

— Ти знаєш що: мабуть, я буду йти додому, а ти завтра навариш хорошого обіду, горілки купиш і принесеш мені в степ обідати.

А Іван все це слухає під вікном.

— Я буду, — каже піп, — недалеко села орати і у мене сірий та білий віл. Ні в кого таких не буде.

Іван послухав під вікном і пішов собі на степ. Перед обідом пішов до сусіда, що орав з жінкою, та й каже:

— Дайте мені, тітко, сірої хустки.

Він перев язав вола свого сірою хусткою та й каже дядькові:

— Ну, лягайте спати, а я поорю ще до обіду.

Той дядько ліг спати під возом, а тітка несе попові їсти, та не

попала до попа, а попала до свого Івана, робітника, та й каже:

— Драстуй, Іване!

— Драстуйте, — каже, — тітко!

— О! А чого це ви сюди попали?

— Та оце ж, — каже, -— мій голубе, матушка сказала, щоб я понесла батющці їсти. Шукала я, шукала, та ніяк не попаду. Та оце до вас прийшла.

— Ну, ідіть, — каже, — тітко, коло воза з дядьком посидьте, а я понесу батющці їсти.

Він узяв, поставив ту їжу у борозні і пішов до батюшки. Каже:

— Знаєте що, батюшко? Казали дядько, що прийдуть і сокирою зарубають вас.

— Оце, — каже, — спасибі, Іване, що сказав.

Та й поглядає на Івана, щоб він не бив.

Той Іван повернувся од попа до дядька та й каже йому:

— Казали батюшка, щоб ви прийшли з сокирою та наладнали їм букаря.

Той дядько взяв сокиру та й іде до батюшки. Батюшка як угледів, що дядько йде з сокирою, та й почав тікати — і бички покинув. Дядько прийшов до букаря, походив, походив довкола — все справне, а сам собі й думає:

«Чого ж батюшка втік?»

От дядько іде до свого воза. А тітка сидить з Іваном. А Іван уже бреше тітці:

— Ось дивіться, тітко, дядько йде злий, злий, з сокирою. Мабуть вас зарубає!

Тітка схопилась з-під воза і тікать додому. Дядько питає:

— Чого то тітка побігла, наче навіжена?

- Та то ж, — каже, — в селі горить ваша хата, а вона побігла гасити.

Той дядько сокири не покинув та й побіг за тіткою. Тітка, як оглянеться, що дядько біжить, та:

— Ой, — каже, — битиме мене! — та й у ліс сховалась.

А дядько побіг у село. Іван слідом за дядьком. Поки дядько ставок обминув, Іван скинув штани та й перебрів. Прийшов до лісу, де високий дуб стояв. Виліз на дуба, закутався у гілля та й чекає. Аж дивиться, дядько побіг. Позаду тітка біжить. Прибігла до того дуба та й каже:

— Люди старі казали, що на оцім дубі бог сидить.

А потім і питає:

— Божечку, божечку, чим би їх, сукиних синів, потруїти? Це про

Івана і свого чоловіка.

А Іван з дуба обзивається, ніби бог:

- Хорошим м'ясом та киселем, та варениками, та горілкою, та огірками солоними.

— А од чого ж вони будуть труїтися?

А Іван з дуба:

— Од м'яса поніміють, од киселю посліпнуть, од вареників поглухнуть, а від горілки не встануть, а од огірків, — каже, — полопаються.

— Ну, — каже, — спасибі, боженьку, спасибі!

А бог:

— Спасибі, спасибі!

Той Іван зліз з дуба і пішов в табір. От дивиться — дядько іде.

— Ти ж, — каже — Іване, казав, що хата горіла.

— Та то, мабуть, вихор замів, а мені здалося, що ваша хата горить.

От на вечір Іван каже:

— Буду йти додому.

Той дядько каже:

— Візьми бики та й поїдеш.

Той Іван запріг у передок, і прив'язав до нього ланцюг довгий-довгий.

Дядько і питає:

— Нащо ти ланцюг взяв?

— Та мене, — каже, — коло лісу часто дівка лякає, а я її хочу зачепити ланцюгом та й притягти до вас.

От той Іван приїжджає додому. Спинив воли потихеньку і слухає під вікном. А той піп і каже:

— Ну, так що, Ганно?

— Еге! — каже, — батюшко, не журіться. Я молилась богу, так бог казав мені, чим їх потруїти.

А піп каже:

— Ой, заживемо, Ганно!

От той Іван:

- Тпр, гов! — нібито він тільки що приїхав.

А піп і каже:

— Ой, куди ж ти мене сховаєш?

Каже:

— В сундук, де попіл.

А у них кожну суботу тільки вивозили попіл. Закон такий був. Заховала попа, вийшла і каже:

— Чого це ти, Іване, приїхав?

Каже:

— О, це ж я приїхав того: солонець на ниві завівся, так я хочу взяти сундучок з попелом і посипать ниву, бо завтра субота, щоб раніш пошабашити.

— Ну, лягай, — каже, — засни, а вдосвіта й поїдеш.

— Та, ні, — каже, — буду зараз. Давайте ключ до сундучка.

— Та я і ключ загубила!

— Давайте, давайте!

Дала ключ. Іван і виносить сундук. Прив'язав далеко-далеко ланцюгом од передка той сундук і каже:

— Гей, поїхали!

Котиться сундук ззаду, а піп перекидається в сундуці. От він з гори на гору, з гори та на гору, а піп кричить у сундуці. І хотів до дядька одвезти попа, а туман накотив, і він заблудив. От тоді зустрічає пан Івана.

- Що це ти, — каже, — везеш у сундуку?

Каже:

— Оце ж, паночку, піймав чорта.

— Невже? Покажи ж, який він.

— Ви злякаєтесь.

— Ні, — каже, — я стану з рушницею і зразу вб'ю, як вискочить.

Той як одкрив сундук, піп як вискочить з сундука, пан як закричить:

— Калавур! — і рушницю загубив, злякався.

От той Іван приїжджає до табору та й каже дядькові:

— Ну, — каже, — дядьку, оце сьогодні нам кінець життя.

Той дядько з ляку:

- А чого ж це так?

— Нас, — каже, — буде жінка з попом труїти, запригайте воли, дядьку, будемо їхати додому. А дома — робіть те, що я буду робити.

Той дядько запрягає воли, сідають і ідуть додому. От приїжджають вони додому, а жінка:

- Скоріше, скоріше, чоловіче, в хату. Я вже й обідать вам наготовила. Сама і бикам дам.

Іван і каже:

- Ну, беріть же, дядьку, мішалку добру в хату і я візьму собі.

От вони увійшли в хату, поставили мішалки в кочерги і посідали за стіл. А піп сидить під ліжком, дивиться, як будуть труїтися. От вони їдять м'ясо, а жінка питає:

— Ще вам?

Вони нібито поніміли, мурчать.

— О, — каже, — слава богу, вже поніміли.

А батюшка виглядає з-під ліжка.

— Став швидше киселю, щоб посліпли і нічого не бачили.

Вона й поставила киселю.

- Став, — каже, — швидше вареники, щоб поглухли.

Вона поставила і вареники.

— Став, — каже, — швидше і горілку і огірки.

Як випили горілку, а огірки під себе — подавили, нібито полопались.

От той батюшка вискочив з-під ліжка.

- Слава богу, вже нема їх!

І почали танцювати, плигати з жінкою з радощів. З долівки — на піч, а з печі — додолу і мекать по-козячому. А Іван і каже дядькові:

— Вставайте, дядьку, вже кози завелись!

От вони встали та давай бити попа...

ПІП ТА ЧУЖА ЖІНКА

Був собі чоловік багатий,
Та трохи собі на розум плохуватий:
Женився він на молодій та гарній,
Коли він сам старий та поганий.
Живуть собі там чи рік, чи два...
Він собі неборак нічого не знає,
Що його жінка з попом виробляє.
Чоловік іде в поле до роботи,
А піп-добродій до жінки, до господи.
Сидять собі вдвох та любуються,
Цілуються та милуються,
Їдять смачненьке,
П'ють солоденьке

А жінка все вередує та все нездужає, та все вередує. А чоловік годить та постачає своїй любій жінці.

От раз чоловік задумав їхати на ярмарок. А жінка каже йому:

— Нездужаю! Поїдь, достань мені ліків із города.

Чоловікові жаль стало, він і каже:

— Привезу.

От зібравсь, їде, зустрічає попа. Піп дав йому, щоб він гам то того купив, то другого, а мав про себе таку думку, щоб тільки його в місті забарити, щоб вільніше було з його жінкою погуляти.

Справився із попом, коли це зустрічається йому наймит попівський та й почав його турбувати, щоб він не їхав нічого попові купувати. Каже: ти краще, чоловіче, де-небудь переховайся до ночі, а я тобі щось скажу: такий секрет, що ти мені ще й могорич поставиш!

Чоловік послухав наймита та пішов, та у попівську клуню забрався, та там і днює.

Коли дивиться надвечір — біжить наймит, випровадивши вже попа в дорогу. Прибіг та й каже:

— Одягайся швидше та поїдемо до твого дому — там піп із твоєю жінкою гуляє і мене піджидає.

Приїхали вони туди. Він каже:

— Сідай у мішок, я тебе зашнурую.

Той питається:

— На що?

— На те, що ти, ледащо, не вмієш жінки глядіти! Сідай та мовчи.

Зав'язав його та й поставив, а сам пішов до жінки, де вони гуляли, і питає:

— Позвольте мені збрую в мішку
Поставити у вас у кутку,
Щоб лихого чоловіка обійти
І себе од лихої години зберегтиі!

Вона каже:

— Постав.

Вийшов він надвір та й каже чоловікові:

— Слухай, свате, як я тебе поставлю в хаті, то ти слухай, як я буду співати! Перший раз і другий заспіваю, то ти мовчи, слухай, що я буду казати, а як третій раз заспіваю, то ти роби те, що я буду навчати!

Тоді приніс мішок і поставив у куток проміж рогачі, а сам сів та й сидить — чекає, що йому будуть загадувати. Каже собі: «Нехай і я подивлюся, як буде чужа жінка попа шанувати!»

Коли тут не дуже згодом, розвеселившися, піп із жінкою почали співати.

Жінка:

— Гоца-дра! Гоца-дра!
Нема мого Григора —
Поїхав до Чорного моря
Шукати ліки...

А піп:

Щоб його чорти взяли.
І не вернутися б йому звідтіля навіки

Наймит слухав, слухав, а далі й каже:

— Хазяйко, дозвольте й мені заспівати!

— Заспівай!

А піп почав лаяти:

— Як ти смієш до нашої кумпанії встрявати?

— Та нехай заспіває, — каже жінка, — може він яку веселу знає.

От наймит і почав співати:

— Чи ти чуєш, Григоре,
Що твоя жінка говоре?

Маєш ніж ари собі —
Шматуй мішок на собі!
На припічку макогін,
Зроби ти їм перегін, —
Жінку — раз, попа — два,
Ото тобі гоца-дра!

Жінка засміялась та до батюшки:

— А що, батюшко, оттак! Мене раз, а вас два... Ха-ха-ха-ха! Який жартівливий! Вигадав пісню!

А піп:

— Як ти смієш такої пісні співати?!

— Та нічого, — каже жінка, — а ну ще: і я перейму.

Заспівав він удруге. І вона за ним. А він і третій раз заспівав... Як заспівав утретє, тоді той уже чоловік мішок розшматував, як схопивсь, як ухопив із припічка макогін та й зробив їм добрий перегін. Жінку — раз, попа — два. Та ще й промовляє:

— Ото тобі, батюшечко, за чужих жінок — гоца-дра, гоца-дра!

ДВАНАДЦЯТЬ АПОСТОЛІВ

Жив собі на світі один різьбяр. Добрий був майстер. Гарний був і п'яниця...

Якось замовив йому один монастир виточить з дерева дванадцять апостолів. Дав йому монастир і липи, доброї липи.

Ну, заходився різьбяр біля роботи. Зробив він дев'ять апостолів, а останній матеріал пропив. Пропив липу на трьох апостолів. Похмелився і думає: «Що ж його робити? Приїде з монастиря комісія приймати роботу, а матеріалу нема. Безпремінно повісять!»

А була в цього різьбяра добра жінка, красива й розумна.

— Не журися, — каже, — чоловіче. Якось воно та буде.

Вдяглася жінка гарненько, взяла відра і пішла по воду повз попів двір.

А піп був удівець...Поздоровкалася привітно.

— Здрастуйте, батюшечко!

Слово за словом, а піп і питає:

— Чи не можна прийти сьогодні увечері?

- А чого ж не можна, приходьте, батюшечко, — і призначила попу якусь там певну годину.

Таким же побитом пішла жінка і повз дияконів двір.

Загледів диякон, ахикнув... Слово за слово... Призначила й дияконові певний час.

Потім жінка пішла повз двір старости. Довго й не балакали.

— Прийду, — каже староста, — до тебе сьогодні увечері.

Повернулася жінка додому, розповіла чоловікові: так, мовляв, і так, будь увечері напоготові.

Прийшов і вечір. Чоловік сховався у сінях. Дожидають гостей...

Не довго чекали. Ось уже й піп стукає у віконце.

Впустила жінка попа в хатку. Витягла вареників з печі, подала чарку.

Захмелів піп, почав залицятися до жінки. Тільки-но обняти хотів, аж тут чоловік у двері — стук-стук...

— Ой, лихо мені! — скрикнула. — Де ж вас заховати, батюшечко! — І, наказала:

— Роздягайтеся, батюшко, наголо, та й ставайте з апостолами поряд!

Нікуди подітися попові, скорився, став з апостолами в один ряд.

Тільки-но збулася попа, аж ось і диякон у хаті. Посадила за стіл, почастувала чаркою. Тільки-що хотів диякон обійняти, як чоловік у сінях — стук-стук...

— Роздягайтесь хутчій, та становіться повз апостолів! - наказала жінка дияконові.

Став і диякон. Аж ось і староста.

— А, здоровенька була, молодице, в хаті!

Та тільки-но хотів зачепити молодицю, а тут чоловік у сінях — стук-стук!

Мусив і староста роздягатись наголо та й ставати поряд з апостолами.

Ну, поставали всі троє і стоять, грішним тілом світять.

Аж ось і комісія з монастиря — просто до різьбяра у двір: ігумен, настоятель і ще якийсь там чин. Приїхали гроші платить, роботу забирати.

Зайшли до хати. Пішли по ряду апостолів — всіх дванадцять. Обдивляються. Дійшли аж до того краю, де староста стоїть.

— Гарна робота! — хвалить ігумен, — як живий!

— Тільки навіщо апостолові, — каже ігумен, — грішне тіло? Чи не можна без нього?

- Можна й без нього, — відзивається різьбяр, — для нас це пусте діло, вмить відріжемо!

І вже бере різьбяр у руки пилку... Ех, як почув це староста, як зірветься з місця та — плиг у вікно! А за ним диякон, а за ним піп...

А різьбяр як закричить:

- Держіть їх, халамидників! Держіть усіх, а то розбіжаться! Держіть, а то я за них не одвічаю!

Ну, звичайно, ігумен став просити різьбяра: покинь, мовляв, пилку, чоловіче, нехай уже буде так, як буде... Отак визволила жінка свого чоловіка з біди.

ЯК СВЯТІ ЧЕРЕЗ ПІЧ ДОРОГУ ПРОЛОЖИЛИ

Був собі чоловік та ходив у чумацтво, а жінка дома залишалась та принадила до себе і попа, і диякона, і дяка. Ото раз приходить дяк, почали вони гуляти, аж іде диякон.

— Де б ти, — каже дяк, — мене заховала?

— Та лізьте на піч!

Завісила вона його там рядном, впустила диякона, знов гуляють, аж іде і піп.

— Де б ти, — каже диякон, — мене заховала?

— Та лізьте на піч!

Вже їх там двоє. От погуляла трохи з попом, як чує на дворі:

- Тпрру! Жінко, відчини!

— Ох, мені, — каже, — лихо! Це ж чоловік з дороги приїхав! Лізьте, батюшко, швидше на піч.

Вже їх там троє. От чоловік знову:

— Відчини, жінко!

А вона зробилась такою слабою та хворою, насилунасилу відчинила.

— Чого це ти, — пита, — так довго не відчиняла?

— Та тут, чоловіче, таке у нас робиться ..

— Що ж воно там таке?

А ті, на печі, як розігнались, та давай, кажуть, тікати. От один зараз:

— Благослови! — та з печі, та в двері.

А другий:

— Благословен! — та за ним.

А третій і собі щось сказав та теж у двері.

— Бач, — каже жінка, — отак щоночі! Кажуть люди, що це єрусалимські святі через нашу піч дорогу проложили.

— А подай, — каже, — каганець, я полізу подивлюсь, що воно там таке.

Зліз на піч, аж там у кутку цвіркун та дірку прогриз. Він тоді:

— Бач! Господи твоя воля! Сказано, святе! Яка маленька дірочка, а воно й пролізло! А дай, — каже, — ножа: я кілочок застружу та заб'ю.

НЕСПОДІВАНКА

Був один чоловік, а до його жінки ходив піп, дяк та піддячий. Але одного разу той чоловік хотів найняти службу божу і обід за упокой свого тата та й пішов до міста купити м'яса. Вже ввечір, його ще не було з міста, прийшов піп найборше, приніс горілки, ковбасу і зачинають гуляти. Але надходить дяк. Застукав до вікна та й каже:

— Вітворяй!

А вона каже:

- Ей, ємосць, чоловік вже прийшов з міста.

А він каже:

— Де ж це сховаюся?

А вона каже:

— Лізьте на горище, там є соломник великий, та й там сховаєтеся.

Він сховався. Дяк приходить до хати, та й знов ставить горілку на стіл, та й зачинають пити обоє. Але прибігає піддячий та й знов кличе з-під вікна, аби відкрила. А дяк каже:

— Де ж це я сховаюсь?

Вона каже:

— Аізьте на горище та й там залізьте в соломник.

А він не знає нічого, заліз та й сів у другий кут.

Аж прийшов піддячий, та й також дурно не прийшов: приніс щось трохи, та й п'ють обоє. Але, нарешті, прийшов вже й чоловік додому та й прийшов під двері й кричить:

- Відкривай, жінко, та й ходи сюди з лампою до сіней, бо я приніс м'яса та покажу тобі, котре для кого, бо я йду в село звати людей, аби посходилися завтра до церкви.

І як він під дверима кричить, а піддячий каже:

- Де це я, — каже, — сховаюся?

А вона каже:

- Лізьте на горище та й там сховайтеся в соломник. Той виліз, мацає. Щось є в однім куті. Мацає в другім — також є. «Ей, гадає собі, біда!» Але не знає, хто там є... Та й став собі вже насередині і стоїть. А чоловік увійшов до сіней та й кинув м'ясо на землю і каже до жінки:

- Це, без кісток, хороше, то буде для попа, а ось це для дяка, а це, каже, з костомахами, то буде вже для піддячого.

А піддячий цікавий, хотів подивитися, чи хоч великий кавалок. Най

би вже був з костомахами, аби великий, а соломник стояв на краю, а він як трохи схилився, бо хотів подивитися, та й гоп! усі троє до сіней з соломником. Аж тут роздивились, бо там було темно, то не виділися. А господар тоді:

— Агій, — каже, — на ваші голови, ще вас не поділив, а вже дідько вас позносив!

ПІП І МАРУСЯ

Маруся молилася перед престолом, аж відчиняються царські ворота, і вийшов піп в золотій ризі з кадильницею,

— Марусинія, Марусинія, чом до мене не приходженія? — співає піп.

— Боялася цуцика-муцика! Боялася цуцика-муцика.

— А той цуцик-муцик та був прив'язаний!

— Я грішна не знала! Я грішна не знала! - молиться Маруся.

— А я все це поніманія! — читає дяк, стоячи на клирасі.

А Маруся:

— Молчанія, молчанія, дячанія, то дам полотна на штанїя.

ПАТЛАТИЙ БОГ

Жив чоловік і жінка. Був у них хлопець років шести. Пішов чоловік на заробітки з дому і був там років два. Приходить додому і питає жінки:

— Як ти тут жила? Сама, мабуть, скиталася?

Жінка каже:

— Так, помаленьку, з богом.

А хлопець сидить та й каже:

— Хіба то, мамо, бог, що ходив до нас кожну ніч, та чумарка на ньому довга, рукави широкі-широкі, а волосся на голові довге-довге, аж на спині лежить? Та все, тату, п'яні, п'яні, та танцює з матір'ю, та ірже, як дядька Василя кінь, та підскакує...

ПІП У БОЧЦІ

Проходила одного разу жінка коло попової хати, а він до неї стиха: «А-хи!»

Прибігла вона додому і каже чоловікові:

— Знаєш, проходила я коло батюшчиної хати, а він до мене стиха: «А-хи», а я налякалась і побігла...

- Дурна, — каже чоловік. — Чого налякалась? Кашляй до нього теж: «А-хи!» А як спитає, коли до тебе приходити, то кажи — увечері.

Так вони і умовились. Пішла жінка коло попової хати, а піп до неї: «А-хи!»

А вона до нього: «А-хи!»

А піп до неї:

— Коли до тебе прийти?

А вона:

- Увечері, як поїде чоловік до млина.

А чоловік її цілий день порався коло клуні, а потім і поїхав до млина.

От лише смеркло, а піп до неї вже йде, кладе на стіл півгока (Півгока (півока) — біля півлітра), а жінка виймає вареники... Тільки вони посідали, як надворі:

— Тпру... гов!..

А жінка, наче налякалась, кричить:

- Чоловік приїхав, батюшка! Де я вас подіну?

Піп туди, сюди, — нема де заховатися. Тоді жінка кричить:

— Скакайте в цю бочку!

А в тій бочці було трохи малясу. Піп туди скочив, загруз у маляс і сидить, не ворухнеться, а жінка ту бочку зверху накрила.

Чоловік нібито нічого не знає, заходить до хати, сідає до столу. Випили вони з жінкою півгока, поїли вареників і полягали спати.

На ранок роздер чоловік подушку, висипав пір'я в бочку з малясом і кличе сусідів, щоб допомогли йому цю бочку вивезти.

Каже:

— Лишилось трохи малясу, треба його брату завезти.

Взяли вони ту бочку, а вона важка, винесли її на воза, а він привіз її в гай, поставив посередині, а сам бігає навколо і наче ловить щось. В той час їде пан і бачить, що чоловік щось ловить і нічого не видно. І

каже своєму фірману:

— Іди, спитай, що це він ловить?

Прийшов фірман до нього і каже:

— Питає пан, що ти ловиш?

Той чоловік все біга і каже:

— Я вже одного чорта піймав, а тепер чортиху ловлю, на розмноження, значить!

Пішов фірман до пана і каже:

— Той чоловік каже, що чорта має, а ще чортиху ловить на розвод!

А пан каже:

— Скажи йому, хай він мені чорта покаже!

Приходить фірман до чоловіка і каже, щоб він панові чорта показав.

А той чоловік аж відмахується:

— Та ні, не покажу, він втече, і тоді знову його ловити.

- Не покажу! — А сам бігає, ловить і ловить.

Пан дивиться, дивиться, і знову посилає свого фірмана: хай покаже йому чорта.

Той чоловік йому каже:

— Хай дасть мені пан 600 карбованців, то вже сім'ю потеряю, а чорта покажу!

А що панові 600 карбованців! Він хоче чорта побачити, і дав чоловікові 600 карбованців.

Відкрив чоловік бочку, потягнув попа, а той ногу виставив в малясі, в пір'ї, виставив другу і — прудцем до ставка та у воду...

А пан дивиться та й сміється:

— От чорт, який то патлатий! Як то в воду жбурнув! От ладний чорт!

ХТО ДУРНІШИЙ

Раз унадився піп до однієї молодиці, а чоловік і дізнався.

«Ну, стій же, розсучий сину, я тебе провчу!».

Підстеріг його з жінкою та й одперіщив батогом.

«Не буде більше ходити!».

Коли так через тиждень пішов кудись. Вертається, а піп в хаті коло жінки. Чоловік знову одперіщив, та не батогом, а ціпком.

«Тепер вже не буде ходити!».

Так ні! Піп, дарма, що побили, знову за своє. Тут вже чоловік, як попав утретє, відлупцював його кійком, а піп все своє, хоч бери та й пропадай.

Одного разу поїхав чоловік на ярмарок. Купив, що треба, та й випив таки чимало, ліг на воза і заснув. Кобила в нього була добра і дорогу сама знала. Треба було переїздити через маленьку греблю. І от щось зробилося з кобилою, тільки вона не попала на місток і загрузла в багні. Стала і стоїть. Прокинувся чоловік, побачив, що загруз, зняв люшню та кобилу — раз, два... Та, як несамовита, вискочила з багна і зупинилась тільки коло воріт.

За тиждень знову поїхав чоловік в те село. Вертається та й гадає: «А ну, чи й тепер в грязюку попре?» Ліг на возі і причаївся. А кобила побачила те місце, де її били, подивилася туди скоса, підняла хвіст та драла через місток додому.

Бачить це чоловік та й думає: «Е, он як! Моя кобила, значить, розумніша нашого попа! Бач, я її тільки раз побив, так вона й зна, а попа тричі бив, а він все до жінки ходить».

Другого дня якраз був у селі храм. Всі чоловіки пішли до церкви, а наш чоловік пішов у шинок. Сидить і п'є горілку. Повиходили чоловіки з церкви — треба ж випить у свято! Заходять до шинку, коли бачать чоловіка вже трохи напідпитку.

— Ти чого до церкви не йшов? — питає один.

— Чого ж я піду?

— А молитися.

— Я дома помолюся.

- А піп яку гарну проповідь читав!

- Яку ж він гарну проповідь скаже, коли він дурніший моєї кобили?

— Як це так — піп дурніший твоєї кобили?

- Як це можна казати? — каже другий.

- Ось я попові скажу, що ти так на нього кажеш! — каже третій.

— Так що! Я й попові у вічі це скажу.

— Скажеш?

- Скажу!

- Ну, ходім, ходім! — загомоніли чоловіки.

- Ходім.

Ну, пішли, сказали попу. Піп аж запінивсь:

— Так я дурніший твоєї кобили? Так ти смієш мені таке казати?

— Так що? Я докажу!

— Ну, докажи! Щоб я, ваш піп, та дурніший твоєї кобили? Докажи, сякий-такий!

— От бачите, батюшка. Їхав я одного разу з ярмарку і заснув на возі, а вона, кобила моя, і не попала на місток, та й загрузла в калюжі. Я схопився та за люшню, та кобилу по боках, по боках. Вона, як скажена, виперла з болота, Їду оце недавно знову, так вона побачила те місце, де я її бив, та прожогом через місток, та додому! От бачите, вона розумніша за вас, бо я її раз побив, так вона на другий раз і поїхала через місток і в калюжу вже не поїхала, а вас, батюшко, я тричі бив батогом, і кілком, а ви все до моєї жінки ходите. От тепер громада нехай і скаже, хто дурніший — чи піп, чи моя кобила?

ПРО МУЖИКА І ПОПА

Жив собі мужик біля батюшки, а жінка в мужика була прекрасна. От батюшка гривастий закохався в його жінку, а вона все розказує чоловікові.

Чоловік каже:

- А ти піддури його, хай прийде, а ми вже щось придумаємо.

Одного разу зустрічає вона батюшку і питає:

— Невже ви мене любите?

— Якби не любив, я б вас і не зачіпав!

— Ну, то, як угодно, приходьте увечері, а муж поїде на ярмарок.

А батюшка каже:

— От хорошо! Мені ось якраз нужно жеребця купити, так я дам йому гроші, щоб мені купив.

Покликав піп до себе чоловіка:

— Так що, ти хочеш на ярмарок їхати? Так на тобі п'ятдесят рублів грошей, купи мені жеребчика хорошого.

Забрав той гроші і поїхав, а батюшка до його жінки поговорити пішов.

А той мужик тільки за село виїхав та й назад повернувся, додому. А батюшка за столом сидить та винце попиває з молодицею. Постукав чоловік у двері. А батюшка вже злякався та:

— Хто це йде? Де мені дітися?

— Чоловіка принесло, полізай на піч.

— А як побачить мене?

— А я скажу, що то жебрак.

Він і подряпав в рясі на піч.

Відчинила вона чоловікові, а він тільки переступив поріг і відразу:

— От невдача мені вийшла! Узяв гроші у батюшки, а тут на дорозі случивсь кінь, подобався мені, так я й купив, а на ярмарку й не попало побути. Піди гукни батюшку, а ні, то матушку, як сподобається, так хай бере!

А батюшка на печі лежить. Пішла жінка до батюшки додому.

— Де ваш батюшка?

— Не знаю, де, - каже матушка.

— А нам треба його. Мій Іван купив хорошого коня, підіть подивіться.

Приходять.

— Здрастуй, Іване!

— Здрастуйте, матушко!

— А де це батюшка? Ось я вам коня доброго купив, подивіться.

- Ну, жінко, піди принеси горілки, ми й вип'ємо за коня.

Пішла вона, а мужик став з матушкою любуватися. А батюшка лежить на печі і тільки дихає, аж за голову взявся.

«От чорт! — думає. — Мені з його жінкою не попало гулять, він мене так обдурив!».

Приносить жінка горілку і питає:

— А батюшки ще немає?

А матушка, вже напившись добре, кричить:

- А на чорта він здався!

Випили, закусили, погуляли, як належиться, а піп мало не задушиться від злості.

Пішла матушка додому, а про лошака й забула, що такий є.

Мужик ходив, ходив по хаті, а тоді глядь — щось на печі лежить. Він і питає:

— Що то сопе на печі?

А піп вже й дух притаїв.

— Та то я жебрака пустила переночувати!

— Що ж ти, дурна, чоловікові попоїсти не дала. Ти не їздиш дорогами, так лиха не знаєш! А він, напевно, їсти хоче, та й чарку б випив! Старий, злізай з печі!

Не злізає піп — боїться.

— Я тобі кажу, злізай, а то все одно стягну!

Встає піп, злазить. А мужик:

— Ой, здорово обріс, старий, в нього вошей мабуть багато. Та то нічого! Ну, сідай вечеряти, а я тебе потім обстрижу, бо тебе нужа з'їсть!

А він, бідний, вже не їсть, а чекає своєї кари... А мужик не довго думав, посадив його на лавці, обстриг наголо, бороду відтяв. Тоді на жінку:

— Піди куль соломи принеси!

А той піп думає:

«Ще запалить, сукин син, щоб осмалений вийшов», та й сидить вже ні живий, ні мертвий.

Мужик постелив чорну ряднину на солому та до попа:

— Лягай, старий, тепер вже воші тебе не будуть кусати.

Ліг він, бідолаха, і вони полягали, нібито поснули. А піп як хряпне

дверима, та давай тікати, мало дверей не виломив. А селянин аж заливається, так сміється.

— Біжи, біжи, до чортової матері, більш не будеш до чужих жінок лазити!

Якось доплентався піп додому, вже їсти не просить, а закутався з головою в ковдру і спить. А тут у мужика дитина померла. Прийшов до батюшки:

— Де батюшка? — питає. — А то у мене немовля померло.

А матушка до нього:

— Іще відпочиває батюшка. Піду розбужу!

Підняла ковдру, а він при тілі бритий, ні вусів, ні бороди.

— Де це ти був?

— А ти де була?

Так шість неділь не ходив батюшка правити, аж поки відросло трохи. Тоді пішов знову до церкви. А люди дивляться, що піп перемінився, та й кажуть:

— Батюшка, напевно, хворий був, що аж голова вилізла.

А мужик сміється:

— Еге ж, хворий був! Це я його коло жінки спіймав, так обстриг, сукиного сина!

ЯК МОЛОДИЦЯ ПОПА ОБДУРИЛА

В одному селі був піп, що любив чужих жінок. А близько коло його хати мешкала одна жвава молодиця. Що він просив, що він платив, щоб вона до нього ходила, та завжди говорила:

— Як я буду, добродію, до вас ходити, коли мій чоловік за мною слідкує?

— То, — каже, — нічого.

Але там була хатка на ставищі, заросла вона дуже будяками і бур'яном навколо, так що і не видно. Звісно — пуста хата. От одного разу молодиця й каже попові:

— Знаєте, добродію, я ходила до ворожки, вона мені дала таке зілля, що як я зашию собі й вам пополовині в сорочку, то хоч би і посеред дороги ми здибалися, ніхто нас не буде бачити. Але треба, щоб ви голі три рази оббігли ту пусту хату, як я буду зашивати.

Піп каже:

- Добре!

От увечері пішли вони до порожньої хати. Піп скинув з себе шмаття, і давай голий бігати по будяках. А ті його колять так, що не можна витримати. Але той оббіг раз, питає:

— А що, вже?

- Ні, — каже, — помалу ідіть, бо не поспію шити.

Той другий раз оббіг, питає:

— Чи готово?

— Ні!

Той помалу пішов, помаленьку обійшов хату і питає:

- Що, вже?

Нема слуху. Той прийшов до хати, кличе — нема й духу. Тепер здогадався піп, що вона втекла. Чекає, поки люди не полягають спати.

Тихо стало в селі. Тільки що піп іде в село голий, а пси за ним такий зробили Гвалт, лемент!.. Вліз він у свій садок, почав стукати до вікна, щоб попадя відчинила вікно, щоб він вліз, бо надворі слуги сплять, то побачать. Попадя кричить до слуги:

- Піди-но, що там стукає!

Піп ховається в корчі, щоб ніхто його не бачив. І так цілу ніч.

Просидів піп голий цілу ніч і аж ранком до хати увійшов.

І піп присягнув, що волочитися за чужими жінками більше не буде

ніколи.

ЧИ ПІП, ЧИ СВИНЯ?

У одному селі жила бідна вдова. Хата в неї стара, погана. Біля сіней двері поламані. От і пристроїлася сусідодова свиня відчиняти двері в сінях.

Діло було взимку. Селом ходить піп з хрестом, зайшов і до тієї вдови, і тільки стукнув дверима у сінях, а жінка і гукає, не відчиняючи дверей з хати, щоб холоду не напускати:

- Чучу! Куди ти із свинячим рилом лізеш?

А тут батюшка в хату. Так вона й руки опустила та й каже:

— Вибачте, батюшка, я думала, що сусідова свиня, а ви, батюшка, застукали дверима ну зовсім так, як свиня.

УТОЧНИВ

В одного попа селяни обробляли землю з половини. От одного разу привезли снопи до нової клуні, і піп вийшов. Дядьки стали закурювати, а один між ними не курящий. І піп також не курить:

А один дядько й каже:

— Хто не курить і не нюхає табаки, той не стоїть і собаки!

А піп тоді:

— Так це виходить, що і я не стою собаки?

А дядько:

— Та ні, батюшко, ви стоїте двох, та ще й добрих!

ЩОБ ВАС БАТЮШКА ПОЇВ!

Це був дійсний факт. До одного нашого селянина внадився піп. Ходить та й ходить, а його годувать треба. От раз прийшов піп, а селянин на курей:

— Киш, киш, щоб вас собаки поїли!

То батюшка й каже:

— Та хіба ж можна так на божу птицю казати?! Ну і говори: «Щоб вас батюшка поїли!»

От ідуть вони одного разу вдвох вулицею, а собаки, як нападуть, як нападуть на них, то селянин і каже:

— А цитьте, щоб вас батюшка поїв!

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

У бога повір, то пан сам знайдеться.

Благослови, владико, дерти з бідних лико.

Бог лякає мужика громом, чорт — рогом, а піп знов богом і так без кінця.

Бог мені надопомагав, як сліпому окуляри.

Богові свічку, а чортові дві.

Богу слава, а попу подавай сала!

Бодай вас бог любив, а мене молодиці.

Бреше, як піп у церкві.

Будяки, як попи і дяки — не сій, а вони родяться.

Верни, Грицю, соб, бо в церкву заїхали..

Вихваляв циган кобилу: «Тут така кобила правильна, така правильна, як архієрей служе».

Віл мужикові для роботи, а мужик попові — для суботи.

Гвалт, миряни, у попа ладану не стало!

Гріх у міх, спаса в торбу, а духа в морду.

Громадський бугай од попа кращий чоловік.

Дурний піп, дурна його й молитва!

Дяк у дзвін, а дідько в клепало.

Дяк — що будяк, хоч трошки, а вколе.

За гроші і бога купити можна.

Іде на попа і з живого, і з мертвого.

І злодійка просить бога, щоб украсти.

Казав піп, що гусей не їсть, а людьми закусює.

Коли б нашій попаді та попова борода, давно б благочинним була!

Коли ви будете говіти? — Тоді, як хліба не стане.

Куди піп з хрестом, туди чорт з копитом.

Куди ходім, то ходім, аби не до церкви.

Не думав бути у церкві, так собаки загнали.

Нащо здоровому голову під євангеліє класти?

Не відпуст, а розпуст.

Нема нікому так добре на світі, як попові та котові: обидва лежать та хліб дурно їдять.

Нуте, синки, за люльки, паска най постоїть, а порося чорт не візьме, бо воно свячене!

Ой, боже, боже, бодай ти не дочекав богувати

Одні дідьки бояться хреста, другі — батога.

Отець Маврикий — брехун великий!

Пес сліпий, а дяк старий, — то все одно: хоч не бачить, але бреше.

Піп та дяк звикли на дурняк.

Поможе, як умерлому кадило.

Поки бога змалюєш — так чорта з'їси (казали богомази, богів малюючи).

Попа за серце брало, як мало людей вмирало.

Родивсь, — подай, господи, женивсь — подай, господи, помер — теж подай, господи.

Свисти, попе, — церква горить.

Свищи, попе, — чорт попадю вхопив!

Святий боже, святий крепкий, піп в чужих карманах цепкий.

Сюди хрестом, а туди хвостом

Тобі, дурню, попом бути, а не гицелем!

У владики два язики: один бога хвалить, а другий людей дурить.

У попа очі завидющі, а руки загребущі.

Усі ми під богом, тільки одна кобила під наритниками.

Цитьте, євреї, нехай рабин бреше.

Читає: «Да буде воля твоя», а думає: «Коли б моя».

Шкода невелика, що помер владика.

Що волиш, бабонько, чи ласку божу, чи миску гожу?

Що піп, що чорт — один сорт.

Що то за пекло, коли тепло, а піди в рай та за дрова дбай!

Я до неї ніколи не піду, нехай до неї піп з кадильницею піде.

Якби лиш два попи на всім світі були — і то б їм тісно було.

І СМІХ І ГРІХ

КОМУ ТЯЖЧЕ?

Чоловік із жінкою часто сварились: кому з них робити тяжче. Чоловік каже, що йому важче у полі, а жінка — що їй важче дома. От раз літом і помінялись вони роботами: жінка поїхала орати, а чоловік лишився дома. От, їдучи орать, жінка і наказує мужикові.

— Гляди ж ти мені, не проспи череди, віджени корів у череду, а овечок і телят у ва-гагу; та гляди не запропасти курчат із квочкою, нагодуй їх; та щоб обід у тебе поспів, поки приїду, і буханців напечи; та масла сколоти, і щоб сколотини були; он там сухе просо, то стовчи пшона на кашу!

Загадала усе й поїхала собі з сімейкою у поле. Чоловік поки зібрався гнати скотину, а череду вже прогнали: треба було бігом доганяти.

Вернувсь додому, та щоб шуліка не потаскав курчат, позв'язував їх ниткою, прив'язав до квочки і пустив надвір, а сам став поратись у печі.

Бачив він, що жінка тоді і діжу місить і пшоно товче на кашу, як топиться у печі. От замісив він діжу і став разом на ступу пшоно товкти; а щоб за одним заходом сколотити і масло, прив'язав до пояса горщок із сметаною, бач, з такою гадкою, що як товктиметься пшоно, то й масло сколотиться.

От тільки почав товкти пшоно в ступі, а квочка «кир-р», «кир-р», та курчата як запищать, - він з ступи на двір глянути, чого вони, та зачепився за ломаку і простягся, горщок з сметаною розбивсь.

Дивиться він — аж здоровенний шуліка ухопив курча, а за ним потяглись угору і останні курчата з квочкою, бо в'язані були міцно; так усіх і попер шуліка.

Поки чоловік розглядав, куди поніс шуліка квочку з курчатами, тимчасом убралась свиня у хату, звалила діжу з тістом, воно попливло по хаті, а свиня глита його на весь рот, а друга свиня порається біля пшона в ступі, а тут і в печі погасло. Задумався чоловік, стоїть мовчки: що йому робити. А вже давно — обідня пора.

От вже і жінка повернулася з поля. Приїхала у двір, зирк - квочки нема. Мерщій розпрягла шкапу та в хату, та й пита чоловіка:

— Де квочка з курчатами?

— Де? Шуліка ухопив! Я позв'язував курчат і поприпинав до

квочки, щоб шуліка не схопив якого, або щоб не порозбігались, аж шуліка налетів такий здоровенний, що й квочку поніс і курчат.

— А обідати наварив?

— Наварив! Коли в печі погасло!

— Масло сколотив?

— Е, сколотив тобі! Побіг за квочкою, спіткнувся, а горщок розбився і сметану собаки поїли.

— Та що се у тебе тісто по хаті?

— То бісові свині. Як кинувся за квочкою, а вони в хату: одна діжу вивернула, друга пшоно в ступі поїла!

— Так ти, бачу, все поробив?

— Еге ж, поробив! Поробиш за сими іродовими шуліками та свинями.

— А я виорала, що ти сказав, та, бач, у яку ще пору повернулась.

— Еге, там одно діло, а тут бач скільки наказала: і те зроби, і друге зроби, де ж його усе упорати?

— А я упорую кожного дня! От тото ж і є, не сперечайся, не кажи, що жінкам нічого робити!

ЯК ЧОЛОВІК УЧИВ ЛІНИВУ ЖІНКУ

Була собі у одних людей дочка. Та дуже лінива, ні до якої роботи не візьметься, а все гуля, або на печі спить. Та ще й мати у неї була така, що підтакувала їй усе.

— Гуляй, — каже, — доню, у молодості, а на старість

уже роби сама на себе. Горе тебе всьому навчить.

Ну, оце жила собі дівчина та й стала уже дівкою, треба вже і заміж віддатись, коли ж її не хоче ніхто брати, бо дуже ледача.

От знайшовсь таки парубок, що послав до неї сватів. Батько й мати, звісно, зраділи, тільки мати й каже:

— А що, сину, чи ти її не будеш бити?

— Ні, мамо, не буду. Я вже знаю, що з нею робити.

Ну оце вони посватались, повінчались, забрали скриню і поїхали до молодого.

Жили вони після весілля так, як усі, а тут наступа косовиця, а молодий каже всім своїм домашнім, так щоб і жінка чула:

— Ну, слухайте всі: хто скільки зробить сьогодні, той стільки і їсти буде, а хто нічого не зробить, той нічого їсти не буде! — І пішли усі в степ, а Олена залишилася з старою матір'ю молодого.

Подумала вона собі та й каже:

— Ні, це, мабуть, мій чоловік пожартував. Мій батько теж казав, що їсти не дасть, як не буду робить, одначе ж давав! Подумала оце вона собі так та й лягла собі спати на пічку і проспала до обіду, а тут уже й приходять з поля обідати, бо поле недалеко було.

Чоловік і почав питати всіх: хто скільки наробив. От один каже: я косив, другий каже, що він снопи в'язав, третій каже: а я возив хліб на тік.

— А ти, жінко, що робила?

— Я... я нічого!

— Ну, то й їсти будеш нічого!

Зітхнула тут Олена, а у животі, наче хто возом іде.

На другий день чоловік знову наказує своїм, а Олена й рада була б уже взятися за роботу, коли ж це їй первина. Ото взяла вона відра й принесла води, та так утомилася, що й прилягла та до обіду й пролежала.

Приходять з степу, а чоловік знов почав питати, хто що робив. Той

каже — те, другий — те.

— А ти, Олено, що робила?

— Я сьогодні води принесла на обід!

— Ну, то на ж тобі кухлик води, а обідать не дам.

На третій день, як пішли усі на роботу, заходилась Олена помагати бабці, бо вже дуже їсти захотілося: наносила дров, принесла води, замела у хаті, піч затопила, тісто замісила...

Тільки що обід поспів, аж глядь — уже й з роботи ідуть; їй аж сумно стало, що час так швидко пробіг.

На цей раз уже й Олена пообідала й вечерять налагодила.

Так вона проробила до неділі.

Приходить її батько у неділю, щоб одвідать свою дочку, як їй живеться у зятя; прийшов — і не надивиться на свою дочку: і піч сама затопить, обід налагодить, у хаті позамітає... Він аж руки розставив та й питає:

— Як це тебе чоловік твій до роботи привчив?

Вона мовчить. Аж тут з церкви йдуть. Олена вибігла швидше з хати, принесла сиру кожу, дала своєму батькові та й каже:

— Нате, тату, мніть хоч цю кожу, бо тут такі люди: як хто нічого не робить, то йому й їсти не дають.

Подивувався старий, взяв кожу й заходився м'ять. Приходить молодий хазяїн, глянув на старого, поздоровкався та й питає його:

— Що це ви робите?

— Кожу мну, бо мені дочка казала, що у вас тому їсти не дають, хто нічого не робить.

Зареготав той чоловік і каже:

— Киньте, батьку, цю кожу. Це я свою жінку привчав до роботи не молотом, а голодом.

Засміявся тут старий, обняв свого зятя і на радощах випив. А молоді почали з того часу жить та поживать та й добра наживать.

ЗНАЙШОВ ТАКИ ПРИЧИНУ

Був у жінки чоловік великий п'яниця. Та то ще було б півбіди, а то бив він її часто. От вона порадилась із сестрою: що їй робити. А сестра їй і каже:

— Ти йому все годи, все під лад йому йди, щоб він не мав найменшої причини тебе бити.

Ну, вона й послухалась. Так вже йому годить, так годить, що той таки не має до чого вчепитись. Але то було літо, то жінка і постелила спати надворі. Полягали вони, але чоловік все глядить причини, аби вчепитись до жінки.

Ну, і питає він її:

— А що то, жінко, за зорі ото над нами, як вони називаються.

А жінка й каже:

— Ото Квочка, а ото, бачиш Віз, он одно колесо, а он друге...

А чоловік тоді:

— А сто сот тобі чортів, то ти ото мені під возом постелила? А якби колесо відірвалося від нього, та ж воно на смерть мене убило б!.. — та кулаком жінку, кулаком...

Таки знайшов причину.

ЯЗИКАТА ХВЕСЬКА

Нема гірше від тої людини, що не вміє язика за зубами вдержати. А найбільше лихо з жінками. Тільки що почує, зараз уже й задзвонила по всьому селу: «Ой, кумасюріднесенька, що я чула! Та тільки глядіть, нікому не кажіть, бо це таке, що нікому й знати не можна, а це вам тільки». І почала! А кума почула — та другій кумі, а та третій, а третя — п'ятій, десятій, і ото вже всі про те знають, чого не треба нікому знати.

От були собі чоловік і жінка, Петро і Хвеська, і гарна б жінка була Хвеська, усім гарна, та тільки на язик швидка. Що не скаже їй чоловік, усе своїм довгим язиком розплеще. Просто, хоч нічого їй не кажи! Уже її чоловік і прохав, і вмовляв, і сердився — нічого не допомагає.

От раз поїхав Петро орати та й виорав гроші, скарб. А було це за панщини. І думав він: «Як довідається оконом, то відніме. А довідається неминуче, бо від Хвеськи не сховаєшся, вона по всьому, селу рознесе. Що його робити?»

Думав, думав, бідолаха, та й надумав. «Треба, — каже, — відучити її від такої поганої звички. Та й гроші щоб не пропали».

Ото взяв він оті гроші, привіз їх додому, заховав, а жінці нічого й не каже. А другого дня Петро — в базар; купив там трохи не з лантух бубликів та зайця застреленого, а вертаючись з базару, привернув до річки та витяг з ятерів та з верші рибу, а зяйця положив у вершу.

Тоді рибу ту одніс у ліс і порозкидав попід кущами, а ті бублики взяв та й почіпляв усі на одній груші, що на краю лісу стояла. Тоді вертається додому, пообідали з жінкою, от він і каже їй:

— Жінко, а ходімо в ліс, пошукаємо, чи не приткнулась там риба, то позбираємо!

А Хвеська каже:

— Що це ти, чоловіче, здурів, чи що? Хіба ж таки буває у лісі риба?

— Авжеж буває, — каже Петро. — Здається, сьогодні ліс притхнувся, то ми й назбираємо риби. Ось ходім лиш!

Хвеська не вірить, а все ж пішла. Приходять у ліс, коли так: то під тим, то під тим кущем лежить риба. Петро тоді й каже:

— А що, Хвесько? Не казав я тобі?

— Оце диво! — говорить вона. — І родилася, і хрестилася, а такого

дива не бачила!

— Ну, добре, — каже Петро, - ходім лишень до річки, чи не піймався часом заєць у ятір або у вершу!

— Тю на тебе, чоловіче! Чи ти не здурів? - каже Хвеська. — Де ж таки видано, щоб зайці у верші ловились?

— Не видано! Ото ж ти й риби в лісі не бачила, а єсть же! Ходім лиш! — каже він.

Пішли... Виходять на узлісся, аж стоїть груша і на ній бубликів рясно — аж віти гнуться. Хвеська кричить:

— Чоловіче, чоловіче! Чи бачиш? — бублики на груші!

— Та бачу, — каже чоловік. — То що?

— Та як же таки: бублики на груші! Хіба ж таки бублики ростуть на груші?

— Звісно, не ростуть, — каже він. — А то, мабуть, бублейна хмара йшла та й зачепила ліс, — оце й зосталися бублики.

- Нум же, чоловіче, струсювати!

Струсили, ідуть до річки. Витяг чоловік ятір — нема нічого, витяг другий — нема; тоді тягне вершу, аж у ній заєць.

— Ох ти ж, моя ненько! — аж скрикнула Хвеська. — Заєць у верші! І родилась, і хрестилась, такого не бачила!

— Ага, не бачила? — каже Петро. — Не бачила, то побачиш! Ходім лиш додому, а то вже пізно.

Ото позбирали все та й пішли Приходять додому, жінка й почала:

— І що то, чоловіче, за день такий! І родилась, і хрестилась, такого дня не бачила: риба в лісі, заєць у верші, бублики на груші!

— Це ще нічого, — каже Петро, — от що диво, що я сьогодні й гроші знайшов.

— Невже?!

— Їй-бо знайшов!

— А де ж вони, чоловіче?

— Та ось! — витяг ті гроші.

- Отепер же, чоловіче, будемо ми багаті!

— Будемо, — каже чоловік, — та не дуже, бо як оконом довідається, то зараз одніме.

— От, — каже жінка. — А як же він довідається? Щоб мені те та се — я нікому не скажу!

- Гляди ж, жінко, не кажи, а то буде нам лихо. Та гляди, не кажи нікому й про те, що ми в лісі та в річці знаходили, бо люди як довідаються, що це був такий день, то зараз здогадаються, що я гроші знайшов, бо в такі дні звичайно скарби знаходять.

Отак Петро каже жартуючи, а Хвеська:

— Добре, нікому в світі не скажу.

Ото вже надвечір чути галас, гомін на селі.

— Чоловіче, а що то таке? — Хвеська питається. — От там? — каже.

— Та що бо там такого? Я піду та подивлюсь!

- От не дивись та не слухай поганого, — каже Петро.

А Хвеська:

— Та ну бо, Петрику, голубчику, ріднесенький, скажи!

— Та то, — каже чоловік, — наш пан оконом та покрав у пана ковбаси, то тепер його по селу водять та ковбасами б'ють, щоб більше не крав!

Це ж чоловік так собі, на сміх вигадує, а Хвеська вже й повірила, вже й кортить їй.

— Ох, лишечко! Побіжу я до куми Меланки та розкажу! — скрикнула Хвеська, та так і схопилася з місця.

— От не ходи краще та сиди дома! — каже чоловік. — Хіба ти не знаєш нашого оконома? Він як довідається, що ти про нього таке розказувала, то й тебе й мене з'їсть.

Хвеська послухалась і не пішла. Ото й терпить вона, не каже нічого про ті гроші день чи два, а далі таки не втерпіла — як таки про своє щастя не розказати? І побігла до куми Меланки. Прибігла, «добридень» сказала, сіла. Сидить; от-от хочеться сказати, та боїться. А далі:

— От горе на світі убогому, хоч би й нам. Хотіла справити собі нові чоботи до свята, так нема й за що справити.

А кума Меланка й собі:

— Що правда, то правда, кумасю, я ж кажу!..

А Хвеська не дає їй і доказати та зараз своє:

— Ну, та, може, бог дасть, скоро не будемо вбогі...

— Як то так? — питається кума Меланка, а сама вже й вуха нашорошила.

— Ох, кумасю, не знаю, як і казать...

— Та кажіть бо, кажіть — умовляє кума Меланка.

— Та не знаю, як і казать, бо це діло таке, що нікому, нікому не велів чоловік казати!

— Ох, ненько! Та хіба ж я така? Та я все одно, що стіна! — каже кума Меланка.

— Ну, кумасю, — каже Хвеська, — це вже я вам тільки, та глядіть же — нікому, нікому!

Та й давай пошепки про ті гроші.

Тільки Хвеська з хати, а кума Меланка за свиту та до куми Пріськи:

— Ох, кумочко, чи ви чули?..

А тут свято трапилось, кума Пріська пішла до куми Марини, а в неї вже є кума Явдоха — то так, що вже й бесіда готова. Погуляли та й про Петрові гроші погомоніли.

А тут саме на той день Петро та й посварився за щось на Хвеську і добре таки нагримав. Вона тоді:

— Стривай же ти, такий-сякий! Коли так!..

І побігла, і вже дзвонить по всьому селу, що її чоловік налаяв і трохи не бив, і що він гроші знайшов, і що він ховається з ними, і все.

Ото день чи два минуло — кличуть Петра в контору до економа. Той на нього зараз мокрим рядном:

— Кажи, такий-сякий, знайшов гроші?

— Ні, — каже Петро, — не знаходив.

— Як не знаходив? Адже твоя жінка каже!

— А що ж, пане, що моя жінка каже? Моя жінка не сповна розуму, то вона чого й на світі нема наплете!

— А чи так? — каже економ. — Покликать вже сюди жінку!

От зараз по тую Хвеську, приводять. Питається економ:

— Знайшов твій чоловік гроші?

— Знайшов, — каже, — паночку, знайшов!

— А що? — питається тоді економ у Петра, — бачиш?

— Та що ж, — каже той, — вона чого не наплете! А ви краще спитайте її, пане, коли се було?

— А коли се було? — питається економ.

— Еге! Коли! Саме тоді, як ліс притхнувся та ми ходили в ліс по рибу та під кожним кущем рибу збирали.

— Ще що далі скажеш? — питається Петро.

— Еге, що! Тепер уже не одбрешешся! Саме тоді й було, як ми рибу в лісі збирали і бублейна хмара йшла, і в лісі бубликів ми натрусили, і в вершу заєць піймався.

— Ото слухайте, пане, — каже Петро, — чи ж вона до діла плете? Нехай вона вам до пуття розкаже, коли й як те було.

— Еге, коли й як! Саме тоді, як увечері вас, милостивий пане, по селу водили...

— А чого мене водили по селу? — питається економ.

— Коли ж... вибачте, пане... Уже коли питаєтесь, то казатиму. Тоді саме, як вас били ковбасами, що ви у пана покрали...

Як скрикне економ:

— Ах ти така-сяка! Як ти мені смієш таке казати!? Візьміть її та дайте доброго хлосту, щоб казна-чого не базікала!

Тут Петро оступився, почав просити, що його жінка не сповна розуму.

Ото пан подумав, подумав — і справді дурна, узяв та й пустив.

От ідуть вони вдвох, Хвеська з Петром, він собі сміється з-під вуса, а вона й носа похнюпила, розчовпала, що вклепалась. Прийшли додому, вона в плач:

— Так ти, — каже, — мене підвів!

— Хвесько, жінко моя люба! — каже Петро, — не я тебе підвів, ти сама себе підвела! От не ляпай ніколи подурному язиком, то й нічого не буде. А тепер не сердься та давай помиримося.

Ото й помирились, живуть та потрошку ті гроші тратять. А Хвеська бачить, що лихо багато балакати, та й знишкла.

ВИПРАВДАЛАСЯ

Дівчина дорікає знайомій молодиці:

— Я ж просила, щоб ви нікому не казали, що я засватана.

— Я й не казала, а тільки спитала куму, чи вона знає про це.

Як син батькові обходиться, таких і собі синів матиме.

Був собі дід, а в нього був син жонатий.

Дід був такий старий, що став уже забуватися.

От син сидить одного разу з жінкою та й почали балакати.

- Що ми будемо з батьком робити, що не вмира та й не вмира?

— Знаєш що? Візьмем лубок здоровий — у нас є, та зсадим його з печі на лубок та винесем на холод, може, простудиться та й вмре до дідька.

- От добре.

Приступили вони до діла.

А він, старесенький, вже зовсім нездужа, сидить на печі: панькайся з ним, годуй його, оббирай та прибирай. Надокучив своїм дітям.

Взяли вони лубок із липи, той, що вози вшивають, унесли його в хату.

— Що ви, тату, все сидите й сидите на печі! Так же нездорово! Прохолодились би надворі!

А надворі — мороз!

Тато одмагається, а вони не слухають: стаскали з печі, посадили на лубок, винесли старого на прохолоду...

А маленький внучок сидить у куточку та й дивиться. Винесли старого. Він плаче, проситься:

— Помилуйте, мені холодно!

Вони таки подержали його, поки вже він і слова не вимове, - труситься весь, трохи не замерз.

Тоді знов унесли в хату й знов посадили на піч.

— Тепер нагрійтесь, тату, так вам буде здоровіше!

А внук аж крекче та мостить щось собі в куточку — грається.

Узяв трісочку, взяв паличку, положив на трісочку й довго мудрував, поки таки паличку поклав так, щоб не падала. Тоді — несе.

- Що ти там робиш? — питають його батько та мати.

— Оце — лубок, а оце — дідусь!

— Нащо ж ти це робиш?

— Це як будете ви такі старі, як дідусь, то я тоді й вас ка лубок та й винесу на мороз, щоб і вам було те, що дідові.

РОЗУМНИЙ СИН

Мати-мачуха, поклавши потроху каші пасинкам, останню всю віддала синові своєму, приказуючи:

— А ти, Марочку, вишкреби хоч горщик!

Хотілось, бач, з'явити, що вона більш піклується за пасинками, ніж за сином. А Марко побачив, що каші повнісінький горщик, і каже:

— Якого ката тут вишкрібати, коли каші цілий горщик!

МАЧУХА Й ПАСИНКИ

— За віщо це нас мачуха била?
— Та, каже, за мед.
— А бачив ти, який той мед?
— Ні. Кажуть такий, як решето.
— Ні бо! Такий, як журавель.

ВІДПОВІДЬ СИНА

Хотів батько сина оженити, але цей ніяк не дасться намовити.

Закликав він уже й сусіда, та й той намовляє і розказує: що, видиш, так в світі є, що он той оженився, он той жениться, а ти чому не хочеш?

— Бачиш, твій тато чотирма роками молодший був за тебе, коли оженився, а щасливо прожив стільки років з небіжкою.

— Та, — озвався син, — чому ж тато з мамою оженилися, а мені кажуть чужу брати.

ОХ, ДУБ...

Косив батько з двома синами сіно в лузі. Наварили вони каші та й посідали їсти під дубом.

Старший брат накинувся з ложкою на кашу, бо голодний був, сьорбнув, опікся та тільки:

— Ох (глянув угору), — і дуб же!..

Батько з меншим сином глянули на нього й нічого не сказали.

Менший син сьорбнув, теж опікся та й собі:

— Ох... і високий же!..

Батько здивовано глянув на обох, але не знає, що каша гаряча, потягся з ложкою, сьорбнув, опікся та ложкою об землю:

— А щоб ви, синки, повішалися на ньому!

ПІВБІДИ

Купила жінка ковбасу, аби чоловік не знав, і половину з'їла, а половину сховала під подушки. А чоловік, як знайшов, та й другу половину з'їв. А жінка ходить, все п'є воду та й говорить:

— Якась біда, п'ється вода!

А чоловік каже:

— Дай мені води, бо і я з'їв півбіди.

А їй ані гадки, що він говорить. Аж коли дивиться, нема ковбаси. Вона й здогадалась, що не збрехав чоловік.

ПОХВАСТАВСЯ

Одружилося двоє молодих людей і умовляютиси, що будуть вірні один одному. А коли зрадить хто — то вкине пшонину в скриньку-копилку.

Пройшло багато років. Обоє вони постаріли. І вирішили перевірити, хто з них був вірнішим. Відкрили дідову копилку, а там п'ять пшонин. Відкрили бабину — там тільки три.

— Бач, бабусю, а я все-таки більше від тебе гульнув, — хвастає дід.

— Та знаєш, дідусю, як не було у нас пшона, так я з своєї копилки двічі кашу зварила.

ВАЖКИЙ КОШИК

Одружився ревнивий хлопець і вирішив, що дружину (для певності) краще з собою всюди носити. Виплів кощик, посадив у нього дружину і куди не йде — кошик на плечах несе.

Пройшло років п'ятнадцять. Пішов він у ліс, втомився, сів на пень відпочити, а кошик поставив перед собою.

Глядь у кошик, а там з дружиною сусід сидить.

ДЕ КРАЩЕ

Вдові привиділася примара померлого чоловіка.

— Як живеться, Павлусю? — питає жінка.

— Добре! Далеко краще як тут.

— В раю, значить.

— Ні, в пеклі.

ДОБРА МАМА

— Чому це ваша дитина так довго плаче?
— І не знаю, кумо. Уже п'ятий раз її віддубасила, а вона все реве!

НЕВІСТКА ВИННА

— Хто винен?

— Невістка.

— Та її ж дома нема!

— Так он її плахта висить.

РІЗДВЯНІ ГОСТІ

Приїхали до одного чоловіка на різдво зять з дочкою. Ну, погостювали день, два і три, чотири, і все сидять та й не ідуть.

Вже й водохреща проминуло, масляниця наближається, а вони додому й не думають.

От чоловік тоді й додумався. Пішов до отамана, побалакав... Ото одного ранку снідають, а отаман під вікно:

— А чи нема, — каже, — у вас різдвяних гостей?

- Та ні, нема, а хіба що?

- Та, — таке й таке діло, — наказ прийшов, щоб забирать!

— Ні, нема.

Пішов отаман, а батько:

— Ну, - каже, — діти, треба вам утікати!

— Та як же його утікати? Як побачать, що виїздять різдвяні гості — лихо буде!

І нараяв батько, що він їх у мішках вивезе з села, наче просо везе.

От повлазили вони у мішки, позав'язував він їх. Коли це отаман той (а батько та підпрохав його) перестріва їх:

— А що то везеш? Чи не різдвяних гостей?

— Та ні, це я просо!..

— Де, оце? — питається отаман, та як уріже ціпком по тому мішку, де дочка, а тоді по тому, де зять. Ті тільки терплять...

— Та оце ж, — каже батько.

— Обидва — і цей, і цей? — питається та знов — лусь, лусь ціпком, а найпаче по тому мішку, де зять лежав.

Ото як ще разів зо три урізав, пустив їх. Виїхали за царину, повилазили з мішків.

— Оце, - говорить зять, — лихо різдвяним гостям! Ну, вже зроду не засидюсь!

А батько тільки сміється...

ПРОСТИБІ

Прийшов старець до Газдині.

— Газдинько! Дайте мені що-небудь, дав би вам бог здоров'я, помершим душенькам царство небесне!

— Нате вам, старчику, — каже Газдиня, та й дає йому в пригоршні гарячої кулеші.

Старець взяв та й перемітує з руки в руку та все: простибі, простибі! А далі, як то добре припекло, та й ляп кулешою посеред хати та й:

— Нате вам її до дідькової матері.

РОЗГУЛЯВСЯ

Прийшов сусід до сусіда в гості, а цей примушує його обідати. Бажаючи показати своєму сусідові, що нічого для нього не пожалкує, хазяїн обертається до жінки та й каже:

- Коли святкувати, так святкувати, бий, жінко, і друге яйце в борщ.

ПРО ТАТАР І МУЖИКІВ

Колись то в давнину розруйнували татари якесь село. Розбрівся люд усюди. Ішло три чоловіки з того села шляхом, аж зирк — попереду знялась курява. Коли це згодом витикається три вершники, либонь, татари. Злякались мужики і давай ховатись. Один став під містком за стовп, другий зліз на дуба, а третій заліг у траві, бо нікуди було більш дітись. То ішов великий шлях, і біля містка був колодязь. Дійшли татари до містка та й стали пити воду з колодязя. От той, що під містком сховався, чи не втерпів, чи забувся та й каже:

— Здоров пий!

А татарин зараз його і вхопив. А Панько собі з дуба як здуру:

— Навіщо ж ти, дурний, обізвався?

Татари кинулись до дуба, та ніяк зняти Панька з дуба, бо високо, давай вони пужати на нього арканом, та ніяк не захоплять. А той, що заліг у траві, підвівсь та й дивиться, як вони заарканюють Панька, та й командує:

— Правіш, лівіш!

Вони і його взяли.

ДУРНІ

Був чоловік. Мав сина і дочку, а дочка була дурна. От раз послала її мати по воду до криниці. Назустріч їхав козак.

— Добрий день тобі, серце, — каже.

Та сіла та й задумалася: якщо козак сказав «серце», то, певне, що буде сватати. А тут нема нічого готового...

Дивиться мама, що нема дочки. Пішла за нею. А дочка як їй розказала, то і мати сіла, задумалася.

Батько дивиться, що в печі горить, а їх обох нема, пішов до криниці за ними. Прийшов і застав, що вони сидять. Розказали вони йому, і той задумався. Нарешті приходить син. Ті і йому розказали. А той і каже:

— Ото дурні. Та він так сказав, а сам поїхав собі.

— Ну, — каже, — як я найду дурніших від вас, то вернуся додому, а як не знайду, то не вернуся.

Пішов син у світ і побачив у одному селі, що чоловік тягне корову на церкву. Той і питає його:

— Що ти, чоловіче, робиш?

— Та що ж. Батько мій вмер та казав корову дати на церкву. Та я і хочу тепер витягнути.

— А бодай тебе... Та ти візьми продай корову, а гроші в церкву віддай.

— Добре. Дай тобі, боже, здоров'я, що порадив, сиди ж з нами та будеш нас радити.

— О, ні! Я маю далі йти.

Пішов. Здибав чоловіка, що запріг жінку у віз і так її б є, щоб витягла віз, зроблений у хаті.

— Що ти робиш, чоловіче?

— Та от зробив віз та не можу його витягнути з хати.

— Чекай, я тобі пораджу!

Взяв, розібрав віз, витяг і надворі склав.

— От, маєш!

Ті просять його лишитись у них та научити, що робити. Він каже:

— Не можу, піду далі!

Іде, іде, надибує жінку, що винесла квочку надвір і так її б'є за те, що курчатам не дає цицьки.

— Що ти робиш?

— Та ось бачиш, курка не хоче дати цицьки курчатам, От я її і б'ю.

— Яка ж ти дурна! Візьми пшона, дай їм, та вони самі будуть їсти.

Бачить він, що дурних всюди багато на світі, вернувся додому і господарював собі щасливо.

РОЗУМНІ ЛЮДИ

Жили-були дід та баба. Був у них син Грицько, що все водив на ніч коні пасти. От він раз увечері кудись пішов, а старі подумали, що він пішов збиратися та вести коні на пашу,

У сіни ввійшов злодій.

— То ти, Грицьку? — питають старі з хати.

— Та вже ж не хто! — відповідає злодій.

— Кожух бери!

— Та вже ж не що!

— Бери й сіряк!

— Та вже ж не як!

— Бери й цепину!

— Та вже ж не покину!

Набрав усього злодій, нічого не покинув та й пішов своєю дорогою. Вийшли старі в сіни, а там нема нікого й нічого.

ІВАН І ГРИЦЬ

Була одна баба і мала два сини: Гриця та Івана, та й померли обидва, їй жаль було, все плаче. А трапився жебрак та й прийшов до неї в хату. А вона й питає:

— Звідки ви, чоловіче?

— З того світу!

— Звідки, звідки?

— З тамтого світу!

— Ага, з тамтого! Чи ви знаєте моїх хлопців там, Гриця й Івана?

— Знаю.

— Як з ними там поводяться?

— О, Гриць, Гриць, ще байка, а що Іван грав з богом в карти, то так програвся, що вже й штанів немає. Голий зостався цілком.

— Ой, любонько мій, то вас сам бог приніс! Нате вам полотна та й нате шматок солонини та й тут мала сто карбованців на бички — нате, якось я собі ради дам, та їм там дайте. Хай собі одяг пошиють, та й який час перебудуть. А, може, то бог ще принесе деколи чоловіка такого, та я з ним іще дещо перешлю. Там їм передайте усе це, прошу вас.

— Добре, добре!

Спровадила його, а він пішов, сміючись, бо мав що їсти і вбратися, і гроші мав.

ДУРНИЙ ІВАН ТА ХВЕСЬКА

Жили собі в одній слободі брат і сестра. Брат був дурник, звали його Іваном, сестру звали Хвеською.

Одного разу зібралась вона в поле і послала його до родичів попросити чого-небудь. Він прийшов та й каже:

- Здорові були! Прислала Хвеська, щоб чого дали!

Ті й задумались: чого б йому дать, а далі взяли та й дали кусок м'яса. Пішов Іван додому. Дорогою зустрівся йому собака. Він і каже:

— Це на тобі, а це мені.

І кинув йому м'ясо, а сам подавсь додому. Сестра і пита його:

— Чого ж тобі дали?

— Та дали щось червоне.

— Чи не м'ясо, бува?

— Еге!

— Де ж ти дів?

— Та собака зустрівся та й каже: се тобі, а се мені. А я взяв та й кинув його.

— О, дураче, дураче. Ти б узяв та й приніс, та покришив, а я б прийшла та й зварила!

— А хіба я знав?

На другий день вона знову пішла в поле, а його послала до своїх попросити, щоб чого дали. Він приходить і каже:

— Здорові були! Прислала Хвеська, щоб чого дали!

Вони дали йому свиту. Приніс дурень додому, порвав її на шматочки, сів на вулиці та й дожидає сестру. Тільки що вона виткнулась, а він і гукає їй:

— Хвесько, Хвесько, іди скоріше! Я приніс м'яса і покришив.

Дивиться Хвеська — аж шматочки сукна. Вона й каже:

— А, дурний, дурний. Хіба то м'ясо? То ж свита. Ти б приніс та повісив її на жердочці!

— Хіба ж я знав!

Другого дня вранці вона знов пішла в поле, а його послала до своїх чого-небудь попросити. Він прийшов та й каже:

— Здорові були! Прислала Хвеська, щоб чого-небудь дали!

От вони дали йому корову. Привів він її додому і давай вішати на жердку. Корова брикнула, зірвала жердку і втекла. Прийшла сестра і

питає:

— Чого ж тобі дали?

— Та дали щось таке рогате та хвостате!

— Чи не корову, бува?

— Та еге ж!

— Де ж ти її дів?

— Та я став вішати її на жердку, а вона брикається, порвала мотузку та й утекла.

— О дураче, дураче, ти б привів її та поставив у хлів та дав пашні, а я б прийшла та й подоїла.

— Ну, хіба я знав?

Уранці знов послала його до своїх просити чого-небудь. Він прийшов та й говорить:

— Здорові були! Прислала Хвеська, щоб чого-небудь дали!

Ті думали, думали, чого б дати, та й послали дівку поробити їм дещо в господарстві. От Іван привів її додому, запер у хлів, підложив їй сінця та й велить їсти, бо Хвеська прийде подоїть.

От приходить Хвеська, а він і репетує:

- Хвесько, Хвесько, іди доїти корову!

Та вхопила дійницю та бігом у хлів, зирк — аж там стоїть дівка. Вона привела її до хати, нагодувала, напоїла й відпустила додому. От прийшла неділя, і Хвеська збирається до своїх. Бере з собою і брата і каже йому:

— Гляди ж, як сядемо за стіл їсти, то ти потроху їж, а то скажуть: «прожора».

Прийшли... Посідали за стіл. Дурень усе трохи їсть: його припрошують, а він не хоче. Вернулись додому. Він і каже сестрі:

— Хвесько, я їсти хочу!

— Та хіба там не наївся?

— Та ти ж казала, їж потроху, а я все і їв потрошечку.

— Ну, візьми ж там у печі вареники.

Але дурень не попав вареники та намацав кішку з кошенятами та й поїв їх. Вранці Хвеська дивиться: цілісінькі вареники, а кішки з кошенятами нема!

РОЗУМНИЙ І ДОЛОТОМ РИБУ ЛОВИТЬ

Приходить бурсак на берег річки, бачить — дядько на гачок рибу ловить і вже має ціле відро окунів. А в бурсака в руках тільки дрючок і долото. Він прив'язав долото до дрючка, став поруч дядька і ловить також рибу. Відвернувся кудись дядько, а він рибу забрав і пішов додому. По дорозі його питають:

— Рибу ловили?

— Егеж.

— І піймали?

— Аякже!

— А чим ловили?

— Долотом!

— Що то, як розумне, — і долотом рибу ловить.

ДУРНЯ ВСЮДИ Б'ЮТЬ

Було собі три брати: два розумних, а третій дурень. От поїхали вони в поле орати, та забули ковганку взяти. Посилають вони дурня по ковганку. А щоб він не забувся, як її звать, наказали, щоб він, ідучи дорогою, усе б казав: «ковганка, ковганка, ковганка».

Іде дурень дорогою і все товче одне: «ковганка, ковганка, ковганка». Коли він спіткнувся, упав і забув, як то зветься, за чим його послали. Думав, думав та й надумався. Іде та все:

— Поганка, поганка, поганка.

Доходить до церкви, аж із церкви ідуть молоді; а він все:

— Поганка, поганка, поганка.

Тут його в шию, в шию.

— Ти б краще, сякий-такий, став та й сказав: «Дай, боже, щоб і на той рік дочекати гулять таке весілля».

Він добре запам'ятав це. Іде, аж мертвого несуть до ями. Дурень став та й каже:

— Дай, боже, вам і на той рік гулять це весілля!

Тут знов натовкли його, бідного, в шию.

— Ти б краще, сякий-такий, став, перехрестився, та й сказав: «Царство небесне, вічний покой».

Дурень запам'ятав це. Іде він та йде, коли чоловік з двора здохлу кобилу тягне. Дурень став, перехрестився:

— Царство небесне, вічний покой...

Тут чоловік давай його бити:

— Ти б краще, сякий-такий, взяв би за хвіст і допоміг би мені витягти з двору.

Дурень запам'ятав це. Іде та й іде, коли чоловік кабана смалить. Дурень кабана за хвіст та й давай його тягати. Чоловік за це давай його бити в шию.

— Ти б краще сказав: «Дай, боже, щоб ти цим добром нагодував жінку й діточок».

Дурень запам'ятав це. Іде та й іде. Коли бачить чоловік до вітру ходить. Дурень підійшов близенько та й каже:

— Дай, боже, щоб ти цим добром нагодував і жіночку свою і діточок своїх.

Чоловік той скоріше штани на себе, давай бити дурня:

— Ти б краще сказав: «А киш!»

Іде дурень та й іде, коли бачить стрільці стріляють качок. Дурень як крикне:

— А киш!

Усі качки як не були на воді. Стрільці давай бити дурня.

— Ти б краще і собі палицю взяв, то, може, і ти чи не вбив би якої качки.

Дурень узяв палицю і пішов собі. Іде та й іде. Дивиться, коли одна баба другій у голові шукає. Дурень тоді давай лупити палицею бабу. А баби його в шию.

— Ти б краще і собі наставив голову, то, може, ми б і тобі пошукали.

Іде дурень, аж бачить собаки гризуться. Він і собі підставив голову. Тут собаки його по шматочку і рознесли всього.

ЖИВИЙ МРЕЦЬ

У одної жінки був чоловік, такий собі вахлакуватий та неповоротний, та ще й не мав усіх дома. Хоч він був і роботяга, але все ж жінці нудно, що він небалакучий і непоказний собі і не такий красень, як інші людські мужики або ось як її кум, хай здоров буває.

А той кум таки добре запав їй на душу, вхибнув таки жменьку куминої ласки. Не раз, не два балакали, було, куми, як би здихатись Максима — так звався кумин мужик. Жінка хитра на вигадки, от і прирозуміла Максимиха таке зробити: давай вона щодня провадити мужикові своєму, що він хворий, усе нездужає, хоч він зовсім не чув ніякого лиха.

Чи приїде чоловік з поля або я лісу — жінка зараз до нього назустріч:

— Що ти, чоловіче, такий нездужащий, зовсім змарнів?

А тут, як навмисне, де не візьмись, і кум, і той йому тієї ж:

— Що ти такий блідий, куме? Зовсім ледве ноги волочиш!

Чоловік і справді пойняв віри, що він хворий. Одного разу якось Максим повернувся з поля, дуже втомився, не здишеться. Жінка зараз до нього:

— Ляж, чоловіче, на лаву: ти зовсім вмираєш. І-і-і ти, боже мій!

Чоловік послухавсь, ліг, згорнув руки, мов перед кінчанням, а жінка як удариться об поли, як заголосить:

— Що мені робити на світі? Ти вмер, чоловіче! Побіжу до кума, спитаю, чи справді ти вмер?

Прийшов кум, глянув на Максима та й пита:

— Чи давно він вмер?

А жінка й каже:

— Та він, як приїхав вчора з поля, ледве коня розпріг та ввійшов у хату та й вмер. — Та як заголосить:

— На кого ти мене, Максиме, покидаєш?

А кум і собі додає:

— Добрий був чоловік Максим, та вмер!

А Максим усе чує та й думає, що він справді вмер. «Бо якби не вмер, — міркує собі Максим,— то чого б жінка голосила? Або і кум каже, що я вмер». Лежить собі, не ворухнеться. От жінка і каже кумові:

— Зроби, будь ласка, домовину, а я побіжу до попа, щоб прийшов

завтра поховати!

Кум швидше за сокиру, зробив домовину, а жінка накрила його полотном, ніби мреця. А як уздріла, що йде піп, давай вбиватись за Максимом, підняла галас. Прийшов піп і пита:

— Чи давно він вмер?

— Та ще позавчора, як тільки приїхав з поля.

Відправив він похорон, закрили Максима кришкою в домовині, а він усе мовчить. Так його і потирили на гробовище.

А до гробовища, бач, було дві стежки: одна — у об'їзд, довкола, дальша, друга — навпростець, ближча.

Понесли Максима у домовині...

Донесли вже його до того місця, де дорога розходиться на дві, і гомонять собі люди, куди б його нести: чи у об'їзд, довкола, чи навпростець, через балку.

Поставили домовину й рахубляться такеньки, і вирішили нести навпростець, підняли домовину й несуть.

От тут уже Максим не втерпів, бо бачить, що люди зовсім не знали цього шляху, та як гукне з домовини:

— Не несіть навпростець, бо я позавчора втопив у болоті шкапу, насилу витяг.

Люди полякались, кинули домовину на землю і відскочили геть. Кришка з домовини впала, Максим випав і лежить мовчки. Опам'ятався спершу піп, наблизився до Максима та й пита:

— Чого ти, Максиме, лежиш?

— Та я ж умер!

— Хто тобі сказав, що ти вмер?

— Та жінка сказала, ще й кум сказав, що я вмер.

— Уставай же, Максиме, тепер ти ожив! — говорить піп.

— Та чи справді я ожив?

— Та ожив же, я тобі кажу.

Підвівся Максим і пішов додому не на радість ні кумові, ні жінці.

ТАК ТО ТАК, ТА З ХАТИ ЯК?

Дядько наніс до хати лози і плете ясла для волів. Виплів, аж тут і кум до хати.

— Ну що, чи так я виплів ясла? — питає дядько кума.

— Так то так, та з хати як? — каже кум. — Вони у двері не пролізуть, доведеться розплітать та надворі заново робити.

КРУГЛЕНЬКЕ СЛОВЕЧКО

Задумав один парубок женитися. От думає він: «Кого б тут у старости взяти? Піду я до свого рідного дядька, візьму я його в старости». Так і зробив. Прийшов до дядька і каже:

— Дядюню, дядюню, допоможіть моєму горю, ходімте, я вас пошлю у старости.

Дядько питає:

— До кого, племіннику, думаєш мене посилати?

— Я думаю, дядюню, хоч би і до Гордія Івановича, у нього дівка брава: очі чорні, сама моторна — треба б до неї посилати.

Дядько йому і каже:

- Я би пособив твоєму горю, якби ти був трошки розторопніший, а то підеш з тобою на люди та тільки сорому через тебе наберешся і з тим і вернемось.

Племінник каже:

— Як то ви так, дядьку, кажете, що я нерозторопний, хіба я уже дурний чи що?

— Та не те, щоб ти дурний, а тільки що у тебе мова якось то не дуже гарна — що скажеш, то все не до діла.

— Як то так?

— Та так! Оце як підемо, увійдемо до хати, то ти подумай, що там треба з людьми говорити!

— Як то що говорити?

— Як ти увійдеш до хати, поздоровкався б з людьми гарненько, подумав би, якого словечка там сказати гарненького, кругленького.

— Ну, спасибі, дядьку, за добру науку! Так я уже і буду казати.

Пішли вони до Гордія Івановича. Той попросив їх у хату, посадив за стіл. Почали вони про своє діло говорити, а молодий сидить за столом і думає: «Як би тут не забути дядькове наставлення? Якого б тут словечка сказати гарненького і кругленького?»

Та й надумав. Як крикне на все горло:

— Обруч, обруч, обруч!

Гордій Іванович і вилупив на нього очі та й питає:

— Де це ти бачив обруча?

А наш молодий і каже:

— Еге, що ж, що нема обруча! Мене дядько так учив, щоб я сказав

словечко кругленьке, гарненьке, гарненьке; ну, я і сказав кругленьке: якого тобі ще круглішого треба, як обруч?

ТРИ БРАТИ

В одного чоловіка було три сини: два розумних, а третій дурний. Ото дурний і каже батькові:

— Тату, дозвольте мені повести нашого бичка на ярмарок та продати!

— Де тобі, сину, — каже батько, — на ярмарок водить. Ти і грошей не зумієш порахувати, як тобі дадуть.

— Зумію, тату, — каже дурень.

От батько йому дозволив. Дурень начепив налигач бичкові на роги і повів продавати. Веде та й веде, коли дивиться — стоїть ліс. От дурень і каже:

— Ото як багато людей на ярмарок з'їхалось. Коли б за бичка взяти хоч 25 карбованців.

Привів дурень бичка в ліс, прив'язав до пенька і каже йому:

— Ну, давай гроші! Давай 25 карбованців!

Пень мовчить. От дурень і каже:

— Ну, коли тепер у тебе грошей нема, то прийду до тебе за тиждень...

Мовчить пень... От дурень покинув бичка у лісі і пішов додому.

Через тиждень приходить до пенька і каже:

— Давай за бичка гроші!

Мовчить пень... Дурень взяв кілок і давай його гатити. Як ударить, то гроші і забряжчать, ті, що були закопані в казанку коло пенька. От дурень побачив гроші, відрахував собі 25 карбованців і пішов додому і розказав старшим братам.

От старший брат пішов з дурнем у ліс до того пенька і каже дурневі:

— Ти ж, дурню, іди на дорогу і дивись, як хто буде їхати, то ти свисни, а я піду до того пенька та заберу гроші.

Вийшов дурень на дорогу, взяв кілок і стоїть, аж їде піп. От дурень підкрався ззаду, як свиснув його кілком по голові, так піп і покотився з брички. Побачив старший брат, що дурень убив попа, побіг скоріше до нього, взяли його удвох і затягли в кущі.

— Гляди ж, — каже, — дурню, не кажи нікому, що ти батюшку вбив, а то і тобі буде клопіт і мені.

— Добре, — каже, — нікому не скажу!

Прийшли додому, а дурень і проговорився. Стали питати, де піп, де піп, а він і каже:

— Хіба ви не знаєте, що я убив попа та з братом в кущі затягли?!

— А який же той піп?

— Який? З бородою такою як у цапа, та ще й рудою...

А брат почув, що дурень сказав, та одрізав у цапа голову, побіг у ліс і прив'язав попові. Сказали дурневі, щоб він повів туди, де піп лежить. Він повів і каже:

- Ось, дивіться, лежить з цапиною бородою і ріжками.

Ті думали, що він чорта убив, та ще й подякували йому. Так йому і не було нічого.

ШАФРАН

Задумала жінка паски пекти та послала чоловіка на базар до міста та й сказала:

— Їдь та й купиш мені шафрану.

Він їде та:

— Гей, шафран, цабе, шафран. — Та все: — Гей, шафран, цабе, шафран.

Доїхав до міста:

— Тпррр, шпегенар! (Шпегенар — скипидар)

Та й купив шпегенару. Привіз додому. Жінка питає:

— Купив шафрану?

— Хіба ти мені казала шафрану? Я купив шпегенару. Якби не сказав «тпру», то купив би шафрану, а то перебило!

БАБСЬКІ МРІЇ

Вийшла баба на базар, винесла глек молока і поставила, сама сіла біля нього і розмірковує:

— Коли б мені це молоко продати, та купить курча... Курча виросте, нанесе яєчок та вилупить курчат, а ті курчата поростуть та будуть великими курми, ще більше нанесуть яєць, то я всіх посаджаю, щоб і вони налупили багато курчат, тоді я їх вигодую і продам, куплю свинку, свинка наведе поросят, поросята поростуть великими та ще і ті понаводять. Тоді я продам, куплю собі корову, корова приведе теля, те теля виросте та ще приведе, а корова знов же приведе. Розведу я багато скотини, скотину продам, почну купляти коней, куплю собі бричку; потім прислуг собі понаймаю, буду баринею, діло!

Прислуга заходить у кімнати, питає мене: «Бариня, що робити?» А я й кажу: «Що ви, такі-сякі, не знаєте, що робити? Геть від мене!..» Як замахнула ногою та по глечикові. Глечик перевернувся з молоком. «Пропало все», каже баба.

БІДА З ВІЙНОЮ

Казала одна жінка:

— І, господи, що тільки та війна й не робе, каліче людей та й годі. Руку або ногу одірве, ну, це ще можна жить, а не дай боже коли вже голову одірве — вічна ж тобі каліка. Та ні попоїсти, та ні забалакати, хоч живим у яму лягай!

АБИ НЕ ПЛАКАЛИ!

Поніс один дядько до кравця матерію, щоб йому пошив піджак, а кравець був не дуже добрий і пошив так, що той як надів, то стали сміятися усі з нього. От він і говорить кравцю:

— Нащо ти мені так пошив, що тепер усі з піджака сміються?

А кравець йому й каже:

— То нічого, що сміються, а якби плакали, ото б було погано!

НОВИНИ СЛУХАВ

Питалася якось жінка чоловіка:

— Де це ти був так довго?

А чоловік і каже:

— Та на базарі був. Новини слухав.

Жінка знову питає:

— А що ж ти чув цікавого?

— Та хіба за народом доступишся?! Далеко стояв, так нічого й не чув.

ЗРОБИВ НА ЗЛО

Пішов циган красти садовину. Переліз через тин та й хильцем-хильцем підібрався під грушу, потряс її зо тричі та й почав у мішок збирати. Збирає, збирає, а садівник підгледів (бо місячно було) — тишком-нишком зайшов ззаду та за ковнір — хвать:

— А, песий сину! Навчу я тебе, як у чужий сад лазити: полізуть тобі боком тоті грушки! — Та й потяг. — Ходи за мною, дам я тобі науку! (Хотів, бач, його завести до хати, викликати хлопців, та добре випарити, щоб пам ятав з місяць, як то грушки красти).

Циган бачить, що біда, взявся на хитрощі та проситься:

— Пане господарю, будьте ласкаві, що хочете зі мною робіть: і рубайте, і січіть, і хоч живцем шкіру здеріть, лишень мене через тин не кидайте.

— Добре, добре, — приговорював зразу господар, — я уже знаю, що з тобою робити.

А циган таки своє:

— Пане господарю, що хочете зі мною робіть: і рубайте, і січіть, і хоч живцем шкіру здеріть, лишень мене через тин не кидайте.

Думає господар: «Хто знає, що циганові буде, коли він так проситься, а ну ж я його через пліт перекину». Та й підвів циганище до плота, а він все ще гірше проситься. Взяв під коліно та й пекець через тин і дивиться крізь пліт, що з ним станеться. А циган скочив на ноги, як кіт, та ще й уклонився:

— Дай тобі, боже, здоров'я, чоловіче! Тепер хапай вітер в полі!

ЦИГАН У КОРЧМІ

Зайшов циган у корчму, а там п'ють чоловіки горілку.

— Цигане, випий з нами горілки!

— Не хочу! — каже циган, а гам аж слина котиться, але тільки хитрить, щоб просили.

— Та випий!

— Не хочу!

— Беріть, хлопці, тримайте за руки і ноги, а я заллю горілку в рот.

Тримають чотири чоловіки, а один ллє горілку. Коли скінчили — циган просить:

— А тепер один тримай, а чотири нехай ллють.

ГОВОРІТЬ, ЛЮДИ!

Ото раз казав пан до всієї громади:

— А хто піде до мене обідати?

— Я! — каже один циган наперед усіх.

— А хто піде до мене і на вечерю?

— Та я ж! — знов кричить циган.

— А хто піде до мене косити? — питає пан.

— Ну, люди добрі, — каже циган, — говоріть ви вже, а то що ж, все я та я. Навіть стидно уже!

ПРАЦЬОВИТИЙ

Наймають цигана на роботу і питають, чи любить він працювати.

— Робити я люблю, але жать та щепить — найбільш від усього.

ВИКРУТИВСЯ

Зайшов циган до господаря і просить:

— Дай, братіку, поїсти.

Господиня тільки що приготувала квашу. Господар посадив цигана за стіл, поставив квашу і каже:

— Їж, та гляди: похвалиш — битиму, погудиш — теж битиму, нічого не скажеш — також битиму.

Виїв циган миску.

— Ну, як? — питає господар.

— Не розібрав, батечку. Дайте ще.

Насипали ще миску. Виїв циган.

— Ну, як? Добра? — питає знову господар.

— Така, як і в першій мисці, — відповів циган.

Так і викрутився.

ПОЖАЛІЛА

Вела одна стара жінка до міста корову на продаж і вела її попід ліс. А два злодії бачили, що то корова хороша, і думають, як би ту корову вкрасти.

Нарешті тихцем підбігли, і один відчепив корову і повів, а другий взявся за налигач і поволі пішов за жінкою.

В короткім часі баба оглядається і побачила якогось чоловіка, а не корову. Зачудована питає його, що це значить. А він каже:

— Я був, мамусечко, так тяжко согрішив і за той гріх бог перетворив мене в корову, і я мусив покутувати чотири роки. Тепер я вже своє відбув, то прошу мене пустити.

— Іди, — каже жінка, — та більше не гріши.

Виходить вона згодом на ярмарок, дивиться, а та ж корова стоїть біля воза. Вона приступила і каже з великим жалем до корови:

— Я ж вас просила не грішити, а ви знов так тяжко согрішили!

ЗЛОДІЙ ТА САЛО

Злодій заліз уночі до чоловіка Сави красти сало, увірвався з салом з бантини та й гепнувся серед сіней. Сава почув та й питається:

— А хто там?

А злодій не дурний був та:

— Саво, — каже, — Саво, прислав тобі чорт сало!

А Сава:

— Геть з ним! Я з чортами не братаюсь, то й сала їхнього не хочу!

— Ну, — каже, — коли не хочеш, так двері відчини та допоможи винести сало.

Так той, сердега, ще й піддав сало на плечі!

ЯК ГРОШІ НА ГРОШІ ЛІЗЛИ

Мав чоловік бичата. Вигнав на торг і продав. Але чув десь, що гроші лізуть на гроші, і радиться з жінкою:

— В нашого сусіда є гроші, як би так, щоб вони вилізли на наші?!

— Іди та пробуй!

Він взяв, прив'язав на галузку гроші, не дуже добре. А була діра до комори у сусіда, через яку лазили коти. Він упхнув туди, а гроші відірвалися та і впали.

Рано прийшов до сусіда й плаче:

— Чого ти?

— Та продав бичата, та гроші у вашій коморі.

— А вони чого там?

— Та мовили, що гроші на гроші лізуть, а я мовив, що вилізуть на мої ваші та впхнув через віконце до вас, вони відірвалися і впали на ваші.

— Бачиш, що твої на мої вилізли, а мої на твої не хотіли?!

СВІЖА КОПІЙКА

— Чи був на базарі?
— Був.
— Що ж ти купив?
— Козу.
— Що дав?
— Сім кіп.
— Де ж вона?
— Та продав.
— А за скільки?
— За п'ять кіп.
— Нащо ж так багато втратився?
— Нічого, що багато, аби свіжа копійка.

ТЕПЕР МЕНІ НЕ ДО СОЛІ

Послав батько сина за сіллю, дав йому грошей. Купив син солі, скільки було сказано йому, ще й шага виторгував з тих грошей, всипав сіль у заполу та й іде додому.

На дорозі був шинок, а в тому шинку грає музика, люди танцюють, аж діл гуде. Надійшов туди наш парубок, і дуже йому заманулось потанцювати, а в кишені шаг му лить.

— Музико, грай мені одному! — гукнув парубок, віддав того шага і почав танцювати, аж хата мала, а він закида ноги і вприсідку і через ногу, усяк було. Затанцювавсь парубок, а сіль все потроху сиплеться з заполи. Що майне він ногою, то сіль так і поросне по хаті. А люди стоять навколо та й приказують йому саме під ногу, моз навмисне виграють:

— Ой, парубче, сіль сиплеться, ой, парубче, сіль сиплеться!

А парубок зайшовсь так, що й себе не тямить, та все їм:

— Тепер мені не до солі, коли грають на басолі! Тепер мені не до солі, коли грають на басолі!

Ходив, ходив парубок, поки аж не витанцював свого шага. Стала музика, і він став. Глянув — аж сіль уся на долівці, ще сам він і порозтирав її ногами. Скривився парубок та в сльози:

— А бодай його лиха година знала! Що ж тепер тато скажуть?

НЕ ВПУСТИ РАКА З РОТА

Летіла ворона понад морем, дивиться — лізе рак. Вона хап його та й понесла через лиман у ліс, щоб, сівши де-небудь на гіллі, гарненько поснідати. Бачить рак, що приходиться пропасти, та й каже вороні:

- Ей, вороно, вороно, знав я твого батька і твою матір: славні люди були!

— Угу! — каже ворона, не роззявляючи рота.

— І братів, і сестер твоїх знав, - каже рак, — що за добрі люди!

— Угу! - гугнить ворона, а рака кріпенько держить.

— Та вже хоч вони і гарні люди, — каже рак, — а тобі не рівня. Мені здається, що й на світі нема розумнішої над тебе!

- Еге! — крикнула ворона на весь рот і впустила рака в море.

От тим то, як кого одурять хвалою або улесливою річчю, то люди й кажуть:

— Упустив рака з рота.

А як кого остерігають, то кажуть:

— Гляди, не впусти рака з рота!

ЧОМУ БАГАТО ВОДИ В МОРІ

Погнав чоловік до моря напувати волів. Не п'ють води, а він усе привертає їх до неї, а далі й каже:

— Що за біс, чом вони не п'ють? Здається, вже й пора б. Хіба лиш сам нап'юся.

Ухопив раз — солона, хлиснув удруге — мов і солона і гірка.

— Е, — каже чоловік, — тим же її і багато, що її ніякий біс не п'є!

Зайняв волів від моря і погнав у друге місце напувать!

НЕ ПРОБУВАВ

Питають козака, що тільки прибув на Запоріжжя:

— Письменний? Читати умієш?

— Не знаю, можливо умію, але я ніколи не пробував.

ЯК СПИНЯТИ ПОЇЗД

У вагоні на верхній лавці спав один чоловік. На одній станції машиніст дуже раптом спинив поїзд, і чоловік в одну мить упав на підлогу, а потім устав, позіхнув, почухав потилицю і каже:

— Оце гепнув, аж поїзд став!

ТЯГАР

Раз їхав чоловік дорогою, а жінка йшла до міста і несла на плечах важкий тлумак.

— Сідайте, кумо, — каже чоловік, — я вас підвезу трохи, бо й я до міста!

Жінка сіла та й тримає тлумак на плечах.

— Ви чом, кумо, не поставите тлумака на віз? Та ж вам тяжко його тримати?

— Е, дай вам боже здоров'я, що мене везете, нащо ще такий тягар класти на віз?!

ТАЄМНИЦЯ

Їде дядько, назустріч йому кум.
— Що везеш, куме?
Кум устав з воза, підійшов і на вухо:
— Овес.
— А чому ж так по секрету говориш?
— Щоб кобила не чула.

ДОСАДИВ

Їхав раз дядько поганою конякою, а вона й пристала, так він сам запрігся, а коня прив язав до воза, та й каже:

— Собача коняко, не схотіла їхать, так іди пішки.

НАПУВАННЯ

— Напував ти коня?

— Напував.

— А чом же в нього морда суха?

— А води не дістав.

СМІЛИВИЙ

Кусалися вночі пси надворі, а чоловік лежить у хаті на постелі та й каже:

— Гузя, гузя!

— Йой, — каже жінка, — який ти, чоловіче, відважний!

— Е, — каже чоловік, — я б ще й до вікна підійшов!

ВІДВАЖНИЙ СИН

Били одного разу в корчмі чоловіка. Прийшов він додому та й скаржиться перед своїм сином, парубком.

— Ходіть, татуню, — каже син, — я їм покажу, як мого тата бити!

Прийшли вони до корчми, вийшли на середину, син сміливо оглянувся навколо та й крикнув:

— Хто мого тата бив?

— Я! — озвався один парубок та й виступив з-поміж людей.

— Ану, спробуй ще раз! — каже син, стиснувши в руці величезний бук.

А парубок — лусь в лице старого.

— А ну ще раз! — гукнув син і прискочив до парубка. А той вдруге — лусь старого.

— Е, — каже син, чухаючись в голову, — ходім, татуню, бо тут ще й мене будуть бити.

Вийшли з корчми, а батько зараз і каже:

— Дякувати тобі, сину, що хоч ти оступився за мене, а то б ще дісталось...

СТО ВОВКІВ

Розказував один парубок:

— Як ішов я вчора лісом, то ж то страховини мені було! Ледве втік!

Питаються його:

— А що ж там таке?

— Та, мабуть, аж сто вовків як поженеться за мною!

— Овва!

— Чого овва? Хоч не сто, а півсотні було!

— Та їх і в лісі стільки нема!

— От же й не вірить! Я ж кажу, що, мабуть, штук з десяток гналося...

— Та ну бо, не бреши!

— Та хіба б я брехав! Я ж кажу: як наполіг за мною вовк...

— Та де ж ти його бачив?

— Ну, їй-богу ж, за кущем щось: шелесть... шелесть... Таке сіре та мале, а хвіст, як шило.

СІМ ВОВКІВ

Іду я вночі понад став, аж там вовків повен став; я присів, а їх тільки сім; я вкляк, а їх уже п ять: я стою, стою — білий день, а то в воді — чорний пень!

ОКАЗІЯ

Виїхав мужик у степ і дуже рано, так, що й не розвиднялось ще. Дуже він боязкий був, а проте виїхав, і жінка аж зраділа було. Та незадовго відчиняються ворота, і у двір заїжджає її чоловік.

— Чого ти повернувся? — запитала жінка.

— Та от, нахаба якась, — каже чоловік, — зранку на мене щось свистить. Іду, а воно свистить та й свистить. Що я не робив — воно свистить. Запріг воли та й приїхав оце додому. Хтозна, що воно свистить та й свистить?

— А як ти дома був, так не свистіло? — спитала жінка.

— Свистіло, — відказав чоловік,

— А ну, почекай, — каже жінка. Підходить до нього, а це у нього в носі такі висвисти. — Тю! — каже вона, — та це ж у тебе в носі!

— Та невже? — дивується чоловік. — Отака оказія! А я й не туди! Коли був би знав, так із поля не вертався б.

ХВАЛЬКИ

Купив собі чоловік нові чоботи, жінці персні, а дочці сережки.

Настало свято, усі і повбирались у новеньке.

Коли це заходить якийсь гість.

Чоловік сів на покуті, човга ногами, виставивши нові чоботи, сам хату озирає, а тоді, ногою показуючи (щоб чоботи бачили):

— А чом це у вас, — каже, — хата не метена.

А жінка виставила наперед себе руки, розчепіривши пальці, щоб персні видно було, та й каже:

— Чи я ж не казала?

А дочка замотала головою так, що сережки зателіпались, та й собі:

— Оце лихо! Скільки ж її на день мести?

БІСОВА ТІСНОТА

Варив чумак у степу куліш. Але якось повернувсь незграбно, зачепивсь за казан і геть куліш вилив. А тоді й каже:

— Ну й бісова тіснота тут — ніде й повернутись.

ШВАЧКА

— Шиєш, дівонько?

— Шию!

— А пороти скоро будеш?

— Та ось тільки ниточку дошию!

ПОРЮТЬ ТА ПЛАЧУТЬ

— Що ваші дівчата роблять?

— Шиють та співають.

— А мати?

— Порють та плачуть.

У ШЕВЦЯ

— Поший чоботи мені, та добре поший, що називається на совість.

— А хіба совість ходить у чоботях?

РЕМІСНИК

Зійшовся раз на торзі такий, що робив мітли, з таким, що робив коцюби. Мітляр не бачив ще коцюби; прийшов до коцюбника, взяв одну в руки і став оглядати, дивуючись, як коцюбник міг втяти таку штуку. А коцюбникові було тото по нутру, та й хотів ще й сам похвалитися.

— Е, що би ми, — каже,—ремісники, не видумали!

ДРУЖНЯ РОЗМОВА

— Е, куме, постарів уже ваш пес, ледве ноги волочить і хвіст опустив...

— Е ні, куме, коли б ще ви так гавкали, як він.

ПОТРЕБА

Іде чоловік. Коли хтось гукає:

- Дядьку! Дядьку! Стривайте, щось треба!

Той став, чекає, думає, чого тому треба. Коли це прибіг той з істиком:

— Орю в бісового сина, та ні об що й почухатись. Дозвольте хоч об віз!

ГЛУХИЙ ДОЩИК

— Дощику, дощику, — просять люди, — їди туди, де просять.

— Де косять? — Недочув дощик та й побіг на косовицю.

- Дощику, дощику, іди туди, де чорно.

- Де вчора? — недочув дощик та й побіг туди, де лив учора.

- Дощику, дощику, іди туди, де ждуть.

— Де жнуть? — знову недочув дощик і швидко побіг на жнива.

ПРИМХИ П'ЯНОГО ПРИМХИ П'ЯНОГО

Іде п'яний по вулиці, а назустріч йому городовий.
- Ваше благородіє, скажіть де я знаходжусь?
— На вулиці Благовіщенській!
- Я не питаю на якій вулиці, а в якому місті.

СКІЛЬКИ ВЕРСТ ДО НЕБА

Їдуть два чоловіки з ярмарку. І як п'ять верст проїхали, так і відпочивати треба, бо як п'ять верст, то й корчма стоїть. От їдуть і забалакалися:

— А що, — каже, — як би його злічити, скільки то верст до неба?

— А бог його святий знає, скільки! Думка така, що верст із п'ять буде!

— Тю на тебе, куме! Та як би туди п'ять верст було, то там би корчма стояла!

ПОХВАЛИВ

Купив сусід в сусіда кавалок поля і заплатив за нього дорого. А як вийшли на поле, то купець кривдувався, що поле таке вузьке, а таке дороге, що то коштує цілу сотку.

А той, що спродав, відповідає:

— Ви кажете, що вузьке й коротке, але погадайте собі, яке воно глибоке, що хоч скільки копали б, то кінця не найдете.

КВИТОК ПО ЗРОСТУ

Дама з наймичкою і малим сином просить залізничного касира:

— Дайте мені два з половиною квитки.

— А кому половинний квиток?

— Сину!

— Та він уже дорослий, уже в штанях.

— А, коли так продаєте, то дайте тільки півтора.

ВИГІДНО

До крамниці зайшла молода хороша пані з старенькою наймичкою Гапкою.

— Почім оця хороша матерія? — питає молодого крамаря.

— Поцілунок за аршин!

— То міряйте 25 аршин, а ти, Гапко, розплатися.

СОБАК БОЮСЬ

В поїзді старший кондуктор перевіряє квитки. Безквитковий пасажир (заєць) сховався під лавку.

— Ану хто там? — сіпає того за ногу старший кондуктор.

— Заєць, ваше благородіє!

— Вилазь!

— Не можу, собак боюся!

І ТАК ДОБРЕ

Сидить солдат за столом і їсть ложкою сметану без хліба. Бабусі шкода: багато виїсть, і вона припрошує:

— Солдатику, беріть хліба та з хлібом!

— Спасибі, бабусю, мені й так добре.

ПЛАКСИВА ДИТИНА

Раз їхали два семінаристи і заїхали на постоялий дзір. А двір, от якби в нашому місті, держав чоловік простий. Позносили ото вони з воза свої клунки і просять хазяйку, чи не можна дістати кавунів та динь.

— Чом не можна? Можна!

От вона й пішла по кавуни, а хлопчик років п'яти залишився дома і давай ото кричати, що мати не взяла його з собою, а хата сміжна з тією, де семінаристи.

Кричав ото він, кричав, поки зморивсь та й замовк. От один семінарист і каже:

— Ну, слава богу, перестало!

А хлопчик:

— Еге, перестало! Ось тільки спочину та й знову буду!

НАЙСТАРШИЙ ГАЛУШ

Пішла жінка до криниці по воду та й вичерпнула з водою жабу. Принесла додому, налляла води в горнець, приставила до огню, щоб варився. А жаби в горшку не бачила і кинула в воду галушки.

А як вода розігрілася і жабу припекло, то вона вилізла поверх галушок і стала на горшку; а хлопець приходить до пічки та й вздрів, та й каже:

— Мамо, мамо, — каже, — а найстарший галуш чогось очі витріщив!

СИНИ-УГАДЬКИ

У мене три сини та всі три угадьки, як скажуть: один, що буде дощ, другий, що сніг, третій, що сонечко; якраз котрийсь і вгадає!

НАКАЗ

Їде син до річки купатися, а мати й наказує:

— Гляди, сину, як утопишся, то й додому не приходь — буде тобі від батька.

ЯК ЗВАТИ

— Як тебе звати, мій хлопче?
— А так, як мого тата.
— А тата твого ж як?
— А так, як мене.
— Ну, то скажи, як тебе кличуть, коли час їсти?
— О, мене їсти кликати не треба, я першим приходжу.

ХИТРИЙ ХЛОПЕЦЬ

— Мамо, дайте мені горіхів.

— Добре, візьми собі повну жменю.

— Аж повну жменю? То ви, мамо, дайте самі, бо ваша жменя більша.

ДВІ ДУШІ

Хлопчик запитує батька:

— Тату, а в нас дві душі?

— Чому це ти так говориш?

— Бо дві душі. Як холодно — одна дме тепло на замерзлі пальці, а як гарячий чай — то студить холодна душа.

У ЗВІРИНЦІ

— Тату, чи слонячий батько тягає слонят за вуха?

— Ні!

— От шкода! Отакезні вуха пропадають даром.

ВІДДАЙТЕ

Малий хлопчик просить гостя:

— То мені мама дала булку з медом. Віддайте!

— Я ж не брав!

— Ви сіли на неї.

ПОЯСНИВ

Малий синок питає батька:

— Тату, а що то таке ідіот? Комаха чи звір?

— Така ж точнісінько людина, як і ми з тобою.

ПІДСЛУХАВ

— Мамо, чи люди їдять собак?

— Ні.

— А тато їсть.

— Та що ти вигадав? Коли це було?

— Вчора тато сам казав гостям: «Я на цій справі собаку з'їв».

БАЙКА

— Тату, що таке байка?

— А це коли тварини, ну прикладом осел і свиня, розмовляють так, як оце ми з тобою,

СПОСТЕРЕЖЛИВИЙ

— Учись, Петре, одягатися, а то підеш у солдати — там няньки не буде.

— Неправда! Усі солдати з няньками гуляють.

ПРИКЛАД

Учитель до учня: — Які ти знаєш четвероногі тварини?

Учень: — Кінь, корова, собака!

Учитель: — А ще?

Учень: — Свиня, вовк, цап!

Учитель: — А ще?

Учень: — Дві курки.

ЗНАННЯ ГРАМАТИКИ

Учитель гімназії запитує гімназистку:

— Як майбутній час від дієслова «люблю»?

— Вийду заміж.

ПО-ЛАТИНСЬКИ

Один хлоп мав сина та віддав його до латинської школи до міста. Вертає син на село, а батько питає:

— Ну, що там сину, чи вмієш по-латинськи? (А він якраз накладав фіру гною).

— Та чому ні! — каже син.

— А як називається по-латинськи гній?

— Гноятус! — каже син.

— А вила? — питає батько.

— Вилатус!

— А віз?

— Возатус!

— Ув! — каже старий, — добре тебе навчили! Відтеперка, — каже, — бери вилатус, а ними гноятус та кидай на возатус!

ЖАРТІВЛИВІ ДІАЛОГИ

* * *

— Сказати тобі казку про тільки?
— Скажи.
— Оце тобі і тільки.

* * *

— Сказать тобі казку про дідуся?
— Скажи.
— Оце вона і вся.

* * *

— Грицьку, диви, тобі киває?
— Хто?
— Та корова хвостом.

* * *

— Петре, он гуси летять!
— О-йо-йо! Та як багато.
— Та чи ти бачиш?
— А ти ж кажеш!

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Будемо на весіллі гуляти: дядько до мами сватається.

Ждала бабка внукового книша, та вилізла душа.

Іване, ти вже вмираєш — дозволь заміж вийти! — Хоч за чорта!

Мамко, хваліть нас — ви мене, а я вас!

Не плач, небого, що йдеш за нього, хай плаче він, що бере лихо в дім.

Оце тобі, бабуся, й наука, не йди заміж за онука!

Сякий-такий Пантелій, а все таки веселій.

У нашої Катерини і весілля і родини.

* * *

Аж на небі чути, як мухи кашляють.

Батько хай їде орати, його коні знають, а я піду гуляти, мене гості чекають.

В бороді гречка цвіте, а в голові на зяб не орано.

В роботі «ох», а їсть за трьох.

Вже не в одній чарці денце бачив.

Видно, що Гапка млинці пекла, бо ворота в тісті.

Він дуже розумний: решетом у воді зірки ловить.

Втопили кота миші в помийниці та тільки мертвого.

Голова, як казан, а розуму ні ложки.

Гречана каша хвалилась, ніби вона з коров'ячим маслом родилась.

Де ти був, як бог розум роздавав?

Дивіться на нього сьогодні, бо завтра не дотовпитесь.

Дурень з дурнем зустрічались, один одним дивувались.

Дурневі не страшно з ума зійти.

Дурний, хоч об дорогу вдар.

Журавель у небі, а ти йому вже ціну встановлюєш.

З бороною по воду поїхав, а з ціпом рибу ловить.

Ззаду і сяк і так, а спереду дурак.

Зійшов з ума та не з свого, а з чужого.

Знайте нас! Ми кислиці, з нас квас!

Зробиш — на собаку мале, а на кішку велике.

І жаба риба, бо в воді сидить.

Їздили та возились, та за дуба зачепились.

Їлося б смачно, та робити страшно.

Їсть за вола, а робить за комара.

Кажуть, що п'яниця, а справді — брехня, бо він не п'є, а просто ковтає.

Кричала ворона, як вгору летіла, а як додолу, — то й крила опустила.

Лінивого й ноги не носять.

Мітко стріляє — у божий світ, як у копійку.

Мудрий Іван, як коня вкрали, тоді він і стайню замкнув.

На гривеник покупки, а на карбованець крику.

На дурного вся надія, а він взяв та й порозумнішав.

На словах города бере, а на ділі жаби боїться!

Не скуби, поки не зловиш.

Носить голову тільки для шапки.

Носиться, як дурень з ступою.

Оженився дурний та взяв дурнувату, та й не знали, що робить, — запалили хату.

От вам Лука: рукавиці за пазухою, а він їх шука.

Отакі, матінко, лихі люди: як напали на мене семеро перекупок, то ледве я одгризлась.

Пішла по масло, та й у печі погасло.

Пішов Опанас по горілку для нас, зачепився за пень та й простояв цілий день.

Подивився дурний на дурного та й похитав головою.

Порожня бочка гучить, а повна мовчить.

Пришив кобилі хвіст, а у кобили і свій довгий.

Радий дурень, що знайшов дурнішого від себе.

Раз на віку трапилось черв'яку злізти на моркву та вже й каже: «Я вище од усіх!»

Рушив розумом, як дохле теля хвостом.

Стільки з його користі, як з чорта смальцю.

Та коли б же нашому теляті вовка піймати!

То снідаю, то обідаю — і погуляти ніколи.

У п'яного кулаки дрова рубають, а як прокинеться, то й сокири не візьме.

Хвали мене, ротику, бо я тя роздеру.

Хвалилася вівця, що в неї хвіст, як у жеребця, та ніхто тому не вірив.

Хвастала кобила, що з возом горшки побила.

Ходив рак сім літ по воду, та прийшов додому, та став через поріг

перелазить, розлив, та й каже: «Отак чорт скору роботу бере!»

Хотів минути пень, а наїхав на колоду.

Як до праці — ручки дрижать, а чарочку добре держать.

Як прийшли жнива, я чуть жива, як прийшла Покрова, я стала здорова.

Як скаже — то ні пришити, нї прилатати.

Як спить, то не їсть, а як їсть, то не дрімає.

А де ж той хліб, що вчора з'їли?

Будьте спокійні, як порося в мішку.

Ваша Катерина нашій Орині — двоюрідна Одарка.

Вже й дрова й вода, коли б сир і мука, то вареників би наварила.

Вискочив, як Пилип з конопель або як Кузьма з маку.

Він собачка добрий: як будете годувать, то не почуєте, як і гавкатиме.

Гість — невільник: де посадять, там і сиди; а хазяі'н, як чиряк: де схоче, там і сяде.

Городить таке — ні літо, ні зима.

Гості хліба не цурались, та й сала не стало.

Дайте, тіточко, води напитись, бо так їсти хочу, що аж переночувати не маю де.

Добре вмостився: під голову кулак, а ногами вкрився.

Здогадався цуцик, як хвіст одпав.

Забив, як ведмедя жолудь.

Змерз, як пес, змок, як вовк, скис, як лис.

Зорі рахуєш, а під носом не бачиш,

Його мати моїй матері двоюрідна Параска.

І Гнат не винуват, і Килина не винна, тільки хата винувата, що пустила на ніч Гната.

Каже баба до діда, стоячи з рогачем коло печі: «Не лізь, анахтемська душа, коли я на позиції».

Кашляй собі помалу, щоб на рік стало.

Куди тобі кисіль їсти, ти й квашою замазався!

Лихо вовкові — зачинили його між вівці.

Лісом ішов, а дров не бачив.

Ми з тобою родичі: мій батько і твій батько коло одної печі грілись.

Ми родичі: на однім сонці онучі сушили.

Ми родичі: на твоїй бабі очіпок горів, а мій дід руки погрів.

Ми собі свояки: його мама і моя мама в одній воді хустки прали.

Молоде та зелене, як у спасівку жаба.

На вербі — груші, на осиці — кислиці, брехали старі баби та гарні молодиці.

Надвоє баба ворожила: як не вмре, то буде жива.

Наївся, як кіт качалки.

Не в тім сила, що кобила сива, а в тім, що не везе.

Не дивно, що кобила здохла, а дивно, хто собакам про це сказав.

Недогода нашій бабці ні на печі, ні на лавці.

Не можна на небо вилізти та через голову штанів скинути.

Немає гірше, як індик: одного мало, а двох не з'їси.

Перший день гість — золото, на другий — мідь, а на третій — к чорту їдь.

Піймав куцого за хвіст.

Пішла горілка по животу, як брехня по селу.

Пішов по шерсть, а вернувся сам острижений.

Поживився в гостях, як пес макогоном.

Попав пальцем у небо — стромляй дальше!

Попав пальцем у ніс — колупай далі!

Поставили козла город стерегти.

Саме Савці свитка, от аби ще рукава.

Сів, як рак на мілкому.

Стогнав батько на печі, ми його — на лавку, він і замовк.

Стривай, кума, не з тої ноги танцювать пішла.

Сякі-такі вареники, а все ж кращі галушок.

Такий він мені рідня, як десята вода на киселі.

Там то глибоко — жабі по око.

Ухопив місяця зубами.

Хватив шилом патоки.

Хоч мороз і припікає, зате комарів немає.

Цокотала сорока пугачеві і про теє, і про сеє, і про Якова, і про всякого, а він їй у відповідь: «Пугу».

Щасливо йти, носом камінець знайти.

Що татуньо роблять? — А що ж? Пообідали та й хліб їдять.

Якове, свиня тобі дякує, а кабан лає, що помий немає.

НЕБИЛИЦІ

I

Давно, дуже давно це було. Ще як я був парубком, дід ще малим був, а батька ще й на світі не було, так ми з дідом хазяйнували. Було в нас дві пари волів — одна чужа, а друга не наша; одного рогатого скоту було чотири дійних індички і всякої іншої худоби було чимало; ниву свою мали, таки гарна була нива.

От почали ми хазяйнувати. Навесні, як уже поблагословилось на весну, якраз (як тепер пам'ятаю) на Спаса або на маленького Юрія, поїхали ми з дідом орати свою ниву, а наша нива та була далеко від хати, так що й палицею не докинеш.

Набрали ото харчів на кілька день, бо, звісно, дорога неблизька, а баба (нехай здорова буде на тім світі та легенько їй тикнеться) насушила нам борщу по-чумацьки, і поїхали, а за нами й Гривко побіг (то, бачите, у нас був собака куций — оженився ще за молодих літ та пішов у прийми, та там і хвоста збувся). Так ото, кажу, Гривко побіг собі, звичайно, попереду, бо він уже знав, куди ми ідемо; побіг до своєї ниви, впізнав її (який би то з нього був і хазяїн, коли б не впізнав своєї ниви), взяв і ліг на ній. Ми собі їдемо, дивимось — не видно ще ниви, і поїхали далі. Гривко, побачивши теє, піднявся і собі за нами йде. їдемо ми з дідом, дивимось по чужих нивах, де ж це наша нива.

— А що, — питаю, — чи не проминули ми, бува, своєї ниви?

— Може й проминули, — каже дід, — треба б повернутись назад.

Повернули назад, а Гривко й собі та й побіг знову попереду; добіг до своєї ниви і знову ліг на ній. їдемо ми, їдемо — нема нашої ниви, немов її хто вкрав, а Гривко лежить собі і ні гадки. Дивимось ото ми з дідом, роздивляємось по чужих нивах — тут десь повинна бути і наша, так нема ж. Коли ж я підходжу, такечки ненароком, до Гривка, дивлюсь, — а він, пакосна худоба, ліг поздовж ниви та й лежить, передніми ногами аж до самісінького шляху, а хвіст аж на другий обніжок поклав і чисто всю ниву закрив собою.

— Ось де, — кажу, — і нива наша, а ми її шукаємо.

Дід такий радий, що вона знайшлась, та давай з радощів танцювать. Та такечки танцював мало не до вечора, так що як він угомонився, то вже пора було й додому повертатися, бо хоч ми, правда, й рано виїхали, але ж поки ниву знайшли та поки дід перетанцював, що треба було, то й вечір настав. Так ото ми з дідом поміркували і поїхали

додому, радіючи, що нива знайшлась. Приїздимо, а дід (сказано мале, слизькоязике) і почав дітям розказувати, яка з нашою нивою оказія трапилась.

На другий день вранці поїхали ми знову орати свою ниву. Приїздимо, дивимось — лишенько, нема нашої ниви, хтось і справді вкрав, тільки наголоватки понад шляхом зоставив.

Як заголосить же дід (він малим дуже плаксивий був), як зарида, аж волосся в'яне, так жалібно голосить та примовляє:

— Ниво моя, білокопитенька (вона в нас таки була білокопита), світе мій балухатенький, доле моя плескатенька... Що ж ми тепер будемо робити? На чім же ми тепер будемо хліб сіяти?

— А що ж будемо робити? — розважаю я його. — У нас піч здорова, припічок широкий, адже дарма гуляють, то там і посіємо: худоби у нас є чимало: дві кози та двоє цуценят, все худоба легка, печі не розвале, от ми ними й заоремо та посіємо хоч гречку, вона любить тепло.

Угомонився дід і нічого, тільки, хлипаючи, після плачу клепки з голови повихлипував.

Приїхали додому. Заходився я, змайстрував станок для четверика; для кіз ярма, бо то ж рогата скотина, а для цуценят хомути, бо то вже худоба грудниста. Запріг цуценят у колішню, а кіз в перед; причепив поперед кіз сіна, а козам до хвостів хліба. Рушив. Кози пнуться за сіном, а цуценята за хлібом, та так ото і тягнуть, і батога не треба. Заорав ними піч, припічок і округи припічка — боже ги мій, скільки ріллі! Радість така, що аж ніде було дітися. Коли я кинувся сіяти, аж у нас і гречки немає, баба по празниках замість насіння полузгала; треба було їхати на базар купувати.

Не довго думавши, сів дід охляп на свого верхового їжака (дід дуже був скупий і жалів одежі, бувало сіда охляп на їжака, то штани скида, залишає дома, щоб потом не пройшли), а я запріг Лису в голоблі від старої повозки (у нас була кобила сім день довга і три дні лиса і колись, ще не за моєї пам яті, була повозка, так повозки вже давно нестало, а голоблі остались, то я й їздив на них). Так ото, кажу, запріг Лису в голоблі і поїхав з дідом на базар. Дід всю дорогу знай гарцює на своєму їжакові, звісно молоде, а я собі повагом трюхикаю. Приїздимо. Ходимо ото ми по базару, питаємо по крамницях гречки, коли дивимось — якийсь чоловік носить у мішку нашу ниву, продає. Ми впізнали, та до нього й відібрали.

Купили ми гречки, привезли ниву додому і поклали її на тім місці, де й була. Дід залишився стерегти її, щоб хто вдруге не вкрав, та взяв

на всіх чотирьох углах позабивав здоровенні паколи. Думка, бачите, була така, що хоч і схоче хто вкрасти, то чорта з два зірве з паколів. Так, ото, кажу, дід зостався ниву стерегти, а я поїхав додому, бо треба було гречку засіяти; ще тоді якраз наші індички були тільні, вже на днях ходили, то треба було доглянути. Приїхав додому, засіяв гречку, так вона як зійшла, як зацвіла!... Глянеш, мов море синіє! А кіт (що то за кіт був!) ходе по ній та мед збирає та в бабині горшки зливає.

Тієї ж ночі у нас потелились індички, і баба дуже рада була, бо вона в нас любила парене молоко, а ми квасне; то бувало, баба парить, парить по селу, а ми з дідом киснем, киснем у запічку. На другий день вранці забрав я індичок і всю худобу з собою і поїхав до ниви. Баба розсердилась, що я індичок забрав, так я їй сказав, що ми з дідом проведемо з поля аж додому залізну трубу і будемо лити молоко їй звідтіля. Вона й згодилась. Так ми і зробили, прямо таки провели трубу аж у самісіньку хату. То бувало пооремо до обіду, а в обід випряжемо худобу, деяку пустимо на пашу, а цуценятам сінця підкинемо, бо вони ще були малі, пастись не вміли, самі здоїмо індичок і ллємо молоко в трубу, воно й біжить аж додому; а баба там щось поїсть, а що не поїсть та зливає в пусту хату (у нас, знаєте, через сіни була пуста хата); як наллє вже повну хату, тоді дає нам знать. То ми з дідом поїдемо на базар, купимо гарбуз, та дід, стане в однім кутку (прямо забродить у сметану), а я — в другому, тоді зачиняємо вікна й двері і кидаємо один на одного гарбузом, та так ото і б'ємо масло. Як уже воно зіб'ється, тоді відчиняємо вікна, сироватка стече, а в хаті повнісінька хата зостанеться одного масла. Сиру нема, бо з індичого молока таки сиру ніколи не буває.

Забрали ми ото свою ниву, сіли відпочивати, коли дивимось — а по дорозі кнур і бугай ідуть злигані та ремигають. Спіймали ми їх, запрягли в ярмо: кнура в підруку, а бугая в борозну і почали волочить. На той час якраз з одного боку по дорозі їхали «золотарі» з бочками; вітер якось подихнув від них, кнур як почув — та до бочок, ще б нічого, коли б він один. Він рветься, а я його все здержую, коли ж тут з другого боку череда підійшла, а бугай як побачив, так прямо удержу нема. Та так ото — кнур до бочок, а бугай до череди як нап'ялись, і перервали ярмо.

Заволочили ми ниву своєю вже худобою. Далі взяли поорали понад тією трубою, що молоко лили, та засіяли просом, щоб хто часом не добрався до труби, думка, бачите, була така, що боятиметься заблудитися у просі (а просо здорове мало бути, бо ще воно в мішку було, то вже чимале було). Зійшла наша нива — рівна, як вода, та

густа, як кожух. Посіяли ми з дідом над шляхом та й чекаємо, щоб швидше нива поспіла, щоб разом усе скосити, зібрати та тоді вже й додому їхати. Сидимо, коли ось баба з дому пише: «Чого ви мені молока не ллєте? Влийте трохи на сьогодні та й самі приїздіть, бо гречка спіє». Дивуємось ми з дідом — що б то воно значило, що молоко не доходить додому.

- А ходім, лишень, — каже дід, — понад трубою, тепер жара, залізо розпеклось, може вона де розсохлась, а молоко додолу тече.

Взяв я косу, а дід граблі, щоб дома гречку скосити, і пішли понад трубою, а віз і чисто всю худобу залишили в полі. Доходимо до проса, аж уже й просо поспіло, пора косить. Доходимо ближче, дивимось — а край проса вовк прогриз дірку в трубі і п'є молоко. Так ось чого воно в баби молока немає, думаємо ми. Підкрався я ззаду, та як кину косою — хотів його зарізати, а коса — шкоберта та кіссям

Вовка по спині. Вовк як плигоне в просо, кїсся й заплуталось йому в вовну. А дід:

— Туйго, Гривко!

Гривко як припустивсь за ним, а дід граблями навздогін, граблі й заплутались у хвіст Гривкові. Вовк тіка, тягне косу та й косить, а Гривко доганя, тягне граблі та громадить. Уже аж у тім краї коса од вовка обірвалась, і вовк сховався на шляху, а Гривко, загубивши його, вернувся назад та, біжучи через косу, зачепив її граблями і приволік назад.

Прийшли ми додому: одрізав я скибку гарбуза, помантачив косу і почались жнива. Як понажинали ми тієї гречки та як понаставляли кіп у печі! Глянеш у куток, то й горшків звідтіля не видно і котові ніде пройти; а з гречки мед так і тече: видно, кіт не весь зібрав, як цвіла.

— Ну, — каже дід, — підемо ж ми та складемо просо в копиці, бо в валках воно пересохне.

Пішли. Доходимо до проса, дивимось — а його вовки їдять. Я хутчій до них, а дід вернувся додому за долотом, щоб застрелить котрого. Та де тобі! Поки я добіг, вони просо поїли і порозбігались. Дід, правда, стрельнув навздогін, але ні одного й не влучив — каторжні вовки хитрі, біжать та хвостами затуляються. Ну й як ти його влучиш? А воно ось як діло було. Той вовк, що ми прогнали від труби, зрозумів, що коли йти до труби молока пити, то треба й варту брать із собою. От він забрав своїх товаришів чи родичів і привів до труби. Кинулись до труби, аж у ній молока нема, так вони спересердя накинулись на просо, бо як воно ще росло, то молоко як бігло по трубі (труба ж ішла через саме просо), то роса з молока й сідала на просо.

Побідкались ми, побідкались, та нічого було робити, пішли до ниви, думали косити, якщо поспіла. Доходимо, дивимось — коло нашого воза ціле озеро стоїть, а по ньому індички плавають. «Що ж це за озеро! Де воно взялось?» — питаємо ми один одного. Заходимо на ниву, аж вона чисто випашена, тільки стерня зосталась. «Це вже хтось худобою випас»,— думаємо собі. Заходимо далі, а звідтіля коропи — шубовсть у воду. Роздивились ми, аж то коропи випасли, бо так від самого озера аж до ниви лапи короп'ячі й знать; а глянули по ниві, так і зуби короп'ячі на стерні знати. А то, бачите, ми як пішли додому, то худобі й забули води залишити (вода була в мішках на возі), а тоді була жара,

Індички захотіли пити та попрокльобували мішки, вода вибігла, й зробилось озеро. А тут і коропи не забарились розплодитися.

— Ну, — каже дід, — наробили вони нам шкоди, нароблю й я їм.

Та взяв зсукав з яшної полови аркан і давай коропів накидати. Котрого не накине за шию, то він, бідний, попокрутиться, поки вирветься — і шкіру на в'язах позносить, і ракотиці на ногах позаламує, а дід усе його держить. І отакечки, з серця, мало не всіх коропів перекалічив.

Нічого вже будо далі чекати, забрали ми худобу й віз і поїхали додому, бо треба було гречку змолотити. Ідемо ото ми додому, доїхали якраз до половини дороги або й ще далі, вже недалеко й двір наш починався, дивимось — баба кривим індиком обідать нам везе (то в нас були індики дійні, а то ще один був кривий; ми його зоставляли дома, баба ним дрова, воду, обід нам возила). Зустріли ми ото бабу недалеко від своїх воріт і сіли під возом обідати. Баба нам того дня борщу й пирогів вивезла. Насипала баба борщу в миску, а дід взяв один пиріг і давай його ламати, заклав у колесо між шпиці та як навалиться-навалиться грудьми на той пиріг, аж віз котиться, а пиріг не подається. Ми з бабою бачимо, що він сам нічого не вдіє, та взялись придержати воза, а дід знову заклав той пиріг між шпиці та зо всієї сили як повернув, так аж шпицю з маточини вивернув, а пирога таки не здужав розломити, — сказано, ще мале. Став дід і дивується, що, здається, свіжий, а розломити не може. Дивимося ми на той пиріг, аж він у одному місці тріщину дав. Я тоді взяв ту шпицю, що дід вивернув, затесав з неї клина та в тріщину обухом як загнав, той пиріг як репне, а звідтіля вовк як виплигне, та через діда, та просто в борщ, аж хвиля по мисці пішла. Я мерщій рятувати, та де то вже... Поки знайшли каната на возі, він плавав по мисці, поки й утопився. Коли дід заглянув у пиріг, а каторжний вовк чисто ввесь сир виїв... А то, знаєте

як ми ниву орали та лили молоко через трубу додому, вовки прогризли ту трубу і пили молоко; ото якось одного молоком і втягло в трубу, він і поплив аж додому, а дома баба хоч цідила те молоко, але не додивлялась, а цідилок був рідкуватий. Вовк проскочив крізь цідилок і попав у сир; потім баба його разом з сиром і вклала в пиріг (вона вже була старенька, недобачала). Так ото такечки ми пообідали і поїхали додому.

Приїздимо додому, а тут якраз дощ випав; от дід і каже (він хоч ще малий був, але в хазяйстві знав добре):

— Складемо гречку в стіжок хоч на комині, молотити зараз не будемо, бо мокро, а краще ходім заволочим просище (де вовки просо поїли), чи не буде хоч падалиці на другий рік.

Заволочили ми з дідом просище, дід ліг, а я його за ноги поволочив добре по просищі, просо зараз же й зійшло; а тут як ударять морози! Що його робити! Давай ми його кожухами та свитками вкривати, щоб не змерзло! І що ж? Під свитками просо нічого собі було, а під кожухами вошва виїла. Скосили ми те просо, привезли додому і почали міркувати, де його скласти. У нас було дві клуні дуже добрячі, обидві були небом вкриті, що й горобців усіх видно було в стрісі, коли ж обидві були битком набиті, в одній два ціпа висіло — обидва наші, тільки без капиць — баба якось розласувалась та наварила холодцю з капиць, — а в другій борона стояла (у нас хоч і була борона, але ми нею не волочили — колись хворіла на зуби і чисто всі зуби повипадали, а діло було під старість, то молоді й не виросли). От ми поміркували і склали на току.

Склавши те просо, думали було гречку змолотити, коли кинулись до неї, аж вона чисто попріла. Бачите, у нас на горищі ще за діда-прадіда жила квочка з курчатами; як склали ми ту гречку на комині, вона й почула носом крізь стелю, і почала стелю гребти — думка була аж до гречки добратися; от вона греблась, греблась, догреблась до очерету та баче, що далі вже не сила, та, з серця, взяла й плюнула; воно пройшло крізь стелю і потекло прямо на греччу; вона затекла й попріла. Давай ми тоді з дідом ту гречку по печі розстеляти та сушити. Висушили, склали в стіжок — уже на другім місці, — щоб пакосна квочка вдруге не нашкодила, думали на другий день змолотити таки її.

Тієї ночі лежимо ми з дідом коло проса, стережем, щоб горобці не порозтягали снопів, лежимо ото ми під стіжком і ведемо розмову про те, що як змолотимо ми своє просо, то буде його стільки, що й не перелічим. Коли це як піднявся вітер, як почав крутити, як почав рвати наш стіжок з усіх боків... Лишенько, думаю собі, пропало просо!

Схопив я мерщій вила, наставив проти вітру, та що ж? Обсковзнеться по вилах та прямо до стіжка і почне лютувати. Баче тоді дід, що я сам нічого не вдію, мерщій побіг у хату, взяв порожній лантух (і додумався ж!), став за стіжком і притаївся. То оце бувало вітер як дмухне до стіжка, дід і наставе мішок, він зопалу — в мішок; дід його мерщій зав'яже та як візьме колінями в мішку товкти! Товче, товче, аж поки весь до решти витовче. Тоді знову наставляє мішок проти вітру і як надме повен, то знову товче, що йому аж нудно там стане. І от так дід товк та й товк той вітер, аж поки весь перетовк. Як же зовсім стихло, тоді ми знову полягали під стіжок. Але ж і дав дід прочухана тому вітрові! Так його помняв, так понівечив, що не було його, мабуть, з місяць. Довго десь боки в його свербіли, бо як прийшлося вже те просо в млині товкти, то він бувало навернеться до млина, впізнає той мішок з просом, в якому дід його товк, та драла далі; так що ми мусили їхати на базар купувати вітер для млина. Бувало, купимо його мішків з десяток, привезем до млина, та я сяду з мішками поперек млина, випускаю вітер, а дід товче; то поки вітру хватить, доти й товчемо, а нестане, тоді знову їдемо на базар по вітер. Поки перетовкли просо, то дід аж шкіру на колінках пообтовкував, бо якраз тоді ступи були, а товкачів не було, так він колінями товк (у нас, правда, свого млина не було, дід язиком молов так м'яко та багато, за день намеле стільки, що й за тиждень не збереш).

Так ото, кажу, лежимо ми з дідом коло свого проса і ні гадки, що до нашої гречки миші внадились. А воно як унадилась каторжна мишва, прямо цілими снопами так і носять гречку в нори. Кіт те й помітив. От він сховався між горшками і чекає, чи не вибіжить котра за гречкою. Ось одна вибігла і — прямо до стіжка. Кіт за нею, а вона все довкола стіжка; бігали, бігали, поки якось кіт зачепив хвостом за стіжок і звалив його в помийницю. Входимо ми вранці в хату, дивимось — наша гречка плаває в помийниці. Баба, правда, бачила, що вона кисне в помийниці, та подумала, що ми її навмисне намочили — одволожуємо, щоб, як будемо молотити, то щоб солома не сіклася (баба хотіла з гречаної соломи прядива набити та напрясти нам на сорочки). Давай ми її вдруге по печі розстеляти та сушити. Та де вже її висушити? Сушили, сушили, аж надокучило, а далі бачимо, що з неї нічого не вийде, дід взяв і підпалив її; вона як запалала, аж небо зашкварчало. Потім дід з золи наробив собі гарної губки.

— Що ж ми тепер будемо робити? — питає дід. — Ціле літо хазяйнували, а от зима підходить, а в нас і топлива нема. Поїдемо в ліс та хоч дров наберемо.

— По-мойому, — кажу, — чи поїхать, то й поїхать; хоч воли, правда, й чужі, так дарма гуляють. Але чого нам обом їхати? Треба комусь вдома залишитися. Так або ви, діду, їдьте в ліс, а я дома залишусь, а ні, то я дома залишусь, а ви поїдьте в ліс.

Дід, правда, — йому все одно — згодився зразу, а далі я поміркував, поміркував: «Дід ще малий, буде боятися в лісі, та ще якби дрова були готові, нарубані, а то ще треба нарубати, та взяв сокиру і пішов у ліс (у нас і сокира була своя власна, тільки трохи пощерблена, якраз поки була залізна, доти й вищербилась). Приходжу я в ліс (а ліс далеко був, від хати ніяк не видно було), і такечки мені пити захотілося, бо, йдучи в дорогу, я поснідав юшки з індичих яєць (а вона таки жирна була). Спустився в лощину, зняв з плечей сокиру, викопав криницю; незабаром і води набігло, так що ж? Вода є, а набрати нічим. Я, не довго думавши, зняв з голови покришку, черпнув води, напився і пішов. Ходжу ото я по лісі, шукаю все дров, коли чую — що воно так голова свербить? Я — лап за голову, аж там уже половини мозку нема; глянув я вгору, а там птахів видимоневидимо літає наді мною та мозок мій клює. Я тоді — що робити? Обганяв, обганяв каторжних птахів - нічого не вдієш, та мерщій вирубав лози і обплів голову, як сулію Вернувся я до криниці — дивлюся лежить моя покришка, а волосся, лежачи на сирій землі, поприймалось і вже корінці і паростки попускало. Я до неї, а звідтіля дика качка — пурх! І полетіла. Взяв я свою покришку в руки, дивлюсь — а пакосна качка змостила в ній гніздо і вже четверо яєць знесла. Я тоді нарубав дров, розклав огонь, зварив у покришці ті яйця, пообідав, надів покришку і пішов собі далі. Недалеко й дрова знайшов та хутенько нарубав, склав на кучу і пішов додому.

На другий день приїздимо ми з дідом у ліс. Дивимось — лежать наші дрова. Взяв я сокиру та - цюк! А відтіля ведмідь — пурх! І полетів скільки видно. Я — туди, а там шестеро ведмежих яєць лежить. Ми з дідом давай їх ваговими дрючками на віз наважувати; виважували, виважували, аж позапрівали і нічого. Взявся я сам та вже ледве-ледве в пригорщ забрав. Поклали ми їх на віз та, щоб не порозкачувались, ще й рублем утягли і поїхали додому. А в нас тоді саме свиня квоктала, я й підсипав її, так вона нам як висиділа шість волів, як соколів. Після того дід за таку вдачу підкував її, бо вона була в нас не простого, свинячого роду, так щоб нігтів не позбивалась, ходячи по грудках.

II

Потім покинули ми хазяйнувати та почали комерцювати, бо в хазяйстві нам чогось не щастило. От ми розплодили велику силу індичок, то було тільки чотири, а то вже стало без шести десяток і всі, як одна, дійні. Бувало викопаємо широку та глибоку яму та доїмо індичок, та молоко в яму зливаємо. Як уже назливаємо повну, тоді заганяємо туди чий-небудь табун коней і б'ємо масло. Потім те масло накладаємо в бочки, а котре крутіше, те нав'язуємо у в'язки ї вивозимо продавати. Бувало підійде хто масла купувати, то візьмеш ножа та як колупнеш, лоша й вискоче з бочки, а той перелякається та — тікать... А то, бачите, як ми бувало б'ємо табуном масло, то котре лоша плохеньке — втомиться, бігаючи за кіньми, і застряне; ми як накладаємо в бочки, то не додивляємось, а вже як продаєш на базарі, то як колупнеш ножем аж по лоша, то воно й вискоче. Часом назбирається молока велика сила, що вже і в яму не влазить, то ми його зливаємо у льох, і вже з того молока ми бувало масла не б'ємо: ніяк коней не наженеш у льох, так ми прямо сметану продавали, звісно, кому чого треба, те все у нас і є, бо на те комерція.

Раз отак треба було нам з дідом повезти сметану на базар. Підкотили ми до льоху воза і давай вантажить його сметаною. Дід вилами подає, а я на возі розкладаю та топчу. Набрали віз страшенно високий та широкий... Кинулись ми за рублем — хотіли було втягти сметану, — нема; ми й сюди, ми вже й туди, я й за комином дивився, бо він все бувало там лежить, — нема; коли я дивлюсь — а Гривко, граючись, чисто згриз його, уже останній цурпалок догризав. Нічого було робити, запрягли Лису і поїхали, а сметани так і не втягли. їхали, їхали, а по шляху жуки нори рили та понавертали куп (каторжна Лиса — нема щоб дивитися!) колесо наїхало на купу, віз і перевернувся. Пішла наша сметана по дорозі; викачалась у порох, що й не впізнаєш, що воно таке. Давай ми її граблями згрібати та на віз складати. Згребли ото, склали на віз, повезли до річки та випрали гарненько, а потім повернулись додому та на воротах розвішали. Вона як засохла... Бувало вивезеш її на базар, то від покупців не одіб'єшся, прямо один поперед другого так і лізуть, так і товпляться — кожному хочеться купити, а крім нас сушеної сметани ні в кого не було. Оце бувало тільки куди одвернешся на хвилинку, глянеш — дідові купці вже вище

носа ціну набили. Тоді дід кому ломом як одломе, а я ваговим дрючком як одважу, то він як схопить, тільки п'яти покаже.

Розкіш тоді була нам з дідом. Сметани було вволю. І чого вже ми з неї не робили? Чи бувало куди їдеш, то і їсти візьмеш сметани і на віз підмостиш сметани, щоб не трясло, а що дід, так той і підперезувався сметаною.

Як виросли ті воли, що свиня висиділа, ми з дідом наробили з гарбузового лушпиння возів і поїхали на Дін по рибу. Як почали ж ми їхати на той Дін... їхали, їхали та й заїхали, що ні хати, ні Дону не видко, вже й не знаємо, куди їхати; хоч би Гривко побіг був за нами, все б таки почув, звідки рибою пахне, і довів би нас до самісінького Дону, так ми ж його зоставили на хазяйстві. Ми тоді давай людей питати, чи не зна хто дороги на Дін. 1, спасибі, люди справили: «їдьте, кажуть, через Капказ, через Туреччину, а потім через Німеччину, а вже, кажуть, як поминете Німеччину, то тут вам і Дін на горі покажеться». Дід таки не повірив, вернувся додому за Гривком, щоб той нас вів. Поїхали ми так, як нам розказано, їдемо, поминаємо Німеччину, дивимось — так і є: такечки висока гора стоїть, а на ній Дін блищить.

Приїздимо ми на Дін, питаємо риби. Нема, кажуть, риби, одні раки. Що тут робити? В таку далечінь забились і дарма, тепер сором порожняком і додому вертатися. Давай, думаємо, хоч раків наберемо: на безриб'ї і рак — риба. Набрали ми велику силу раків: повнісінькі з верхом дві макітри і дві пляшки запечатані. Склали на вози ті раки і повернули додому, їдемо ми та й їдемо, і я вже так виголодався, що аж волосся на голові почало пухнути. От якось дід і каже:

— Тепер сонечко світить гарно, давай лиш вечеряти варити: добрі люди вже давно спати полягали, а ми й досі не вечеряли.

Заходився я, замісив галушки, поставив казанок проти сонця (у нас був такий казанок, що тільки поставив його проти сонця, то він у мент закипить), сів і варю Коли дивимось — збоку косарі картоплю косять Підійшли ми до них, купили зо два огляди картоплі; дід, наступивши на шию, випросив у одного косаря лопату та заколов рака на вечерю. Як оббілував я того рака, так попід шкірою сала на цілий палець було, а на ребрах — як на годованій свині. Наварили ми ото з раком та з картоплею галушок і посідали вечеряти. Дід взяв верхові вила, настромив галушку та через коліна як підважив, та галушка як прорветься та мене прямо по ногах — так нігтів як і не було на пальцях. Повечерявши, потягли ми далі.

Доїздимо до річки (а ми, бачите, як їхали на Дін, то вона ще зовсім

маленька була, а поки повернулись з Дону та доїхали до неї, то вона тим часом виросла), треба було через ту річку переїхати, а через ню переїздити на пороні. Питаємо ми поронщиків, щоб переїхати, так вони як заправили з нас плату за перевіз, що й всі раки того не варті. Що тут робити? От дід і почав думати, що робити (він був дуже мізковитий), як почав же він думати, все думає та й думає, а думки так і виступають на лобі, як чиряки. Думав він, думав щось, мабуть, із тиждень і таки додумався.

— Давай ми, — каже, — тутечка вози продамо — це штука не дорога, дома другі зробимо, а волів і раків наженемо через річку уплав.

Послухав я його. Продали ми вози, нагнали волів і раків уплав, а самі, підкотивши холоші, перейшли через річку на другий бік, посідали над берегом та й чекаємо. Незабаром і воли перепливли і вийшли на берег. А раків нема. Чекаємо ми до обіда — нема раків. Ждемо вже й до вечора — нема наших раків. І що ж? Так і не діждались. Волів, бачите, ми злиганих нагнали через річку, а раків — розлиганих, бо ні я, ні дід не здогадались позлигувати; вони ото, як увійшли у воду, та й порозлазились і потопились.

Як напав на мене дід:

— І чому ти, — каже, — не позлигував раків? Нехай уже я забув — мені ніколи було, я думав, а ти ж нічого не робив цілий тиждень. Що б то було, — каже, — позлигувати, адже ж і налигачі зайві були, або хоч би було до волів поприлигувати, вже б таки з волами перепливли, а то вони не попали вслід за волами — звісно, річка незнайома, збились із пантелику і потопились. Сором і додому повертатися. Що баба скаже?

— Що ж, — кажу, — будемо робити? Давайте хоч тут вловимо риби.

А дід був дуже вдатний рибу ловити. Було кине вудку в чужу будку і тягне як не кожух, то свитку.

Наловив дід там таки риби, забрали в подоли, а дід понав'язував волам до ріг води, щоб у дорозі рибу напувати, і потягли пішки додому. Ішли ми та й ішли, мабуть, з місяць без перестанку, і я так підбився, йдучи дорогою, що хоч лягай, а тут ще й нігті розболілися. А дід і каже:

- Тю, дурний, хоч ти й старший. Та візьми ноги на плечі і йди.

Послухав я діда. Взяв ноги на плечі і як на світ народився.

Стали ми наближатися додому. А тут туман такий наліг, що аж пищить. По всьому видно, що вже недалеко додому, а не втрапимо; вже й Гривка висилали наперед, тах і той нічого не знайшов. Посідали ми та й чекаємо, поки розійдеться туман. Коли дивимось — недалеко

чийсь млин крутить вирлом (обганяє мухи) і йде попаски додому. Придивились ми до нього — а він з нашого села, бо на праве вухо значений (у нашому селі всі млини значені на праве вухо). Ми за ним, а він задрав вирло та тікать, і тільки ми його й бачили. Що тут робити? — бідкаємося ми. Коли прислухаємось, чуємо — дзвін гуде (у нашому селі на дзвіниці був такий великий дзвін, що як задзвонять у нього на різдво, то він аж до великодня гуде, а дяк такий був, що бувало як чита в церкві, то два чоловіки лопатами голос відгортають). Ми й пішли на дзвін і попали прямо в село. Воно таке раде, що ми повернулись, аж підскакує та радіє.

Приходимо додому, доходимо до воріт. А в нас ворота широкі були: хоч скільки возів в один ряд постав, то всі пройдуть у ворота, не зачепляться; а двір такий був, що скільки оком окинеш — то все наш двір. Хата теж була добра: зайдеш у ню, глянеш на стіни, то тут тобі гай, ставок, млини, то вона зовсім, як небо: бувало глянеш, то й зорі сяють в ній. Так ото, кажу, доходимо до воріт, а баба вийшла й поздоровляє нас: діда з сином, а мене з батьком. Ми, правда, думали, що вона жартує, коли заходимо в хату, дивлюсь я — справді батько народився. Зайшли ми. Батько схопився та зараз дідові — чолом (бачите, мій дід та моєму батькові батьком доводився). Я й собі хотів було батькові чолом дать, підходжу до нього, беру його на руки, а воно таке перське, зараз за чуба лове та кулаками так і сікається до морди; але я йому все змовчував, бо воно, правда, хоч ще й мале, а все ж таки батько — має право.

— Ну, — каже, дід, — тепер будемо справляти хрестини. У тебе народився батько, в мене — син, так біжи ж ти на село, скликай людей, а я буду обід готувати.

Пішов ото я скликати: у один двір не зайду, а два обмину, а де собаки кляті, то третьою вулицею обминаю. Ходжу ото я та скликаю такечки людей на хрестини. Я перше бувало як вийду на село, то люди зараз і почнуть мене безбатченком дражнити, я їм усе мовчав, бо в мене тоді таки ще не було батька. Так ото й тепер ходжу, а люди зараз і почали:

— Безбатченко! Безбатченко ходе...

Я як спіймаю котрого за чуба (а я тоді дужий був — курячі підкови розгинав) та як почну його мняти, додаючи словами:

— Брешеш, брешеш, сякия-такий сину, бо є батько! Ось приходь сьогодні на хрестини, то й побачиш, що іменно є...

Так ото пополуплю добре та й, стало бути, покличу на хрестини. Пройду далі - ще хто-небудь гукне, я й тому дам гарного прочухана та

й того покличу. Поки всіх перекликав, то повен мішок вовни з них наскуб.

Як понасходилось же людей до нас, мало не повна хата!.. Почали ми їх частувати. Дід як піднесе котрому випити недовбаним коряком, а я як дам закусити нетесаним макогоном, то він так і витягнеться — уп'ється з одного разу; а баба теж не гуля. Щоб він швидше освіживсь вгощає його, вже лежачого, тим медом, що кіт наносив. Як почав дід підносити кожному по другій, то інший хоч і поневолі, а вип'є, бо ніяково ж йому не випити, а закуски й не діждеться: так йому й піде світ обертом, а далі дивишся — покотився сторчака (дід таки дуже часто частував гостей, не давав їм і в гору глянути). Бачуть тоді наші гості, що вже їм нудить від такої випивки, та — хто куди попав: хто в вікна, а хто в двері. А батько стоїть у сінях та шапки їм надіває: котрому не надіне, то він так і покотиться через поріг (батько мав звичай і надівати і скидати шапки з потилиці). Деякі хоч за ворота повиходили, а деякі прямо в дворі повивертались. Кого ж щиріше вгощали, то той ще в хаті покотився під лаву... Гріх казати, частували гаряче. Хто був, той і тепер дякує.

Як уже всі порозходились з хати, дід і каже:

— Ти ж тут заходись — пошануй гостей, випровадь їх за ворота, а я піду покличу на завтра других, будемо ще похрестили гуляти. Сьогодні, — каже, — були твої гості, а завтра будуть мої.

На другий день як понасходилось їх — ще більше, ніж учора було. От дід забрав їх, привів до озера, посолив у ньому воду і припрошує:

- Сьорбайте, — каже, — перше юшку, а насподі рибка буде.

Як допались наші гості до тієї юшки, аж я злякався, щоб не пооб'їдалися. А що вже дякували дідові! Так щиро, що він ледве додому дійшов. Після того нескоро вже він хвалився. Каже:

— Так дякували, що я вже дивувався, як тільки ребра видержали.

III

Потім, як батько підріс, що вже став у палки вбиватися, ми діда віддали в школу, бо він у нас був неписьменний (він, правда, й тепер теж вчиться), а самі вже з батьком осталися. Батько був вдатний до комерції, так він шинок держав, а я хліборобством зайнявся. То, було, батько день у день рукою за шинок держався, а я од шинку до самої хати носом орав.

Через кілька років родилось нас у нашого батька три сини: я та ще два. Батько дуже радів, дивлячись ча нас, на синів, але не довго. Один на спаса ніс через лід яблука до церкви святити та якось посковзнувся — був некований — розчахнувся і пообламував ноги. Другий пішов зі мною на морквяні заговини колядувать і на дорозі йому блискавкою очі випекло. А мені в семилітню війну кічкою руки поодбивало. Проте ми всі троє були дуже вдатні. Я був майстер на всі руки, безногий був такий, що тільки зайців ловив, а сліпий був меткий стрілець.

Раз я зробив граділя до плуга (поки батько був малий, то я й без граділя орав, а вже як став коло припічка спинатися на ноги, то звелів, щоб і в нас було так, як в людей). От зробив я того граділя, і сліпий взяв і переробив його в ружжо (він, кажу ж, був меткий стрілець, а стріляти нічим було). Бувало як піде з безногим полювати (у них, правда, ще був старенький ведмедик, вони ним горобців ловили), то тільки де заєць або що злетить, сліпий як стрільне, то так у білий світ, як у копійку, і влучить; а заєць може б і перевернувся, так з переляку безвісти залетить. Або де табунець горобців вискоче, то той свого ведмедика як нацькує, він як пуститься за ними, то аж бур'ян оотається, і чисто всіх горобців по бур'яні порозганяє.

Раз поїхали ми в поле орати. Почали заганяти загінку: сліпий узяв передні воли за налигач і веде прямо на віху, я взяв батіг, поганяю, а безногий за плугом іде. Ведемо такечки борозну, а тут де не взявся заєць, як схопиться, підняв угору хвоста та тікати. Сліпий побачив, та як наробе крику:

— Заєць! Заєць!..

Кинув безногий плуга та за тим зайцем як залопотить — тільки курява по болоті знялась (тоді ще мокро було), і погнав його через гору. Дивимось ми — утік заєць. Він — худоба легка, по вереї біжить, а той же таки — чоловік, так і грузне по самі коліна.

— Дай, лиш, мені воли, — кажу я сліпому, — я буду вести, а ти бери батіг, поганяй та на плуг поглядай, бо ще як схопиться другий заєць, то ти граділя одчепиш та стрілять почнеш, а орати й нічим буде.

Взяв я воли й веду, а сліпий поганяє і на плуг поглядає. Коли дивлюсь — гоне безногий з гори того зайця назад, а заєць тікає та кротовину хапає: добіг до нашої ріллі та як допався до неї — чисто всю ріллю поїв. Ми таки не витримали — мерщій одчепили граділя од плуга й устрелили його.

Взяв я того зайця, оббілував і хотів було обід зварити, коли кинувся до сірників, аж їх — поминай, як звали. Вони, бачите, були в кишені в чумарці, а чумарку я залишив на обміжку; миші добрались і чисто всі поїли. Що тут робити? Пішов я по степу, сірників шукати. Іду, дивлюсь — такечки на могилі, коло ставка, пасіка стоїть. Підходжу до пасіки — нема нікого, тільки улики стоять та дивляться. А з одного боку ведмідь продрав плетінь, вліз у пасіку і давай красти вулики. Краде та складає собі на плечі, а бджоли — як бджоли — мовчать собі. Тоді якраз матки не було їхньої дома, кажуть, їздила в поле на розвідки, чи не пора висилати по мед. Коли ось прилітає матка і застукала ведмедя в пасіці. Ведмідь знявся та хутенько тікати, вона за ним і наздогнала. Як зчепились же вони, так аж страшно було дивитися. Прямо одне одного жалом на смерть заїдає, а одне одного не подужає, видно обоє в одній силі. Я тоді бачу, що не жарти, та до їх, хотів розборонити, а вони й побачили мене.

— Поможи мені, — просить матка-бджілка, — я тобі за те дам улік меду.

- Ні, мені допоможи, — перебив ведмідь. — Я дам три вулики.

«Що ж, — думаю собі, — хто собі ворог? Хто більше дає, тому й допомогти треба». Як узялись ми з ведмедем за ту бджілку, як узялись — аж пір'я з неї посипалось, і так подужали.

Дав мені ведмідь три вулики меду: забрав я їх і пішов далі сірників шукати. Ніс, ніс я ті вулики, аж душно мені стало. Піднявся на гору до ставка, думав було води напитися, коли до неї — замерзла. Дивлюсь я — такечки вище на горі лежить гребля на траві, проти сонця гріється, а навколо неї верби — одна на одній ростуть... На вербах груші так і гойдаються, та пахучі такі, що аж оскома на ніс сідає. Одчахнув я одну гілку, обтрусив груші і давай нею цюкать лід. Цюкаю та й цюкаю — не бере, товстий дуже; я тоді зняв свою голову з шиї, взяв її за вуха, цюкнув удруге і пробив ополонку. Покуштував трохи води — вона кисла (бачите, лід був товстий, воду вітром не продувало, вона й скисла). Взяв я один вулик меду, розпустив його в ополонку,

покуштував — ще кисла: розпустив ще один — ще кисла; розпустив я третій, — покуштував — солодка. Як допався я до неї!.. Пив, пив, аж упився. Потім підібрав груші, наївся і пішов огню шукати.

Іду. Дивлюсь — стоїть стовп, а на тому стовпі чоловік кривими зайцями хліб гарманує, солома додолу падає, а зерно там залишається: іду я повз нього і сміюся, а він, побачивши мене, теж сміється і питає:

- Чому ти, — каже, — смієшся?

— Того, — кажу, — що смішно. А ти чого?

— А я, — каже, — того, що ти, мабуть, на хрестинах був, то там і голову забув.

Я — лап за голову, а там тільки шия. Згадав я тоді, що я її на льоду забув... Пити дуже захотілося, так я, як пробив лід, то мерщій допався до води, а голову поклав коло ополонки, то й упився, а п'яному вже не до голови було — пішов собі огню шукати, а голова на льоду осталась. Вернувся я до річки по свою голову, а моя голова що зробила? Поробила собі вербові ноги і ковзається по льоду. Ганявся я за нею, ганявся, аж язик пересох. Та де то вже! Хіба її доженеш?! Так я видумав — лід підпалив. Лід згорів, вербові ноги теж згоріли, я тоді спіймав голову і надів на шию.

Зійшов я з тієї гори на балку, оглянувся назад — а до того ставка сила птиці поназліталась. Далі дивлюсь — та птиця понапивалась води (а вода з медом) і повпивалась та так понад берегом і спить, аж хропе. Вернувся я, набрав тієї птиці та кругом поза пояс понатикав і пішов. Спустився знову в балку, вітерець балкою як подихнув, та птиця як попрочумувалась, та вся разом як полетить і підняла мене вгору. Летимо ми та й летимо, вилетіли вже вище неба. «Лишенько, — думаю собі, — там же заєць огню жде». Далі бачу, що непереливки, та давай її висмикати з-за пояса. Повисмикав усю до одної та як упав на небо, аж воно заторохкотіло. А печінки, як ті горіхи, витрусились з мене і порозкочувались по небу. Впав ото я та й лежу. А тут де не взялись миші, унадились, завелись у мені і вже почали кубелка мостити. Я тоді бачу, що не жарти, схопився на ноги, вони як пороснули з мене — ціла отара.

Прочумався я трохи, прибрав на місце печінки, глянув на всі боки — дивні-дива. Чого там тільки нема!.. Тут тобі стоїть сад, на однім дереві сніг росте, уже порозпукувався, тільки б треба було, то він уже й готовий: на другім — дощ росте всякий — і дрібний і лапатий — то вже, бачите, коли якого треба; а аж на самому версі — мряка (може, з тієї мряки й дощ росте — не знаю); далі, теж на дереві, мороз росте, та такий лютий, аж тріщить. Походив ото я там трохи, а вже як

розісміливсь — пішов далі. Заходжу в якийсь двір, глянув — а там повнісінько майстрів. В однім місці ковалі грім кують, в другім — блискавку крешуть, в третім — вітер та бурю гонять; далі такечки на відшибі калік лагодять. Зайшов я до них, попросив, щоб мені руки приправили. Вони, спасибі, не довго й гаялись, приправили і нічого за те не взяли. Посеред двору величезна хата з вітром стоїть і чисто вся в дірах; діри ті заткнуті шматтям. До тієї хати приставлено стерегти старого-престарого та сліпого діда, щоб не одіткнулась яка затичка; щоб хто на пакість не одіткнув; та так він і ходить: ото мацає, мацає, поки сам ненароком зачепе за затичку і одіткне її. Вітер як дмухне звідтіль — та дме та й дме, аж доки дід не намацає ту дірку та не заткне.

Чого вже я там тільки не бачив: але як усе розказувати, то скажуть, що брешу. Походив я там, а далі думаю собі: «Скільки не гостюй, а додому повертатися треба, бо там же заєць огню чекає та й хлопці ще не обідали». Вернувся я знов у той сад і давай сніг рвати та вірьовку сукати. Зсукав довгу-предовгу. Думаю: «Сягне аж до самої землі». Діло було ввечері. Прип'яв я ту вірьовку за деревину і спустився в те віконце, що сонце світить. Спускався ото я, спускався, спустився вже до половини, і захопила мене ніч. Я, щоб поночі не заблудитись, став ночувати; назгрібав там то курайцю, то сього, то того, послався, ліг і заснув. Скільки я там спав — не знаю, а щось дуже довго. Прокидаюсь я, дивлюсь — навколо мене сад такий хороший та зелений пишається, в саду чуть — бджоли гудуть, пташки співають. «Де це я?» — думаю собі. Став я навкруги роздивлятися, а з одного боку діти влізли в сад і крадуть груші. Я встав та до них, хотів спитати, чий це сад, коли оглянувсь — а за мною ввесь сад волочиться. Ціп воно за диво? Слухаю — у мене бджоли гудуть. І що ж би ви думали? Коло того ставка, де воду пив, я наївся груш з насінням. Тут я собі сплю, а те насіння зійшло, пустило паростки, і розрісся цілий сад. Потім уже, як зацвів мій сад, — тут і бджоли прилетіли за медом. Я собі лежу нерухомо, а вони подумали, що то вулик (бо з мене миші чисто все виносили), і ввійшли в мене; далі як розроїлись там, як понаносили меду, так цілісінька пасіка стала, а я все сплю. Як почав же я ті груші корчувати та рої викурювати, то було мені там роботи! А що вже того меду набрав! Більше, ніж колись кіт із гречки.

Управившись ото з садом і з пасікою, почав я далі спускатися. Спустився вже аж на край вірьовки, а до землі ще далеко. Я тоді давай трусити із кишені полову та всяке сміття та сукать вірьовку. Як усе повитрушував, почав воші бити та з шкіри ремінці спускати та

доточувати вірьовку. Доточив і став далі спускатися. А сонце вранці прийшло до свого вікна світити, бачить — вірьовка (воно не знало, що то моя), та взяло й перепалило її. Як полетів я вниз та як упав на землю — аж на той світ загруз, вірьовка якось заплуталась за землю, я й повис на ній. Дивлюсь я на той світ — а там мій дід та з іншими дідами возить горшки, продає.

А брати собі орють — заганяють загінку, дивляться вгору і бачать чисто все, що я роблю, тільки не впізнали мене. Далі бачать — злетів я з неба і провалився крізь землю, тільки на тім місці, де впав, огонь зайнявся. Прибігли вони туди, а я вже виліз по вірьовці на землю, склав її на купу, вона як розгорілась, аж олія з неї потекла. Принесли брати зайця, розіп'яли над огнем свитку і зжарили його.

Як розказав я братам, що я діда бачив на тім світі, так — батечки! Як заголосили, а я й собі з ними, та так балкою сльоза й заревла... Наплакавшись добре, почали садитись, що його робити. Чи обідати, чи піти в школу діда відвідати. Радились, радились і поклали: перше піти діда відвідати, а потім уже й обідати. От ми покинули там того зайця і пішли діда відвідувати, та як порозходились по всьому світу шукать його (а недавно перед цим школу з школярами вкрадено), то от, як бачите, і досі шукаємо, а заєць і тепер там лежить.

* * *

1

Був собі, та не мав собі, та зробив собі, затесав собі, та виорав день, та посіяв конопель, а вродили верби, а зацвіли раки, пішли полуниці рвати. Рвали, рвали, штани поскидали, на вози поклали; вози поламались, воли поздихали, стали думати-гадати, тютюн-табак продавати; продавали по 75 копійок, наторгували повну макітру грошей, вщерть не повна, а на дні нема нічого.

2

Як накосили ми на масницю лободи та щириці та збудували церкву, та повісили солом'яний дзвін, а повстяне серце. Як задзвонили на різдво, а на Великдень чути. Як стали до нас іти люди говіть, ні з ким не розминешся і нікого не видно.

3

Пішов я в петрівку трусить груші на вербах. Струсив, попадали карасі, понесли на базар, продали десяток меду, набрав на свиту, пошив чоботи, та й досі ношу їх.

4

Пішов я на охоту, вбив ведмедя, обдер лисицю, приніс додому зайця, мати зарізала качку, наварила киселю.

5

Прийшов Прокіп, налляв окріп. Іде Гаврило — ще не зварилося. Прийшов Денис — налляв сім мис. Прийшов Тарас — з'їв все нараз.

6

Оженився бренчин зять, взяв защіпки доньку; його тато рідний швець, його хата край села, рогом до суботи.

ПЕРИФРАЗИ

1

Одної дівки теля згидзилося та й побігло та й перескочило в другої сусідки через пліт та в капусту, а з капусти в лози. А вона потому прийшла та й питає:

- Сестрин вечір, добричко!

А її питає:

— Як маєш, сестричко?

— А не телятила ти, — каже, — мого видітка?

А та каже:

— Телятила.

Її питаються:

— А яке ж воно?

— Попід ліс червоненько, а шийка на мотузочку. Мені перелазить переплотило, мені храбустиць перекапустило, задерло лози та й побігло у хвіст.

- Сестривечір, добричко. Чи ти не телила моїх бачок?

- Телила, телила! Під моїм ночом стогували, мої брехи засобачили, а в гледочку пощилила, аж там ядунята гарчать, я за гук та й туди, аж воно вертом перечервенилось, дригами нож, нож. Телячила, телячила, захвостило задерю, геть поочеретило до бігу.

3

Ну, а це вже не пісня, так зате правда. Ось слухайте.

В нашім селі живуть поряд два сусіди: Лисовіл та Цвіркун. Ну, що ж ви думаєте, дідова Лисоволова дівка та закохалась у Цвіркунового Гаврила, і так закохалась, що й жити без нього не може, одно й визира через тин до Цвіркуна, щоб побачити Гаврила. А Гаврило її геж кохав. І от одного разу дід Лисовіл зробив ярмо, й треба було продовбати підгорля в ярмі. Він гукнув дочку та й каже:

— Піди, доню, до діда Цвіркуна та попроси у нього свердла й долітця, щоб продовбати підгорля в ярмі.

Як почула вона, що її батько посила до Цвіркуна, й так рада була, що може побачити Гаврила, та мерщій побігла. Прибігла, коли вони вечеряють. Вона тоді й каже:

— Свердели, вечеряли, полудрабок батько. Пху, пху, що це я набалакала, наговорила: дайте мені жолобчастого Гаврила, батькові під горлом продовбати.

4

Іду я лісом, коли щось у шелесті забур'яніло. Я туди — воно тріщи виочило, скали визубило; я його потягом дрюк! А воно — дригами ног! Задрало лози та й побігло в хвіст.

БЕЗКОНЕЧНІ ДІАЛОГИ І РОЗПОВІДІ

1

— Здоров, кум!
— Здоров.
— Як живеш?
— З млина впав.
— Ото то й худо.
— Та не так то й худо.
— А як саме?
— Шага знайшов.
— Ото то й добре.
— Та не так то й добре.
— А як саме?
— Щербатий.
— Ото то й худо.
— Та не так то й худо.
— А як саме?
— Мішок горіхів купив.
— Ото то й добре.
— Та не так то й добре.
— А як саме?
— Червиві.
— Ото то й худо.
— Та не так то й худо.
— А як саме?
— Кабан поїсть.
— Ото то й добре.
— Та не так то й добре.
— А як саме?
— Вовк кабана з'їв.

2

— Ми з тобою йшли?
— Йшли!
— Кожух знайшли?
— Знайшли!
— А де ж він?
— Хто?
— Кожух!
— Який?
— Як який? Ми з тобою йшли?
— Йшли.
— Кожух знайшли?
— Знайшли!
— А де ж він?
— Хто?
— Кожух
— Та який?..

3

Вилетіла сорока на дерево, сіла та й дивиться, а рак виліз із води та й лізе. От він лізе та й лізе, та й лізе, а сорока дивиться. От вона дивиться та й дивиться, та й дивиться, а рак лізе. От він лізе та й лізе, та й лізе, а сорока дивиться. От вона дивиться та й дивиться, та й дивиться, а рак лізе. От він лізе та й лізе... і т. д.

Летіла сова повздовж, села, долетіла до броду та — бульк у воду. А мисливець ішов, ту сову знайшов, приніс її додому, поклав проти сонця на солому, щоб висохла. Та сова - повздовж села, прилетіла до броду та — бульк у воду. А мисливець пішов, ту сову знайшов, приніс її додому, поклав проти сонця на солому, щоб висохла. Та сова — повздовж села... і т. д.

Йшов дядько з ярмарку по колоді через воду; тільки став він на колоду — бовть у воду! Викис, виліз, висох, став на колоду та й — бовть у воду! Викис, вимок, виліз, висох, тільки став на колоду — бовть у воду... і т. д.

Пожовтнева сатира і гумор

КОМУ НАШОЇ ЗЕМЛІ СХОЧЕТЬСЯ - ТОЙ ПІД НЕЮ СКОРЧИТЬСЯ

ПРИКАЗ ПРО ВСІХ АБО ПРО ДЕВ'ЯТЬОХ

Мошенники, шалапути
На Вкраїні були;
Хліб та золото забрали
Та й далеко утекли.

Цар Романов у нас був,
Дуже добре керував:
Із паперу робив гроші,
Собі золото забрав.

А Керенський проводар
Він так само не зівав:
Україну розоряв,
Царські гроші собі взяв.

А Центральна Рада була
Та й зробила добре нам:
Паперових наробила,
Злото німцям оддала!

Гетьман добре керував,
Керував, неначе цар:
Папіряні гроші робив,
Україну він продав!

А Петлюра добрий був.
Каже: «Я вам батько!»
Срібло, золото забрав —
По Вкраїні гладко!

Махно-бандит скрізь вертівся,
Мов собачий хвіст.
Ми ж на нього роздивились,
Аж він анархіст!

А Денікін як прийшов,
Хотів панувати,
Свої гроші розпустив,
Щоб царські забрати!

Врангель добрий на словах,

Управляв в Криму:
Як хто грошей не давав,
Того садив у тюрму!

А поляки теж були
З Петлюрою вкупі,
Хоч недовго пробули,
Та теж душогуби!

Дев'ять сватів-шкуродерів,
Хотіли засісти.
Робітників та селян
Бралися заїсти.

Стала бідна Україна,
Як нещасная вдова:
Хто не прийде її сватать.
То добра її не дба.

КВАРТЕТ

Петлюра, гетьман і поляк,
Денікін «храбрий» і Колчак
Затіяли з народом бійку.
Дістали танки, кулемети,
Собак англійських дві-три роти
І доблестю своїх побід
Рішили здивувати світ.
Антанта устромила дишло,
Запрягла коні, та нічого не вийшло.
«Гей, стойте, братці, — кричить Антанта, —
Як же нам бійку тут вести —
Ми всі не так посіли!
Ти сядеш з гетьманом, поляк,
Денікін в Крим, в Сибір — Колчак,
А ти, Петлюра, сиди збоку
І як не так, то бий по оку!
З усіх сторін ми разом двинем,
Народ ми швидко перекинем».
І рушили до самого Орла.
Да тут народ як розізлився.
Й залізною рукою за груди їх схватився,
Та вдарив добре по зубах,
І розігнав їх в пух і прах.
Колчак і гетьман провалились,
Поляки дома очутились,
Денікін знов у Крим попав,
Петлюра безвісти пропав.
Розбили всіх, засяло сонце
У наше радісне віконце.
Народ взяв владу, в ньому сила,
Бандитам всім — могила.

ПРО СКОРОПАДСЬКОГО

Німці гетьмана зловили,
На трон його посадили:
«Сідай, сідай, Скоропадський,
Будеш українським батьком».
Дурнуватий Скоропадський
Сів на трон, мов той пень,
Та й просидів цілий день,
Сидить день, сидить два,
А розуму все чорт-ма!

ПОХІД СКОРОПАДСЬКОГО

Із походу Скоропадський
Повертавсь до жінки,
Обшарпаний, а в кишені
Лиш одна копійка.
От пішов він на ярмарок,
Ходить, ярмаркує,
На копійку собі хрону
На обід купує.

Хрін то, бачте, найдешевший,
Отож купив в'язку
Та й сів собі на кобилу,
Ще й шаблею брязка.

Б є кобилу острогами,
Хроном подавився,
Закрутило йому в носі,
Мало не сказився.

— Що ж, нівроку, — собі каже, —
Дурні очі, бачте?
Купували собі хрону,
То тепер і плачте.

І не думай про Вкраїну,
Покинь гордий гонор,
Лиш поткнися, нагодуєм
Ще не таким хроном.

ЯК ЗАДУМАВ ПАН ПЕТЛЮРА...

Як задумав пан Петлюра
Сватать молоду,
Та й посунув на Вкраїну
Всю свою орду.

Скликав гостей на сватання,
Яких сам хотів,
Не забув він припрохати
Й німецьких панів.

Приїхали любі гості
З радістю до нас,
Небагато — триста тисяч.
Повний тарантас.

Бенкетують та регочуть,
Сіли за столи
Та силоміць на Вкраїні
Сватання зняли.

З ними всівся пан Петлюра,
Ейхгорна віта,
Що збулась його щаслива
Гадана мета.

Та й п'ють собі, веселяться,
Аж чарки дзвенять...
А робочі і селяни
Стежать і не сплять.

Прислухались — аж Вкраїну
В неволю дають,
Скоропадського — катюгу
Гетьманом беруть.

«Хай же буде день щасливий!» —
Ейхгорн виклика:
«П'ю за гетьмана, панове!»
Петлюра зника...

«Хай же буде самостійна

Вкраїна у нас!
Хай же буде гетьманщина,
Щаслива для нас!»

Пили, пили, веселились,
Полягали спать...
А тим часом комуністи
Не згаяли час.

І зібрали вони своїх —
Славних партизан,
Загриміло — загуділо,
Бережися пан!

Прокинулись гості вранці,
Хміль голови рве.
Нема вина, суха чарка
У горлі дере.

Та й бігають по подвір'ю:
— А де ж тарантас?
Де Ейхгорн, де пан Петлюра,
А де ж гетьман наш?!

ОЙ, ЩО Ж ТО ЗА ШУМ УЧИНИВСЯ...

Ой, що ж то за шум учинився?
То задумав пан Петлюра оженитьcя.
Та й засватав собі пані дуже горду.
Що плювала і плює йому в морду.

Залицявся хоч і сам він до неї,
Та засватала Антанта дуралея.
І зібралась на той шум панів сила,
За варшавські столи всі посіли.

Ой, пили ж ті пани мед-горілку,
Молодий же лизав там тарілку.
Ой, складались пани всі по грошу,
І златали йому чин хороший.

Став дурко молодий генералом;
Загигикав, аж кров вся заграла...
Та як впав же він на помості,
Побив, потрощив собі кості.

І ШУМИТЬ, І ГУДЕ...

І шумить, і гуде,
Петлюра пана веде;
«Оцей мені панок польський
Самостійність здобуде».

Обізвавсь польський пан:
«Ласий тут земельний лан!
Ой, поділимо, Петлюро,
Цю земельку пополам».
«Що ж, ділить, так ділить», —
Симон йому бубонить:
«Здирай з хама першу шкуру,
Я на другу маю хіть».

Селянин неборак,
Як почув, що буде так, —
Схопив вила ще й рушницю,
Пригадав, що він козак.

Як сказав, так зробив:
В домовину положив
Пана-ляха та Петлюру —
І хоть би хто затужив.

Взяв він пана і Петлюру
У залізнії тиски,
І здавив, аж затріщали
У союзників виски.

ЯК ПРИЙШЛИ ПАНИ-ПОЛЯКИ...

Як прийшли пани-поляки на Вкраїну,
Хтіли воювати,
А як всипав їм Котовський,
Почали тікати.
Ой, тікали табунами,
Мов ті дурні вівці,
Ми ж їх гнали бияками
По нашій дубрівці.
Ми ж їх гнали бияками,
Лупили по спинах:
«А то тобі Україна,
Вражий панський сину!»
Пан Пілсудський з переляку
Вийшов на дорогу,
Не попав він на коня
Та сів на корову,
Та й питає замісника:
— А що там сі діє?
— Тікай, тікай, пан вельможний,
Бо більшовик біє!
Ой, тікав же пан Пілсудський
До свої Варшави,
Та й продав він свої капці
За гладушик кави.

ТО НЕ ХМАРУ, ТО НЕ ЧОРНУ...

(Кобзарська пісня)

То не хмару, то не чорну
Вітер підіймає,
То Пілсудський свою шляхту
На раду скликає.

То не вовки-сіроманці
Виють-завивають,
То грабіжники-шуліки
В палац поспішають.

Там сова сидить лупата,
Лупає очима,
Ще й під крилом мотляється
Щербата шаблина.

Ой, злетілися шуліки
До сови в світлиці,
Злодійської варшавської
Вельможної птиці.

Посідали за столами
Та й стали гадати,
Як то нашу Україну
Швидше заклювати

Сидять собі у світлиці,
Міркують, гадають,
Та ще здобич не піймали,
А вже поділяють.

«Єзус свєнтий і Марія!» —
Каже сова гучно: —
Як підемо на Вкраїну,
Заживемо бучно!»
Довго плямкала губами,
Мов здобич жувала:
«Наша бендзє Україна!» —
Люто закричала.

«Віват! Віват!» — всі гукнули: —
Веди нас до бою,
Запануєм на Вкраїні,
Ми, пані, з тобою!»

А сова їм: «Я дзінькую!
Час нам вирушати,
Та прадідів капелюха
Будем там шукати!!!»

Та й поперлись до костьолу
«Свєнтего» благати.
Щоб допоміг Україну
Швидше заклювати.

Ублагали та й пустились
На Київ летіти,
По дорозі міста й села
Руйнувать, палити.

Знову шляхта запалила,
Минуле згадала.
Та «Ще Польська не згінела!»
П'яна верещала.

Руйнували, убивали,
Кров'ю поливали,
А тим часом з сходу сонця
Кара піднімалась.

То не орел сизокрилий
Літає-кружляє,
То Будьонний і Котовський
Вояків скликають.

«Гей, ви, хлопці молодії,
Шляхта наступає,
Всі на коні воронії
Та й в похід рушаймо!
Панів вітать треба чемно,
Як слід по закону,
Щоб втікали з України
Без штанів додому!»

Ой, не має шляхта часу

Вже «віват» кричати,
З України що є духу
Кинулась тікати.

Ой, у полі широкому
Два орли літають,
То котовці з червонцями
Шляхту виряджають.

Розгубило «ясне панство»
Шовкові онучі,
Як тікали з Київщини
Аж до річки Случі.

Заболіли в панів ноги,
Притомились трохи,
Як втікали з України —
Губили й панчохи.

Наварили пани квасу,
А пить не зуміли,
Бо махнули всі «до лясу»,
Тільки зашуміло.

ОЙ, ЯБЛУЧКО, КУДИ КОТИШСЯ

(Пісня часів війни з білополяками)

Ой, яблучко,
Куди котишся?
Вражий пан, за гріхи
Не розплатишся!

Нам прислали з Москви
Подкрепленіє,
Ми всі фронтом пішли
В наступленіє.
Наша пушка ураз
Як загрохає,
То в окопах пани
Тільки охають.

Із окопів пани
Розбігалися.
«Матка боска» — кричать,
Ізлякалися.

Почали ми косить
Кулеметами,
То поляків полки
Стали ротами.

У ту пору на панів
Ми так двинули,
Польський фронт в один час
Опрокинули.

Хто тіка навпрямик,
Хто в стороночку,
Наша куля біжить
Удогоночку.

УКРАЇНСЬКІ КИСЛИЦІ

Ой, кислиця моя,
Куди котишся?
А Петлюрі гетьманства
Дуже хочеться.

Ой, кислиця в садку
Наливається,
А Петлюра у Варшаві
Нахваляється.

«Піду лишень на Вкраїну,
Буду там гетьманом,
Між вельможними панами
Сам я буду паном»
Ой, кислиці в садку
Вродили на славу,
Утікає з України
Петлюра в Варшаву.

Била Армія Червона
Петлюру по пиці:
«Оце ж тобі, вражий пане,
Вкраїнські кислиці!

Оце ж тобі, песій сину,
Кислиці ще й груші!..»
Ледве виніс пан Петлюра
Свою тряску душу.

ЧАСТУШКИ

Няміняв Краснов снарядів
У Вільгельма за биків,
Много в кайзера снарядів,
А в Краснова дураків.

Скоропадський гад
Та й з Петлюрою,
Нам заплатять вони
За все шкурою.

Гетьман «добре» керував.
Керував, неначе цар,
Папіряні гроші мав,
Україну він продав.

На горі калачі,
Під горою каша:
Не думайте, гайдамаки,
Що Росія ваша.

Швидко виліз, швидко впав
Той виродок хвацький,
Що куркулям землю дав, —
Гетьман Скоропадський.
Я на бочці сиджу,
Під бочкою слизько,
Утікай, німчура, —
Полк Богунський близько.

Точить зуби поляк-пан
На радянський хліб і лан,
Не сунь, пане, свого рила,
В нас зросла незламна сила.

Нехай пан-лях френчик носить.
Нехай дере вгору носа,
Не раз уже гади білі
І френчі й штани губили.

Закувала зозуленька
Три-чотири рази,

То ж дивіться — вже Петлюра
Салом п'ятки маже.

Утікали генерали,
Скільки було духу,
Бо товариш Ворошилов
Вдарив їх по уху.

Знову хоче пан-поляк
Упіймати нас на гак.
Гей, вставайте, вояки,
Ловіть панів на штики.

Ми Денікіна розбили.
Й цих спровадим до могили,
Буде знати пан-поляк
Про червоних про вояк.

Точить зуби поляк-пан
На радянський хліб і лан.
Не сунь, пане, свого рила,
Бо готують в селах вила!

Ой, у пана, ой, у пана,
Аж горить щока рум'яна,
Болять ребра, ломить спину —
Пам'ятатиме Вкраїну!

Ми веселії хлоп'ята,
Ми червонії солдати —
Будуть знати генерали,
Як ми з Києва їх гнали.

Скоропадський-женишок
Завів гетьманщину,
Набрав грошей у мішок,
Та й втік в Німеччину.

У Харкові дощ іде,
А в Полтаві слизько...
Бережися, Махно-дурень,
Партизани близько!

А Будьонний на коні,
Будьонновці в кареті,

А махновці-дураки
Лазять в очереті.

ЛИСТ ПЕТЛЮРІ

Слухай, батько, отамане,
Новоспечений гетьмане,
Полководче ти зелений,
Панський прихвосне мерзенний!
Слухай та на ус мотай,
Будеш битий — пам'ятай!
Знову сунеш на Вкраїну
І несеш ти їй руїну.
Ти і німців нам приводив,
Гайдамаків понаплодив,
Ти з Денікіним братався,
Одностайно з ним старався
Комуністів виганяти,
Київ щоб собі узяти.
Не вкипіло — провалився
І в Варшаві опинився,
Бо червоні козаки
Знищили твої полки.
Слухай, Юдо, казнокраде,
Ми дамо тобі пораду,
Булави ти не добудеш,
А штани свої загубиш.
Швидше наш червоноармієць
Схватить тя за оселедець.
О, тоді ти будеш знати,
Як Вкраїну продавати.
Щоб на погань не дивиться,
Довго з духу не возиться:
Закладем тебе в гармату
Та й жбурнем до чорта в хату.
До побачення, гетьман,
Батьковбивець, шарлатан!

ЛИСТ ПЕТЛЮРІ

«Ми, таращанці, богунці та інші українці, козаки, червоноармійці, одержали твою нахабну відозву.

Як у давнину запорожці турецькому султанові, так і ми тобі відповідаємо.

Був у нас гетьман Скоропадський, сидів на німецьких багнетах, загинув проклятий.

Новий пан гетьман об'явився — Петлюра. Продав бідних селян польським панам, уклав з панами-поміщиками мир. Продав Україну французьким, румунським, грецьким щукам, пішов з ними проти нас — трудящих бідняків України. Продав матір-батьківщину, продав бідний народ.

Скажи, Іудо, за скільки грошей продав ти Україну?

Скільки платиш своїм наймитам за те, щоб собачим язиком каламутити селянство, підіймати його проти влади трудящої бідноти?

Скажи, зраднику! Тільки знай, не панувати панам більш на Україні!

Ми, сини її, бідні трудівники, головою накладемо, а її оборонимо, щоб розцвіла на її вільній землі пшениця, на волі вижата була вільним селянством на свою користь, а не жадібним грабіжникам, кровопивцям, куркулям, поміщикам.

Так! Ми — брати російським робітникам і селянству, як і брати всім, хто бореться за визволення трудящих.

Твої ж брати — польські шляхтичі, українські шкуродери-куркулі, царські генерали, французькі буржуї.

І сам ти брехливий і розпусний, як польські шляхтичі, мовляв, усіх переб'ємо.

Не кажи гоп, поки не перескочиш! Калюжа для тебе готова, новий пане гетьмане з буржуйської, французької та польської ласки.

Не доносити тобі штанів до цього літа. Ми тобі добре боки нам'яли під Коростенем, Бердичевом та Проскуровом. Вже союзники твої залишили Одесу...

Визволена Угорщина простягає до нас братерські руки, і руки пограбованих панами селян Польщі, Галичини тягнуться до твого горла, Іудо!

Геть від нас, проклятий, подавись, собако!

Іменем селян, козаків-українців, командири червоних козаків,

отамани:
Щорс, Боженко та ін.».

РОЗМОВИ ПОЛЯКІВ У 1920 РОЦІ

О, полякам як всипали було в двадцятому році, то вони без пам яті тікали. А які, знаєте, інтересні розмови вони вели між собою тоді!

Стоять вони ото в нашому селі, наладились тікати далі, поглядають весь час на шлях та й балакають:

— Ото большевик незносне чолов'єк, то ж но помисліць — сам голе, босе, карабін на мотузку, а так цясно біє!

А другий йому:

— Е, проше пана, уцекали ми без болота і рови, же би зостаться здрови, а терас тшеба уцекаць через гори і доли, ліш би не зостацься без глови!

* * *

Коли з червоними воювали поляки, то все сміялись і говорили:

— Пий, пан, млєко, єщо большовицьке войсько далеко.

Коли більшовицьке військо підійшло, то Пілсудський скомандував:

— Панове, по конях!

А один стоїть та й каже:

— А у мене кобила!

— Кобила не кобила, а команда єдна била! Тікай, пан, пшисько, бо большевік близько!

А коли прийшли червоні, то тікали поляки і піші, і конні.

Тоді подає пан Пілсудський команду:

— Ховайсь, пан, за демба!

А їх і за дубом спіймали та чортів так дали, що аж до самої Варшави тікали.

ЯК НАША НЮРКА ТЕЛЯТ ШУКАЛА

В партизанському загоні Альохіна була з нами і Нюрка Койда, сирота. Така маленька, шустра, як метелик.

Коли ми відступали, Нюрку оставили тут, у Кахівці, на дозори. Вона побула днів три і переправилась до нас у Берислав. Приїхала, розказала, що де і як. В боях була завжди з нами.

А під Забір'ям (ще на Київщині) білі стояли за лісом. Треба було дізнатись про їхні сили. Кого ж послати на розвідку? Нюрку. Переоділи її у дрантя, торбу через плече повісили, чубик білий висмукнули з-під хустки, щоб прикрив її бистрі очі, і послали в ліс «телят шукати».

Не було Нюрки довго. Думали, що вже піймалась.

Коли це надвечір щось гуркотить. Дивимось, наша Нюрка мчить у повній бойовій готовності: кулеметна тачанка, на тачанці Нюрка в обнимку з кулеметом, а одною рукою розвіває своєю хусткою й співає: «Мы смело в бой пойдем...»

Не встигла тачанка зупинитись, як ми всі схопили Нюрку на «ура». Підкидаємо, а вона кричить:

— Та спідницю, ідоли, не порвіть!

Хлопці регочуть. Нюрка сміється.

— Ну, а як же це ти відвоювала «максимку»?

— Еге, як?! Відвоювала! Іду я ото лісом, попід кущі заглядаю та мурчу собі під ніс: «А стонадцять чортів, прокляті телята!» (ніби я телят шукаю). Іду, іду — та прямо на тачанку оцю. А біля неї аж троє «телят».

— Стой!

Я й стала, як укопана, та очима кліпаю.

— Чого тут лазиш?

— Та я, дядьку, телят шукаю.

Чую один каже: “Задержать!», а другий: «Та на кой чорт, щеня зінське!» Та як скомандують:

— Ступай за телятами!

Я тоді сміливіше приступаю, роздивляюсь оцю цяцьку, вроді — зроду не бачила. Роздивляюсь, обмацую, а сама слухаю, що вони між собою говорять. А вони й не підозрівають, як самі карти мені й одкрили. Як я вже все вивідала, думаю: «А ну, дай візьму їх «на

пушку».

— То що, — кажу, — оце у вас тільки одна така штука? А там, за яром так скільки їх стоїть?.. І всі так пужална свої (дула, значить) попіднімали... А на одному великий-великий червоний платок матлається, аж горить на сонці.

Дивлюсь, а «телята» від моїх розказів так і принишкли. Та як схопляться, та за свої біноклі, та на поляну до своєї вишки.

А я на тачанку та й хода!

ПАНЦЕРНА

Це було в двадцятому році. Наступного ранку я мав піти овес сіяти в поле. Я лагодив собі мішки, а Майко, поляк, що квартирував у мене, підходить та й каже:

— Завтра пуйдзем і заберем вашу панцерку і поєдзім до Кракова.

А я йому й кажу:

— Ти ще, певно, їх ніколи не брав, а так певен, що й рук не попечеш. Вони ж гарячі!

На ранок я взяв мішок та й пішов у поле. А поляки повставали, понаїдались того, що награбували, та й пішли, так, як в сніданок, панцерку брати, а панцеркою називали вони червоний бронепоїзд, що частенько їх колошматив. Пішло їх щось зо два батальйони. Моїх квартирантів пішло дев'ять. А сіяв я недалеко від того місця, де мав бути бій. Наша панцерка ще з станції Комарівці помітила поляків край ліса. Бо наші хлопці дали знати з вечора про це. Ну, ото вона підходить, порівнялася з їх фронтом, сама хитра, їх немов би то й не помічає. А тоді раптом як сипне з кулемета, як сипне, як сипне, то вони не знали, де їм подіватися...

Так під вечір іду я з поля садочком, аж дивлюсь — біжить Майко, біжить, і вся голова гола. А за ним ще двоє моїх квартирантів. Я то добре знаю, що їм дали жару червоні, а все ж питаю:

- Май, взяв панцерку?

Мовчить. Зійшлись на подвір я, а я та знову до нього:

- Май, взяв панцерку?

Мовчить. Через хвильку я знов, втретє вже:

— Май, взяв панцерку?

— Мовчи, пся крев, большевик! Мовчи, ніц мні не мув!

А я знаю, чого він казиться, та тільки посміхаюсь. І справді — пішло їх од мене дев'ять, а прийшло лише троє...

ПРО ЯПОНЦІВ

Японці завжди після нападу на нашу землю роблять перекличку, провіряють, скільки чого загубили, а коли при цьому виявляється, що хтось із них щось загубив на радянській території, то наганяй дають. Ну, але звісне діло, гублять дуже багато й шинелі, шапки й іншу всячину, бо де там є час думати про шапку. Тому то і на перекличку багато не з'являється, бо ще шукають по дорозі свої шинелі, рушниці, шапки.

Але одного разу вистроїв їх капітан після нальоту та й до одного взводу:

— А ваш командир де? Що, знову шапку в більшовиків загубив та й шукати пішов?

- Ні, ваше благородіє, — кажуть солдати, — на цей раз він загубив там голову.

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Буржуй тікає, бо бідняк наступає.

Гай-гай! Полетіли генерали в теплий край!

Денікінський маніфест спиною читають.

Пани-поляки такі вояки, що бояться й спати, — аби хто кашлянув, то гайда тікати.

Як сюди йшли пани, то понадівали жупани, а як тікали пани, то погубили й штани.

Атакували панів червоні — нема панів, одні коні.

Билися отамани й пани та погубили й штани.

Злодій Петлюра покрав півні й кури.

Петлюра в ліс, а Денікіна взяв біс.

Як, пане, не крути, а від нас тобі не втекти.

І туди верть, і сюди верть, а панові прийшла смерть.

Діждались пори, що покотились пани з гори.

Минулися ті роки, що розпирало панам боки.

Брав пан, забрали й пана.

Панам був рай, та настав край.

Пан був, та загув і сліди його терном заросли.

Тоді повернуться пани, як рак одягнеться в штани.

Видно орла по польоту, а Скоропадського по німцях.

Дурний, як Скоропадський.

У вагоні директорія, під вагоном територія.

Кляне, як баба Денікіна.

ФАШИСТИ КЛЯТІ, ЧОГО ПРИЙШЛИ ДО НАШОЇ ХАТИ

ЛЮДОЖЕРОВІ АДОЛЬФУ ГІТЛЕРУ ВІД ОНУКІВ ВЕЛИКИХ ЗАПОРОЖЦІВ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЇ

Ми, правнуки й онуки славних і войовничих запорожців землі української, яка входить у великий СРСР, вирішили тобі, проклятий кате, листа цього написати... Ти, підлий Іуда і гад, напав на Країну Рад і хочеш забрати у нас фабрики й заводи, землю, ліси й води і привезти сюди баронів, капіталістів, таких, як сам, бандитів і розбишак-фашистів.

Та цьому ніколи не бувати, ми зуміємо за себе постояти! Не збудуєш ти на нашій землі жодну віллу, ми відведемо для кожного з вас по два метри на могилу. Збудуємо пам'ятник для кожного фашистського бандита з написом: «Ось де собака зарита!»

...Людожер ти і кровопивця, кат у коричневій сорочці і вбивця: некоронований фюрер і старий гер, — не підкорити тобі ніколи СРСР! І як не доведеться свині на небо дивиться, так тобі у нашому городі не риться, хоч у тебе й морда свиняча і свинська вдача...

СПІЛЬНІСТЬ

— Які спільні і які відмінні риси між лисом і фашистом?

— Спільні риси такі: обидва злодії. Протилежні — лис, як украде курку, то їсть, а фашист несе до хати і заставляє, аби йому господиня смажила, та ще й до того на маслі.

ФАШИСТСЬКИЙ ДУХ

Хвасталися все гітлерівці своїм духом, високим та войовничим. А малий хлопчик ніяк не міг зрозуміти цього та й питає маму:

— А який, мамо, у них дух?

— А такий, як од цапа, — упевнено каже мати. — Хіба не знаєш, як тиждень хату провітрювали після них, доки трохи видихався їх дух.

ГІТЛЕР І ЙОГО ПОРТРЕТ

Підійшов Гітлер до свого портрета та й каже:

— Адольф, Адольф, що з нами буде, коли більшовики нас переможуть?

З рами висунулася пика намальованого Гітлера і каже:

— Нічого: мене знімуть, а тебе повісять!

ПОРАДА НАПОЛЕОНА

Як почав Гітлер під Сталінградом париться, то пішов до Наполеона радиться:

— Скажи, як мені воювати?
— З ким воюєш?
— З красними.
— Не знаю, хто такії.
— Ну, з більшовиками.
— Не чув про таких.
— Ну, з руськими.
— А, так би й сказав. А куди ти дійшов?
— До Сталінграда...
— То лягай зі мною рядом.

ЧУДЕСА

Коли Червона Армія зігнала фашистів з українських районів — один німецький пан і давай тікача! Біг, біг, аж до самого Берліна добіг. Його й питають:

— Ну як, пане, чи багато пшениці на українській землі вродилося для нас?

— Та бодай їй трясця, — каже. — Ця більшовицька земля чудеса творить. Посіяв я пшеницю, а уродилось кладовище — самі хрести з німецькими касками.

ВІДВАЖНИЙ ГІТЛЕРІВЕЦЬ

Раз фашисти обложили ліс, в якому були партизани. Почалася битва між партизанами і фашистами. А в гітлерівському війську був один дуже «відважний» Ганс, що цілий час дзвонив зубами, як голодний вовк. Раптом біля нього, так за п'ятдесят метрів, вибухнула граната і в те місце, яким сідати, вдарило якимсь патичком. А що Ганс був найвідважніший у війську, то лежав півгодини без пам яті, а коли прочумався, то почув неприємний запах.

— Слухай, Карл! — обізвався він по хвилі до свого сусіда, що лежав недалеко від нього і стріляв богові у вікна.

— Карл, слухай! Чоловік ранений смердить?

— Так, мабуть, — каже Карл.

— Ну то я ранений в ногу, бо чути від мене запах, і повні штани крові набігло.

ВИПРОСИВ

Один гітлерівець та вчився просити по-українськи молока. От лежить і практикується:

— Хазяйка, давай мені молоха, молоха, молоха. Дай мені молота.

А жінка думала, що він просить молота, та й телепнула його по тім'ю.

НЕ СУШИ ЩЕ НОГИ

Двом фашистам треба було перебратися на другий берег річки. Ішли вони берегом, аж увиділи старого гуцула. Прикликають його до себе і показують, що хочуть переплисти на той бік, та нема як.

— Я вас пораджу, — сказав гуцул. Надибав стару зрізану вербу і показує, щоб один з них сів на неї верхи і зв'язав знизу ноги, щоб не зірвався з верби у воду Довго фашисти сперечалися, кому першому плисти, аж ось один, сміливіший сів.

Гуцул зв'язав йому ноги, дав в руки колик ще й на річку попхав. Доки вода була така, що можна було досягнути ногою дна, німець плив, коли ж досягнути вже не міг, перевернувся головою вниз, а ногами вверх.

— Не суши ще ноги, дурню! — кричить другий німець, — До берега ще далеко...

ВОСТАННЄ КУПАЮСЬ

Під час війни у нашому ставку захотів покупатись німець. А по-нашому говорити добре не вмів. Уліз він у воду і потрапив у водоворот над ямою та й почув, що тоне. але як крикнути, що потопає, — забувся.

Виринув він раз із води і кричить:

— Востаннє купаюсь!

Люди на березі стоять і посміхаються. Виринув німець удруге:

— Востаннє купаюсь!

А потім виринув втретє, прокричав та й пішов на дно. А люди:

— Ну і слава тобі господи!

ДОПОМОГЛИ

«Коли Червона Армія перейшла кордон і йшла в Західну Україну, то польські правителі просили у румунського правительства поміч, аби танки позичити.

Румунські правителі сказали, що позичать.

— Скільки ж ви позичите? — питають їх.

— Половину того, що маємо, — одказують вони.

— А скільки ж ви маєте?

— Два, — відповідають румунські правителі. — Один вам дамо, а один собі залишимо».

ВІДЧУВАЮТЬ

— Мамо, чого тікають кури?
— То вони здалеку фашиста зачули.

“ВІТАЮТЬ”

— На кого то собаки гавкають?
— То фашистського офіцера «вітають».

ГІТЛЕРОВІ ПОСІПАЦІ - СКАЖЕНОМУ СОБАЦІ

(Партизанський лист)

Прописуємо тобі, катюго.
Що ми живі та здорові,
Як дуби у діброві.
Та ще бажаємо тобі від щирого серця
Сто болячок у реберця,
Сто чортів у твою пельку.
Щоб ти швидше ліг в земельку.
А вже ж ти зграю свою скликав,
А вже ж ти руки криваві потирав;
Нахвалявся, чорним душам присягався:
«Я пошлю на схід вояків-арійців;
Я розіб'ю партизанів, розвію,
Чорним попелом села покрию,
Кров'ю людською уп'юся
Та й повеселюся.
От тоді в тилу буде мирно та тихо».
А тебе, людожере, спіткало лихо.
Як води з моря не випити,
Як вітру в полі не спинити, —
Так і нас, партизанів, хоч сказися,
Не здолати тобі, не розвіяти.
Бо ми — месники народні,
Захисники благородні.
І не злякають нас ні машини твої, ні Ганки,
Бо є для них партизанські приманки.
Самі їх готуєм,
Непрошених гостей частуєм.
Їдуть «гості» на машинах
І вибухають на партизанських мінах.
Всім їм отут
Надходить капут.
Бо вояки твої, арійці,
Не заслуговують на наші гостинці.
А ще потішили нас, партизанів, твої
лі гуни:

Над лісами гасали,
Бомби з «юнкерсів» скидали,
І бомби, і батальйонні міни
Кожної днини.
Є великі втрати, —
Бодай не збрехати:
У нашої баби Насті
Дві курки вбито зозулясті;
Біля дірявого моста
Приблудній корові відбито хвоста;
Наведено жах
На болотяних жаб.
Хоч вір, хоч ні,
А так було усі дні.
Кобиляча ти голова —
Не розум у ній, а трава.
Всесвітній ти телепень,
Дурний, як пень.
Чухай тепер свої вуха ослячі та приказуй:
«Коли б то знаття,
Що буде таке биття, —
Заклявся б іти сюди
На все життя»...

НАД РІЧКОЮ, БЕРЕЖКОМ

Над річкою, бережком
Ішов Гітлер з батіжком.
Гей, гей! З Дону додому.

За плечима торбина
Ще й латана свитина.
Гей, гей! Що, довоювавсь?

Стій же, Гітлер, постривай,
Шляху в людей попитай.
Гей, гей! Чи не заблудивсь.

Мені шляху не питать,
Прямо в Берлін мандрувать.
Гей, гей! Долю доганять.

ОЙ, НЕ ХОДИ, ФРИЦЮ

Ой не ходи, фрицю,
На нашу границю,
Бо скрутимо, враже
Тобі потилицю. / двічі

Не дамо, фашисте,
Ні їсти, ні пити,
Будемо, фашисте,
Тебе всюди бити. І двічі

Не пустим фашиста
До своєї хати.
Будеш ти, фашисте,
Будеш утікати. / двічі

Не втечеш, фашисте,
Із нашого краю.
Круки твої очі
Тут повипивають. /двічі

ТЕЧЕ РІЧКА НЕВЕЛИЧКА

Тече річка невеличка
З вишневого саду.
Кличе Гітлер Антонеску
Собі на пораду.

— Порадь, порадь, Антонеску,
Як рідная мати,
Ой, чи мені воювати,
Чи назад тікати?

— Ой, я тебе, милий друже,
Раджу й не пораджу:
Тобі кажу воювати,
А сам п'яти мажу.

Ми з тобою воювали
Аж під Сталінградом,
Та й не бачили очима,
А лиш тільки задом.

— Бодай тебе, Антонеску,
Як так мене радиш!
Ти ще й сала не наївся.
А вже п'яти мажеш.

— Мажу, друже, собі п'яти
Й штани підтягаю,
Бо втриматись на Вкраїні
Я думки не маю.

Треба, треба, милий друже,
Все приготувати,
Бо як стане в тебе мокро,
То важко тікати.

Всі мої вінки лаврові,
Дані в нагороду,
Кляті кози давно з'їли,
Попивають воду.

Так прощай, мій милий друже,

Я буду тікати,
Тобі раджу поскоріше
Слідом поспішати.

ОЙ ЗА МОСТОМ ПРИ ДОЛИНІ

Ой за мостом при долині
Трава зеленіє,
А в Німеччині фашистській
Гітлер скаженіє.

Як заплаче Гітлер:
— Діти мої, діти,
Гітлерівці, гестаповці,
Де ж мені вас діти?

Не журися «фюрер»,
Є у нас примова:
Для всіх твоїх гітлерівців
Вже петля готова.

Доведеться як і їм,
Так і твоїй пиці
Гойдатися у петлі
На сухій осиці.

ПІШЛИ НА ДНО

Захотілось гітлерівцям
До Волги добитись
І хоч жменькою із річки
Водички напитись.

Як напились, то й скортіло
Заразом скупатись...
Пішли на дно; не прийшлося
Й з світом попрощатись.

У ПЕТЛІ ПОВИСНЕШ

Гітлер коні все сідлає
І гармати виставляє
І на захід, і на схід:
— Подавай мені обід!

Жде на сході він сніданок,
А на заході обід;
Та гляди, проклятий Гітлер,
Без штанів щоб не побіг!

Знаєм ми, що ти, бандите,
Маєш добрі апетити.
Та оглянься, подивися,
Коли б раптом не вдавився.

Бережися, ненажеро,
Бо буде погано,
Як прийдеться тобі, дурню,
Стрінутися з нами.
Хоч міркуй ти як там хочеш,
Тягни свою пісню, —
До вірьовки все ж ускочиш
І на ній повиснеш.

ПРО ФАШИСТСЬКІ ПОРЯДКИ

На Вкраїні земля чорна, та земля чорна, та гей,
Всюди люди крутять жорна, та крутять жорна, та гей!
Наказ — розстріл: жорна здай!
Хоча граблять і вбивають,
А все кажуть — «визволяють»,
А все кажуть — «визволяють»,
Та «визволяють», та гей!
Ходить Гітлер над рікою, та над рікою, та гей,
Носить жорна під рукою, та під рукою, та гей!
Наказ — розстріл: жорна здай!
Хоча... і т. д.
Звелів Гітлер наказ дати, та наказ дати, та гей:
Щоб все сало з маслом здати, та з маслом здати, та гей!
Наказ — розстріл: сало здай!
Хоча... і т. д.
Кози скачуть вправо, вліво, та вправо, вліво, та гей!
Бо погане їхнє діло, та їхнє діло, та гей!
Наказ — розстріл: кози здай!
Хоча... і т. д.
Палять німці наші села, та наші села, та гей!
Новина ж це невесела, та невесела, та гей!
Наказ — розстріл: жорна здай!
Хоча... і т. д.
Колють німці наші свині, та наші свині, та гей!
Та ще й ззаду б'ють по спині, та б'ють по спині, та гей!
Наказ — розстріл: свині здай!
Хоча... і т. д.
Шастають все вправо, вліво, та вправо, вліво, та гей!
Та хапають дуже вміло, та дуже вміло, та гей!
Наказ — розстріл: свині здай!
Хоча... і т. д.
Звелів Гітлер наказ дати, та наказ дати, та гей!
Хвости й гриви відтинати, та наказ дати, та гей!
Наказ — розстріл: хвости здай!
Хоча... і т. д.

Люди ножиці шукають, та все шукають, та гей!
Хвости й гриви відтинають, та відтинають, та гей!
Наказ — розстріл: гриви здай!
Хоча... і т. д.
Усе стогне та зітхає, та все зітхає, та гей!
Що все Гітлер забирає, та забирає, та гей!
Наказ розстріл: усе здай!
Хоча... і т, д.
Курка вішатися має, та курка має, та гей!
Що нестися не встигає, та не встигає, та гей!
Наказ — розстріл: яйця здай!
Хоча... і т. д.
«Вішатись не маєш права, не маєш права, та гей!
Бо яєць ти ще не здала, та ще не здала, та гей!»
Наказ — розстріл: яйця здай!
Хоча... і т. д.
Звелів Гітлер наказ дати, та наказ дати, та гей!
В Німеччину молодь взяти, та молодь взяти, та гей!
Наказ - розстріл: виїжджай!
Хоча... і т. д.
Молодь каже: «не поїдем, та не поїдем, та гей,
Краще світ за очі підем, за очі підем, та гей!»
На Вкраїні — звісно, гей,
Стало звісно, стало звісно,
Що німецьке ярмо трісло,
Та німецьке ярмо трісло,
Та ярмо трісло, та гей

ЧАСТУШКИ І КОЛОМИЙКИ

Каже Гітлер Ріббентропу:
— Завоюєм всю Європу.
А Європа їм в отвіт:
— Ой не буде левом кіт.

Антонеску, фюрер, дуче
На Карпатську лізуть кручу,
А із пекла їм чорти
Простягли свої хвости.

Кричить фашист — караул!
Вночі дружок утонув.
Не в річці, не в озері,
А в дворі в колодязі.
Що у нашому селі
Дружно в колективі:
Навіть старі жінки з кіллям
Фріців молотили.

Тікай швидше, Антонеску,
Тікай хоч на лижах;
Як доженуть партизани,
То дадуть по крижах.

Привезли фашисти пана —
Пан для нас — як той хомут.
Заявились партизани —
Пану їхньому «капут».

Кряче ворон на осиці,
Виє пес на мості;
Де не глянеш — на Вкраїні
Скрізь фашистів кості.

Дон, Дніпро, і Буг, і Прут...
Ох, і пруть фашисти, пруть!
Скільки їм не перти —
Не втекти од смерті.

Жити хочеш, клятий кате? —
Не дамо й години.

Все рівно кістками ляжеш
Під самим Берліном.

Ходить Гітлер коло броду
Та шукає переходу;
На прохід не попав, —
Як собака, пропав.

З чемоданами, узлами,
А не з автоматами,
Фрічаки уже з Берліна
Закивали п'ятами.

Скалить Гітлер зуби-кості,
Бачте, як він озвірів!
Як піткнеться до нас в гості —
Зостанеться без зубів.

Гітлер Геббельса спитав:
«Де тепер наш східний вал?»
Промовля Геббельс сльозами:
«Вал той котиться за нами».

Вийшов німець в дальню путь,
Бачив переправу,
Чи то вліво драпонуть,
Чи тікать направо.

Біжить фашист через гору,
Комарі літають,
Він тікає та кричить:
«Рус бомби скидає!»

Гітлер булки захотів
З нашої пшениці,
Замість булки ми дали
Фюреру по пиці.

Заспівали гітлерівці
Жалібної пісні,
Щ|о прийдеться їм глотати
Сухарики прісні.

Їхав Гітлер в дальню путь
Та й наткнувся на капут —

Ні прикмети, ні слідів,
Щоб на світі не чадів.

Сухий дуб, сухий дуб,
Сухая гілляка,
Згинув Гітлер окаянний,
Як рудий собака.

ЦІЛА ЧЕРЕДА

Забрали німці чуть не всю худобу у селян. І все їм мало, все питають та допитуються:

— Чи у вас ще багато скотини?

— Та є ще досить,— з серцем відповідають дядьки.— У нас староста така скотина породиста, що кращої й не знайдеш. А як з поліцаями — так ще ціла череда буде.

ПАРТИЗАНИ

Недалеко від міста Бердянська, на березі степової річки Обіточної розкинулося велике село Партизани.

Ось що трапилося в цьому селі в роки Вітчизняної війни. У вересні 1943 року фашистські війська під натиском Радянської Армії тікали з приазовських степів. Одного разу в село заскочила машина з фашистськими розбійниками. Вони хотіли пограбувати колгоспників.

Фашисти зупинилися серед села. Кругом ні душі, лише на загаті сидів дідок Оксентій. Такий собі маленький, глухуватий і підсліпуватий дідок.

— Ей, ти! — закричали на дідка фашисти.

Дідок почув і сміливо підійшов до машини.

— Кажи, як село називається? — запитав перекладач.

— Га, що?!

— Село як зветься? Застрелю! — загорланив перекладач.

— Ага, село. Партизани, Партизани зветься,— сказав дідок.

— Партизани?.. Партизани?..— заверещали на машині фашисти. Загурчала машина, і лише курява піднялася на вигоні.

Бачте, як добре, коли село гарну назву має!

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Високі в СРСР пороги на фашистські ноги.

Не чіпайте нас, фашисти кляті, бо не будете знати, куди й тікати.

Кому нашої землі схочеться, той під нею скорчиться.

Фашисти кляті, чого прийшли до нашої хати?

Добре, коли фашист битий, а ще краще, коли вбитий.

Фашиста в ребро — людям добро.

Хай лізе штик у фашистський бік.

Фашиста, як дерезу, — не зрубуй, а викидай з коренем.

Фашисту, як псу, кийок піднесу!

Фашистська вдача — собача.

У фашистів і брехня в оренді.

Бреше пес, як Геббельс по радіо.

Не бреши, собака, як гітлеряка.

Любить фашист солоденьке, та руки коротенькі.

Фашист — як комар: де сяде, там і кров п'є.

В Гітлера тільки рідні, що бандити одні.

Фашист злий, аж у роті чорно.

Земля дневі не мила, що фашистів породила.

Що в фашиста, що у вовка жадності однаково.

Така у фашиста програма — забирай усе до грама.

У фашиста сто лап, що побачив — те й цап.

Що фашист, що свиня — совість одна.

Не дай, боже, свині роги, а фашистському єфрейтору панство.

Тягають, як фашисти курей.

Про вовка помовка, а чорт гітлерівця несе!

Куди фашист оком кине, всюди лишить голі стіни.

Нагайка та палиця — ось чим фашист хвалиться.

Таке пішло: коменданту поклонись, поліцейському покорись, староста носа дере,— хай і'х чорт забере!

Старостина рожа на фашиста схожа.

Величається, як фашистський прикорінь.

Фашист і націоналіст — рідні брати.

Де фашиста б'ють, там і запроданцю дістанеться.

Один чорт — що фашист, що хорт.

Буде Гітлеру таке, що за дев'ятими ворітьми загавкає.

Не доведеться тобі, фашисте, у нас панувати, а доведеться тобі скаженою собакою погибати.

Фашист у селі кури ловив, партизани піймали — він і лапки зложив.

Фашисти кровожадні, як вовки, а полохливі, як зайці.

Фашист у полоні у бійця тремтить, як блудна вівця.

В лісі ростуть гриби, а на узліссі — гітлерівські гроби.

Побачив фашист Москву, як потилицю.

До Москви — «гох-гох», од Москви — «ох-ох».

Закрутив фашист носом, як нашого хріну понюхав.

Гострив на нас фашист зуби — хай же тепер попоцока ними.

Фашист хвалився, хвалився, та в яму звалився.

Фашист довоювався: морда в крові і сам в рові.

Минулися фашистам дурниці — українське сало, яйця й паляниці.

Фашист прийшов за нашою землею, та й сам накрився нею.

Пропав, як фашист під Сталінградом!

БЕЗ ПАНА І ПОПА

ОЙ, У НАШОМУ СЕЛІ...

Ой, у нашому селі
Були собі куркулі,
Був і піп, був і дяк,
Був і штунда Забіяк.

Куркуль сказав: «В колгосп
не йди»,
А піп кричав: «Дома
сиди»,
Казав штунда Забіяк:
«Не працюйте, як і я».

Та громада — добрі люди,
Розпізнала їх до дна,
І побачили одразу
Що то лавочка одна:

І всі ті кулаки —
Стопроцентні павуки,
І той піп, і той дяк,
І той штунда Забіяк.

І пішла громада дружно
У наш новий колектив,
Щоб життя нове засяло
Серед наших вільних нив.

От тоді то кулаки —
Стопроцентні павуки,
І той піп, ї той дяк,
І той штунда Забіяк

Почали агітувати,
Почали чутки пускати —
Сплатні почали мотати.
І, нарешті, зібралися -

Все вороже це багно —
І рішили підпалити
Все колгоспівське добро.
Та не вдалося — попались,

Усі разом, всі підряд:
І ті вражі кулаки —
Стопроцентні павуки —
І той піп, і той дяк,
І той штунда Забіяк.
Вся ця лавочка одна
Одержала все сповна.

А ми далі ідем дружно,
Розцвітає колектив,
І сіяє електрика
Серед наших вільних нив.

ЧАСТУШКИ

Казав пан: я не дам,
А хлоп дивувався.
Утік пан, як туман.
Хлопу грунт дістався.

На горі комарі,
А на долі каша,
Утікайте всі пани —
Україна наша.

Казав пан: то мій лан,
А хлопська робота,
Вже червоні на загоні,
Пропала панота.

* * *

Колектив для куркуля,
Як більмо на оці;
Як почув про колектив.
Закололо в боці.

Піп з Денікіним братався,
А з Петлюрою дружив,
А в поляків за три злотих
За доносщика служив.

Од села до села
Комсомол зростає,
Піп у церкві на бабів
Сумно поглядає.

Від кореня до кореня
Доріженька проста...
А нашого панотця
Напала короста.

Від кореня до кореня
Ряба жаба лізла...
А в нашого панотця
Голова облізла.

КАЗКА ПРО ОСТАННЬОГО ПОПА

В одному селі стояла старенька церковка, збудована ще прапрадідами. Аж прийшли радянські часи, і хоч були це перші роки радянської влади, але було в тому селі вже й кіно. От рік за роком люди й одвикли від церкви. Побачив піп, що заробітків катма, і покинув парафію, взяв торбу та й пішов по світу. А люди взяли та й назвали своє село Безвірницьким.

Через кілька років розвідав якийсь мандрівний піп, що в Безвірницькому вільна парафія. Прийшов він туди і пустив чутку, що буде дуже гарно службу божу правити, краще, ніж у кіно картини бувають. Зібралося трохи людей у церкву, щоб поглянути, яка то буде гарна служба попа, краща кіно. А піп той був такий: борода кудлата, ряса — лата на латі, невмиваний і до того забряклий, ніби все життя спав. Одним словом, безпритульний піп.

Став він служити службу божу. Відчинив двері вівтаря та й протяг гунявим басом: «Мир всім!» А ті люди, що стояли при виході з церкви, почувши це, кажуть один до одного: «Ходімте, чуєте, співа: «Мир з'їм», — і стали виходити з церкви:

А піп своє далі: «Дорі носіма чинми».

Якраз між людьми був один Максим, який зроду не бачив попа й не чув. От Максим, як почув такі попові слова, то зразу ж кинувся з церкви. Біжить і людей кличе:

— Чуєте, люди добрі, що піп співа: «Держи Максима, чий він?»

Іще трохи покинуло церкву, а піп не вважа, а служить і співа і за себе, і за дячка, і за півчу, і до того розходився, що до чорта на словах збився і крикнув не те, що монахи в писанії набрехали, а те, чого вони бажали. В писанії сказано: «Воскликни вся земля», а піп крикнув те, чого хотів: «Осліпни вся земля!»

Тут людям терпець урвався, а хтось гукнув:

— Ідемо, а то ще сліпими поробить! — і розійшлися. Зосталися тільки глухі.

Але, як розпочав піп плести свою проповідь, то на глухих такий напав сон, що й вони один по одному пішли додому.

Бачить кооперативний сторож (а він і церкву сторожив), що піп насмішив людей, підступив до аналойчика, та й до попа:

— Кінчайте, батюшко. Як видно по всьому, то ви будете останній

піп у нашому селі. Ідіть, а я замкну церкву, та й на цьому пошабашимо.

НЕБЕСНА АГІТАЦІЯ

Як послав бог на землю ангела, щоб він провів агітацію проти радянської влади. От прилетів він на землю і потрапив зараз до одного колгоспника, а той саме дрова рубав серед двора. От ангел і каже:

— Знаєш, раб божий, мене послав бог до тебе із миром (мастило священне).

А дядько і каже:

— Та і я ж не з боєм до тебе. Кажи, що таке?

— Увєруй господу богу, приблизись до царства небесного!

А дядько:

— Хе, хе, хе! Як же я приблизюсь! Що я — крила маю, так як ти, чи верхи на тебе сяду та полечу?!

— Не согрішай, раб божий, не тіло твоє нужно, а душа!

А дядько саме одрубав замашну поліняку та як крикне:

— Так ти душу з мене хочеш узяти?!

Та як уцуркає його по спині, так він аж крила розставив та хотів щось сказати, а дядько вдруге, та він насилу вирвався, а дядько тоді і каже сам собі:

— Прийшов з миром, а пішов з боєм.

ПОГРИЗІТЬ, БАТЮШКО

Дід Панас занедужав.

— Чи не покликати батюшку, хай помолебствує, може, полегшає, — питає баба.

- Про мене, — хрипів дід.

Пішла баба, ледве упросила батюшку. Зродився батюшка за мірку пшениці та пару гусей помирувати діда Панаса. Приїхав піп до діда, а дід у чистенькій білизні лежав на долівці. Життя його висіло на волосинці, але ще з чумацтва, з малих років, дід Панас мав примху нюхати табаку і перед мируванням ледве протягнув руку на запічок, дістав ріжок і нанюхався вволю. Та ослабли в нього руки, незугарні були сховати сліди нюхачки на вусах. В такому стані застав його піп. Почав піп приступати до нього і побачив у Панаса на вусах табак:

— Це діявольське зілля, як тобі не стидно, бога побоявся б, ти ж пам'ятай, що ти одною ногою на землі, а другою на небі, а ще вживаєш це діявольське зілля.

Дід Панас мовчав, та вмішалася в цю справу баба Секлета:

— Ой, ой, ой, наш любий батюшечко, що йому достається за це діло. Сорок років гризу його за цю табаку, погризіть ще ви, батюшко, може поможе.

НІЧНА ПРИГОДА

— Щасливе у вас юнацтво: ні з якою нечистю не маєте справи. Взимку й клуб, і театр, і кіно, і читальня. А ми ще мали справу із чортами, із відьмами. Посміхаєтесь. Так слухайте.

Ото бувало, товчешся, товчешся, як гаманюка, на поденщині до пізньої ночі, а потім кілок у руки, та й гайда.

Іду отак я одного разу, вночі по вулиці, а за мною свиня —«хрю, хрю, хрю, хрю». Пройшов одну вулицю — біжить, пройшов другу — біжить. «Та що це за бісів батько?» — думаю. Пройшов третю — біжить. Вирішив — відьма.

Зайшов я за ріг вулиці, і тільки що вона наблизилась, я її кілком як дав, то вона повернулася й хода.

Розповів я і своїй дівчині, та й батькові, коли прийшов додому, як я відьму частував.

А на ранок батько будить: «Вставай, Іване, будемо дорізати нашу свиню, бо їй хтось так розбив рило, що вона більше одного дня не виживе».

Так то буває.

ЧУДОТВОРНА ВОДА

Ой, у селі на Поділлі
Дзвонять дзвони у неділю,
Дзвонять дзвони, аж гудуть,
Люди в церкву щось не йдуть.

Піп Варлампій з тої скуки
Кадильницю бере в руки
Та по церкві з нею шарить,
Як той шуляк в небі парить.

По всіх кутках заглядає,
Ніби мухи виганяє.
Повернув він свою пику
На жінок купку невелику.
І кивнув він бородою,
Як кінь від мух головою.

Та й подався до вівтарю,
Як віл у свою кошару.
Треба було б починати,
І пора б уже кінчати.

Та діло це не годиться,
Бо з дяком нічим ділиться.
Та й задумав ухитриться,
Чудотворцем претвориться.

Вломив воску він кусок,
Здійняв з стіни образок,
Умить скрутив грубу свічку
Й заніс ніччю у криничку.
Повернувся сам додому
І не каже це нікому.

Та й до ліжка — роздягнувся,
Ліг, закашлявсь, осміхнувся.
«Чудеса твої, о, боже,
Тут напевно допоможуть».

От і рано чуть на зірку
Батя будить свою дівку:

— Встань, Олено,
Та й не спи-но
В діжку воду наноси-но!

Дівка встала, захиталась,
Взяла відра та й подалась
І приходить до криниці,
Щоб набрати тут водиці.

Над криницей нахилилась,
З переляку чуть не вбилась.
Відра падають додолу,
А сама бігом додому.

Та й прибігла до попа
З переляку чуть жива:
— Ой. ти, матінко моя!
Чудо боже є у нас!

— Що з тобою, ти небоже?
Яке чудо бути може?
Що ти, п'яна та чи що же?..
— Ой, не п'яна і ніщо же,

А плаває образ божий!!!
Піп з повагою встає,
Архимудію бере,
За дзвонарем посилає
До криниці поспішає.

Задзвонили усі дзвони,
Позбирались сгарі жони,
Ліплять свічки до криниці,
Піп звелів зробить каплицю...

Сповістили архірея,
Зібралася попів зграя,
Всі читають і співають
І це чудо вихваляють.

Нарід став туди товпиться,
Щоб води тої напиться.
Сліпих, кривих обмивають,

Та чогось не помагає,

Лише батюшка Варлампій
Все кишеню набиває.

* * *

Появились люди вчені,
Розказали, що й до чого,
Ані чуда, ані бога,
Ані признаку до того.

ПІП ТА БІДНЯК

Скачуть гави по дорозі,
Лайнак розгрібають,
А супроти бідняк з попом,
Йдучи, розмовляють
Про псалтиря, про біблію,
Про святих діла.
Піп тут глянув, а вщент гава
Лайнак розгребла.
«Подивись на це творіння,
Рабе Миколаю,
Не оре воно й не сіє, —
Житницю збирає.
Правду писано в писанії»..
Піп своє товкмачить,
Мов бідняк того не чув,
Не чув і не бачить.
«Може, й правда, — бідняк мовить, —
Про давнє забудем,
А про нове, яке сталось,
Давайте обсудим:
Хто працює, тепер пишуть,
Тому хліб жувати,
А таким, як ви, панотче,
Лайнак розгрібати».

ПРИСЛІВ'Я ТА ПРИКАЗКИ

Взяло, як глитая за живіт.
Надів куркуль сірячок, вдає, що він біднячок.
Спродується, як куркуль перед колективізацією.
Прийшлося куркулю голоса у півня позичати.
Була в куркуля одна пісня, і ту підлабузник перейняв.
Куркуль лисом підшитий, а псом підбитий.
Радий піп і кошеня охрестити, та не несуть.
Бог остався з попом удвох, а люди їх кинули.
Доспівався піп до пустої церкви.
Дзвониться, та тільки у поповому вусі.
Бог за їдока не йде.
Попівський мішок продрався, а зашити нікому.
Стали попівські дзвони хуже дутої макітри.
Не врятує попа алілуя.
Кому сміх, а кому сльози

ЯК МИХЕЙ КУЗЬМИЧ НА КУРОРТ ЇЗДИВ

Прийшла до нас у село бомага, щоб назначить одного чоловіка на курорт. По правді сказати, ніхто там і не був і поняття не мав. Це діло давно вже було. Ну, думали, думали, кого назначить, і зупинились на Михеї Кузьмичі. Але треба це собранієм оформити. Зібрались люди, стали міркувати. Люди балакають отак собі, один одного назначають, бо ще не знали, що то за курорт. А голова сільради й каже:

— У нас є кандидатура; як понаравиться, хай іде, — і вказує пальцем на Михея.

Всі підняли за нього руки, а він перелякався здорово та до громади.

— Не хочу, не поїду я, я чоловік слабий, я не годний туди!

А його таки якось умовили, вибрали та ще й сказали:

— Не турбуйтеся, Михею, ми твою бабу забезпечимо, дров привеземо, порося дамо.

Ну, він згодився. Але прийшов додому, знову стала його баба гризти, взяла його знову недовіра, але вже пізно. Поплакали вони обоє, посумували, і мусив поїхати.

Побув він там місяців два, подобалось, видно, таки. Листи писав такі, що держись! То тоді, як на другий рік прийшла знов путьовка, то Михей Кузьмич вже сам звернувся до зборів.

— Ну, й помучився я там, люди добрі, два місяці, але як прийде ще одна бомага, то посилайте мене, так і буде, постою ще раз за обчество!

ЯК ДІД САНЬКО НА ДНІПРОГЕС ЇЗДИВ

— Ну, приїжджають одного разу до нас шефи та й кажуть: «А дайте-но такого діда нам, щоб був і настоящий ударник, і щоб старе життя пам'ятав, бо хочемо ми його,— кажуть, — повезти на Дніпро, де станцію електричну строять, щоб, — кажуть, — міг власними очима все подивитися, зі старим життям порівняти та й вам потім про все розповісти».

Ну, тут відразу всі й гукнули: «Діда Санька Гайдамаку, то такий, що все побачить і все розкаже!» Ну, раз таке діло, раз, значить, шана така мені від нашої колгоспної громади вийшла, то треба, значить, подякувати та й в дорогу збиратися. Бо, треба вам сказати, що й самому мені хотілося побачити, що там люди будують, бо чув я з газет, що то станція та з думки самого нашого Леніна будується.

Ну, отож, кажу, вийшов я перед громаду, зняв шапку, вклонився та й кажу: так і так, спасибі, кажу, добрі люди, що вшанували старого, постараюсь, говорю, все там розузнати і роздивитись, щоб розповісти вам все достоменно, аж ніби ви самі там були. І вам, говорю, спасибі, товариші шефи, ви наші робочі, що дбаєте про нашого брата, мужика, і хочете йому світа показати, спасибі велике, говорю, граждани дорогі...

Ну, на другий день, значить, і в дорогу лагоджусь. Стара, значить, курку мені спекла, масла наклала (ну, але треба вам сказати, що не люблю я масла, не визнаю я його за харч; сало я люблю, знаєте, ну отож і наклав сам собі сала доброго, твердого, ще тогорічного, бо люблю старе сало, міцне таке, знаєте). Ну, то ото зібравсь я штиблети нові надів, піджак і штани нові, навіть перед дзеркалом крутнувся, а тоді вже і машина підкотила по мене: «Так і так, — говорять, — товаришу Гайдамака, шановний Олександр Максимович, поїдемо, — говорять, — на вокзал». Приїхав я на вокзал, а там іще один, такий вроді як я, делегат од громади. Ну, познайомився я з ним, но все-таки найголовніше попереду.

Приїжджаєм, нарешті, і до тої станції. Вигружаємось. А приїхали вночі. Глянув я — мати моя! — вогню на півсвіта хватило би. Електрика, значить. А шефи нам і кажуть: «Ето, говорять, тільки, строїться, і вже стільки вогню, а коли построїться станція, то тут, що тих зір у небі, стільки вогню буде». Ну, думаю, оце діло! А я го сиджу вдома і не знаю, які дива на світі робляться. А на другий день возять

нас усюди. Та го-го, що я вже тоді не побачив! І переказати тяжко. Ходжу день, ходжу другий, ходжу третій, а воно ще не все: що не крок, то нова штука, та така штука, що не знаєш, що сказати, така вона мудра та дивна. Ну, а робочі все возять нас та все говорять: «Дивіться, дивіться, — говорять, — товариші колгоспники, ви наші дорогі, це все для вас, — говорять, — і для всього трудящого народу такі дива будуються».

А потім нас на фотографію знімали. Сидимо ми, значить, мовчимо, а тут нас вроді як під прицел беруть різними апаратами. Ну, я й кажу своєму компаньйону, що теж разом зі мною приїхав, — так років під сімдесят йому: «Синок, — говорю, — ти що думаєш, що ми так ото наглухо сидим тут. Та ж то назавтра вся Росія і Україна будуть знати, що от привезли товариші робочі, шефи наші, двох колгоспних дідів, щоб вроді як контроль від всього народу, що от будується не що-небудь, а справжня електрическька жизнь для нас. От як, — говорю,— дєло виходить. Так що ми з тобою, — говорю, — тута все одно як представники, які від колгоспного народу до робочого народу, і щоб правильно розуміли нас товариші робочі і всі прочії люди, то ж тримай голову вище, і груди веселіше, щоб знали, що є іще кріпка сила у нас і що товаришам робочим, будівникам нашим, ми теж віддячуємо завжди».

ЗАДУМАЛА БАБУСЕНЬКА...

Задумала бабусенька
На світ подивиться,
Посилає дідуся
До лікнепу вчиться.

— Пожалій мене, старого,
Облиш свої жарти,
Хіба ж таки в мої роки
Учитися варто?

— І старі й молоді
Мусять усе знати,
Як не підеш до лікнепу,
Іди геть із хати!

Бачив дідусь, що біда,
Кричить дуже баба.
— Та піду вже, не кричи,
Чортова нахаба!

Пішов же він до лікнепу
Та все бабу лає:
— Сама сидить, як той пень,
А мене ганяє.

Посадили за стіл діда,
Дали йому книжку.
— Бери, діду, та учись,
А не сиди нишком.

Вчиться дідусь Явдоким,
Про їжу не дбає
І на сором молодим
В лікнеп шкандибає.

Дивується люд увесь,
То немало й дива,
Вже культурний наш дідусь,
йде до колектива.

Він працює вже щодня,

Де й розум береться,
А бабуся сидить дома
І не зворухнеться.

— Годі сидіть, бабусенько,
Іди лиш між люди.
Гнала мене у лікнеп,
Ходім до колбуду!
Як почула це бабуся,
Трохи й не зомліла.
— Цур тобі з тим колбудом,
Я ще й не говіла.

Як закричить тут дідусь
І тупнув ногою:
— Як не підеш, розведусь,
Запишусь з другою.

Злякалася бабусенька,
Що ж робити буде:
- Не пишися із другою,
Веди до колбуду.

У колбуді йде кіно,
На екрані миготить,
Дід читає, а бабуся
На все горло реготить.

— Піду ж і я у лікнеп,
Годі вже дрімати.
Із тобою в колектив
Піду працювати.

Вже культурні дід і баба,
Усе розуміють.
Стали церкву обминать,
Уже й не говіють.

ВАСИЛЬ І НАСТЯ

Сидить Настя на печі,
Комин підпирає.
Вечеряти вже пора —
Василя немає.
«Увалився, мабуть, він
Десь на посиденьки
І буде там цілу ніч
Точить витребеньки.
Мені сумно вже самій,
Докучило й ждати»...
Аж у сїнях двері рип —
Василь серед хати.
Сердитою Настя тут
З печі обізвалась:
— Де ти довго так бродив?
Насилу діждалась.
— У сільраду дядьки йшли
Я до їх припрягся...
Там писались в колектив —
І я записався
Настя — в комин кулаком,
Наробила крику:
— Якби сила, я б тобі
Списала всю пику!
Записався, то й працюй,
Не піду й ногою
І не буду говорить
Я більше з тобою!
Завертілась, як млинок,
Плигонула з печі
Та Василя кулаком
Прямо межи плечі.
— Оце тобі колектив,
Будеш його знати!
Та прожогом до дверей —
Хотіла тікати.
Розсердився і Василь,

Бо кулак дошкулив,
Ганчір'яку з лави - хоп,
В ноги їй пожбурив.
— На якого дідька ти
Збила оцю бучу?
Бо я теж як розхожусь,
Тебе одчубучу!
Лає Настя Василя
Щодня і щоночі,
Колективом вибива
Усі йому очі.
Василеві байдуже —
Ходить працювати,
Залітає і в лікнеп,
Щоб розуму взяти.
Восени раз Василь
Додому приходить,
Одчиняє ворота —
Йдуть за ним підводи.
Стоїть Настя на порозі,
Не зна, що й казати,
А підводи підійшли
Прямо аж до хати.
— Іди, Насте, лиш сюди,
Годі вже свариться!
Поможи мішки ізнять —
Ото все пшениця!
І на тих підводах є
Дечого багато,
Тепер уже буде в нас
Цілу зиму свято.
А там іще привезу
Сіна і полови,
Бо теличку нам дають,
Діждемо й корови!..
У хату він увійшов,
На стілець сідає,
Із кишені з піджака
Газету виймає.
— А ну, йди лишень сюди.

Я покажу диво:
В колективі як живуть
Скрізь люди щасливо!
На малюнку подивись:
Божкова Одарка.
Це ударниця давно,
Хороша доярка.
Ось дівчата прошлий рік
У Москві бували —
Це ланкові буряків,
їх преміювали!
— Та годі вже, не кажи! —
Настя побіліла.
Жаль їй стало Василя,
Трохи не зомліла.
— Прости мене, любий мій,
Що я проклинала.
Нахилилась, обняла
І поцілувала.
— Будем тепер ми удвох
Щиро працювати,
І буду я у лікнеп
Часто забігати!
Уже Василь бригадир,
Ланковою Настя,
Не чекали вона й він
Собі цього щастя.

ДО ЗАВОДУ БУРЯКИ

До заводу — буряки,
До колгоспу — гичка.
Любив мене бригадир,
Бо я невеличка.

Любив мене бригадир,
Хотів мене брати,
Купив мені серп новий —
Іди в поле жати.

А я зроду не така,
І жати не буду.
Зроби мені холодок,
Я лежати буду.

Дома мене не лишай —
За тобою скучно;
В поле мене не бери —
Бо на полі душно.

ПРО ЛЕДАРЯ МАРКА

Послухайте, люди добрі,
Що в мене за Марко,
Не хоче йти на роботу,
Каже — дуже жарко,
А хоч піде, так утне,
Сміється вся ланка:
— Не посилай на роботу, —
Кажуть, — свого Марка,
Бо він щирий в тебе дуже,
Може підорваться,
Так і нуде ото світом,
Щоб де заховаться.
Раз послав бригадир
Полоти пшеницю,
Та заробив він за тиждень
Трудоодиницю
Так годі вже, мої рідні,
Перед ним кориться,
Треба мені трудоднями
Із ним поділиться.
Отоді хай погуляє
Мій любезний Марко.
Чи не зробиться без хліба
І зимою жарко?

ПРО ПАНАСА ХАЛЯВУ

У колгоспі був Панас,
Прізвище — Халява,
Може знає хто із вас, —
Великий роззява.

Їде в поле він орати,
Забудеться плуга взяти,
Як поїде по полову.
Привезе одну солому.

Наказав раз бригадир:
— Ти ж, Панас, мені гляди,
Як поїдеш жито сіять,
Не забудь усе обмірять.

Бо за це, бач, трудодні,
Рахуватиму тобі.
Ось виїхав Панас в поле
І не сіє, тільки оре...

Бачте, трохи помилився:
Брав сівалку — плуг вчепився...
Але вимірять поміряв
Те, що він за день «посіяв».

Ввечері, запрігши коні,
Поспішав Панас додому,
Але й тут погано вийшло —
Забув в полі плуг і дишло.

* * *

Подивіться, колгоспники,
Чи у вас немає
От такого то роззяви
Панаса Халяви?

В САДКУ ВЕКЛА В БУР'ЯНІ

В садку Векла в бур'яні,
Сидить, щита трудодні,
Гей, гей, щитає,
У Федора питає:
«Чи є в тебе хоч днів п'ять,
Щоб нам трохи погулять?
Гей, гей, погулять
Пора б уже оддихать».
«Єсть у мене вже днів сім,
Годі, жінко, й не ходім,
Гей, гей, не ходім,
Іще й дома посидім».
Пройшло літо, йде зима —
В Векли нічого нема,
Гей, гей, та й нема,
Журба Веклу обніма.
«Що, Федоре, нам робить?
Нема їсти, нема й пить,
Гей, гей, нема й пить,
Нічим хати протопить».
«Ходім, жінко, до сусід,
Забувати своїх бід,
Гей, гей, своїх бід.
Може влучим на обід».
Сусід сидить за столом,
Їсть сметану з пирогом
Гей, гей з пирогом,
Запиває ще вином.
Векла на стіл погляда,
Взяла її досада,
Гей, гей, досада,
Прийшла, та вже й не рада
Федір сидить і скрививсь,
На сусіда задививсь,
Гей, гей, задививсь,
Що той добре так розживсь.
«Годі, жінко, нам дрімать,

Ходім з людьми працювать,
Гей, гей, працювать,
Щоб так більш не бідувать».

ЧАСТУШКИ

Ходить ледар, мов панок,
Потирає руки,
То погляне на млинок,
То засне від скуки.

Прийшов ледар мене сватать,
Вимага придане,
А я йому показала
Кошеня булане.

Живи, милий, не горюй,
Цвіти, як та вишня,
Я по радіо тобі
Поцілунок вишлю!

На свинарні чути галас —
Свині голосно кричать,
Вони просять бригадира
Їм соломки підіслать.

На пташарні бруд і холод,
Курей держать, як на зло;
Посадить туди правління —
Добру б користь це дало.
Вася в танці на гулянці.
Наче парубок як слід.
А як прийде на роботу —
Не то баба, не то дід.

Що в нашого бригадира
Думки трохи в сторону:
Виїхав він волочить,
Забув дома борону.

Із Наталкою нам горе —
Як на поле: «Ой болить!»
А до хлопців на веснянку
Через все село біжить.

Гапці скажи про роботу,
Гапка зразу в лайку,

На язик же вона грає,
Як на балалайку.

Рахівник ветеринара
Умовляв учора:
«Дайте довідку мені,
Що дружина хвора».

Наша вулиця в жнива
Вже до того тиха,
Навіть чути, як хропе
В хаті головиха.

Ой Тетяно, що з тобою?
А я ж нездорова...
Накрутила кучері,
Вищипала брови.

Ой, у нашому колгоспі
Тай случилась новина:
Наш завгосп, що був неп'ющий,
Три мішки пропив зерна.

Віялка, ти віялка,
Вієш зерно чисто.
Ой, провій ти, віялка
Завгоспа дочиста.

Болить мені попід груди,
Коле мене в боці,
Треба мені лікаронька —
Молодого хлопця!

У суботу на роботу
Нехай іде мама,
А в неділю на музики,
Я побігну сама.

Я сьогодні вам з участку
Вісті новії приніс:
Сам завшахти ходить бритий,
А участок весь заріс.

УВЕРТЮРА

В партері оперного театру сидить в передньому ряду нафарбована, з накрученим волоссям дівчина і весь час крутиться та з сусідкою розмовляє.

Оркестр виконує увертюру. Хлопець, що сидить позаду, звертається до дівчини:

— Тихше! Увертюра!..

— Сам ти увертюра, а не я, — розсердилась дівчина.

ПОЛІКУВАВ

До лікаря зайшла жінка, лікар кудись спішив.
— Ну, скоріш говоріть в чому справа, бо я спішу.
— Живіт...
— А, живіт? Добре. Пийте! — і дає їй касторки.
— Та, товаришу докторе...
— Пийте!
Жінка випила.
— Ідіть.
— А від живота?
— Як від живота, та я ж дав уже!
— Та не мені, товаришу докторе, живіт у дочки болить.

КАЗКА ПРО МІСТОК

В одному містечку задумали керівники збудувати місток через річку, аби школярі, коли йдуть восени до школи, не попливли за водою. Як задумали — так і зробили. Привезли колгоспники дерева.

Ну, але деревину треба комусь охороняти вночі. Потрібен сторож. Найняли сторожа.

А цьому сторожу повинен хтось зарплату виплачувати. Кожному відомо, що зарплату видає касир — треба касира. Взяли ще й касира.

Але сторожу і касиру мусить хтось нарахувати зарплату. Потрібний бухгалтер? Потрібний! Провели наказом і бухгалтера.

Нарахував бухгалтер зарплату, пішли до банку, а банк не дає: другого підпису немає. Що тут робити? Не довго думали — взяли ще й директора будівництва...

Радіють всі, одержують зарплату, дерево для містка уже підсохло.

Аж раптом приходить розпорядження: скоротити штати.

Замислилось начальство: «Кого ж звільнити? Директора? Ні! Адже другого підпису не буде, знову не дадуть зарплати! Бухгалтера? Теж не можна, бо хто ж зарплату нараховувати буде? Гм... Може, касира? Га?.. Ні, цього не можна, бо нікому ж буде гроші одержувати і виплачувати. Доведеться, мабуть, скоротити сторожа...»

Подумали, подумали і... звільнили сторожа за скороченням штатів.

НІЧОГО НЕ СКАЖЕШ

– Хороший у вас начальник?

— Нічого поганого сказати не можна. А скажеш — зразу звільняє з роботи за скороченням штатів.

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВ'ЯЗКІВЕЦЬ

До одного відділу зв'язку зайшов відвідувач і хотів звернутися до начальника. Але той тільки відмахнувся від нього і продовжував щось писати. Через деякий час начальник таки помітив відвідувача і спитав:

— Що вам, громадянине, треба?

— Та, бачите, я дав телеграму, щоб мене зустріли. Приїхав, а телеграми ще немає. Це ж неподобство! Прийшов до вас, а тут ще й ви примушуєте чекати...

— Як ваше прізвище? — спитав начальник.

— Грищенко.

— От і добре! Оце я зараз і оформлю вашу телеграму. Почекайте хвилиночку, я випишу розписочку, і ви заберете її.

ЛИСИЦЯ І ВОРОН

Ворону десь-то бог послав кусочок хліба. Сів ворон на дереві і клює спокійно хліб. Аж ось біжить лисиця Побачила хліб у ворона і говорить:

— Який ти добрий, який ти гарний, вороне! Як ти прекрасно співаєш! Прокаркай мені, нехай я послухаю!

Ворон вийняв хліб з рота, сховав під крило і говорить:

— Е, братіку, ця байка давно мені відома. Не підманеш.

— Я й не хочу тебе підманювати. Я тільки хотіла тобі сказати, що твоя жінка он гуляє в парку з твоїм начальником,— каже лисиця.

— Жінка?! Ах, вона ж негідниця! Ах, він негідник!!!

Ворон махнув зі злості крилами, і хліб випав з-під крила...

МОРАЛЬ: Не каркай на начальника, коли довідаєшся, що він гуляє з твоєю жінкою, бо загубиш кусок хліба.

ЗНОВУ НЕ ДОГОДИВ

Бухгалтер колгоспу сидів за столом і скаржився своїм колегам:

— Біс його знає, чи хто коли догодив жінці, а я своїй Килині не можу, хоч як стараюся. То завжди лаяла, що приходжу пізно. А оце вчора потрапив до кума на іменини. Гарненько випили — там і заночував. Додому повернувсь як ще тільки на світ благословлялося. «Ну, думаю, хоч сьогодні обійдеться без лайки: вже рано прийшов. Та де там! Мало не макогонила мене моя Килина, знову не догодив.

АВАРІЯ

Наш дідусь недобачає. Якось узяв він до рук газету, а внук баче, що дід її розглядає догори, і запитує:

— Ну що там, дідусю, нового в газеті?

— Та нічого, внучку, десь на залізниці знову аварія трапилася. Ось бачиш, у газеті паровоз догори колесами лежить.

ДВІ ЖІНКИ

Зустрілися двоє друзів і хваляться кожний своїм горем.

— Знав би ти, яку я маю кляту жінку. Дихати не дає! — говорить один.

— Ет, що там! Це не горе. А моя, як тільки я на поріг, зараз кричить: — Ану, дихни!

ТРЕБА МАТИ ТУТ І ТУТ

На станції ледве заліз до вагона студент з великим тяжким чемоданом. Студент натужився, щоб підняти і покласти свій чемодан на верхню полицю, але ніяк не осилить: важкий! Тоді підходить до нього здоровий дядя, взяв одною рукою чемодан і поклав на верхню полицю.

— Треба мати тут,— і показав на сильні свої руки. Студент промовчав...

Пройшла година. Поїзд ішов на повну швидкість. Студент підійшов до стоп-крана і, удаючи, що йому тяжко повернути ручку, натужиться, аж червоніє. «Дядя» побачив — підійшов до нього і легенько повернув ручку... поїзд став. Прибіг начальник поїзда і оштрафував «дядю». Тоді студент і каже:

— Треба мати не тільки тут (показав на м'язи рук), а й тут (показав на голову).

ПОМИЛКА

Пасажир, лягаючи спати у вагоні, просить кондуктора:

— Будьте ласкаві, розбудіть мене у Фастові. Я буду сперечатись, сваритися, але то такий у мене характер, і ви на те не зважайте, висадіть мене силою, бо інакше я просплю свою станцію.

Кондуктор так і зробив. Пасажир довго сварився, не хотів, кричав, але все ж таки його висадили.

Проїхали ще кілька станцій. Схоплюється один пасажир і спросоння запитує:

— Яка станція?

— Козятин!

— О господи! Я ж просив мене висадити у Фастові.

У ПОЇЗДІ

Сидить у вагоні громадянин. За хвильку входить якась жінка.

— Громадянине, поставте свої речі під лаву, я тут сяду!

— Ну-ну...

— Не нунукайте, а заберіть свої речі під лаву, чуєте?

— Ну-ну...

— Я покличу провідника!

Входить провідник.

— Чому ви не хочете забрати свої речі?

— Ну-ну...

— Та ви що — смієтеся з мене?

— Ось я зараз покличу міліціонера!

Входить міліціонер.

— Чому ви не хочете забирати свої речі?

— Ну-ну...

— Я вас оштрафую!

— Ну-ну...

На станції входить черговий по станції.

— Чому не хочете забирати свої речі?

— Ну-ну...

— Як то ну-ну?

— Бо то не мої. Нащо б я мав їх забирати?

ЧИЯ СПРАВА

Дочка заявила батькові, що одружується.

— А хто ж він, дочко? Ти ж його знаєш всього десять днів. Чи ти ж його хоч любиш?

— То вже моя справа, тату.

— А він тебе любить?

— То вже його справа, тату!

— А з чого ж ви будете жити? Ви ж обоє не маєте спеціальності.

— То вже ваша справа, тату.

ДІДУСЬ І СТИЛЯГА

— Молодий чоловіче, уступіть місце жінці,— звернувся в трамваї дідусь до огрядного парубійка з крикливим галстуком і наїжаченою чуприною.

— Я за місце заплатив і маю право їхати спокійно,— зневажливо огризнувся той.

— Вона також заплатила і має право сісти. Повагу майте!

— Хоче, хай сідає мені на коліна,— закопилив губу стиляга.

— Бачите, їй незручно. Краще я сяду, а вона — на моє місце.

Дідусь підійшов і сів парубійкові на коліна. На зупинці старий підвівся і пильно подивився на стилягу:

— На своєму віку на яких тільки тварях не їздив: на оленях, на верблюдах, на ослах. А ось на такому ослові ще не доводилось.

ДОВГІ СХОДИ

Лізе п'яний по залізничних шпалах і не може розібрати, де він.

— Господи, які довгі сходи. Уже, мабуть, на десятий поверх виліз.

ОБЕРЕЖНО, ПОФАРБОВАНО

Іде п яний вулицею, костюм на ньому новий, білий... Бачить — на стовпі вгорі наклеєний папір.

— Почитаю,— каже п'яний і лізе на стовп, читає:

— Обережно, пофарбовано!

ДУМАЄТЕ, ДОБРО

Сидить батько в чайній, п'є горілку. Заходить його малий син, кличе батька додому.

— Та іду, іду, сину, але візьми попробуй і ти цього трунку.

Син попробував горілки і аж закашлявся.

— Гірке, сину?

— Гірке, тату!

— Бач, бач,— каже батько,— яка то горкота, як то тяжко її пити, а ви з мамою думаєте, що мені тут добро, що я тут мед п'ю.

СМІЛЬЧАКИ

Іде двоє п'яних. Потрапили на залізничну колію. Аж суне поїзд.

— Звернемо? — питає один.

— Нехай він нам зверне,— відповідає другий.

І дійсно — поїзд звернув... шиї обом.

ДОБІГАЛИСЯ

Їде п'яний шофер. Дивиться - перебігає дорогу телеграфний стовп, за ним другий, третій... Аж показується четвертий.

— Стривай!? Не перебіжиш уже.

І шофер направляє машину прямо в стовп.

РІЗНИЦЯ

ЧОЛОВІК: Ти знаєш, жінко, що верблюд може вісім день робити і нічого не пити?

ЖІНКА: Овва, я знаю такого верблюда, шо вісім день п'є і нічого не робить.

БАТЬКОВІ СИНОЧКИ

Занедужав батько, прикувала його хвороба до ліжка, губи пересохли. От і просить він старшого сина:

— Васильку, встань, подай мені води!

Василько розтягнувся на печі, посвистує, ніби не чує, а потім каже:

— Та лежіть собі там. Навіщо вам вода?

Аж тут обізвався другий синок, Андрій, що лежав на лежанці:

— Тату, чого ви просите того ледацюгу? Ви краще якось самі встаньте, напийтеся, та заодно й мені подасте.

ДОПИТАВСЯ

БАТЬКО: Ще молоко на губах не обсохло, а він уже навчився лаятись у дванадцять поверхів, та ще й краде у матері гроші на сто грамів! І в кого ти, лобуряко, такий вдався?

СИН: Про це запитай саму матір. Вона каже, шо я викапаний татусь.

САХАРА — САХАР

Студента запитують на іспитах з географії:

— Скажіть, будь ласка, що є в Сахарі?

— Сахара, сахара, сахар...

— Та хіба я вас про рафінад питаю,— нервує професор.

— І я не про рафінад, а про пісок.

— Ну ось, правильно, в Сахарі пісок,— заспокоївся професор.

РОЗМІРКУВАВ

Мати: Васильку, дивись! Курчатко уже викльовується з яєчка!

Василько (подумавши): Але як воно туди залізло?

У ШКОЛІ

Учитель: Скажи-но, Івасю, чому світло сонця ясне, а місяця бліде?

Учень: Бо сонце світить удень, а місяць вночі.

З РОБОТИ ЗНІМУТЬ

Хлопчик років п'яти бував на зборах колгоспників і чув, що за шкоду знімають людей з роботи.

Пройшла велика буря, в огороді вітер повалив сонячники, виложив картоплю, поламав v саду дерева Старенька бабуся ранком дивиться у вікно і журиться:

— Боже, боже! Скільки ти шкоди наробив людям, скільки добра попсував.

Внук прокинувся, слухає і заспокоює:

— Бабусю, не журіться, його за це з роботи знімуть.

КУБОМЕТР ДРОВ

— Тату, скажи — кубометр дров, це багато чи мало?

— І багато, і мало. Коли як. Якщо їх купуєш, то — мало, а коли пиляєш та рубаєш. — ой, багато!

НА УРОЦІ

Учителька сказала першокласникові:

— Читай, що написано під цим малюнком.

— О...С...А... — прочитав хлопчик по літерах.

— А разом як буде?

— Бджола..

ТУРБОТИ

Хлопчик побачив у саду дупло в яблуні і просить маму:

— Мамо, залатай яблуню, а то в неї дірка

ЗНАЮ

Сидить бабуся і розглядає папірець, на якому намальовано бога з піднятими догори руками. Внук подивився і питає:

— Бабусю, а хто це?

— Бог.

— А хто він?

— Ну той, що хлібця усім дає.

— Я знаю. Це продавець у хлібній крамниці. Я бачив його, тільки в нього халат біліший.

ПОПРАВКА

Мати свариться на сина:

— Ти знову десь лазив, знову дірка на коліні.

— Не на коліні, а на штанях.

ФРАНКІВ ПЛУГ

Був у місті Збаражі лікар Вилинський. Цього пройдисвіта добре знав Іван Франко. Вилинський за своє життя побував у різних партіях. Він був і соціалістом, і радикалом і, нарешті, став запеклим українським буржуазним націоналістом. За це його дуже ненавидів Франко. Окрім того, що Вилинський поганий лікар, він був дуже ласий на гроші. За гроші він і рідного батька продасть. Отож якось дізнався Вилинський, що в селі Краснопільцях потрібний лікар, написав своєму начальнику листа, щоб той послав його туди по сумісництву лікарем.

Дізнався про це Франко, зустрів його і каже:

— Що ти робиш? Адже ти знаєш, що на весь повіт тільки два платних лікарі! Гроші то ти будеш одержувати за двох, а допомогу хворим чи ти зумієш дати?

Вилинський відповів йому запитанням:

— А скажіть, пане Франко, якби вам трапилося два плуги, щоб виорать свою ниву: один новий, другий старий, то який би ви взяли?

— Я б узяв той плуг,— відповів розгніваний Франко, — яким би краще виорать таке зілля з ниви народної, як ви, пане лікарю!

ПРИСЛІВ'Я І ПРИКАЗКИ

Хто кругом обсівсь ріднею, план не виконає за нею.

Хто себе скрізь вихваляє, в того совісті немає.

Язик діє — та рука не вміє.

Красно говорить, а слухати нічого.

Бракороб і нероба — одна хвороба.

Зробив на п'ятак, а зіпсував на гривеник.

Язиком прориву не залатаєш.

Ледар і рвач — два рідні брати.

Бюрократ так справу поверне, що сам біс голову зверне.

В протоколі густо, а на ділі пусто.

Де слова з ділом розходяться, там непорядки водяться.

В плані посіяно, а на лані ще й не орано.

Язиката, а на трудодні небагата.

Одна звичка в ледарів усіх: робить чужими боками, а лежать на своїх.

У ледаря закон простий: працюй годину - півзміни стій.

Ледар день гуляє, день слабий, а на третій вихідний.

За чаркою засідать — трудоднів не видать.

Зрівнялівка — ледачому мати.

Ударник везе хліб гарбою, а ледар несе під пахвою.

Де бригадир ледащо, там бригада нінащо.

Поганий той колектив, де є до пляшки актив.

Погана прикмета, як не подобається голові газета.

Біда тій громаді, де сільрада за головою скучає.

У кого в голові капустяна розсада, тому не дасть ума й посада.

Не пнись бути найвищим, а вчись бути корисним.

Криком дуба не зрубаєш.

Часом і між кропивою лілія росте.

Погано той робить, хто тверді горіхи на кінець відкладає.

У лінивого на полу кропива росте.

На роботу йти для нього кара: заважає то сонце, то хмара.

Диплом без праці — пустенька цяця.

Бігав не за Натою, а за її хатою.

FB2 document info

Document ID: 608c96e2-4a56-42a8-bd68-2473da56ccd1
Document version: 6
Document creation date: 2011-09-18
Created using: FB Tools 2 software
OCR Source: Fine Reader

Document authors :

- ANSI

Document history:

Підписано до друку 20/11-1959 р. Формат 84X108'/32. Папер. Арк. 4.0625. Друк. арк. фіз. 9,125. Друк арк. прив. 14,96. Авт. арк. 14,11

Обліково-вид. арк. 14,98. Зам. 54. Тираж 15.800. Ціна 6 крб

Книжково-журнальне видавництво, Львів, Підвальна 3. Обласна друкарня, Львів, Спартака, 4

Редактор І. Деркач

Художнє оформлення Я. Златопольського

Художній редактор І. Плескакко

Техредактор С. Недовіз

Коректор К Марущак

Видання друге, доповнене.

Упорядкування та вступна стаття Г. А. НУДЬГИ

About